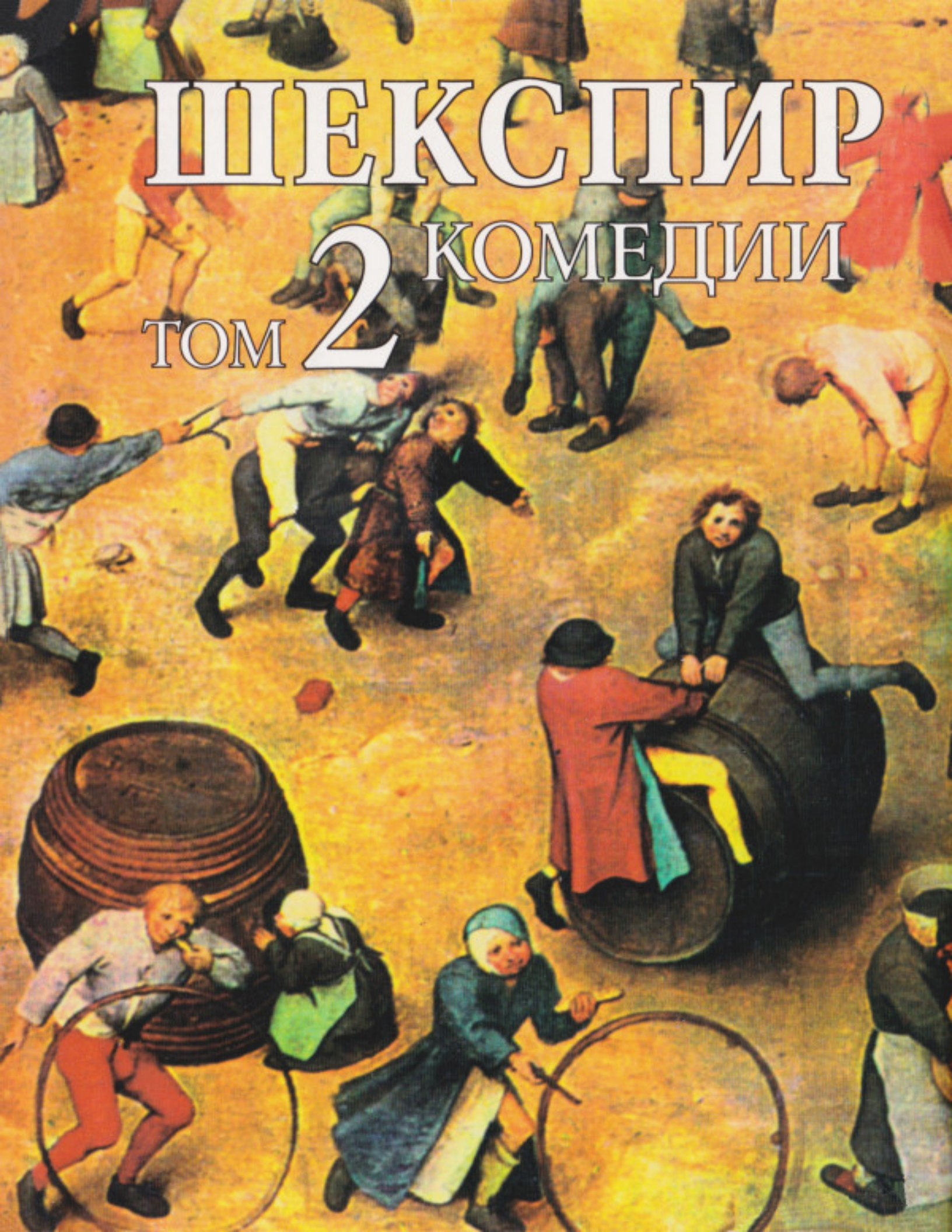

ШЕКСПИР

КОМЕДИИ

ТОМ 2

УИЛЯМ ШЕКСПИР
СЪБРАНИ СЪЧИНЕНИЯ
ТОМ 2
КОМЕДИИ

Превод: Валери Петров

chitanka.info

Та няма ли евреинът очи? Няма ли евреинът тяло, ръце, крака, сетива, чувства, страсти? Не се ли храни със същата храна като християнина, не го ли раняват същите оръжия, не страда ли от същите болести и не оздравява ли от същите лекове, не се ли поти лете и не зъзне ли зиме като него?

Шейлок —
„Венецианският търговец“
(I д. I сц.)

Спомни си, Зевсе, как взе образа на лебед, за да обладаеш Леда. О, всемогъща любов, която можеш от един бог да направиш гъсок! Каква сила — да накараш едно божество толкоз да обича, че да стане на добиче, толкоз от любовта да е пернато, че да стане на пернато! А щом безсмъртните просто пощръкляват, какво остава за нас, простосмъртните?

Фалстаф —
„Веселите уиндзорки“ (V
д. V сц.)

Майка ми навярно е пицляла, но една звезда е танцувала в небето и аз съм се пръкнала под нея.

Беатриче — „Много шум за нищо“ (II д. I сц.)

Ах, ние, влюбчивите, правим невероятни лудости! Но природата не може без любов, а

любовта си е луда по природа!

Точилко — „Както
ви харесва“ (II д. IV сц.)

*А ти, господинчо мой, забравяш, че си един
домоуправител и нищо повече! Мислиш ли, че
понеже твоя милост е такъв светец, та вече
няма да има на този свят вино и баници?*

Сър Тоби —
„Дванайсета нощ“ (II д. III
сц.)

МАРКО МИНКОВ

ПРЕДГОВОР КЪМ ВТОРИ ТОМ НА „УИЛЯМ ШЕКСПИР. СЪБРАНИ СЪЧИНЕНИЯ“

Събраните в този том комедии са написани приблизително между 1596 и 1600 година — т.е. през периода, когато Шекспир е постигнал вече своето майсторство, а още не е поел пътя към трагедията. Те са все още изпълнени с жизнерадостния дух на Ренесанса в неговия разцвет, макар че тъкмо през тези години се забелязва прелом в общия светоглед на времето. „Кризата на хуманизма“, която обхваща цяла Западна Европа, се разразява в Англия с особена сила и нейните повеи, преди да се отразят по-силно в Шекспировите трагедии, намират все пак известно отражение и в тези комедии, особено в последните две. И все пак това не изменя основния им тон: той остава весел, безгрижен и лъчезарен.

Причините за кризата на хуманизма са сложни и разнообразни. В Англия специално тя съвпада с една икономическа и социална криза, което е навярно обяснението за особено резкия обрат в литературата, който се забелязва тук. Тежката епидемия от чума през 1592–1593 година — същата, която довела до затварянето на театрите и принудила Шекспир да се отдаде на епическа поезия — нанесла тежък удар на народното стопанство. Последвали я редица неплодородни години поради страшните дъждове, за които се споменава в „Сън в лятна нощ“. Цените се покачвали и омразните спекуланти с жито ги покачили още повече. Заплахата от нов опит за испанско нахлуване продължавала да съществува въпреки победата над Армадата през 1588 година и за кратко време данъците били утроени, за да се посрещнат нуждите на флотата. Дюнкеркските пирати сериозно разстройвали търговските връзки с материка, а изгореният от испанците пристанищен град Анверс се възстановявал вече и почвал

отново да съперничи на Лондон като търговски център. Дух на недоволство почвал да се чувства. Главен прицел на острите критики били монополните права в търговията, раздавани от кралицата. Замислени първоначално като средство за поощряване на инициативата, те вече били изиграли ролята си и по-скоро спъвали свободната търговия и изкуствено поддържали високите цени; а освен туй пестеливата кралица била открила в тях евтино средство за възнаграждаване на своите фаворити. От това популярността на Елизабет, дотогава издигана в кумир, силно пострадала. Последният парламент, свикан от нея, проявил изключително непокорство, като настоял за премахването на монополите. Кралицата, винаги много чувствителна към исканията на гражданите, побързала да отстъпи. Но в здравата крепост на тюдорския абсолютизъм, основан върху мълчаливото съглашение между короната и буржоазията, се била появила първата пукнатина — начало на разпада, който по-късно, при неумелата политика на Стюартите, довел до пълното срутване на системата и до буржоазната революция.

Духовната криза обаче не е само английско явление и не може да се обясни само с местни фактори. Разочарованието на времето се дължи преди всичко на несбъдването на светлите надежди, възбудени от хуманистите, и на скептицизма, породен от новите открития, които поставяли под съмнение приетите дотогава истини. В Англия, още преди борбата около монополите да достигне своя връх, към 1594 г. една вълна от сатири започнала да залива и книжния пазар. Предводители на това движение били все млади мъже, току-що завършили или още незавършили университета: Дън, Хол, Марстън, Мидълтън и други. То взело такива размери, че през 1599 година властите се намесили, заповядали да се изгорят всички сатири и епиграми, намиращи се у книжарите, и забранили издаването на други. Не че в тези сатири имало нещо, което би могло да засегне пряко държавата или строя; дори признатите язви на времето, изнасяни неведнъж преди това — ограждането на общинските мери, спекулата с жито, корупцията на чиновниците, монополите, — рядко се споменават в тях. Това, което дразнело, бил непристойният тон на тези сатири. Младите недоволници наистина нямат никакви определени позиции или искания. Те нападат с еднаква злъчност граждани и аристократи и бичуват най-общи пороци — разкоша, сребролюбието и

най-вече разврата; използвайки като образци римските сатири на Ювенал, Хораций и Марциал, те дават поредици от скици и портрети на най-различни типове, като сами вземат позата на меланхолици, разочаровани и отвратени от общата поквара. Шекспир в лицето на Жак от „Както ви харесва“, написана по времето на самата възбрана, ни дава портрета на такъв меланхоличен сатирик, и то в не много ласкава светлина, като влага в устата на княза една остра преценка за дейността му:

*...Ужасно зло, клеймейки тъкмо злото;
затуй, защото сам си ти разпуснат
и сладен като скот и всички язви
и циреи, които си спечелил
от слободията си, ще излееш
върху света изобищо.*

И самозащитата на Жак — използваща постоянното твърдение на всички сатирици, че те нападат не отделни личности, а общи пороци — е толкова не на място в този контекст, толкова малко засяга същината на обвинението, че звучи отчасти дори като пародия: като че ли Жак не може и да мисли самостоятелно, а само повтаря заучени наизуст фрази. Но движението, започнато от младите сатирици, не е могло да се спре с възбрани отгоре. Само няколко години след Жак Шекспир ни представя вече с много повече симпатия един друг меланхолик и изобличител на обществото — Хамлет.

Движението обхванало всъщност много бърже театрите. През 1598 година младият Бен Джонсън, роден в една и съща година с Дън, първенеца между сатириците, написва своята комедия „Всеки според хумора си“ и с нея, както обикновено се смята, поставя началото на нов вид комедия — комедията на „хуморите“, — макар че е бил предшестван от Чапман, човек от старото поколение, чиято пиеса „Весел ден на хуморите“ била представена една година по-рано: в нея между другите „хумори“ се явява един сатирично представен меланхолик, подобен на Жак. Думата „хумор“ има тук още първоначалното си значение на „течност“, т.е. на една от четирите телесни течности — кръв, жлъчка, флегма и черна жлъчка или

меланхолия, — чието съотношение у човека според тогавашното схващане определяло неговия характер или темперамент (буквално „смесица“ от хумори). Нещо повече, думата носи вече и различните вторични значения, почиващи върху основното: характер, тип, настроение, каприз; тя била много на мода през онези години и се употребявала — както самият Джонсън се оплаква и както Шекспир ни показва нагледно в лицето на своя Ним, — където трябва и където не трябва. Същественото за новия вид комедии е, че както и при сатирите, в тях се дава цяла галерия от портрети, при всеки от които е изтъкната почти изключително една ярка черта или слабост, като фабулата е сведена до минимум — много се говори, но много малко се извършва на сцената. Една централна личност, обикновено весел интригант, ни представя — почти като конференсие — различните типове, подлъгва ги да покажат типичните си слабости, вкарва ги в беда и накрая ги разобличава пред обществото, като по този начин ги освобождава от недъзите им. При тези два първи опита в този нов вид комедия се прави още известна отстъпка на романтичните театрални традиции — действието се развива във Франция или Италия; но докато при Чапман то още се разиграва във френския двор, Джонсън вече ни показва една чисто буржоазна Флоренция, а по-късно, след като опитът му се увенчал с успех, дори преработва драмата си, като пренася действието ѝ в самия Лондон. И от този момент нататък, цели петнайсет години, съвременният Лондон, подробно и реалистично обрисуван, остава фон на почти всички английски комедии, а осмиването на различни лондонски типове представлява главното тяхно съдържание. Само Шекспир, който иначе се показва много податлив към всяко изменение на модата, не може да се помири с новия вкус, а търси компромисно разрешение: неговият Жак е типичен „хумор“ от Джонсъновия вид, а в „Дванайсета нощ“ той въвежда цяло трио от такива „хумори“ и завършва комедията с публично осмиване на един от тях — пак в духа на Джонсън. Но изглежда, че и тази отстъпка не е могла да задоволи публиката му и той се е отказал от съревнованието, като се обърнал към други жанрове, предимно към трагедията. За него добродушният смях стои над жлъчния и той не е могъл да се сприятели с едно изкуство, което би ограничило фантазията му в рамките на всекидневието и би изпратило самия него с бележник в джоба да записва дочутите в кръчмата разговори, както правели

последователите на Джонсън. Общо взето, той останал верен на своята идея за комедията на любовта, възприета от Лили и доизработена вече в „Напразни усилия на Любовта“ и „Сън в лятна нощ“. Първите две комедии, които Шекспир създава след тези опити, представляват наистина едно отклонение от общата линия на развитието му, но обяснението може да се търси в това, че и двете са написани като че ли при особени обстоятелства. „Венецианският търговец“ със своята критика на капиталистическия свят би могла дори да се вреди донякъде в протестната литература на времето, но никак не прилича на нея по тон, а и прекият повод за написването ѝ трябва да се търси не в едно общо настроение, а в съвсем конкретно събитие. През 1594 година в Лондон бил екзекутиран еврейският лекар Родериго Лопес, обвинен в кроежи против живота на кралицата, и за него ясно се загатва в думите на Грациано за обесения вълк („Лопес“ произлиза от латинското „lupus“ — „вълк“), чиято душа се била преселила в тялото на Шейлок. Пиесата трябва да е била написана към 1596 година в отклик на една вълна от антисемитизъм, причинена от доста шумния процес срещу лекаря. Като източник Шекспир използвал един разказ от италианеца Джовани Фиорентино, заменяйки само изпитанието, на което е подложен Басанио, с добре известната и театрално по-подходяща приказка за трите ковчезета^[1] и прибавяйки образа на Джесика, за който — както и за целия портрет на Шейлок — е дала образец старата драма на Марлоу „Евреинът от Малта“, поставена отново през онези години. Бягството на дъщерята служи да мотивира и да направи по-убедителна патологичната жажда за мъст, която се събужда у евреина. Но едва ли е лежало в Шекспировите намерения да печели по този начин симпатиите ни за своя герой; той много умело дозира трагичния патос, който създава около стареца, и когато този патос заплашва да стане твърде силен, винаги вмъква нещо, което цели да ни разсмее или отблъсне. Сега времената са други, произходът на Шейлок не ни изпълва днес с отвращение и ужас, а пък приказната атмосфера на цялата драма ни кара да забравяме чудовищността на неговите кроежи. Там, където зетьовете се избират по такъв странен начин и съдът признава валидността на един договор, който законите на всички страни във всички времена биха отхвърлили като нищожен, опасността за Антонио също така се обагря от розовата светлина на приказките; дори когато Шейлок си точи ножа о подметката, умът ни

не може да побере, че той наистина би го използвал, за да реже живо месо от човешка гръд. И затова сме готови да му съчувстваме, дори да смятаме, че съдът се е погаврил с него, лишавайки го чрез един софизъм от правата му. Но това не значи, че зрителният ъгъл на Шекспир е бил нашият, а показва само колко жив и пластичен е създаденият от него образ, щом дори когато го гледаме под съвсем нов ъгъл на зрение, той пак остава убедителен.

Разказът на Джовани Фиорентино вече ни представя контраста между два свята — на търговците от Венеция и на господарката от Белмонте, — но Шекспир разработва този контраст още по-силно. Белмонте у него — това е приказният свят, Атинският лес, Арденската гора, един свят на най-чистите идеи на хуманизма, на музиката, хармонията и любовта, където властва умната и прелестна Порция, ненапразно носеща името на Катоновата дъщеря. Във Венеция, обратно, цари духът на капитализма; в този свят на парите състояния се трупат за един ден и се губят също така лесно; и при безмилостната конкуренция, която си правят търговците, този, който потъне, потъва завинаги. Никой не се запитва какво става с него, загубите му могат да бъдат предмет за разговори на Риалтото, над съдбата му обаче никой не се замисля освен ако едно шумно съдебно дело възбуди общия интерес. Но и в този свят на парите Шекспир разкрива две противоположни начала. Той вижда, както изтъква Маркс, двояката роля на парите: като извор на блага, но и като нещо, което отравя човешките отношения. И макар и да критикува, както и повечето негови съвременници, предимно от позициите на Средновековието, критиката му е проникателна. Шейлок е за него нетолкова евреинът, а преди всичко лихварят, човекът, който по противоестествен начин кара мъртвото злато да ражда. (Такова е било становището на средновековната църква, а също така и на новите протестантски секти; едва през XVII в. се изработва постепенно гледището, че умерената лихва е все пак допустима — и благодарение на това религиозно становище лихварството и банковото дело изобщо са били открай време главно в ръцете на друговерците — евреи.) У Шейлок жаждата за пари е заглушила почти всички човешки чувства и малкото човещина, която му остава, е съсредоточена изключително върху дъщеря му. След като тя му изменя, у него остава само чудовището.

При последна сметка Антонио също застава мъртвите пари да раждат, но неговата търговия, която докарва ценности от целия свят, се приема от Шекспир като благородна и благороден е нравът на Антонио и приятелите му, макар за нас да има нещо нечовечно в отношенията им към Шейлок. Но Шейлок се е изключил сам чрез своя начин на живот от обществото на благородните, които са напълно готови да приемат дъщеря му. И защитата му: „Та няма ли евреинът очи? Няма ли евреинът тяло, ръце, крака, сетива, чувства, страсти?“ — колкото да ни поразява и убеждава в момента, все пак минава край целта; защото той не е само евреин, а и лихвар, който сам няма ухо за чувствата на своите длъжници. Той като че ли сам усеща това и „веселата“ шега, която предлага на Антонио, е сякаш опит да докаже, че той — Шейлок — може да бъде не по-малко щедър от него; защото в момента той няма основание да се надява на друго освен на това, че ще си получи парите, и то без лихва. Само неочакваното стичане на обстоятелствата, възможността, която му се открива, да утоли своята омраза, и то в момент, когато тя е най-силна, го превръща в истински звяр. И може би тук образът на Марлоуовия Варава е повлиял върху Шекспир; защото Варава, представен отначало като търговец-княз от рода на Антонио, се превръща в чудовище едва след конфискуването на имота му от християните. Но Варава става гротескно, театрално чудовище, в което не можем да вярваме нито за момент, докато Шейлок остава докрай напълно убедителен. И все пак интересно е, че при неговия образ, както и при този на Ричард II, т.е. при първите два пълнокръвни портрета от разкошната галерия, с която Шекспир е обогатил световната литература, той много тясно се придържа към скиците, предложени му от Марлоу. Шейлоковият начин на говорене, библейските му цитати, притворството му са заимствани от Варава. Дори прочутото му „О, мойто чадо! Моите дукати!“ е повторение на възклицанието: „О, мома! О, злато!“ у Марлоу. Начинът, по който Шекспир превръща абстрактните, безлични думи на Варава в нещо конкретно и лично и придава на самия ритъм една пречупеност, която подсеща за хълцането на нещастника, може да ни покаже нагледно с колко „подражанието“ превъзхожда образа и да ни припомни, че за изкуството не оригиналността, а умението му да убеждава е същественото.

В сравнение с Шейлок останалите образи от комедията бледнеят и не се нуждаят от особени тълкувания. Строго погледнато, логиката на събитията ни представя романтичния герой Басанио като малък мошеник, който иска да оправи опропастеното си състояние с богата зестра. Но голяма част от магията на Шекспир се състои в това, че от образите на неговите герои лъха една атмосфера, която е по-силна от впечатленията, породени от постъпките им; и ако изобщо решим да съдим този млад принц от приказките, най-лошото, което ще намерим в душата му, е известно младежко лекомислие. Думите му към Порция и поезията, в която са облечени, са пропити с едно стаено възхищение, едно скромно съзнание за нейното превъзходство и ние чувстваме, че у него любовта е напълно изтласкала всички мисли за зестрата ѝ. Освен това приятелството му със сериозния Антонио ни служи като гаранция за качествата му. Самият Антонио — още преди Жак — е обхванат от модната меланхолия, без обаче да показва нещо от злъчността на младите сатирици. И всъщност тази меланхолия стои като загадка над цялата драма. Ние виждаме, че тя разрешава много от чисто драматургичните проблеми, които са стояли пред Шекспир. Може би не е толкова важно това, че чрез нея още при първото появяване на Антонио той се откроява от другите, които обикалят Басанио; или това, че тя косвено осветява и характера на самия Басанио. По-важното е, че тя служи да смекчи напрежението на голямата сцена в съда. Меланхоличният Антонио стои безучастен към своята съдба, примирен с нея, и по този начин тя се вижда и на нас по-малко страшна; така ние можем да съсредоточим вниманието си върху двубоя между Порция и Шейлок и да се отнесем към него малко повече като към интелектуална игра, И все пак не можем да прогоним подозрението, че няколко години по-късно Шекспир би съумял да вплете по-добре тази меланхолия във фабулата на драмата. Изказана е мисълта, че Антонио предчувства вече предстоящата раздяла със своя приятел и затова е тъжен, но Шекспир сам не прави никакъв намек, който би ни навел на такава мисъл. Той оставя меланхолията на Антонио да виси във въздуха като нещо без причина и без следствие.

Въпреки всички средства, с които Шекспир смекчава въздействието на сцената пред съда — той дори ни подсказва, че изходът ще бъде щастлив, щом като Порция се заема със защитата, — тази сцена остава твърде силна и твърде близо до трагичното, за да

представя задоволителен завършек на една комедия. Още Фиорентино бе измислил историята с пръстените, за да разсее тягостното впечатление от нея, и Шекспир в последното си действие не само използва тази весела случка, но я въвежда с едно лирическо отстъпление, достойно за „Сън в лятна нощ“, изпълнено с омаята на лунната светлина, с една млада и нежна любов, със сладка музика и с приказното очарование на Белмонте. Така след всички бури и неволи на живота изниква за нас още веднъж в пълния си блясък светът на Шекспировите комедии, светът не такъв, какъвто е, а какъвто би могъл да бъде, ако хората се вдъхновяваха от идеите за хуманност и красотата и съумяваха да изберат ковчежето на истинското щастие.

Ако „Венецианският търговец“ изпада от редицата на Шекспировите комедии главно поради това, че е по-скоро романс или „трагикомедия“, т.е. драма, която се доближава до трагедията, но завършва благополучно, то „Веселите уиндзорки“ представлява пълна аномалия в творчеството на Шекспир. Тя не само ни връща към буржоазния свят на най-първите комедии, но закотвя този свят здраво в тогавашната Англия. Нищо че Фалстаф и компаньоните му носят имената на действащите лица от „Хенри IV“; обстановката е напълно тази на времето на Елизабет и не е озарена с нито един лъч от далечното и романтичното, в което се потопени всички други Шекспирови драми. Още по-изненадващо е, че комичното тук е изградено почти изцяло върху принципа на надхитряването, който Шекспир обикновено изключва от кръгозора си. Навярно като опит да се обясни тази аномалия е възникнала и легендата, за която чуваме за пръв път през XVIII век: че комедията била написана за няколко седмици по поръчение на кралица Елизабет, която била изявила желание да види влюбен дебелия Фалстаф. На такива закъснели анекдоти не може да се дава много вяра. Пиесата наистина прави впечатление на нещо набързо скалъпено. Поезията в нея, доколкото изобщо съществува, е вяла и без вдъхновение. Логиката на събитията ѝ е неубедителна. Не е ясно какво биха направили жените с дебелия рицар без появата на мъжете в подходящия момент. От една страна, тяхното нахлуване е сякаш част от плана им, от друга — те са озадачени от него. Естествено би било — макар и по-малко забавно — жените да се доверят от самото начало на своите съпрузи и да искат съдействието им. Още по-неясно е каква роля играят пасторът и

лекарят при кражбата на конете от кръчмаря, която се представя като тяхно отмъщение за нанесената им обида. И все пак най-вероятно е поръчението да е дошло не от кралицата, а от Шекспировите съактьори, жадни да се възползват от успеха, който са пожънали с Фалстаф в двете пиеси за Хенри IV; и небрежността на автора да се дължи на това, че сюжетът не е бил по неговия вкус.

Една от трудностите при определянето на мястото и значението на комедията в Шекспировото творчество иде от това, че датата ѝ не е известна. Мнозина изследвани са на мнение, че тя следва подир „Дванайсета нощ“ и в такъв случай би могла да се тълкува като последен отчаян опит да се спечели публиката с една реалистична комедия от вида на Джонсъновите. Но всъщност въпреки реализма на обстановката комедията е много по-далеч от Джонсън, отколкото „Дванайсета нощ“ и фактите говорят много по-красноречиво за една дата около 1597–1598 година, когато успехът на „Хенри IV“ е бил още свеж в съзнанието на публиката и когато думата „хумор“ (заместена в превода с „афект“) е била във всички уста поради популярността на първите „комедии на хумори“. Към 1600 година репликите на Ним едва ли биха имали вече някакво въздействие. Твърде е вероятно също, че изборът на Уиндзор като място на действието, намеците за голямото тържество в двореца и благословията, произнесена от мнимите феи над Ордена на жартиерата, стоят във връзка с избирането през 1597 година на лорд Хънздън, патрона на Шекспировата трупа, за рицар на ордена, най-високата чест, която може да се окаже на един английски благородник. Трябва да се спомене при това, че и двете други пиеси, играни за пръв път през въпросните години, показват забележителна прилика с „Веселите уиндзорки“: „Две свадливи абингдонки“ от Х. Портър и „Пей давам за англичанин“ от У. Хотън, първата — със заглавието и обстановката си; втората — със своите женихи чужденци, говорещи завален английски език; а и двете — с финалите си, които се играят на тъмно, като при общата суматоха дъщерите пристават на своите избраници мимо намеренията на родителите си. Каква е точната връзка между тези три пиеси и кой автор от кого се е повлиял, не може да се каже, но явно е, че комедии от този тип са станали популярни през тези години. Най-сетне и възхвалата на буржоазния морал, който заема важно място във „Веселите уиндзорки“, е била много по-

популярна тема през XVI век, отколкото при сатиричната вълна, която залива театрите към 1600 година.

Като основа на своята комедия Шекспир е избрал един или няколко от тези весели разкази, тъй популярни през Средновековието и Ренесанса, в които се възхвалява или осмива женската хитрост. Повечето от тях могат да се причислят към два основни типа: или жената успява да излъже своя мъж и да се събере с любовника си въпреки всички пречки, или пък тя се подиграва остроумно с някой натрапник; и трябва да се признае, разказите от първия тип са обикновено по-забавни от другите. Това очевидно е било ясно и на Шекспир и той се е опитал, разчитайки на театралната илюзия, да съчетае едно действие от първия вид с по-назидателното положение на втория, при което, както се изтъкна вече, логиката на събитията пострадва малко. При толкова много запазени варианти на темата, които все пак представляват навярно само малка част от ония в устно обращение, е невъзможно да се посочи със сигурност един основен източник на фабулата му, но в същата сбирка от Джовани Фиорентино, която е послужила като източник за „Венецианският търговец“, се намира и един разказ, доста сходен с Шекспировата фабула. Тук студентът Бучиоло иска да бъде посветен в любовното изкуство от своя професор. Следвайки неговите съвети, той си избира една млада жена, без да подозре, че тя е съпругата на наставника му; и при нея успява много бързо благодарение на съветите на своя учител, който също така не подозира истината. Едва много по-късно професорът започва да се съмнява и се втурва у дома си в определения за любовната среща час, но жената успява да скрие госта си под един куп мокро пране и старецът, успокоен, се оттегля, оставяйки ги сами. На другия ден, научил всички подробности от щастливия Бучиоло, той мълчи пред него, за да може да улови двойката заедно, но този път, когато пристига неочаквано, съпругата се хвърля веднага на врата му и по този начин дава възможност на любовника си да се измъкне незабелязан през вратата. Професорът съсича прането със своя меч и буйства из цялата къща, докато жената вика на помощ съседите и двамата си братя, които, вземайки мъжа ѝ за луд, го набиват здраво и го връзват в леглото. На сутринта Бучиоло, научавайки, че професорът е полудял, отива да го посети за пръв път в къщата му и с ужас установява, че това е домът на любимата му. Той се опитва да се

извини за станалото, без да бъде разбран от други, но професорът му казва: „Бучиоло, Бучиоло, върви си оттук с бога, защото твърде добре си усвоил изкуството за моя сметка.“ Това при съответна разработка на подробностите дава много добре основната нишка на Шекспировата фабула, финалът е намерен с прибавката на един епизод от „Ендимион“ на Лили, където истински феи изпощипват похотливия самохвалко Корсит. Фалстаф, разбира се, се доверява на мнимия Брод не за да търси съвети, а чисто и просто от алчност и за да се поперчи пред другия. Но и в това има нещо нелогично, защото в любовните си похождения Фалстаф е движан не от похотта, която би могла да се утоли с една успешна среща, а от пълната кесия на мистрис Форт и съвсем не е в интереса му да я тласне в обятията на един по-млад и елегантен любовник. Той може би е твърде уверен в силата на своите чарове, за да смята другия за сериозен съперник, но това не става ясно, пък и би прибавило още една отлика към многото неща, които отделят тлъстия фанфарон от истинския Фалстаф, когото виждаме в пълната му стихия в първата част на „Хенрих IV“ и който е преди всичко реалист и познава себе си и своите възможности.

„Веселите уиндзорки“ положително не е една от онези Шекспирови комедии, които ни изпълват с ново и все по-дълбоко възхищение при всяко повторно четене. За да извлечем от нея най-голямо удоволствие, трябва да изключим от съзнанието си много неща — трябва да забравим поезията и вълшебството на другите комедии от същото време и очарователните им героини. Трябва и да забравим истинския Фалстаф, за да не чувстваме новия сър Джон като пошла имитация. Истинският Фалстаф никога не би се оставил да бъде излъган, и то три пъти наред, от едни ограничени провинциалистки, нито пък би се представил накрая в такъв жалък вид. Всеки помни: силата на онзи Фалстаф лежеше в това, че с невъзмутимото си нахалство и със своята неподражаема духовитост той умееше да обръща всяко поражение в победа за себе си. И той бе страхливец или поне знаеше много добре да се предпазва от излишни рискове, но никога не би изгубил ума и дума от страх пред един Форт, не би се обърнал безпомощно към другите с молба да го спасят, нито пък би оставил да го тикнат в кош за пране. „Аз ти пукнах главата — каква тъжба имаш против мене?“ — това е все още гласът на истинския Фалстаф, но този глас много рядко се чува в комедията. Тук Фалстаф

освен чрез няколко духовити реплики едва ли се издига над традиционния тип на тъпия фанфарон, отдавна вече пренесен от римската комедия на английска почва. Дори и Плиткоу — и всъщност какво Търси старецът от Глостършир тук между гражданите на Уиндзор? — е само сянка на себе си и само мистрис Скокли, може да се каже, е претърпяла преобразованието си от лондонска кръчмарка в уиндзорска домакиня, без да губи много съществено от качествата си. Най-свежи и живи тук са всъщност новите образи, при които Шекспир не е бил стеснен в рамките на един калъп, макар и негов собственик, а е бил свободен да твори според фантазията си: свенливият и обезоръжаващо откровен Хаплю; сприхавият уелски пастор Евънс със сухия му хумор, който сам не владее добре английски език, но педантично поправя другите: френският лекар с напълно заваления си език — езиковите грешки на тези двама и мистрис Скокли са много добре степенувани; и накрая веселият и бърлив кръчмар. Това се все странични фигури наистина, но те са, които дават живот на цялото и създават богата и пъстра картина на английския живот на времето. Силата на комедията лежи не в самото действие нито пък в главните образи, които остават доста схематични, а в отделните постоянно сменящи се винетки, благодарение на които пред нас изниква цялото градче с жителите му и безбройните връзки, свързващи ги по най-различни начини във всекидневния им живот. Спорове възникват и се забравят, хората се събират на гуляй или да отидат на лов, младите се залюбват, старите се поддърпват, дори децата не са забравени. И върху цялото играе светлината на Шекспировия хумор и неговата духовитост. В списъка на неговите комедии „Веселите уиндзорки“ не заема може би много високо място, но тя стои на първо място поне по това, че тук получаваме една изключително богата, пълна с кипящ живот и хумор цялостна картина на едно общество. Жанрът ѝ обаче очевидно не е привличал Шекспир и в трите си последни комедии — комедии в днешния смисъл на думата — той се е върнал към любимия си жанр: романтичната комедия на любовта, в която самата любов представлява комичният елемент. Но той се връща към него вече с едно по-силно чувство за реалния живот. Пастелните, малко безплътни краски на първите му опити от този вид са заменени с по-наситени багри.

В световната литература този жанр е сравнително рядък. Дори бихме могли да кажем, че Шекспир е не само най-големият майстор на

този вид, но и единствен негов по-последователен представител, макар че истинският му основател е Джон Лили. Но Лили е вече забравен от всички освен от специалистите, а Шекспировите комедии са все още така свежи и живи, както при самото им написване. И разликата не се състои само в това, че Шекспир е велик поет, а Лили — добър занаятчия, но и в цялото им отношение към любовта. За Лили тя е болест, треска, която помрачава ума и вкарва хората в беда; той с известна хладност и надменност отбелязва глупостите, които вършат улучените от Купидоновите стрели. За Шекспир любовта е опиянение, може би помрачаващо разума, но и носещо откровение, в което хората намират себе си; глупостите им той представя с нежна топлота и симпатия. Влюбеният е сроден и с поета, и с безумеца — се казва в „Сън в лятна нощ“, — и той като тях върши глупости. „Колко глупости си сторил по волята на своята любов?“ — пита влюбеният Силвий в „Както ви харесва“, за да се увери, че съсухреният старец Корин действително е изпитал това сладко опиянение и има право да се произнася по него; и получава отговор: „Тъй много, че дори не си ги спомням.“ Именно безбройните мили и прелестни глупости представляват същината на Шекспировите любовни комедии, тези тържествени песни на младата, чиста и искрена любов, озарена от красотата на поезията.

След „Сън в лятна нощ“ и „Веселите уиндзорки“, в които плановите така се преливат, че едва ли може изобщо да се говори за планове, „Много шум за нищо“, написана през 1598 година, представлява едно връщане към по-простата структура на народните „комедии“. Кавичките тук са нужни, защото това са комедии главно в средновековния смисъл на думата, т.е. само истории с щастлив изход, обикновено с доста фарсови епизоди и клоунски^[2] сцени, които впрочем се срещат също и в трагедиите. В главната фабула на „Много шум за нищо“, както и при „Двамата веронци“, няма нищо комично. Това е един сантиментален романс, доста близък по същество до историята на „Отело“, но с щастлив изход; и приликата се засилва от това, че и тук Шекспир е лишил действията на клеветника от всякакъв по-основателен мотив. Дон Хуан е подбуден не от ревност към Херо, както при първоначалната форма на фабулата, а от една много по-обща злоба, от това, че „целият свят му е крив“. Като източник за пиесата е послужил един епизод от Ариостовата поема „Орландо фуриозо“,

разработен и като отделна повест от италианеца Бандело. Но около тази сантиментална интрига Шекспир е разположил толкова много комични елементи, че пиесата става и за нас истинска комедия: и комичните влюбени — Беатриче и Бенедикт, вплетени в едно действие, тъй просто, че едва ли може да се нарече действие, са толкова позитивни и ярки от главните герои, че още през XVII век комедията е била много по-известна на публиката като „Беатриче и Бенедикт“, отколкото под истинския си наслов.

Между двете линии, толкова различни по дух, съществува все пак една много тясна връзка, и то не само външна, създадена от родствения и приятелските отношения между героите им, но и дълбока, идейна. В главното действие влюбените са разделени от интригите и клюките на един злодей: Клавдио е заслепен от едно чуждо внушение, той не може да види истината. В съпътстващото действие пък, обратно, Беатриче и Бенедикт биват събрани от интригите и клюките на своите приятели; те също се водят от чужди внушения. През цялата комедия минава като обединяващ лейтмотив подслушването на чужди разговори и в неволния парадокс на Кучидрян: „Доказано е, че вие двамата сте първокласни мошеници и може би скоро ще бъдете и считани за такива!“ — се заключава голяма част от идейното съдържание на комедията. За повечето хора мислите са действително по-мощни от фактите. А при любовта хората са двойно по-слепи, така че те не познават дори и мислите си. Беатриче и Бенедикт въпреки враждата, която си демонстрират, са очевидно привлечени един от друг: те винаги се търсят, за да разменят остроумията си, необходими са един на друг. И може би тъкмо тази необходимост, която чувстват, ги дразни, защото някъде в душите си усещат, че да се отдадат на любовта, значи да се откажат от свободата си. И така първото влечение се превръща във враждебност и язвителност и е необходима една външна намеса, за да разберат двамата истинските си чувства. Сам Шекспир не ни подсказва пряко това тълкуване — той изобщо не е склонен да мотивира или обяснява противоречията у своите герои, а се задоволява само да ги отбелязва като нещо присъщо на човешката природа. Обаче явно е, че наследникът му като главен драматург на театър „Глобус“, Джон Флечър, е схванал боричкането между Беатриче и Бенедикт именно по този начин и че тези два образа са му послужили като изходна точка за

неговите любовни комедии, в които влюбените са в постоянно състояние на война и защитават свободата си до последния момент, преди да превият врат под брачния ярем. Във всеки случай, както и да си обясняваме тази привидна враждебност, която тъй лесно се превръща в своята противоположност, едно е сигурно: че Беатриче и Бенедикт са бунтовници против любовта, като героите на Лили, но че бунтът им се изразява по друг начин — не в едно предварително и съзнателно отричане от любовта, а в една конкретна вражда у всекиго от двамата към другия, който застрашава емоционалното му спокойствие.

Заслепен от любовта е и Клавдио, но по друг начин, защото у него любовта е примесена с ревливост. И Шекспир си дава труд да изтъкне тази ревливост като нещо характерно за него, като прибавя епизода, в който младежът ревнува господаря си Дон Педро. От друга страна, той прави и доказателствата против Херо малко по-убедителни, отколкото те са у Бандело. Но всичко това, ако може да извини Клавдио пред нас за това, че се отказва от Херо, не го извинява и за туй, че извършва отказа си така публично, опозорявайки не само нея, но и баща ѝ. Това обаче не изглежда да е смутило Шекспир. Той приема положението от Бандело, защото то му предлага високодраматичен ефект, а на нас остава само да простим на Клавдио, както Херо му прощава, защото е бил заслепен. В такава весела комедия не бива да гледаме твърде сериозно на нещата, а Клавдио и Херо са твърде безцветни като личности, за да ни подканят към дълбоки размишления. Но не бива да търсим само комичното в драмата. Сцената в черквата след опозоряването на Херо, когато Беатриче и Бенедикт най-после се намират, е пропита с дълбоко и искрено чувство и режисьорът, който я поставя като фарс, за да изтръгне евтин смях от публиката, опошлява цялата драма. Беатриче е единствената, която остава вярна на чувствата си. Тя знае, че Херо е неспособна на разврата, който ѝ се приписва, и е изпълнена с негодувание от жестоката гавра с честта на братовчедката ѝ. Нейното „Убийте Клавдио!“ е повик от дъното на душата ѝ и леката комична нота в начина, по който потокът на нейното възмущение залива всеки опит на Бенедикт да я прекъсне, е достатъчно ясна, за да няма нужда от допълнително подчертаване. А Бенедикт не е фанфарон; мисълта, че трябва да се бие със своя приятел, го поразява, защото се касае за

приятеля му. Но искреността на Беатриче го убеждава, той се уверява, че Херо има нужда от неговата защита, през цялата сцена е дълбоко загрижен и не по-малко искрен от самата Беатриче.

Третият план, този на клоуните, е без самостоятелно развитие, а прикрепен към главното действие, за да се получи парадоксът, че това, което умните не могат да проумеят, разкриват го глупавите. И с това по косвен начин върху целия патос на главната фабула се хвърля малко скептична светлина, подсилена не само от самото заглавие на пиесата, но и от туй, че заговорът срещу Херо е разкрит още преди сцената в черквата и за публиката е ясно, че ако Леонато бе останал да разпита сам арестантите, всичките мъки биха могли да бъдат предотвратени. Така ние, като зрители, стоим над грешките на действащите лица и можем снизходително да ги преценим. И това отговаря на техниката на ренесансовата комедия изобщо; тя носи обилни изненади за героите, но много рядко изненадва публиката, която е посветена във всички тайни на действието. Техниката на изненадата, с която зрителят се поставя на равна нога с героите и сам участва субективно в техните заблуди, се развива едва в бароковата драма на Шекспировите приемници. Шекспир ни предлага всички факти обективно и последователно, без да крие нищо от нас. И ако не беше така, опозоряването на Херо би разчупило рамките на една истинска комедия. С историята на Беатриче и Бенедикт клоунската линия на Кучидрян и неговите хора няма пряка връзка; но със своите неволни каламбури и словесни нелепости те образуват противовес на словесните фойерверки на другите, така че двата плана взаимно се допълват и заедно определят веселия тон на комедията.

Следващата поред комедия — „Както ви харесва“, е написана през 1599 година — тъкмо по времето, когато властите издали забраната срещу сатирите и епиграмите — по пасторалния роман на Томас Лодж „Розалинда“ (1590 г.) без много съществени изменения във фабулата. Най-важните от тях са прибавянето на двата предимно статични образа на коментаторите: меланхоличния сатирик Жак — олицетворение на новата мода, — и шута Точилко; а също така и изхвърлянето на всички любовни сцени между Целия и Оливер заедно с приключенията, които водят до тях. Тенденцията на мнозина критици в последно време е да виждат в комедията едно разглеждане или преоценка на пасторалната традиция, което едва ли е правилно.

Темата се засяга наистина и като имаме предвид характера на „Розалинда“, не би могла да остане незасегната. Традиционните възхвали на овчарския живот, далеч от притворността и интригите на двореца, са запазени и не се отричат. От друга страна, Шекспир нямаше да бъде Шекспир, ако покрай тези възхвали не беше прокарал и една леко иронична жилка, с която обръща внимание и върху условността на тази традиция. Корин служи да ни припомни, че истинският живот на овчарите е по-тежък и по-малко поетичен, отколкото ни го представят пасторалните еклоги; и на традиционната овчарка от пасторалите — Фебе, Шекспир противопоставя една по-реалистично нарисувана селска девойка — Одри — ограничена, тъпа и без представа за тънкостите на петраркизма, с които Фебе се кичи. Но Корин не е нито тъп, нито ограничен и при размяната на мисли върху селския живот здравият разум на селянина явно надделява над остроумните софизми на дворцовия шут. Шекспир, както обикновено, не взема определено становище, а осветлява въпроса ту от една страна, ту от друга, като ни оставя да преценим всичко сами. Но в драмата като цяло тази тема заема странично място: тук на пасторалния елемент е дадена много по-малка тежест, отколкото в романа на Лодж, и в центъра на цялото стои пак любовта.

Повече от шейсет години преди появата на тази Шекспирова комедия Джон Хейууд бе написал една „Игра за любовта“, в която са представени всичките пермутации на възможните отношения в любовта и нелюбеният влюбен спори с любената невлюбена кой е по-нещастен, докато любеният влюбен и нелюбеният невлюбен разискват кой е повече за завиждане. Няма основание да се смята, че пиесата е била позната на Шекспир, но и у него срещаме същите пермутации, а освен това и най-различни по качество и степен видове любов: безплътния петраркизъм на Силвий, нормалната любов на Розалинда и Орlando, плътското влечение на Точилко. Излишно би било при това разпределение на ролите да се спираме върху отношенията между Целия и Оливер, тъй като те биха представили само разновидност на нормалната двойка — техните роли като влюбени са сведени до минимум. А всичките останали двойки извършват по познатия вече начин най-различни глупости под въздействието на любовта — Фебе играе гордата и жестока хубавица от петраркистичната традиция, тя не може да оцени вярната любов на своя обожател Силвий, а пада в плен

на момъка, който я нагрубява, безразличен към нейните чарове — едно положение, което драмите и романсите на времето повтарят в безброй варианти. Към Силвий Шекспир е значително по-жесток от Лодж и докато прототипът на влюбения овчар, мислейки само за щастието на своята любима, самоотвержено отстоява каузата на Фебе пред мнимия Ганимед, Шекспировият Силвий се оставя да бъде излъган от любимата си и ѝ носи писмата, без да подозира истинското им съдържание. На Розалинда много ѝ се ще да играе като Фебе ролята на жестока хубавица. Тя не се издава пред своя любим и го разиграва и подиграва почти така жестоко, както Беатриче прави това с Бенедикт, за да го научи на всичките пози, предписани от петраркизма. Но Орlando не е много податлив материал за такива игри. Както и Силвий, той не може да прозре истината през булото на привидното^[3], но той е все пак достатъчно трезв, за да не си отрови живота с въздишки по онова, което е непостижимо. Наистина, както подобава на млад влюбен, той окичва дърветата с не много сполучливи сонети, но петраркизмът му не отива по-далеч от това: той не прекарва нито една безсънна нощ, апетитът му е отличен, страните му розовеят, облеклото му е спретнато и любовта, макар и неудовлетворена, го изпълва с щастие: той не желае да бъде излекуван от нея и приема Ганимед като заместник на своята любима не за да я изтръгне от сърцето си, а, напротив, за да може да се отдаде по-съсредоточено на своите сладки мисли. Лукавата Розалинда се подиграва с него, заплашва го с рога, хвърля съмнение върху силата на неговите чувства — „Мъжете са умирали от време на време и червеи са ги яли, но това не е ставало никога от много любов“ — и обявява, както впрочем прави и Тезей от „Сън в лятна нощ“, всички влюбени за луди; но Орlando е непоколебим в чувствата си. И все пак не на него, а на Силвий се пада честта да даде дефиницията на любовта, с която целият квартет от влюбени двойки се съгласява. Идеите на петраркизма за всеотдайна служба и вяност на кавалера към дамата, както и представите за идиличния златен век на древността, макар и те да са нереални и да можем да им се смеем, крият нещо много ценно и без тях животът ни би бил наистина беден. Шекспир добродушно им се подиграва, но не ги отрича; пред самия олтар на Хименей Точилко може да ни напомни, че повечето клетви за вяност се забравят и че в основата си любовта е животински инстинкт, но това не накърнява за нас нейната красота.

Между „Както ви харесва“ и „Сън в лятна нощ“ има доста много общо. И двете драми са поставени в рамка. Тук наистина рамката остава донякъде отворена: напуснали света на действителността, ние се връщаме накрая към него само с мислите си — всички се запътват към столицата, но не виждаме как пристигат там. И в двете комедии обаче младите влюбени дирят в гората убежище от грозящите ги опасности и в нея намират своето щастие. В Арденската гора няма феи, но и от нея лъха чаровна сила. В първата комедия, написана през „лиричния“ му период, Шекспир бе създал леса чрез преки описания:

*Знам горски път, по-скрит от всички други,
цял в мащерка, иглики, теменуги,
над него царски навес е прострян
от повет, горска роза и бръшлян.
В туй тайно място, дето си отмята
гледосаната ризница змията
и често можеш да откриеш в нея
увито малко дух че или фея,
нерядко подир танц и струнен звън
унася се Титания във сън.*

В „Както ви харесва“ представата за гората израства главно от косвени намеци: Орландо спи под дъба като паднал жълъд, той окачва сонетите си по различни дървета, дори и на една палма; колибата на Розалинда е обкръжена от маслинови дървета, навсякъде ромолят потоци; а може би най-много допринасят за създаването на атмосферата ловците с убития дивеч и със своите песни, които впрочем говорят не само за прелестите на живота сред природата, но и за неговите неволи. Чудна е наистина тази гора, в която растат палми и дъбове и съжителстват сърни и лъвици. И още по-чудно е въздействието ѝ върху хората. Тук, под нейните сенки, не само че добрите намират сигурно убежище от коварствата и жестокостите на обикновения живот, но и злите не могат да останат зли: Оливер се сдобрява с брат си Орландо, а князът-узурпатор, тръгнал на поход срещу своя брат, се отказва не само от намеренията си, но и от трона, за да стане отшелник. Защото тук — за разлика от „Сън в лятна нощ“,

където усложненията се дължеха само на човешки слабости и недоразумения — има действително зли хора, и светът, от който героите бягат, е свят на ненавист, завист, интриги и козни. Посоката на действието е пак, и още по-подчертано, от неволя към щастие, но движението е по-равномерно и не минава през чистилицето на пълния хаос.

Все пак между пришълците в Арденската гора има двама души, които остават незасегнати или почти незасегнати от нейната омая; и това са двамата прибавени от Шекспир коментатори. Точилко още със самото си идване в гората заявява: „И ето ме и мене в нея дважд поглупав, отколкото си бях вкъщи!“ Той е първият от Шекспировите остроумни шутове. Досега ролите на комиците са бивали застъпени от простодушни хора — Ланс, Кросното, Ланчилото, Кучидрян, — които възбуждат смях главно чрез простотията си и чрез езиковите си грешки. Но Точилко работи с други средства, главно с парадокса, и съществува мнение, че ролята му е била създадена нарочно за новия комик Робърт Армин, приет в трупата на Шекспир след напускането на комика Уилям Кемп. Не би могло да се каже, че Точилко е човек изцяло без поезия в душата си, защото всички образи на Шекспир ни облъхват с нещо от поезията му; но той е представен като човек, който не може да се издигне над плътското, и от това свое равнище съди и осмива всичко. Кое не ще рече, че в критиката му не се срещат твърде често истини: защото зад образа на шута в ренесансовата литература стои една дълга традиция, почиваща на самата роля на шута в живота. На него независимо от това дали е бил малоумен бърбовец, или професионален смешник се е признавало известно право да изказва неприятни истини във формата на смешки, което го е правело много удобна фигура за писателя, желаещ да бъде по-откровен в критиката си или да изрази стария парадокс, че глупавият е понякога по-умен от мъдреца. Точилко е остроумен и находчив професионален шут, но той не е всъщност умен. Той критикува, но само за да буди смях и в живота на Арденската гора играе роля, точно обратна на тая на Розалинда. Тя с идването си отваря очите на овчарите и събира една любовна двойка; той обърква жителите на тази Аркадия, разтрогва един много сполучлив годеж и сам хлътва в брак, който не обещава нищо добро. Дали ще остане сред горските шумаци да пасе козите със своята Одри, или ще напусне гората, като отведе със себе си тази частица, и то не

най-привлекателна, от нея — не се знае; но от всичките пришълци най-ясно свързани с гората остават накрая той и Жак, тоест двамата, които най-малко са се поддали на нейния чар.

Докато Точилко критикува от становището на ограничения ум, Жак критикува от това на изтънчения интелегент и не заради смеха, а за да намери храна за черногледството си. Но макар и образован, той също не е умен. Критиците от епохата на романтизма са чували в него гласа и мъдростта на самия Шекспир; но мъдростите му са изтърканите баналности на времето и прочутото му слово за човешкия живот е едно отрицание на живота, напълно уместно в устата на такъв меланхолик, но не и извор на мъдрост. Той е толкова влюбен в себе си, че не вниква в това, което му се говори: пада веднага в клопката, когато Орландо му казва да погледне в потока, за да види шута в него, и на упрека на княза — както видяхме — изобщо няма отговор, а се заплесва по съвсем друга тема. И все пак Жак, колкото и да го нападат другите изгнаници, не е напълно отрицателен образ; стрелите му често улучват, истинска злоба няма у него, той предпазва Одри от мнимия брак, който ѝ готви Точилко, и в края нему се пада честта да даде преценка за другите и да ни предскаже бъдещето им. И макар че и той като Точилко намира за глупаво човек да напуска удобствата си, за да гони дивото, и остава също като него незасегнат от идилията на горския живот, той не пожелава да напусне гората.

Така върху цялата комедия играят блещукащите светлини, хвърлени от тези два противоположни и все пак сродни образи. Но от техните уста не излизат никакви окончателни мъдрости, които да осветят цялото. Напротив, по-скоро от това, което те не виждат или не могат да оценят, се оформя нещо като намек за истинските ценности в живота. Тях ние намираме не в изказванията, а в действията на младите хора, особено на Розалинда, най-очарователната от всички Шекспирови героини, която бодро и весело, без хленч и самоокайване приема неволите на живота и се справя с тях. Младите се дият и намират в гората, но не дият и не намират себе си, защото те — с изключение на Оливер — нямат нужда от това. Те се вграждат спокойно и щастливо в „гората“ и могат също така щастливо да я напуснат, защото винаги са я носили в душата си.

Героинята на „Дванайсета нощ“ — Виола, е в основата си пак подобие на Розалинда, малко по-нежна, малко по-сентиментална, но

способна и тя да обърне сълзите от очите си и да се смее на съдбата, за да я надвие с това. В тази лебедова песен на Шекспир като автор на весели комедии, написана към 1600 година, са събрани като че ли нарочно най-различни мотиви от предишните комедии: бурята, която разделя брат и сестра, припознаването на близнаците и положението на Антонио, привидно изоставен в тежкия миг от този, който му дължи всичко, ни напомнят „Комедия от грешки“. Като героинята от „Двамата веронци“ преоблечената Виола трябва да защитава каузата на любимия пред своята съперница. Оливия надценява силите си, мислейки, че може да отрече любовното чувство, както правят мъжете в „Напразни усилия на Любовта“. Малволио, заставен да мисли, че господарката му е влюбена в него, ни напомня за подлъгания Бенедикт. Като Титания и Фебе Оливия се влюбва в същество, с което любовта за нея е невъзможна; и като Розалинда Виола може да се закълне, че никоя жена не притежава сърцето ѝ. Това събиране на познатите мотиви е накарало някои да виждат в самото заглавие на комедията намек за това, че с нея Шекспир е искал да се сбогува с веселието: Дванайсета нощ — или Богоявление, е последният ден от коледните празненства. Но почти всички тези мотиви се срещат вече в самия източник на комедията — повестта „Аполоний и Сила“ от Барнаби Рич; безбройните им варианти се повтарят в най-различни комбинации в романсите на времето и пълното заглавие на комедията — „Дванайсета нощ или каквото щете“ — е по-скоро израз на веселия дух, който цари в нея. Шекспир едва ли е знаел предварително, че тази ще е последната му любовна комедия. Напротив, той се е помъчил с нея да се доближи донякъде до сатирата на Джонсън и навярно не е продължил по този път само поради неуспеха на своя опит: в сравнение с новата мода комедията му трябва да е изглеждала твърде старомодна и романтична.

Като взел повестта на Рич за основа, Шекспир останал верен на стария си начин да организира действието около един любовен романс. Самата тема би подходдала за сатирична трактовка така, както и за нежната сантименталност, с която Шекспир я развива. Първоизточник на фабулата е всъщност една италианска комедия на интриги, лишена от всякакъв романтизъм. Разработката на Рич е по начало романтична, но с една сатирична жилка в авторовите забележки, която Шекспир отбягва заедно с много от конкретните поводи за сатира. Повестта има за увод няколко размишления върху заблудата като нещо присъщо на

човека и върху любовта като главен извор на всички заблуждения — отношение, което по начало трябва да е намерило отзвук у Шекспир. Но в конкретните си оценки Рич е доста далеч от Шекспировия дух. Той осъжда Джулина (Оливия), която е впрочем богата вдовица, загдето отхвърля любовта на благороден княз и се дава на „прост лакей“, за какъвто смята преоблечената Виола, както и осъжда княза, задето, пренебрегнал любовта на хубава благородна дама, се стреми към жена, която го презира. Шекспир нарочно изключва възможността за такива преценки: виждаме неговата Оливия да се осведомява грижливо за произхода на хубавия паж и чуваме вуйчо ѝ да казва, че тя не искала да знае за княза именно защото той стоял твърде високо над нея по чин. А колкото до Орсино, Шекспир пропуска началото на разказа, където при едно посещение на княза в дома на баща ѝ Виола се влюбва в него, но той не ѝ обръща внимание. Пропуснати са и някои други усложнения, които биха хвърлили съмнителна светлина върху Оливия. Джулина се отдава на Себастиан, без да чака благословията на черквата, и забременява от него, а по тоя повод Виола бива хвърлена в затвора. Такива мрачни теми биха подходжали на Джонсън, но биха нарушили поетичното настроение на Шекспировата комедия. Неговите герои грешат, но по съвсем друг начин.

Във всичко това няма никаква отстъпка от основните положения на Шекспировите любовни комедии, но има изместване на ударението. Досега комичното се състоеше главно в неразумното държане на влюбените, в причудливите пози на куртоазната игра на любов, в кокетството, в слепотата на влюбените, в неспособността им да различават привидно от действително. Последният елемент се запазва и сега, дори се засилва. Но това, на което се смеем, не е толкова неразумното поведение на младите под опияняващото въздействие на любовта, колкото неправилното им отношение към нея. Оливия иска да я избегне. Тя е представена като сантиментална душа, която се влюбва на своята скръб и я въздига в култ; но ние всъщност не виждаме много от това на дело и не сме далеч от подозрението, че нейният отказ от любовта е причинен, поне отчасти, от един неосъзнат мотив; тя не е срещнала още мъжа, когото би могла да обикне. На обратния край на скалата стои Орсино, който, влюбен в любовта, преди още да е намерил и той подходящ предмет за чувствата си, подхранва с музика и съзерцание своята представа за любовта и ухажва избраницата си

чрез посредници. Нарочно или не, Виола разобличава кухотата на неговите възжеления, като описва

*какво би сторила на негово място:
И после сплел бих върбова колиба
пред вашата врата и непрестанно
със страстен глас ви бих зовал оттам,
бих писал песни за злочеста обич
и с тях среднощ не бих ви дал да спите,
бих викал името ви към скалите
отекващи, така че този вечен
бъбривец — въздухът, да ви повтаря:
„Оливия!“*

Именно тази енергичност пленява Оливия. Както е при Фебе, и тук гордата хубавица, на която са дотегнали въздишките на блудкавите ѝ обожатели, бива привлечена от първия младеж, който може да устои на нейните чарове. Но положението е разработено с повече съдържаност и повече дълбочина на чувствата. Няма грубости от страна на Виола, а и Оливия не се предава веднага; сцената, в която след няколко несполучливи опита тя най-сетне намира думи, за да разкрие своите чувства, е разработена така тънко и с такава нежност, че не оставя място дори и за усмивки.

Бихме могли да кажем, че опитът на Оливия да пропъди любовта е дежурно положение при този вид комедии. Лили много пъти се е смял на дръзкия безверник, който попада в примките на сляпото божество, и Шекспир го е следвал, особено в по-ранните си комедии. Но сега има разлика както в самото положение, така и в отношението към него. Другите герои грешат чрез разума си, но грешката на Оливия е грешка на чувствата, не на разума. Тя нито предизвиква, нито осмива бога на любовта, а се предава на своята скръб. Както и Хамлет в началото на трагедията — а двата портрета са рисувани приблизително по същото време — тя е победена от живота. Но нейната скръб никога не е представена в смешна светлина, нито пък е осмяно решението ѝ да живее в усамотение. И затуй, когато тя отстъпва пред любовта, ние не се смеем на това, че самонадеяната е паднала в клопката, а по-скоро

се радваме, че е спечелена пак за живота, макар и с известна боязън, защото знаем, че тази любов не може да ѝ донесе щастие. Има известна причина за усмивки, когато сапуненият мехур на нейната скръб изведнъж се пуква, но дори и за това сме вече подготвени, защото още при първия ѝ разговор с шута забелязваме, че всъщност скръбта ѝ е започнала да се разсейва, щом тя изпитва удоволствие от неговите шеги.

След тази точка комедията може да върви поутъпканите пътища. Оливия е пак заблудена от своите чувства, но сега тези чувства са естествени и здрави и тя се присъединява към тълпата от комични влюбени, които не могат да правят разлика между привидно и действително. Но първата ѝ грешка продължава да резонира в съзнанието ни. Парадоксално, Оливия се лекува от грешката си с друга грешка и през цялата комедия остава за нас жената, която е потънала в меланхолията на скръбта, както Орсино е мъжът, потънал в любовна меланхолия. Между тях стои Виола, типичната положителна героиня на Шекспировите комедии, която посреща това, което животът ѝ носи, с ясен поглед и бодро сърце. Двете крайности на другите биха могли да я изкушат. И тя като Оливия е загубила брат, но представата, че би могла да дели с нея уединението ѝ, я привлича само за миг. И тя като Орсино страда от безнадеждна любов, но не позволява на тази любов да убие енергията ѝ. И така комедията остава все пак комедия на неправилни чувства, не на погрешни схващания. И с това тя представлява нещо като врата към новата област, в която Шекспир пристъпвал: света на трагедиите, в който героите му ще биват погубвани от чувствата си. Често се изказва известно учудване, че „Хамлет“ и „Дванайсета нощ“ са написани приблизително по същото време. Но и двете са, всяка по свой начин, студии върху меланхолията и в известен смисъл се допълват.

Най-съществената разлика между „Дванайсета нощ“ и предшестващите я комедии лежи обаче в богатата разработка на „хуморите“, във вторичната фабула, измислена изцяло от Шекспир. И в това отношение Жак представлява вече стъпка в тази насока: но той си остава статична фигура, а тук има цяла тройка от хумори, вплетени в едно истинско действие, което почива, както при Джонсън, на измама и завършва с жестокото осмиване на един от тях. От тримата всъщност само сър Андрю ни напомня по-непосредствено Джонсън: гламавият

младеж, който прехосва наследството си и иска да мине за светски човек, като се свързва с един използвач, който го привлича със своята опитност, е постоянна фигура у Джонсън и изглежда е бил тип, твърде характерен за времето. За втората роля Шекспир е използвал образа на собствения си Фалстаф, като го е преименувал на сър Тоби. Но на Тоби се пада същевременно и ролята на интриганта от Джонсъновите комедии, който разиграва другите, насърчавайки ги да показват своите слабости. Това Тоби прави нагледно с мухльото сър Андрю, но той — заедно с остроумната Мария, макар тя да не може да бъде причислена към хуморите — е и вдъхновителят на много по-сложния заговор срещу Малволио, който има за цел да провали домоуправителя, като гъделичка самолюбието му. Самолюбието е недъг, който Джонсън най-често бичува в първите си комедии — едната от тях е дори озаглавена „Фонтанът на себелюбието“. Но Малволио, макар и да е обладан изцяло от този „хумор“, е характер, значително по-сложен от тези, които обикновено срещаме у Джонсън. Той е и много по-знаменателен, защото чрез тази твърде колоритна и дори малко фантастична тройка Шекспир ни дава една далеч по-проницателна характеристика на тогавашното общество, отколкото Джонсън, въпреки цялата детайлираност и външния реализъм на неговите картини. Търтеят сър Тоби и прехосникът сър Андрю, разбира се, нито са замислени, нито пък биха могли да се вземат направо като олицетворения или представители на залязващата феодална класа. Но със своята безотговорност те изразяват нещо доста характерно за нея. А благонравният и прилежен Малволио, който ги презира и ненавижда и мечтае да ги измести, много ясно изразява стремежите на борческата буржоазия. Шекспир не му съчувства (самото име, което му дава, значи „зла воля“) и пуританският дух изобщо му е противен, докато къщата на Оливия, типичната „голяма къща“ на старото време, със своето щедро гостоприемство и разточителен стил на живот, му е очевидно нещо много мило. Този начин на живот бил вече обречен на изчезване, след като новите капиталисти почнали да се настаняват като земевладелци и да прилагат своите методи и към селския живот; през целия XVI век се чуват постоянни оплаквания за изчезването на стария „домашен ред“. И Малволио мечтае да направи това, което много от неговите събратя вече са направили — да изгони търтеите от голямата къща и да тури край на веселието. Той не успява в това — както и

прахосникът не успява да осъществи своите стремежи, — обаче в светлината на историята последните му думи: „Но ще платя и аз на всички вас!“ получават силата на съдбовно пророчество. Една част от зрителите, видели първото представление на комедията, са могли да видят на дело отплатата на Малволио при буржоазната революция от 1642 година, когато — между другото — една от първите мерки на парламента била забраната на всякакви театрални представления. Но размишленията от този род не влизат в рамките на безгрижната комедия на Шекспир. Неговото отношение към Малволио е най-добре изразено в репликата на сър Тоби: „Мислиш ли, че понеже твоя милост е такъв светец, та вече няма да има на този свят вино и баници?“ Но докато колегите му само осмиват пуританите като лицемери, които под булото на религията крият най-низки страсти, Шекспир ни разкрива много по-верни и по-съществени страни на пуританския начин на мислене.

И все пак дори и за самия Шекспир последната дума има като че ли Малволио и в света, който той ще създаде, няма да има вече място за вино и баници. Новата вълна в литературата се налага не от пуританите, а от буржоазната интелигенция, но и тук цари духът не на безгрижното веселие, а на разочарованието и отрицанието; и този нов дух намира върховния си израз в разочарованието на Хамлет и в подигравката с романтичната любов и героизма в „Троил и Кресида“. Две Шекспирови пиеси, написани през този период — „Мяра за мяра“ и „Крайт добър — всичко добро“, минават за комедии само защото не са трагедии, но атмосферата им е тежка и потискаща. И тогава, към 1609 година, настъпва един нов обрат в театралния свят и романсите на Бомонт и Флечър се явяват изведнъж като последната дума на изтънчеността. Шекспир отговаря на новата мода с четири романа, но и те са по дух, настроение и проблематика твърде различни от романсите на младите му години. „Дванайсета нощ“ е не само лебедовата песен на Шекспировите весели комедии, но и на лъчезарния дух на Ренесанса въобще.

[1] В оригинала изпитанието се състои в това, че женихът трябва да прекара нощта в леглото на възлюбената, без да заспи, но редовно бива упояван с приспивателни. ↑

[2] Първоначалното значение на думата clown е „селяндур, тъпак“. ↑

[3] Някои критици смятат, че Орландо все пак познава Розалинда в мъжките ѝ дрехи, но поддържа играта, защото му е забавна. Това не само противоречи на много ясните му думи в началото на последната сцена, но и на цялата техника на Шекспир, който никога не оставя нещата, важни за фабулата, само да се четат между редовете. ↑

ВЕНЕЦИАНСКИЯТ ТЪРГОВЕЦ

ДЕЙСТВАЩИ ЛИЦА

ДОЖЪТ НА ВЕНЕЦИЯ
МАРОКАНСКИЯТ ПРИНЦ, АРАГОНСКИЯТ ПРИНЦ —
годежници на Порция
АНТОНИО — венециански търговец
БАСАНИО — негов приятел, годежник на Порция
ГРАЦИАНО, САЛЕРИО, СОЛАНИО — приятели на Антонио и
Басанио
ЛОРЕНЦО — любим на Джесика
ШЕЙЛОК — евреин-лихвар
ТУБАЛ — евреин, негов приятел
ЛАНЧИЛОТО ГОБО — смешник, слуга на Шейлок
СТАРИЯТ ГОБО — баща на Ланчилото
ЛЕОНАРДО — слуга на Басанио
БАЛТАЗАР, СТЕФАНО — слуги на Порция
ПОРЦИЯ — богата наследница
НЕРИСА — нейна прислужница
ДЖЕСИКА — дъщеря на Шейлок
Венециански благородници, Членове на съда, Тъмничар, Слуги и
други.

Място на действието: Венеция и Белмонте — местност, недалеч
от нея, на твърдата земя.

ПЪРВО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Улица във Венеция.

Влизат Антонио, Салерио и Соланио.

АНТОНИО

Наистина не знам защо съм тъжен.
Измъчва ме това неясно чувство
и чувствам, че и вас измъчвам с него,
но де съм я прихванал таз тъга,
в какво се крие нейната причина,
недоумявам и съм тъй объркан,
че себе си не мога да позная.

САЛЕРИО

Умът ви по моретата се мята,
там, дето тежките ви галеони^[1]
като велможи или богаташи,
участващи във пъстроцветен празник,
поглеждат отвисоко дребосъка
на корабчетата, които бързат
поклони да им сторят до водата,
когато те, платна издули гордо,
тържествено минават покрай тях.

СОЛАНИО

Да имах толкоз стоки по морето,
повярвайте, синьор, и аз бих бил
при тях със ум и чувства постоянно:
през миг — през два тривици щях да скубя,
да проверявам вятъра; по карти
убежища и пътища бих търсил;
и всяко нещо, криещо опасност
за стоката ми, несъмнено би ме

изпълвало с тъга!

САЛЕРИО

А моят дъх,
в лъжицата щом духна, би охлажда
не гозбата, а мене с мисълта
за туй, каква щета ми би нанесъл
един по-силен вятър във морето;
видът на пясъчния ми часовник
ми би рисувал плитчини и моя
„Свети Андрей“, заровил кил във тях
и скършил най-високата си мачта,
за да целуне гроба си; във черква
видът на камъка ѝ би ми спомнял,
че има някъде скали опасни,
от чийто допир крехкият ми кораб
могъл би да подправи океана
със моя чер пипер и да наметне
талазите му с моите коприни!
Накратко, все бих мислил колко лесно
сега си всичко, а след малко — нищо.
Но знаейки, че мисля за това
не би било мислимо да не зная
какво ме прави тъжен! Хайде де!
Антонио, туй, дето ви измъчва,
се казва не тъга, а търговия.

АНТОНИО

Не, моите товари не пътуват
в една посока и в единствен трюм,
пък и богатството ми не зависи
от изхода на таз година само.
Не, не заради стоки съм печален.

СОЛАНИО

Тогава сте се влюбили.

АНТОНИО

Фу, глупост!

СОЛАНИО

И туй не е? Тогава нека кажем,
че тъжен сте, понеже не сте весел,
тъй както, ако скачахте от радост,
вий бихте обяснили, че сте весел,
понеже не сте тъжен. Таз Природа —
кълна се в двата образа на Янус^[2]! —
създава същества невероятни:
едни, очи присвили, само чакат
да се засмеят, както папагалът
се весели при тъжен звук на гайда,
а други пък оцетен вид запазват,
дори мъдреца Нестор^[3] да им каже,
че смешката си заслужава смях.

Влизат Басанио, Лоренцо и Грациано.

Но вашият Басанио пристига
със Грациано и Лоренцо. Сбогом!
На по-достойни ще ви поверим.

САЛЕРИО

Аз бих останал да ви поразсея,
но май кръгът височък е за мене.

АНТОНИО

Не, той за вас съвсем не е висок,
но сделки ви зоват и тоз предлог
използвате.

САЛЕРИО

Здравейте, господа!

БАСАНИО

„Здравейте“, но изчезнахте съвсем!
Кога за весел пир ще се сберем?

САЛЕРИО

В свободно време винаги сме ваши!

Салерио и Соланио излизат.

ЛОРЕНЦО

Намерихте приятеля си, тъй че
ний тръгваме, Басанио. На обед
сме заедно, нали?

БАСАНИО

Не съм забравил.

ГРАЦИАНО

Синьор Антонио, защо цените
чак толкова богатата на света?
Тоз, който ги купува с много грижи,
във всъщност ги загубва. Честна дума,
невероятно сте се изменили!

АНТОНИО

Светът за мен е туй, което е,
любезни Грациано: просто сцена,
върху която всеки има роля.
На мен се падна тъжна.

ГРАЦИАНО

А пък аз
бих искал да съм шут и да се сбръчкам
от весел смях! Кое е по-добре:
да сгрыва вино черния ми дроб^[4] ли
или кръвта ми вопли да смразяват?

Нима е редно жив човек, съгрян
от топла кръв, безстрастно да се мъдри
като една от статуите прашни
на своите пра-прадядовци; да спи
с отворени очи; от ядове
да си печели само жълтеници?
Антонио, защото ви обичам,
ще ви го кажа: някои си крият
лицата с тънък слой от неподвижност
като повърхност блатна и мълчат
дълбокомислено, като че казват:
„Щом аз, оракулът, открехна устни,
не бива и мухите да бръмчат!“;
а знам мнозина, носещи такава,
със неизказване добита слава,
които, ако проговорят само,
след две-три думи мало и голямо
току-поглеж, обрекло се на пъкъл,
престъпвайки евангелското слово
„Не назовавай ближния глупец!“^[5]
Антонио, за бога, не ловеете
и вие с този печален лик шарана
на хорското внимание! До скоро!...
Лоренцо, да вървим! Синьори, сбогом!
Аминът на тази проповед — следобед!

ЛОРЕНЦО

До обед, значи! Вий ще извините
мълчанието ми. И аз май ставам
от тези лъжливи мъдреци. Но трудно
се взима думата от Грациано.

ГРАЦИАНО

Стой две години с мен и ще забравиш
дори звука на своя собствен глас!

АНТОНИО

Довиждане. Аз чувствам как — обратно —
след миг ще се разбъбря.

ГРАЦИАНО

Че добре,
на този свят кой трябва да мълчи?
„Езикът говежди,
щом е сготвен със лук,
и момата с надежди
за имотен съпруг!“

Грациано и Лоренцо излизат.

АНТОНИО

Да сте разбрали нещо?

БАСАНИО

Нашият Грациано успява да каже в една минута повече нищо, отколкото който и да било друг в цяла Венеция. Смисълът в думите му е колкото две пшеничени зърна в две крини плява. Дириш го цял ден и като го намериш, оказва се, че не си струвал диренето.

АНТОНИО

Такъв си е. Но вий ми обещахте
подробности за тайнствената дама,
във чийто дом да идете решил сте
на поклонение. Коя е тя?

БАСАНИО

Вий знаете, Антонио, как много
делата си разклатих напоследък
с това, че позволих си да живея
по начин, който скромните ми средства
не можеха да издържат за дълго.
Не се оплаквам, че ми се наложи
по-свит живот — голямата ми грижа

е честно всички заеми да върна,
които разточителната младост
принуди ме да склуча тук и там.
От вас, Антонио, съм взел най-много
в пари и дружба. Дружбата ви точно
ми позволява да ви доверя
какъв е планът ми да се очистя
от всички дългове, които имам.

АНТОНИО

Разказвайте, Басанио, и стига
да бъде този план тъй честен, както
било е всичко, свързано със вас,
парите ми, аз сам и моите връзки
ще бъдем — вие го знаете — на ваше
разположение!

БАСАНИО

Във дните детски,
когато случеше се да загубя
стрелата си, след нея пусках втора
със същи сила, тгъл и посока,
но с повече внимание, така че,
рисувайки и нея, много често
си връщах двете. Взимам този пример
от детството, защото туй, което
ще ви разкажа, е по детски чисто:
дълга ви много и така, от глупост,
загубих го. Но ако вий решите
да пуснете след първата стрела
една сестрица в нейната посока,
аз вярвам, че — следейки този път
по-зорко де ще падне — ще открия
и двете или втората поне
ще ви възвърна, като ви остана
за първата признателен длъжник.

АНТОНИО

Не се ли знаем, та към обичта ми
вървите по пътечки обиколни?
Съмнявайки се в моята готовност,
ранявате ме вие по-дълбоко,
отколкото, ако ми бяхте просто
разсипали имота до стотинка.
Кажете ми как само бих могъл
да ви помогна и ще го извърша!
Разправяйте!

БАСАНИО

Живее във Белмонте
наследница прекрасна и — което
я прави дважд прекрасна — надарена
със дивни добродетели. Веднъж
от нейните очи получих нямо
послание. Тя Порция се казва
и, честна дума, не отстъпва в нищо
на своята съименничка римска —
Катоновата дъщеря^[6], жената
на Юний Брут, която предпочете
смъртта пред вдовството. И туй светът
узнал го е отдавна и към нея
по розата на ветровете плават
отвсякъде поклонници най-знатни,
за да я искат. Слънчеви коси
красят лика ѝ, сякаш златно руно,
което прави нейния Белмонте
подобен на Колхида — цел мечтана
за толкова Язоновци^[7]. Сред тях,
Антонио, ако намеря средства
да се вредя, сърцето ми подсказва,
че аз ще съм избраникът щастлив!

АНТОНИО

Сам знаеш, всичко мое е в морето,

в брой нямам нищо, нито имам стока,
която да превърна във наличност.
Но нека видим срещу моя подпис
Венеция какво ще ни отпусне!
До сетна капка ще го изцедя,
но ти ще се представиш във Белмонте.
Върви търси! И аз ще диря също.
В търговски кредит или в личен заем,
пари ще има, щом се постараем!

Излизат.

[1] Галеони — вид тежки товарни платноходни кораби, които пренасяли руда от Западните Индий към Испания. ↑

[2] Янус (*митол.*) — римски бог на входовете и изходите, а също и на времето. Изобразяван с две лица — весело и тъжно, гледащи в противоположни посоки. ↑

[3] Нестор — гръцки вожд от Троянската война, чието име е станало синоним на умъдрена от опита старост. ↑

[4] „...черния ми дроб...“ — по Шекспирово време черният дроб бил смятан за едно от вместилищата на страстите и смелостта. ↑

[5] „Не назовавай ближния глупец...“ — перифраза на евангелския текст: „Но който рече на брат си «глупец», той ще гори в адския огън.“ ↑

[6] „...Катоновата дъщеря“ — Марк Порций Катон, римски общественик (95–46 г. пр.н.е.), е бил пример на стоическа твърдост и висока принципност; той се самоубил след победата на Цезар над републиканската армия, „за да не надживее свободата“. Дъщеря му Порция, жена на Юний Брут, един от убийците на Цезар, също тъй се самоубила след смъртта на съпруга си, като според преданието погълнала шепа жар. ↑

[7] Колхида; Язоновци (*митол.*) — според легендата Колхида — в днешна Западна Грузия — била в древността владение на цар Еет; тук в една свещена гора висяло, пазено от дракон, чудодейното Златно руно. Гръцкият герой Язон предприел на кораба „Арго“ експедиция към Колхида и с помощта на Еетовата дъщеря, вълшебницата Медея, която се влюбила в него, успял да завладее руното. ↑

ВТОРА СЦЕНА

Белмонте. Стая в дома на Порция.

Влизат Порция и Нериса^[8].

ПОРЦИЯ

Честна дума, Нериса, малкото ми тяло е уморено от този огромен свят.

НЕРИСА

Бих ви повярвала, мила господарко, ако имахте неприятности в такова изобилие, в каквото са богатствата ви; но — както виждам — тези, които преяждат, страдат колкото онези, които не се дохранват. Затова има дума: „Придържай се строго между малко и много!“ И още: „Излишеството побелява по-рано, но умереността живее по-дълго.“

ПОРЦИЯ

Добри правила и добре казани!

НЕРИСА

Да бяха и добре спазвани!

ПОРЦИЯ

Ако да постъпваш правилно беше тъй лесно, както да знаеш коя постъпка е правилна, параклисите щяха да бъдат катедрали, а колибите — дворци. Добър проповедник е оня, който сам следва своята проповед. А на мен ми е по-лесно да поуча двайсестина души как да постъпват, отколкото да съм между тях и да постъпвам съгласно собствените си поучения. Мозъкът може да издава за кръвта колкото си ще закони, но един горещ нрав надвива двайсет хладни заричания. Лудата младост е такъв заек, че се измъква от всички мрежи на куцукащото благоразумие!... Но тези размишления едва ли ще ми

помогнат при избора на съпруг. О, аз, нещастна! „Избор“ — какво говоря? Аз нямам право нито да приема този, който ми харесва, нито да отхвърля онзи, който не ми допада. Волята на живата дъщеря трябва да се превива пред повелята на покойния баща. Не е ли тежко това, Нериса — да не можеш да приласкаеш или отблъснеш някого!

НЕРИСА

Баща ви, господарко, беше добродетелен човек, а праведниците имат пред смъртта си мъдри прозрения. И затова по този способ с трите ковчежета — златно, сребърно и оловно, надписани от него така, че който улучи мисълта му, да получи дъщеря му, аз съм сигурна, че вие ще можете да бъдете избрана само от оня, когото и сама бихте си избрала. Кажете, има ли някой измежду царствените ви поклонници, към когото да ви влече сърцето?

ПОРЦИЯ

Изброй ги един след друг и аз ще ти ги опиша поред, тъй че от самите описания ще можеш да съдиш за увлеченията на сърцето ми.

НЕРИСА

Да почнем с неаполския принц.

ПОРЦИЯ

Кой, този луд жребец ли? Моля ти се, той говори само за коня си и изтъква като главно свое качество това, че можел да си го подковава сам. Подозирам, че госпожа майка му е имала вземане-даване с дворцовия ковач.

НЕРИСА

Следва оня, пфалцграфът^[9].

ПОРЦИЯ

Той пък е един навъсен, сякаш постоянно казва: „Ако не ме искате — ваша воля!“ Може да изслуша и най-смешната история, без да се усмихне. Боя се, че щом на младост е тъй неучтиво мрачен, на старост ще се превърне в по-хленчещ философ от самия Хераклит^[10].

По-скоро бих се омъжила за мъртвешка глава с кокал в зъбите, отколкото за един от тези двамата! Опазил ме господ!

НЕРИСА

А какво ви е впечатлението от френския благородник, месье Льо Бон?

ПОРЦИЯ

Бог го е създал човек и няма как, ще трябва да го наричаме така. Зная, подигравката е грях, но този господин!... Той има по-добър кон за яздене от неаполитанеца и по-лош начин да е мрачен от графа. Той е всеки и никой. Щом свирне кос, той вече танцува, щом види сянката си, вече фехтува! Да се омъжа за него, би значело да се омъжа за два-сет души едновременно. Ако той ме отхвърли, ще му простя някак си, защото ако ме обикне до лудост, няма да мога да му отвърна със същото!

НЕРИСА

А Фокънбридж, младият английски барон? Какво можете да кажете за него?

ПОРЦИЯ

Нищо. Както и нищо на него. Защото не можем да се разберем. Той не знае нито латински, нито френски, нито италиански, а ти си ми свидетелка, че аз пък не зная за две пари английски. Той е истински красавец, но как се разговаря с актьор от пантомима? И после колко странно се облича! Личи, че си е купил камизолата от Италия, панталоните — от Франция, шапката — от Германия, и обноските — откъдето му е паднало^[11].

НЕРИСА

А какво мислите за съседа му, шотландския лорд?

ПОРЦИЯ

Че е изпълнен с дух на добросъседство, защото след като получи плесница от англичанина, обеща да му я върне, когато може.

Струва ми се, че французинът му е станал поръчител и се е записал и той за една^[12].

НЕРИСА

А младият немец, племенникът на саксонския херцог — той как ви се вижда?

ПОРЦИЯ

Безобразен сутрин, когато е трезв, и отвратителен вечер, когато е пиян. В добрите си мигове той е нещо много по-лошо от човек, а в лошите си часове — нещо не много по-добро от скот. Ще се отърва от него, каквото и да става!

НЕРИСА

Но ако поиска да бъде подложен на изпитанието и избере вярното ковчеже? Откажете ли да му дадете ръката си, ще откажете да изпълните бащината си повеля!

ПОРЦИЯ

Затова ще те моля да поставиш голяма чаша рейнско вино върху едно от другите две ковчезета. Немецът даже и да знае, че дяволът е вътре, при такава съблазън ще избере него. Всичко ще направя, Нериса, но за тази гъба няма да се омъжа!

НЕРИСА

Успокойте се, господарко! Нито един от тези господа няма да ви получи. Те ми съобщиха, че са взели вече решение да се разотидат по домовете си и да не се домогват повече до ръката ви освен ако тя може да се добие, без да се избира между бащините ви ковчезета.

ПОРЦИЯ

Не, ако никой не ме получи по начина, завещан от баща ми, дори да живея колкото пророчица Сивила, пак ще си остана целомъдрена като Диана^[13]. Радвам се, че господата са проявили благоразумие и че домът на Порция се освобождава от тази порция

претенденти, защото между тях нямаше нито един, чието отсъствие да не съм жадувала до полуда. Добър им път!

НЕРИСА

А не си ли спомняте, господарко, за един венецианец, образован и храбър, който по времето, когато баща ви беше още жив, ни гостува веднъж заедно с маркиза от Монферато?

ПОРЦИЯ

Да, Басанио... Тъй се казваше, ако не се лъжа.

НЕРИСА

Не се лъжете. И от всички мъже, върху които са се спирали досега глупавите ми очи, той е според мене най-достоеен за ръката на една истинска дама.

ПОРЦИЯ

Да, спомням си го. И си спомням, че заслужаваше похвалата ти.

Влиза Слуга.

Да? Какво има?

СЛУГА

Чужденците ви дирят, за да се сбогуват с вас, господарко. Освен това пристигнал е пратеник от нов поклонник — Мароканския принц. Той съобщава, че неговият господар щял да бъде тук тази вечер.

ПОРЦИЯ

Ако, щом го видя, сърцето ми му каже „Добре дошъл!“ със същата охота, с която казва „Добър път!“ на неговите предшественици, значи ще бъда истински щастлива. Но дано няма тъмна кожа като на дявол, защото инак, дори да има душа, светла като на ангел, пак ще го взема най-много за изповедник, но не и за мъж! Хайде, Нериса!... Ти върви пред нас!

Единият не е поел оттук,
а вече на вратата чука друг!

Излизат.

[8] Нериса — от италианското *nericcia* — „черничка, мургавичка“. ↑

[9] Пфалцграф — германска феодална титла (от *pfalz* — *palatium* — палат). ↑

[10] Хераклит — гръцки философ, роден в Ефес (500 г. пр.н.е.); материалист от Йонийската школа; по Шекспирово време известен и с това, че уж бил имал меланхоличен характер. ↑

[11] „...и обноските — откъдето му е паднало...“ — намек за страстта към всичко чуждестранно у младите английски дворяни от Шекспирово време, противоречаща с бедността на езиковите им познания. ↑

[12] „...и той за една...“ — политически намек за противоречията между Англия и Шотландия по Шекспирово време и за поведението на Франция, която обещавала подкрепа на Шотландия. ↑

[13] Сиви́ла; Диана (*митол.*) — Сиви́ла — нарицателно име за някои жени, на които древните римляни приписвали пророчески дарби. Най-прочута от тях била според легендата кумейската Сиви́ла (от гр. Куме в Южна Италия), която доживяла до седемстотин-годишна възраст; Диана — римска богиня на лова, покровителка на девствениците, често отъждествявана с Луната. ↑

ТРЕТА СЦЕНА

Площад във Венеция.

Влизат Басанио и Шейлок.

ШЕЙЛОК

Три хиляди дуката — добре...

БАСАНИО

И за три месеца, господине.

ШЕЙЛОК

Три месеца — добре...

БАСАНИО

И както ви казах, с поръчителството на Антонио.

ШЕЙЛОК

Антонио — добре...

БАСАНИО

Можете ли да ми помогнете? Искате ли да ми услужите?
Мога ли да зная отговора ви?

ШЕЙЛОК

Три хиляди дуката, три месеца, поръчител — Антонио...

БАСАНИО

Вашият отговор?

ШЕЙЛОК

Антонио ми се вижда добър.

БАСАНИО

Нима сте чули някой да твърди обратното?

ШЕЙЛОК

О, не, не, не, не! Казах „добър“ в смисъл на „платежоспособен“. Макар че неговите средства са, така да се каже, във въздуха или по-точно, във водата: един от корабите му плава към Триполис, друг — към Индиите. На Риалто^[14] чух, че имал един трети в Мексико, четвърти отправен към Англия, и знам ли още колко стоки насам-натам. А корабите са талпи, моряците — смъртни; срещат се по този свят земни плъхове и водни плъхове, земни разбой — ници и водни разбойници; а има освен това и опасности от бурите, вълните и скалите. И все пак той ми се вижда добър. Три хиляди дуката. Мисля, че мога да приема подписа му.

БАСАНИО

Бъдете уверен, че можете!

ШЕЙЛОК

Трябва да бъда уверен, а за да бъда уверен, трябва да помисля. Мога ли да поговоря с Антонио?

БАСАНИО

Бихте ли желали да обядвате с нас?

ШЕЙЛОК

Да, за да ми воня на свинско, да ям от тлъстото вместилище, в което вашият пророк, Назарянина, е заключил със заклинания бесовете^[15]? Мога да купувам от вас и да продавам на вас, да се движа с вас и да говоря с вас, но никога няма да ям, да пия и да се моля с вас!... Какво ново към Риалто? Ха, кой идва насам?

Влиза Антонио.

БАСАНИО

Синьор Антонио. Това е той.

ШЕЙЛОК (*настрани*)

Я гледай го ти мазния митар^[16]!
Веднъж го мразя като християнин,
но дважд, задето от вродена глупост
пари отпуска в заем безвъзмезден
и смъква с туй приетия в тоз град
размер на ползата! Да можех само
за глезена един път да го пипна^[17],
наситил бих ненавистта, която
набрал съм не от вчера срещу него!
Той мрази нашия избран народ
и тъкмо сред търговското гъмжило
обсипва с хули мене, моите сделки
и честните ми доходи, които
нарича „лихви“! Ако му простя,
проклето да е племето ми!

БАСАНИО

Шейлок!

Не чувате ли?

ШЕЙЛОК

Изчислявах с колко
наличност разполагам и излиза,
че нямам в брой три хиляди дуката.
Но що от туй? Тубал, един богат
мой сънародник и от моя корен,
ще ми помогне. Но за колко време
ви беше нужен заемът?

Към Антонио.

Здравейте,
дълбокоуважаеми синьоре!
Току-що честното ви име беше
на устните ни.

АНТОНИО

Слушайте вий, Шейлок:
макар пари до днеска да не съм
ни давал, нито вземал със прибавка,
туй правило реших да наруша,
за да помогна на един приятел.

Към Басанио.

Узна ли той за колко става дума?

ШЕЙЛОК

Да, да, три хиляди. Прилична сума.

АНТОНИО

За срок — три месеца.

ШЕЙЛОК

Да, бях забравил.
Три месеца, тъй беше. Да, и вие
ще поръчителствате. Да помислим.
Но чакайте за миг: та вие, значи,
не давате във заем за печалба —
добре ли чух?

АНТОНИО

Да, нямам този навик.

ШЕЙЛОК

Когато Яков^[18] гледаше овцете
на вуйчо си Лаван — тоз Яков стана,
защото майка му за туй помогна,
наш трети праотец, да, точно трети
след Авраама...

АНТОНИО

И какво от туй?
Или и той е взимал вече лихва?

ШЕЙЛОК

Не, не! Не точно лихва. Не това,
което вий нарекли бихте „лихва“.
Той стори друго. Беше се условил
със вуйчо си, че той ще му плати
с тез агнета, които ще са пъстри
или напръскани. И щом наесен
овцете се разгониха и бяха
насочени към кочовете, тъй че
започна между вълнестите двойки
естественото дело на заплода,
пастирът досетлив забодя бързо
пред всяка от зачеващите женски
една нашарена със ножче пръчка,
та щом се те обягниха напролет,
родиха пъстри малки. И те бяха
за Якова. И бог благослови
успеха му. И затова до днес е
благословена всякоя печалба,
която е без кражба.

АНТОНИО

Но на Яков
оказало е щастието помощ,
а то не е подвластно на човека
и само от Всевишния зависи.
И после мигар може този пример
да освети лихварството? Или
парите са за тебе овче стадо?

ШЕЙЛОК

Не знам, ала и те плодят се бързо
в кошарите ми. Чувайте...

АНТОНИО

Видя ли,
Басанио — той, дяволът, четял
наопаки и библията даже!
Такваз душа безнравствена, която
свенията използва за свидетел,
напомня ми злодей с усмивка нежна
и румен плод със червей. Да, лъжата
нерядко бива прелестна наглед!

ШЕЙЛОК

Три хиляди дуката — кръгла сума...
Три месеца от дванайсетте... Да видим...

АНТОНИО

Е, казвай, Шейлок! Чакахме те доста!

ШЕЙЛОК

Синьор Антонио, вий много пъти
ругали сте ме — и насред Риалто! —
за моите лични сделки и пари.
Аз само търпеливо вдигах рамо,
защото да търпи, от памтивека
е отлика на древното ни племе.
Наричахте ме вие бясно псе,
въшлив неверник, плюехте по мойта
юдейска роба само затова,
че своето използвах като свое.
Така. И ето че ви ставам нужен.
Вий идвате и казвате ми: „Шейлок,
бръкни се малко! Трябват ни пари!“
Тъй казвате. Направо. Вие, който
се секнехте по моята брада
и ритяхте ме, както чуждо куче
изритвате от прага си! Тъй, значи?
Пари ви трябвало? А аз какво

би трябвало на туй да ви отвърна?
Не трябва ли да кажа: „Откъде
би могъл един пес да ви изръси
три хиляди дуката?“ Или трябва
с поклон дълбок и треперлив гласец,
задъхан от готовност раболепна,
да кажа: „Господине, в сряда вие
заплюхте ме, изритахте ме вчера,
а днеска пък нарекохте ме псе;
във благодарност на ви този заем!“

АНТОНИО

Внимавай, че готов съм и сега
да те заплюя, да те наругая
и със ритници да те нагостя!
Ако ще даваш — давай тез пари
не както на приятеля се дават,
защото никога приятел няма
да иска от приятел туй, което
родило му е яловото злато^[19];
ти дай ги, както дава се на враг,
с надеждата, че щом не ти ги върне,
ще пипнеш неустойка и отгоре
ще го опозориш!

ШЕЙЛОК

Ей, колко бърже
избухвате! Аз диря дружба с вас,
стремя се да забравя всички хули,
които сте ми сипали, но тъкмо
да ви предложа свръхизгоден заем,
от който няма нищо да спечеля,
вий даже не ме слушате! Защо?
Или това, което ви предлагам,
не е любезност?

БАСАНИО

Би било любезност!

ШЕЙЛОК

И аз веднага ще ви я окажа.
Да идем при нотариуса — там,
дори не двамата, а вие сам
ще ми подпишете една хартийка,
в която ще се казва на шега,
че ако тоз и тоз във даден срок
не изплати указаната сума
на еди-кой си, този еди-кой си
ще има право като неустойка
да вземе къс месо, тежащо фунт^[20],
от собственото тяло на длъжника,
и то оттам, отдето той поиска
по свое усмотрение.

АНТОНИО

Чудесно!

Ще му подпиша и дори ще кажа:
„Невероятно милостив евреин!“

БАСАНИО

Не, с полица такава зарад мен
не ще се свържете! По-скоро аз
ще тъна в дългове!

АНТОНИО

Не се плашете!

През тез два месеца, което значи
цял месец преди срока му, ще имам
десетократно по-голяма сума!

ШЕЙЛОК

Праотче Аврааме^[21], гледай как
тез християни, тъй като изхождат
от себе си, надъхани са всеки

със недоверие към своя ближен!
Добре, кажете вий: какво печеля,
ако пропусне срока той, и аз
получа тази смешна неустойка?
Човешкото месо е безполезно
и няма стойност колкото дори
месото на говедото, овцата
или козата. С таз услуга исках
да си спечеля неговата дружба.
Ако я ще — добре. Ако ли не —
довиждане! И на доброто с лошо
недейте ми отвърща, много моля!

АНТОНИО

Не, Шейлок, чакай! Имаш моя подпис.

ШЕЙЛОК

Тогаз побързайте и съставете
с нотариуса веселия текст.
В туй време аз ще събера парите,
за малко ще отскоча в своя дом,
оставен на един пазач-разбойник,
и ще съм там.

АНТОНИО

Не се бави, добри
израилтянино!

Шейлок излиза.

По-мил е станал.
Току-поглеж, преминал към Христа!

БАСАНИО

Не вярвам на евреин в милостта!

АНТОНИО

Бъди спокоен! Подир месец-друг
флотилията ми ще бъде тук!

Излизат.

[14] Риалто — площад във Венеция — на времето средище на търговския живот. ↑

[15] „...заклучил със заклинания бесовете...“ — намек за един текст от евангелието, в който се разказва за това как Исус изгонил дявола от двамина, обладани от него, и го отпратил с едно стадо свине. ↑

[16] Митар (*библ.*) — събирач на данъци в древна Юдея. Евангелието разказва как Исус защитил митаря от презиращите го учени и фарисеи. ↑

[17] „...за глезена един път да го пипна...“ — професионален термин на борците от Шекспирово време. ↑

[18] Яков (*библ.*) — един от праотците на еврейското племе; син на Исак. ↑

[19] „...яловото злато...“ — отзвук от Аристотеловия текст, казващ, че златото — за разлика от живите същества — не можело да се плоди. ↑

[20] Фунт — английска мярка за тегло — около половин килограм. ↑

[21] „...Праотче Аврааме...“ (*библ.*) — Авраам — първият от патриарсите на евреите, родоначалник на племето. ↑

ВТОРО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Белмонте. Стая в дома на Порция.

Тръбен звук. Влизат Мароканският принц

със Свитата си, Порция, Нериса и Слуги.

МАРОКАНСКИЯТ ПРИНЦ

Недейте ме отблъсква затова, че
облечен съм във тъмната ливрея^[22]
на палещото слънце, със което
съседите сме и сродници най-близки.
Повикайте най-светлия красавец
от Севера, където Феб^[23] напразно
топи висулките, да се порежем
и видим кой е с по-червена кръв!
Кълна ви се, че смуглият ми образ
е стряскал не един храбрец и мамил
не малко хубавици в моя край.
Не бих си променил цвета освен
за да спечеля вас, кралице дивна!

ПОРЦИЯ

Повярвайте, аз вода се не само
от придирчивия момински поглед,
а жребият и тъй ми е пресякъл
възможността свободно да избирам;
но ако бащините ум и опит
не бяха ме обвързали да стана
жена на оня, който ме спечели
по начина, известен вече вам,
вий, тъмни принце, в чувството ми бихте
били тъй светъл, както всеки друг.

МАРОКАНСКИЯТ ПРИНЦ

Благодаря! Водете ме към трите
ковчежета! Кълна се в ятагана,
посякъл не един персийски шах
и в цели три сражения надвил
самия Сюлейман Великолепни^[24];
наддръзнал бих най-дръзкото сърце,
надсвяткал бих най-святкащия поглед,
от тигрица сукалчето бих грабнал
и срещнал бих без страх очи в очи
лъва, когато рика и фучи
от жад за кръв! — Туй всичко бих извършил
да имам вас, пленителна синьора!
Ала когато Херкулес и Лихас^[25]
чрез зарове ще определят кой
от тях да бъде гръцкият герой,
уви, уви, по-силен зар могла би
да хвърли по-безсилната ръка
и мощният Алкид^[26] ще е така
надвит от хилавия си прислужник!
Ах, знам, и аз, от сляпата Фортуна^[27]
подведен, бих могъл да не улуча
това, което друг, не тъй достоен,
могъл би да постигне, и след туй
във мъки да умра!

ПОРЦИЯ

От вас зависи
или да се откажете от избор,
или във храма клетва да дадете,
че нямате ли в жребия успех,
безбрачието ще ви бъде жребий.
Така че помислете си!

МАРОКАНСКИЯТ ПРИНЦ

Аз мислих!
Водете ме към жребия, веднага!

ПОРЦИЯ

Не, първо в храма — жребият следобед.

МАРОКАНСКИЯТ ПРИНЦ

Следобед, да! Помагай ми, всевишни!

Какъв за мен ще бъде този ден,

дали проклет, или благословен?

Тръбен звук. Излизат.

[22] „...тъмната ливрея...“ — става дума за мургавата кожа на мароканския принц. ↑

[23] Феб (*митол.*) — друго име на Аполон, едно от главните божества на гръцката митология — бог на слънцето и изкуствата. ↑

[24] Сюлейман Великолепни (*ист.*) — Сюлейман II (1495–1566 г.) — турски султан, при когото Отоманската империя достигнала най-голямото си могъщество, завоевател на Сърбия и Унгария. ↑

[25] Лихас (*митол.*) — роб на Херкулес, прочутия герой от гръцката митология. Херкулес го хвърлил в морето, защото от неговите ръце получил ризата, пропита с отровната кръв на кентавъра Нес, която му донесла смъртта. ↑

[26] Алкид (*митол.*) — т.е. „от Алкеевия род“ — става дума за Херкулес, който бил осиновен от таванския цар Амфитрион, син на Алкей. ↑

[27] Фортуна (*митол.*) — римска богиня на щастието, случая и успеха, изобразявана с рог на изобилието, изсипващ монети, или с превързани очи, стъпила върху въртящо се колело. ↑

ВТОРА СЦЕНА

Улица във Венеция.

Влиза Ланчилото Гобо^[28].

ЛАНЧИЛОТО

Не, не, никаква съвест не може да ми забрани да побягна от този евреин, господаря ми! Дяволът ме дърпа за лакътя и току ме изкушава: „Гобо! — вика. — Ланчилото Гобо, мили Ланчилото!“ или „Мили Гобо!“, или „Миличък ми Ланчилото Гобо, плюй си на петите и да те няма! Беж оттука, ти казвам!“ Но пък пустата му съвест стои от другата ми страна и казва: „Недей, честни Ланчилото, не бързай, честни ми Гобо!“ или, както казах, с цялото ми име: „Честни ми Ланчилото Гобо, не бягай, защото хорското презрение ще те настигне!“ Добре, ама и дяволът не се дава. „Драсвай! — вика. — Драсвай, духвай или офейквай, бога ми — вика дяволът, — но тука да те няма вече!“ Хубаво, ама и съвестта, като увиснала на шийката на сърцето ми и като зашепнала: „Честни Ланчилото, не забравяй, че си син на честен баща...“ или по-скоро „на честна майка“, защото баща ми беше малко по онази част, имаше си и той... но хайде да не разправяме... та съвестта ми казва, значи: „Ланчилото, не мърдай!“, „Мърдай, и то веднага!“ — вика дяволът. „Да не си мръднал!“ — казва съвестта. „О, съвест, ти добре ме съветваш!“ — казвам на съвестта. „Дяволе, ти добре ме учиш!“ — казвам на дявола. И не знам какво да направя, защото, ако послушам съвестта си и остана при евреина, той — прости ми, господи! — е истински дявол и значи аз ще служа дяволу, а ако избягам от него, това значи, че съм послушал оня, другия, който пък е самият дявол, прости ми още веднъж, господи! И все пак евреинът, ако съдим по съвест, е такова въплъщение дяволско, че съвестта ми трябва да е просто безсъвестна, щом ми предлага да остана при него. Да, неприятелят ми дава по-приятелски съвет. Бягам, драсвам, дяволе, краката ми са на твоите заповеди!

Влиза Старият Гобо с кошница.

ГОБО

Да знаете, млади господине, как се отива към синьор евреина?

ЛАНЧИЛОТО (*настрани*)

Ха! Та това е моят законороден баща, който не може да ме познае, защото страда от кокоша или по-точно от гъша слепота! Сега ще го позамотая малко!

ГОБО

Уважаеми млади господине, можете ли ми показва пътя към синьор евреина?

ЛАНЧИЛОТО

Разбира се, старче! Ще кривнеш надясно при първия завой, но при по-първия завой ще вземеш наляво, само че като стигнеш най-първия завой, няма да завиваш нито наляво, нито надясно, а ще поемеш право накриво и ще се намериш не точно там!

ГОБО

Този път, господине, май много извива. А кажете, знаете ли дали оня Ланчилото, дето е при него, е при него?

ЛАНЧИЛОТО

Кой? Господин Ланчилото?

Настрани.

Сега гледайте какви сълзи ще пусне!... Ама ти господин Ланчилото ли търсиш, старче?

ГОБО

Какъв господин, господине! Не господин, а просто син на прост човек, и то пръв бедняк — това поне го знам, баща му само дето е здрав, слава богу, но е последен бедняк!

ЛАНЧИЛОТО

Е как така хем пръв, хем последен? Но да оставим бащата, сега говорим за младия господин Ланчилото.

ГОБО

Без „господин“, господине. Само Ланчилото, да ми прости ваша милост!

ЛАНЧИЛОТО

И все пак аз бих искал да зная, старче, ergo — следователно бих желал да се осведомя, ergo — тоест да бъда осветлен върху туй дали ти говориш за младия господин Ланчилото?

ГОБО

За него, за Ланчилото, ваша милост?

ЛАНЧИЛОТО

Ergo — значи, ти дириш господин Ланчилото. Само че няма защо да го дириш, защото въпросният млад господин по волята на съдбата и орисниците, а също тъй и на разни фактори, като трите парки^[29] и останалите отрасли на висшите науки, се пресели във вечността или по простому казано, се спомина.

ГОБО

Какво? О, господи боже! О, света Дево! Споминал се! Моята опора! Тояжката ми! Патерицата на старите ми дни!

ЛАНЧИЛОТО (*настрани*)

Е, хубава работа! Нима приличам на тояга, прът или чатал!... Не ме ли познаваш, татко?

ГОБО

О, аз нещастният! Не ви познавам, господине, но много ви се моля да ми кажете: наистина ли чедото ми, бог да го прости, е умряло или не?

ЛАНЧИЛОТО

Ей, татко! Не ме ли познаваш?

ГОБО

Ах, господине, лошо виждам и не мога да ви позная.

ЛАНЧИЛОТО

То и да виждаше, кой знае... Има толкоз бащи, дето не им се ще да познаят децата си!... Но нищо! Слушай сега новини за сина си!

Коленичи.

Благослови ме, старче! Истината винаги блясва накрая. Нито едно убийство не остава скрито. Виж, това, кой чий син е, може да остане неясно за по-дълъжко време, но и то изскача наяве някой ден.

ГОБО

Моля ви се, господине, станете! Знам, че не сте Ланчилото, моето дете.

ЛАНЧИЛОТО

А пък аз те моля да няма повече глупости, а да ме благословиш. Аз съм Ланчилото, бившото ти момче, настоящия ти син и бъдещото ти дете.

ГОБО

Не, това, че си ти, дете казваш, моят настоящ син, не го вярвам!

ЛАНЧИЛОТО

Прав си — под това и аз не мога да се подпиша, но съм положителен, че се казвам Ланчилото, че служа при евреина и че Маргарита, твоята съпруга, ми се пада майка.

ГОБО

Старата наистина се казва Маргарита! Кълна се, ако ти се казваш Ланчилото, значи си моя плът и кръв! Слава на бога!

Опишва косата му.

И каква брада само си пуснал! Ти имаш на лицето си повече косми, отколкото нашият Дръглю на опашката си!

ЛАНЧИЛОТО

Горкият Дръглю! Значи опашката му расте в обратна посока, защото, когато го видях за последен път, той беше по-космат от мене.

ГОБО

И колко си се изменил, господи! Как се погаждате с господаря ти? Аз му нося подарък. А? Разбирате ли се?

ЛАНЧИЛОТО

Много даже! Обноските му към мене бяха толкоз много мили, че аз реших да се отдалеча на също толкоз много мили от него. Този господар е истински евреин! Подарък — как не! Въже за него! Умори ме от глад. На, виж, пръстите ми се броят с ребра! Слушай, татко, подаръка, дето си го донесъл, ще го дадеш на един друг синьор. Казва се Басанио. Всички говорят, че обличал слугите си в чудесни ливреи. Ако не успея да се наредя при него, ще побягна накрай света!... Ха, каква sluка! Той самият иде насам! Евреин да стана, ако остана при евреина!

Влиза Басанио, придружен от Леонардо и други Слуги.

БАСАНИО

Побързайте! Трапезата да бъде
за пет часа готова. Изпратете
и тез писма. Веднага да се шият
ливрите. И нека Грациано
да дойде незабавно у дома!

Един Слуга излиза.

ЛАНЧИЛОТО

Хайде, татенце!

ГОБО

Да ви поживи господ, ваша милост!

БАСАНИО

Благодаря ти, старче. Какво искаш?

ГОБО

Този момък, синьоре, бедното момче...

ЛАНЧИЛОТО

Не бедно момче, синьоре, а момче при богат евреин, което ви моли, както ще ви изложи баща ми...

ГОБО

Той, синьоре, е много, така да се каже, симпатичен към вас и има измерение да постъпи...

ЛАНЧИЛОТО

Накратко, синьоре, аз съм на служба при евреина и желая, както ще ви изложи баща ми...

ГОБО

Господарят му и той, синьоре, прощавайте за извержението, но са като куче и котка...

ЛАНЧИЛОТО

Работата е, синьоре, че евреинът се отнасяше лошо с мене, така че, както ще ви изложи баща ми...

ГОБО

Понеже, нали знаете, синьоре, донесъл съм тука, синьоре, няколко печени гълъба, които се осмелявам заедно с молбата си...

ЛАНЧИЛОТО

Или, казано лакомически, молбата ни се състои в това, че както моят баща, който — горкият — е наистина поостарял, но иначе е честен и понеже защото, синьоре, моят баща, той...

БАСАНИО

Един да каже! Ти какво желаеш?

ЛАНЧИЛОТО

Да ви служа, синьоре.

ГОБО

Да, това е нашето ходатайство!

БАСАНИО

Съгласен. Шейлок, твоят господар, ми каза днес, че бил си заслужавал да бъдеш повишен. Ако се смята за повишение това, да минеш от жилището на богат евреин в дома на произпаднал християнин...

ЛАНЧИЛОТО

Има, господарю, такава поговорка: „Милостта божия е цяло богатство!“ Е, вие сте си я поделили по равно: на вас се е паднала божията милост, а пък на него — цялото богатство.

БАСАНИО

Да, тъй е май. Баща и син, вървете!... Прости се с господаря си и после ела във къщи!... Нека му дадат най-пъстро украсената ливрея!

ЛАНЧИЛОТО

Да вървим, татенце! Не съм бил имал език да си намеря служба!

Разглежда дланта си.

Човек да не съм, ако някой в Италия може, когато се кълне, да постави върху библията по-хубава длан от тази! Щастлив живот ме чака, няма що! Гледай, гледай само: каква спокойна линия на живота! Е, тук има няколко съпруги, но петнайсетина женички — какво е то? Единайсет вдовички и девет девички — това не е нищо за един мъж на място! Тук ми пише още, че ще се спася от вярна смърт: три пъти в речно легло и един път в пухено. Но това са дреболии. Тази фортуна, макар да е от женски пол, този път е била добра. Хайде, татенце, докато мигнеш, и ще съм казал „Сбогом“ на евреина!

Излиза заедно със Стария Гобо.

БАСАНИО

Та, значи, Леонардо, погрижи се
за всичко туй. Купи каквото трябва,
защото тази вечер ще ми дойдат
най-близките приятели. Върви!

ЛЕОНАРДО

Ще бъде всичко сторено по съвест.

Влиза Грациано.

ГРАЦИАНО

Къде е господарят ти?

ЛЕОНАРДО

Там. Ей го!

Излиза.

ГРАЦИАНО

Синьор Басанио!

БАСАНИО

О, Грациано!

ГРАЦИАНО

Здравейте, бих желал да ви помоля
за нещо дребно.

БАСАНИО

Имате го вече.

ГРАЦИАНО

Вий трябва да ме вземете в Белмонте!

БАСАНИО

Съгласен съм. Но слушай, Грациано —
ти малко прям си, груб, солен в езика;
това държание добре ти ляга
и според нас не представлява грях,
но там, където първи път те виждат,
то може, чувай мене, да се стори
донейде волно. Затова те моля
да смесиш към кипящия си нрав
две хладни капки скромност; инак можеш,
страхувам се, така да ме изложиш
там, дето ще отидем, че да хвъркнат
надеждите ми.

ГРАЦИАНО

Чуйте ме, синьор
Басанио, ако не се държа
ужасно скромно, ако не говоря
най-сдържано, като при нужда само
поизругавам, ако тук от джоба
не ми стърчи молитвеник, на обед
ако при „Отче наш“, очи прикрил

под шапката си^[30], тъжно не проблея:
„Амин!“, ако докрай не се държа
възпитано, набожно и пристойно,
тъй както знае се, че всеки прави,
със цел на баба си да се понрави,
от днес нататък да не съм човек!

БАСАНИО

Добре, дано е тъй.

ГРАЦИАНО

Но тази вечер
не влиза в сметката. По нея няма
да съдите за утрешния ден!

БАСАНИО

Разбира се. Напротив, днес те искам
облечен в най-искрящата ти волност
защото цел на нашата гощавка
ще е веселието. Извини ме,
но имам работа.

ГРАЦИАНО

И моя милост
ще трябва да намине към Лоренцо
и другите. До тази вечер, значи!

Излизат.

[28] Гобо — от италианското *gobbo* — гърбав; име, заимствано от италианската комедия. ↑

[29] Трите парки (*митол.*) — богини на човешката участ в римската религия: едната предяла нишката на живота, втората я прокарвала през превратностите на съдбата, а третата я прерязвала. ↑

[30] „...очи, прикрил под шапката си...“ — по Шекспирово време знатните обядвали с шапки на главата. ↑

ТРЕТА СЦЕНА

Стая в дома на Шейлок.

Влизат Джесика и Ланчилото.

ДЖЕСИКА

Повярвай, съжалявам, че си тръгваш.
Тоз дом е ад, но ти, немирн дявол,
разсейваше му пъклената скука.
На добър път! Вземи един дукат^[31]!
Довечера във новия ти дом
ще бъде гост Лоренцо. Дай му скришом
това писмо! И сбогом! Не желая
баща ми да ни види!

ЛАНЧИЛОТО

Сбогом! Езикът ми немее от голямата печал... ба!
Прекрасна невернице, прелестна еврейко! Ако някой християнин не се
е изхитрил да помогне при майсторенето ти, значи нищо не разбирам
от тези работи! Глупачки-сълзи, още малко и ще размият скалата на
мъжеството ми! Прощавай!

ДЖЕСИКА

И ти прощавай, драги Ланчилото!

Ланчилото излиза.

Ах, черен грях — сама да се червя
от срам, че дъщеря съм на баща си!
Но ако дъщеря съм му по кръв,
не съм му и по нрав. Лоренцо, мили,
удръж си ти на думата и аз,
приела нова вяра, в твоя храм

ръка за вечна вярност ще ти дам!

Излиза.

[\[31\]](#) Дукат — венецианска златна монета от XIII в., разпространила се по-късно из цяла Европа. [↑](#)

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Улица във Венеция.

Влизат Грациано, Лоренцо, Салерио и Соланио.

ЛОРЕНЦО

По време на вечерята ний тихо
ще се изнижем, бързо у дома
ще се маскираме и пак обратно
ще се явим след час!

ГРАЦИАНО

Но със костюмите не сме готови.

САЛЕРИО

И нямаме наети факлоносци.

СОЛАНИО

Без подготовка ще излезе лошо.
Аз мисля: по-добре да се откажем.

ЛОРЕНЦО

Сега е четири. Два часа стигат.

Влиза Ланчилото с писмо.

Какво те носи тука, Ланчилото?

ЛАНЧИЛОТО

Това, дето аз го нося, господине. Разпечатайте го и то ще ви отговори!

ЛОРЕНЦО

Познавам таз ръчица нежна, чиста
и белоснежна повече от листа,
на който писала е!

ГРАЦИАНО

Вест любовна!

ЛАНЧИЛОТО

Разрешете, господа!

ЛОРЕНЦО

Къде отиваш?

ЛАНЧИЛОТО

А бе тя, господа, е една... Отивам да поканя за тази вечер
стария си господар, евреина, у новия си господар, християнина.

ЛОРЕНЦО

Дръж тука! И на Джесика предай
да чака. Но на четири очи!

Ланчилото излиза.

Приятели, гответе своите маски!
Намерих факлоносец.

САЛЕРИО

Аз тогава
отивам да се стягам.

СОЛАНИО

И аз също.

ЛОРЕНЦО

След час у Грациано!

САЛЕРИО

Ще сме там!

Излиза заедно със Соланио.

ГРАЦИАНО

А писъмцето пратено е май
от хубавата Джесика. Познах ли?

ЛОРЕНЦО

Позна. И трябва да ти кажа всичко.
Тя тук ми пише как да я открадна
от къщи й. Снабдила се е вече
с ценности и облекло на паж.
Ако евреина го пуснат в рая,
това ще бъде със паспорт от тая
чудесна щерка; нея пък самата
не ще посмее да рани съдбата,
освен с предлога, че родител неин
все пак е бил неверникът-евреин!
Но да вървим. Ще го четеш по пътя.
Разбрал си, вярвам, тази вечер кой
ще бъде в мрака факлоносец мой!

Излизат.

ПЕТА СЦЕНА

Венеция. Пред дома на Шейлок.

Влизат Шейлок и Ланчилото.

ШЕЙЛОК

Върви, ще видиш разликата сам
от Шейлок до Басанио! Хе, там
ще бъде инак!... Джесика!... Там няма
да пада лапане като при мене!...
Хей, Джесика!... Той няма да ти дава
да хъркаш и да търкаш само дрехи!...
Хей, Джесика!

ЛАНЧИЛОТО

Хей, Джесика!

ШЕЙЛОК

Бе, ти!
Защо крещиш? Кой каза да крещиш?

ЛАНЧИЛОТО

Ваша милост винаги се сърдеше, че съм чакал за всичко
заповед.

Влиза Джесика.

ДЖЕСИКА

Повикахте ли ме? Какво ви трябва?

ШЕЙЛОК

Отивам на вечеря, дъще моя.
Дръж ключовете! Но защо отивам?

Те канят ме, за да ме коткат само,
но аз ще ида, за да се натъпча
за сметка на тоз щедър християнин.
Ти, чедо мое, Джесика, стой вътре,
пази дома ми! Как не ми се ходи!
Предчувствам зло — сънувах снощи злато^[32].

ЛАНЧИЛОТО

Моля ви се, елате, господине! Моят нов господар много
държи да дадете отвратителен отговор на поканата му.

ШЕЙЛОК

И моят отговор ще е такъв.

ЛАНЧИЛОТО

И да знаете, че нещо готвят. Не казвам, че ще е точно
маскарад, но ако бъде нещо такова, то значи ненапразно ми тече кръв
от носа на последния чисти понеделник в шест часа сутринта, което се
падна точно на предиобеда на разпети петък от преди четири години.

ШЕЙЛОК

Какво? Пак маски? Джесика, внимавай!
Вратите залости и щом дочуеш
на барабана тътена безумен
и писъците котешки, които
издават кривошиите флейтисти,
да не посмееш да ми се надвесваш
над уличката, за да гледаш тия
навапцани маймуни християнски!
На строгата ни къща ти веднага
ушите затвори, за да не влиза
глъчта на веселбата им във нея.
Във посоха на Якова кълна се,
не ми е до гощавки тази вечер!
Но ще вървя!... Ти бягай, съобщи им,
че скоро идвам!

ЛАНЧИЛОТО

Бягам, господине!
А ти, красавице, следи отгоре:
християнин виждам аз,
идващ по еврейски час!

Излиза.

ШЕЙЛОК

Какво, какво ти каза този смахнат
израстък от Агариното племе^[33]?

ДЖЕСИКА

Сбогува се. Това и нищо друго.

ШЕЙЛОК

Глупакът не е лош, но лапа лъвски,
в труда е охлюв, а пък денем спи
със сън на язовец. Под своя покрив
не искам търтеи. Да се омиа!
И то при тоз, комуто пожелал бих
по-бързо заема си да прахоса!
Разбрано, Джесика? Сега си влез
и изпълни каквото ти заръчах!
Аз може би веднага ще се върна.
„Покрито мляко котки го не лочат!“ —
прастара мъдрост, но и днес на почет!

Излиза.

ДЖЕСИКА

Добър ти път! Щом спусне се нощта,
ти щерка ще загубиш, аз — баща!

Излиза.

[32] „...сънувах снощи злато...“ — според поверието на времето злато, видяно насън, било знак за предстоящо нещастие. ↑

[33] „...от Агариното племе...“ (библ.) — Агар е била египтянка, робиня на Авраама. Тя добила от него син, Исмаил, и жената на Авраама, Сара, прогонила майката и детето, от което произлязло враждебното на евреите исмаилтянско племе. ↑

ШЕСТА СЦЕНА

Пак там.

Влизат, маскирани, Грациано и Салерио.

ГРАЦИАНО

Лоренцо каза тук, под тази стряха
да чакаме.

САЛЕРИО

Но вече закъснява.

ГРАЦИАНО

А влюбените винаги преварват
уречения час!

САЛЕРИО

Но десет пъти
по-бързо хвърка гълъбът любовен,
когато е да свърже нова връзка,
отколкото когато по привичка
поддържа само вяност обещана.

ГРАЦИАНО

Така си е. Кой става от гощавка
тъй гладен, както сядал е на нея.
И де било е кон да се завръща
по дългия, известен вече път
с галопа огнен, който е показал
при тръгването. Да, при всяко нещо
изпитваната в гоненето жажда
с достигането бързо се охлажда.
Как, без да мисли, като млад прахосник,
се впуска в път накиченият кораб,

целуван от въздушната стихия,
и как след бурите с таз хищна стерва,
завръща се дома разбит, ограбен,
цял в дрипи и с изскочили ребра!

Влиза Лоренцо.

САЛЕРИО

Лоренцо иде. Ще говорим после.

ЛОРЕНЦО

Приятели, забавих ви, простете!
Виновни са делата ми, не аз.
Когато вий девойки ще крадете,
ще ви платя с търпение тогаз.
Елате по насам. Във този дом
живее израилският ми татко.
Хей! Има ли там някой? Обади се!

Горе се показва Джесика в момчешки дрехи.

ДЖЕСИКА

Кой вика? Кой сте вий? Отговорете,
макар да зная чий е този глас.

ЛОРЕНЦО

Това съм аз: Лоренцо, твоят скъп!

ДЖЕСИКА

Лоренцо — да. Мой скъп — и туй е вярно.
Но аз дали съм скъпа на Лоренцо?

ЛОРЕНЦО

И още как! Виж, казват го звездите
и твоята душа го потвърждава!

ДЖЕСИКА

Дръж туй сандъче! Струва си труда.
Добре е, че не можеш да ме видиш.
Срамувам се от тази си премяна.
Но любовта е сляпа — който люби,
не вижда прелестните лудории,
които върши. Купидон^[34] самичък
навярно би поруменял от свян,
да би ме зърнал в тези момчешки дрехи!

ЛОРЕНЦО

Ела! Ще носиш факлата пред мен.

ДЖЕСИКА

Какво? Сама да светя на срама си?
Любими, той и тъй е твърде явен
и по-добре да го държим във сянка!

ЛОРЕНЦО

Бъди спокойна, крие те чудесно
тоз пажески костюм. Не се бави,
че, виж, нощта се готви да побегне,
а у Басанио ни чака празник!

ДЖЕСИКА

Минута само, да се позлатя
със повечко дукати, и пристигам.

Скрива се.

ГРАЦИАНО

Кълна се в маската си, туй девойче
е всичко друго, само не еврейка!

ЛОРЕНЦО

А аз пък се кълна, че я обичам!

Тя умна е, доколкото разбирам;
красива, ако взорът ме не лъже;
и вярна, както с дело го доказва;
и точно тъй красива, вярна, умна,
в душата ми ще царствува навеки!

Влиза Джесика.

А, мила, ти си тук? Напред тогаз.
Маскираните чакат само нас!

Излиза заедно с Джесика и Салерио.

Влиза Антонио.

АНТОНИО

Хей, кой е там?

ГРАЦИАНО

Аз, синьор Антонио.

АНТОНИО

Е, Грациано, бива ли така?
Часът е девет! Всички ви очакват!
Отлага се пирът. Излезе вятър.
Басанио на кораба е вече,
аз пръснах дваисет души да ви дирят!

ГРАЦИАНО

Прекрасно! Сякаш тази новина
сама издува моите платна!

Излизат.

[34] Купидон (*митол.*) — римски бог на любовта, изобразяван обикновено като крилато момченце — често сляпо, въоръжено с лък и

стрели: златни — за щастливата любов, и оловни — за нещастната. [↑](#)

СЕДМА СЦЕНА

Белмонте. Стая в дома на Порция.

Тръбен звук. Влизат Порция и Мароканският принц със Свитата си.

ПОРЦИЯ

Издърпайте завесите. Това са
трите ковчежета. Любезни принце,
избирайте!

МАРОКАНСКИЯТ ПРИНЦ

На златото блести примамлив надпис:
„Във мене ще намериш, което иска всеки.“
И сребърното обещава смътно:
„От мене ще получиш, каквото си заслужил.“
Оловното единствено заплашва:
„Със мене ще рискуваш това, което имаш.“
Но как ще разбере дали познал съм?

ПОРЦИЯ

В едно от тях е сложен моят образ.
Улучите ли го, ще бъда ваша.

МАРОКАНСКИЯТ ПРИНЦ

Дано ме направлява моят бог!
Да прочетем тез надписи отново.
Какво ми обещавах ти, олово?
„Със мене ще рискуваш това, което имаш.“
Заради тебе, сивото ли? Риска
понявга има смисъл, но пък иска
награда по-добра! Кой златен мозък
ще бъде съблазнен от низка сгур?
Да видим пак какво ми обещава
среброто със невинния си цвят:

„От мене ще получиш, каквото си заслужил.“
Каквото съм заслужил?... Спри се, принце,
и претегли на безпристрастна длан
сам себе си! Ако светът приеме
за вярна твоята оценка, ти си
достоеен за немалко. Но дали
то стига стойността на тази дама?...
Защо, защо? Не бива да изпадам
във самоподценяване страхливо!
Каквото съм заслужил?... Аз си мисля,
че заслужавам я, и то напълно,
по род, богатство, хубост и обноски!
Усещам, че достоен съм за нея
със всички тези качества и главно
със своята любов! Какво ще стане,
ако се спра и избира среброто?
Не, нека видим златото отново:
„Във мене ще намериш, което иска всеки.“
Какво иска всеки? Туй е тя!
Поклонници от четири посоки
се стичат да целунат тоз кивот^[35]
и живата му дишаща реликва!
Степта персийска, пясъкът арабски
са станали на друмища, откакто
кербани от князе през тях се точат
към хубостта на Порция. Дори
царствата водни, дето вчера гордо
надигнали безброй глави пенливи,
заплюваха небето, днес не могат
да спрат това нашествие, което
минава и над тях, за да достигне
до хубостта на Порция... Таз хубост
се крие тука. Но в кое от трите?
Нима ще е затворено в олово?
Не, тази мисъл вече е кошунство!
Да погребеш такова светло чудо
в тъй тежък и безрадостен ковчег,

не е възможно! И не е възможно
да го затвориш в някакво сребро.
Греховна мисъл! Тоз елмаз могъл би
да бъде вкопчен само в чисто злато!
Във Англия на златните монети
ликът на чуден ангел е изсечен,
но той отвън е, а пък тоз е вътре.
Дано успял съм да го отлича!
Това избирам! Дайте ми ключа!

ПОРЦИЯ

Вземете, принце! Ако моят образ
е в него, аз съм ваша.

МАРОКАНСКИЯТ ПРИНЦ *(отключва ковчежето)*

Черен ад!

Какво е туй? О, ужас! Грозен череп
със свитъче във орбитата куха:

Чете.

„Прах е винаги почти
всичко, що отвън блести.
Във мъртвешките черти
тази мъдрост прочети:
който глупаво ламти
все по златни красоти,
в края ще го сполети
край на празните мечти.
Тръгвай и със тях и ти
до смъртта си се прости!“

Сбогом, слънце! Идвай, мраз!
Порция, желях те аз,
но не пощя съдбата да ни свърже,
а неуспелите си тръгват бърже!

Излиза.

ПОРЦИЯ

А ний да дръпнем нашата завеска.
Чудесно отървахме се за днеска.
Дано и всеки негов тъмен брат
така успешно върне се назад!

Излизат.

[35] Кивот (*гр.*) — богато украсен дървен ковчег за пазене на скрижали или свети мощи. ↑

ОСМА СЦЕНА

Улица във Венеция.

Влизат Салерио и Соланио.

САЛЕРИО

Басанио и Грациано с него
отплаваха, така е. Но Лоренцо
не е със тях.

СОЛАНИО

Пък аз разбрах, че Шейлок
разбудил Дожа^[36], който тръгнал с него,
за да претърси кораба на кея.

САЛЕРИО

Той, корабът, бе вече във морето,
но хора съобщиха, че видели
Лоренцо с Джесика в една гондола;
Антонио и той закле се също,
че влюбените бегълци не са
отплавали с Басанио.

СОЛАНИО

Възможно.

Но пръв път съм свидетел на такава
чудата смес от чувства разнородни,
каквато днеска кучият евреин
издаде в своите вопли из града:
„О, мойто чадо! Моите дукати!
Открадната! О, крадлата! И то
от християнин! О, дукати мои
от християните! Закона! Съд!
Една — не, две! — торбички със дукати!

И два брилянта! Те са върху нея!
О, дъще! Дръжте я! О, чадо мое!
Торбичките ми! Дъщеря ми! О!“

САЛЕРИО

И рой хлапета тичат подир него
със вик: „Торбичките му! Дъщеря му!“

СОЛАНИО

Но своя срок Антонио да помни,
че току-виж платил за всичко туй!

САЛЕРИО

Сега се сетих: със един французин
говорих преди ден и той ми каза,
че наш търговски кораб бил потънал
в ръкава, който Франция дели
от Англия. Помислих си дали
не е пък на Антонио и тайно
помолих се да бъде нечий друг.

СОЛАНИО

Все пак за туй ще трябва да му кажем,
но тъй, че новината да смекчим.

САЛЕРИО

Разбира се — друг, толкоз благороден
търговец не е раждала земята!
Аз чух го как с Басанио прости се.
Басанио му казваше, че няма
да се забави, а пък той отвърна:
„Недей заради мене да избързваш
с делата си, Басанио, стой там,
додето те съзреят. И не давай
на спомена за полицата никак
да помрачава леките ти дни!
Бъди изпълнен с веселост и нека

насочени са твоите мисли само
към нежните прояви на любов,
които там ще сметнеш за уместни!“
Тъй каза и с очи уголемени
от сълзите, извърна се неловко
и гърбом, странно някак си му даде
ръката си. И тъй се разделиха.

СОЛАНИО

Да, мисля, че едничка тази дружба
го свързва със живота. Но да идем
скръбта му да прогоним с дума блага!

САЛЕРИО

Разбира се! Да тръгваме веднага!

Излизат.

[36] Дож — държавен глава на Венецианската република. ↑

ДЕВЕТА СЦЕНА

Белмонте. Стая в дома на Порция.

Влиза Нериса, съпроводена от Слуга.

НЕРИСА

Откривай бърже! Принцът арагонски
положи вече клетва и се готви
към избор да пристъпи незабавно!

Тръбен звук. Влизат Арагонският принц и

Порция, следвани от Свитите си.

ПОРЦИЯ

А туй са, благородни принце, трите
ковчежета. Улучите ли вие
това, в което скрит е моят образ,
веднага ще празнуваме венчавка;
при неуспех обаче пак тъй бързо
ще трябва да заминете оттук.

АРАГОНСКИЯТ ПРИНЦ

Синьора, аз положих тройна клетва:
във случай че съдбата измени ми,
най-първо никому да не разкрия
кое от тези ковчежета избрал съм;
след туй, докато жив съм на земята,
да не помисля вече за женитба;
и, най-подир, оттук да отпътувам
без дума повече.

ПОРЦИЯ

Да, тази клетва

е длъжен да положи всеки, който
решил е да рискува много нещо
за нещо толкоз малко като мен.

АРАГОНСКИЯТ ПРИНЦ

И аз ще го рискувам, честно слово!
Какво? До злато и сребро — олово?
„Със мене ще рискуваш това, което имаш.“
Съгласен, но поне да бе красиво,
а то олово тягостно и сиво!
Да видим златото. Е, туй е друго:
„Във мене ще намериш, което иска всеки.“
Но да не би таз дума „всеки“ тука
да означава паплачта неука,
която вижда видимото само
и вместо да прониква в същността,
като глупачка-лястовичка слепва
гнездото си отвънка, по стените,
изложени на всеки дъжд и вятър?
Не, аз не ща мечтата на такава
необразована и низка гмеж!
Да видим ти какво ще ми дадеш,
съкровищниче сребърно. Аха:
„От мене ще получиш, каквото си заслужил.“
Чудесно казано! Не е ли срамно
величие да гониш, без да имаш
печата, че достоен си за него?
Във гордост незаслужена не бива
да се намята никой! Ако служби
купуваха се само със заслуги
и почести добиваха се само
по честен начин! О, тогава колко
от тез, които чакат гологлави,
вървели биха със глави покрити!
И колко, дето днеска заповядват,
се биха подчинявали! От много
простащина нахална би било

очистено зърното благородно
и много благородство срамежливо
би блеснало сред измета на дните
за нова чест!... Но изборът ме чака:
„От мене ще получиш, каквото си заслужил.“
И аз го взимам! Дайте ми ключето,
за да отхлупя жребия си!... Ето!

ПОРЦИЯ

Тъй дълга реч за тъй нещастен избор!

АРАГОНСКИЯТ ПРИНЦ

Какво е туй? Един изплезен урод,
подаващ лист, предназначен за мен!
О, колко е далеч това плашило
от вас, синьора, и от всички мои
надежди и действителни достойнства!
„От мене ще получиш, каквото си заслужил.“
Това ли съм заслужил? Грозен присмех?
Не ща да вярвам! Чаках друга участ!

ПОРЦИЯ

Осъденият, принце, рядко смята,
че право го е съдил съдията.

АРАГОНСКИЯТ ПРИНЦ

Какво тук пише?

Чете.

„Седем пъти в огън бях,
седем пъти туй разбрах:
Следвай разума без страх,
а бъди с мечтите плах.
Много хора с горд замах
гонят сенки и за тях

стават като мен за смях.
В път обратен вдигай прах
и прости тоз малък грях,
че над теб се подиграх.“

О, и век да чакам тук,
краят няма да е друг!
Малко ли ми бе това —
една глупава глава,
та сега, о, богове,
трябва да се връщам с две?
Сбогом, ангел мой. До смърт
клетвата ще пазя твърд!

Излиза със Свитата си.

ПОРЦИЯ

...Така молецът каза на свещта.
Тез мъдреци уж знаят сто неща,
но нещо щом потрябва да решат,
успяват безотказно да сгрешат!

НЕРИСА

Тя, старата пословица си знае:
бесило ли, венчило ли — съдба е!

ПОРЦИЯ

Е, да. Спусни завеската, Нериса!

Влиза Слуга.

СЛУГАТА

Къде ли господарката се дява?

ПОРЦИЯ

Тя дява се, приятелю, тъдява.

СЛУГА

Простете, господарко!... Вън пред входа
пристигнал е венецианец млад
да извести, че вашият палат
ще бъде посетен от този, чийто
слуга бил той и от чието име
донесъл е веществени привети,
което значи, думи на поети,
скрепени с дарове. За пръв път виждам
любовен пратеник със толкоз чар.
Предшествува той своя господар,
тъй както чист априлски ден долага,
че лятото разкошно е на прага!

ПОРЦИЯ

Достатъчно! Предчувствам, ще ми кажеш,
че е красавец като теб. Нериса,
върви след мен — жадувам да узная
кого предшества нежният вестител,
разхвалван тъй от тоз приятел тук!

НЕРИСА

Басанио! Не може да е друг!

Излизат.

ТРЕТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Улица във Венеция.

Влизат Соланио и Салерио.

СОЛАНИО

Какво ново към Риалто?

САЛЕРИО

Още се говори, че един от корабите на Антонио — и то със скъпа стока — е претърпял крушение при Гудуинските плитчини^[37] — май че тъй ги наричат англичаните — едни опасни пясъци, в които лежат погребани скелетите на много горди съдове. Та това е новото, ако кума Мълва е жена, на която може да се дава вяра.

СОЛАНИО

Бих желал този път да излезе по-лъжлива от всички кумици, дето си хрупкат сладко маковите сладкиши, а се правят пред съседките, че ронят горчиви сълзи по третия си мъж! Но работата е в това, — казано без много заобикалки и направо към целта — че нашият Антонио, честният Антонио — о, ако можех да намеря дума, която да придружава достойно името му...

САЛЕРИО

Е, стига толкова! Казвай, каквото ще казваш, до края!

СОЛАНИО

Крайт е, че Антонио е загубил нещастния си кораб!

САЛЕРИО

И дай боже, това да е крайт на нещастията му.

СОЛАНИО

Да кажа бързо „амин“, че току-виж дяволът прекосил молитвата ми! Ей го, иде самолично!

Влиза Шейлок.

Е, Шейлок, какво ново в търговския свят?

ШЕЙЛОК

Вие сте знаели — и то отлично, по-отлично от всички! — че дъщеря ми се готви да хвъркне от къщи!

САЛЕРИО

Разбира се. Аз дори познавам шивача, който ѝ уши крилцата.

СОЛАНИО

Но и ти, Шейлок, не може да не си знаел, че щерка ти се е оперила. А едно пиле, щом се опери, излита от гнездото!

ШЕЙЛОК

Тя ще бъде осъдена за това на вечни мъки!

САЛЕРИО

Непременно, ако дяволът ѝ бъде съдник!

ШЕЙЛОК

Моята собствена плът и кръв да въстава!

СОЛАНИО

Собствена? Не думай, стара мършо! На тези години и още въстава?

ШЕЙЛОК

Казвам „плът и кръв“ за дъщеря си, много добре разбирате!

САЛЕРИО

Че от твоята до нейната плът има разлика, колкото от катрана до слоновата кост, а пък кръвта ти прилича на нейната, колкото бледото рейнско на червеното бургундско. Ти я кажи друго: вярно ли е, че Антонио е претърпял загуби по морето?

ШЕЙЛОК

Ай, това е второто ми нещастие! Този фалирал разсипник, този прахосник, който сега не смее да си покаже носа на Риалто, а преди, просякът му с просяк, се перчеше издокаран по тържището! Да помни полицата си! Той ме наричаше лихвар — да помни полицата! Даваше в заем пари само от християнска любов — да помни полицата!

САЛЕРИО

Все пак сигурен съм, че и да изпусне срока, ти няма да му искаш месото я! За какво би ти послужило?

ШЕЙЛОК

За стръв, да ловя риба с него! Щом не го бива за храна, поне да нахрани мъстта ми! Той петнеше името ми на всяка крачка и ми е намалил доходите най-малко с половин милион! Той се смееше на загубите ми и хулеше печалбите ми, оскърбяваше народа ми и разваляше сделките ми, охлаждаше приятелите ми и разпалваше неприятелите. И защо? Защото съм бил евреин! Та няма ли евреинът очи? Няма ли евреинът тяло, ръце, крака, сетива, чувства, страсти? Не се ли храни със същата храна като християнина, не го ли раняват същите оръжия, не страда ли от същите болести и не оздравява ли от същите лекове, не се ли поти лете и не зъзне ли зиме като него? Като ни убодете, не кървим ли; когато ни гъделичкате, не се ли смеем; когато ни отровите, не умираме ли? Е, като е тъй, когато ни обиждате, не трябва ли да мъстим? Щом приличаме на вас във всичко останало, трябва да ви приличаме и в това! Ако християнин бъде оскърбен от евреин, на какво го учи християнското му смирение? На мъст! Тогава, щом християнин оскърби евреина, каква трябва да бъде по християнски пример еврейската прошка? Пак мъст, нали! Вие ни учите на жестокост и аз ще приложам урока ви! И ще гледам да надмина учителите си!

Влиза Слуга.

СЛУГАТА

Господа, моят господар, синьор Антонио, е у дома си и би желал да говори с двама ви.

САЛЕРИО

Тъкмо го търсехме навсякъде.

СОЛАНИО

Ха, още един от племето! И трети като тези двама не можеш намери освен ако самият дявол стане евреин!

Соланио, Салерио и Слугата излизат.

Влиза Тубал.

ШЕЙЛОК

Казвай, Тубал, какви новости от Генуа? Откри ли дъщеря ми?

ТУБАЛ

Бях на много места, където говореха за нея, но не успях да я намеря.

ШЕЙЛОК

Ай, ай, ай! Един диамант от Франкфурт, платен две хиляди дуката — хвъркнал! Проклятието не беше падало досега върху народа ми, не бях го усещал до днес! Две хиляди дуката само в него и още колко, колко скъпоценности! Ах, крадлата! Бих искал да я видя мъртва в краката си, с тези ценности по ушите! Да я зърна просната в ковчега, с дукатите ми в него! И нищо ново за тях, казваш? Тц-тц-тц! И кой знае колко си пръснал да я търсиш? Загуба подир загуба! Колкото откраднатото, още толкоз похарчено по диренето на крадците! И никаква отплата, никакво възмездие! Нито нейде поне някое друго нещастие освен туй, дето тегне на моите плещи; други въздишки освен тези от моята гръд; други сълзи освен тези в моите очи!

ТУБАЛ

Не, нещастия сполетяват и други. В Генуа чух, че
Антонио...

ШЕЙЛОК

Какво, какво, какво? Нещастие? Нещастие?

ТУБАЛ

Да, един от корабите му потънал на връщане от Триполис.

ШЕЙЛОК

Благодаря ти, господи! Благодаря ти, господи! Но вярно ли
е, вярно ли е?

ТУБАЛ

Говорих с неколцина моряци, които са се спасили.

ШЕЙЛОК

Благодаря ти, добри ми Тубал! Добри новини, добри
новини! Къде говори с тях? В Генуа ли?

ТУБАЛ

Да. И пак там узнах, че дъщеря ти била похарчила за една
нощ в града осемдесет дуката.

ШЕЙЛОК

Ох, прободете ме! Няма да го видя вече това злато! Осемдесет
дуката наведнъж! Осемдесет дуката!

ТУБАЛ

А на връщане пътувах с неколцина, на които Антонио дължи
пари, и те се кълнях, че фалитът му бил сигурен.

ШЕЙЛОК

Ох, как се радвам! Аз ще го измъча, аз ще го изтерзая! Как
се радвам!

ТУБАЛ

И един от тях ми показва пръстена, който бил получил от дъщеря ти срещу една маймунка.

ШЕЙЛОК

Ах, чума да я!... Ти ме убиваш, Тубал! Това е бил моят тюркоаз^[38]! Този, който ми подари Лия, преди да се оженим! Не бих го дал за цяла гора с маймуни!

ТУБАЛ

Но пък е сигурно, че Антонио е разорен.

ШЕЙЛОК

Да, това е вярно, това е съвсем вярно! Върви, Тубал! Върви и ми наеми страж! Нека бъде готов две седмици по-рано! Ако Антонио просрочи полицата си, ще му взема сърцето! Когато няма да го има вече във Венеция, ще мога да сключвам сделки, както и каквито си искам! Върви, добри ми Тубал! Ще се срещнем в синагогата. Върви, върви! В синагогата, Тубал!

Излизат.

[37] Гудуински плитчини — пясъчни плитчини в устието на Темза, където често са ставали корабокрушения. ↑

[38] Тюркоаз — в миналото се е смятало, че тюркоазът притежава вълшебни свойства, между които и това да изглажда семейните конфликти, и затова е бил чест сватбен подарък. ↑

ВТОРА СЦЕНА

Белмонте. Стая в дома на Порция. Ковчежетата са на показ.

Влизат Басанио, Порция, Грациано, Нериса и Свита.

ПОРЦИЯ

Недейте бърза, много ви се моля!
Поотложете избора с ден-два!
Ако сгрешите, аз ще ви загубя,
а нещо в мене — друго, не любов —
ме кара да желая да ви виждам,
което не е признак на омраза...
Говоря много — искам да ви кажа,
че бих желала да ви имам гост
за месец, два, преди да се явите
на изпитанието. Знам, че мога
да ви подсказа избора. Но туй
ще значи клетвата си да престъпя!
А то е грях! Но ако пък сгрешите,
ще ме накарате да се разкая,
задето не съм дръзнала да стана
клетвопрестъпничка!... Ах, тез очи,
с какво вълшебство те ме раздвоиха!
Сега съм аз наполовина ваша —
наполовина ваша... тоест моя...
но тъй като и моето е ваше,
то цяла ваша!... Да, но в днешно време
не всекиму удава се да вземе,
което му принадлежи, и в случай
че бъдете от своето лишен,
пратете в ада случая, не мен!...
Ах, много бърбя!... Но ако го правя,
то е, защото искам да забавя
мига на избора!

БАСАНИО

Не го бавете!
Мъчение е да живея тъй!

ПОРЦИЯ

Мъчение? Тогава си признайте:
в какво предателство към любовта
сте провинен?

БАСАНИО

Единствено в това
на подлото неверие: боя се,
че щастието ми не ще се сбъдне;
но както плам и сняг в съседство няма,
тъй любовта ми не дружи с измама!

ПОРЦИЯ

Възможно, но мъчението често
изтръгва и неистини.

БАСАНИО

„Тогава
не ме мъчи, живот ми обещавай
и ще призная правдата докрай!“

ПОРЦИЯ

„Признай я и живеј!“

БАСАНИО

Това и правя!
Признавам ви, че влюбен съм във вас!
О, сладостно мъчение, когато
мъчителят самичък ни подсказва
спасителното слово! Аз ви моля,
водете ме към жребия, синьора!

ПОРЦИЯ

Да бъде! Аз съм тук, в едно от трите.
Ако ме любите, не ще сгрешите!
Нериса и вий всички, настрани!
И музика, додето моят гост
извършва своя избор! Ако сбърка,
да бъде краят му като на лебед,
умиращ с песен; и за да е пълно
сравнението, аз ще наводня
очите си със сълзи, та полека
той в бистрото им леже да потъне.
Но ако пък улучи, то тогава
да бъде музиката тръбна слава,
сигнал звънлив, при чийто първи звук
тълпата верноподанна се скланя
пред току-що венчания монарх;
или да спомня утринните звуци,
които се прокрадват все по-ясни
във сънното ухо на годеника
и канят го на сватба!... Ето, той
пристъпва като младия Херакъл —
и при това подтикван от любов! —
когато иде да освобождава
ридаещата Троя от онази
девича дан, която тя дължала
на морското чудовище^[39]. И аз
съм жертвата, а пък това са там
троянките, следящи с ужас ням
какъв ще бъде изходът на боя.
Животът мой зависим е от твоя,
геройо скъп, и този бой свиреп
вълнува мене повече от теб!

*ПЕСЕН (която трае, докато Басанио
разглежда ковчежетата)*

*„Къде се ражда любовта ни?
В гръдта? В ума? С какво се храни?
И кой ѝ пее нани-нани?
Кажу, кажу!*

*От среща на очи родена,
тя суче ласки два-три дена,
но на четвъртия, студена,
лежи, лежи!*

*И ѝ пеят нани-нани
погребалните камбани.
Бим-бам-бум!“*

ВСИЧКИ

„Бим-бам-бум!“

БАСАНИО

Едно е външност, а пък друго — същност.
Украсата — каква велика сила!
В съда кое престъпническо дело,
подправено със словеса умело,
не се е отървало? От амвона
коя греховна ерес, подкрепена
от изглед благ и два свещени текста,
не е успяла да добие вид
на божия правда? Няма ни един
порок човешки, да не носи външно
цвета на добродетел! Само колко
страхливци, надарени със сърца
измамни като стъпала от пясък,
са пуснали бради като на Марс^[40].
но изкорми ги — черният им дроб,
във който смелостта се съхранява,
не чер, а млечнобял ще се окаже.

Затуй и кичат се с мъжествен нараст,
да плашат гаргите! Ами жените,
нима не си купуват хубостта
на грамове? И, о, природно чудо:
тез, дето с нея кичат се по-тежко,
по-леки се оказват! Кой не знае,
че буклите им, тези златни змийки,
играещи тъй младо със ветреца,
получени са често във наследство
от чужди чар, че расли са на череп,
отколе в гроба? Всякоя украса
е бряг, приканващ със скали подводни,
красиво було, под което често
се крие грозотия. Тя е ловка
примамка, чрез която хитростта
плениява разума. Затуй, о, злато,
разкошно, но все пак неуголило,
глада на Мидас^[41], аз не те желая!
И теб не ща, сребро, посредник, тичащ
между човеците! Но ти, олово,
ме трогваш със суровото си слово
и радваш ме със своя облик сив.
Избирам те! Дано да съм щастлив!

ПОРЦИЯ

Как всички други чувства отлетяха;
съмненията, рязката уплаха,
гнетът и ревността зеленоока!
Любов, смири на радостта потока,
възторга сдръж, екстаза отслаби —
със щастие преляло да не би
да ме удавят!

БАСАНИО (*отваря оловното ковчеже*)

Порция! Ликът ви!
Не, не, успял е някой полубог
почти да сътвори човек отново!

О, тез очи! Дали се движат те,
или така изглежда ми, защото
аз движа своите? О, двете устни,
които дъх нектарен е открехнал!
Такава именно раздяла сладка
на сладката им дружба отговаря!
Косите? Да, художникът от тях
с умение на паяк изтъкал е
златиста мрежа, за да падат в нея
като комарчета сърцата мъжки;
но как с очите е успял, не зная —
когато нарисувал е едното,
как то не му е заслепило двете,
та смогнал е да му изпише братче?
А както моята похвала куца
пред таз тъй вярна снимка от живота,
така самата тя напразно тича
зад образаца жив!... Но нека видим
какво ще ми предскаже този свитък:

Чете.

„Ти разбра, че външността
често крие суета
и под мойта сивота,
смел, отвори си врата
към сплавта от красота
и душевна чистота.
Ако нейде по света
нямаш другаде мечта,
за целувката света
слей със Порция уста!“

Мил свитък, но угодно ли е вам?
Пристъпвам, за да взема и да дам!

Като атлета, който чувства ясно
сред одобрението многогласно,
че е надвил, но още изумен е
и в шемет пита се: „Дали за мене
са всички тез възторзи, или не?“,
така и аз, пред вас на колене,
със кръв, шумяща във главата лудо,
не вярвам в туй невероятно чудо,
додето то е голо и само,
без подпис ваш, заверка и клеймо.

ПОРЦИЯ

Басанио, мой скъпи, туй съм аз.
Не съм тщеславна, но заради вас
бих искала да съм хиляда пъти
по-хубава, по-умна, по-богата!
Във вашите очи за да израсна,
мечтая да надмина всяка друга
по дарби, чарове, имоти, връзки.
Но сборът на това, което имам,
е празен сбор от нули: аз съм проста,
неука и неопитна девойка,
щастлива, че не е все още стара,
за да се учи; още по-щастлива,
че е израсла не дотолкоз тъпа,
та да не може да се образова;
и най-щастлива, че на вас отдава
за ръководство разума си крехък,
учителю, владетелю, кралю!
Със мене всичко мое става ваше.
Аз бях глава на този дом, хазайка
на таз прислуга, господарка пълна
на себе си. От днеска дом, прислуга,
самата аз — сме ваши. В знак на туй
вземете, господарю, този пръстен,

но знайте: ако с други го смените,
загубите го или подарите,
това на мен причина ще достави
със право да отхвърля любовта ви!

БАСАНИО

Синьора, вий отнехте ми речта!
Сама кръвта ми сякаш ви говори
и пълни ме със радостния смут,
настъпващ във тълпата забръмчала
след словото на краля й обичан,
когато всички чувства се взаимно
унищожават и остава само
ликуване, изказано и не —
но вярвайте, ако се разделят
тоз пръст и пръстен, в мене дух и плът
ще се разкъсат. И тогава знайте,
че вашият Басанио е мъртъв.

НЕРИСА

Госпожо, господине, дойде ред
за всички тук присъстващи, чиито
желания се сбъднаха напълно,
да викнат: „Радост! Радост и любов
за господарката и господаря!“

ГРАЦИАНО

Вам, господарю мой, и вам, синьора,
аз щастие безкрайно пожелавам,
защото се надявам, че и вие,
когато дойде време за венчавка,
не ще откажете наред със вас
такъв обряд да изтърпя и аз.

БАСАНИО

От все сърце, но откъде жена?

ГРАЦИАНО

Аз я дължа на вашта добрина.
Съзряхте вий хазайката, на мен пък
прислужницата хвана ми окото;
вий влюбихте се пламенно, аз също
реших от вас назад да не остана;
от жребий вий зависехте, аз тоже
на косъм бях но същата причина,
защото, колкото и пот да леех
във ласки и макар от нежни думи
да ми пресъхна гърлото, успях
от таз красавица да грабна само
това полусъгласие най-сетне —
и моля бога да не се отметне! —
че с мен ще се венчае, ако вие
успеете да вземете ръката
на господарката й. Инак — ядец!

ПОРЦИЯ

Нима това е истина, Нериса?

НЕРИСА

Ах, да, синьора, ако разрешите.

БАСАНИО

А честно ли говориш, Грациано?

ГРАЦИАНО

Съвсем честно, синьор!

БАСАНИО

Тогава сватбата ви ще бъде чест за нашето празненство.

ГРАЦИАНО

И който направи първото момче, получава кесия с дукати!

НЕРИСА

Добре ще е да ти падне!

ГРАЦИАНО

Напротив, тъкмо ако ми падне, няма да е добре!
Но кой се вижда?
Лоренцо с друговерката. И с тях
Салерио, приятелят ми стар!

Влизат Лоренцо, Джесика и Салерио.

БАСАНИО

Лоренцо и Салерио — чудесно!
Добре дошли, ако съм вече в право
така да ви приветствам в този дом!
Прекрасна Порция, това са мои
приятели.

ПОРЦИЯ

И мои също значи.
Бъдете наши гости, господа!

ЛОРЕНЦО

Благодаря за таз висока чест.
Да си призная, не възнамерявах
да идвам тук, но срещнахме случайно
Салерио и той почти насила
ни взе със себе си.

САЛЕРИО

И знам защо.
Синьор Антонио ви поздравява.

Дава на Басанио писмо.

БАСАНИО

Преди да го отворя, как е той?

САЛЕРИО

Не е добре, макар и да е здрав,
но здрав по дух, макар и не добре.
Писмото впрочем ще ви каже всичко.

ГРАЦИАНО

Нериса, занимавай чужденката!
Приятелю Салерио, да чуем:
що ново във Венеция и как е
добрият ни Антонио, тоз княз
между търговците? Да би узнал,
че ние със Басанио сме двама
Язоновци, че руното е наше!

САЛЕРИО

Да бяхте завоювали туй руно,
което той загуби!

ПОРЦИЯ

Май писмото
съдържа лоши вести, от които
страните на Басанио бледнеят!
Умрял е скъп приятел! Нищо друго
не би могло да промени тъй бързо
лика на толкова спокоен мъж.
Ах, боже! Все по-лошо и по-лошо!...
Мой друже, като ваша половина,
аз мисля, че съм в право да узная
поне наполовина туй, което
тоз лист ви казва.

БАСАНИО

Да, любов, но той
ми казва най-печалните неща,
които са очерняли хартия.
Спомнете си: когато ви признах,

че ви обичам, аз признах ви също,
че нямам нищо, че богат съм само
със своята кръв. Това бе чиста правда
и аз говорех като благородник.
Ала сега на вас ще стане ясно,
че даже и със тези честни думи
съм лъгал като сетен самохвалко,
понеже трябвало е да ви кажа,
че туй, което имам, е във същност
не нищо, а по-малко и от нищо,
че за да дойда тук, съм задлъжнял
към свой приятел, който зарад мен
е задлъжнял към своя неприятел.
Писмото е от него и аз чувствам,
че този лист е неговото тяло
и всяка буква във него — рана,
шуртяща кръв!... Салерио, кажете,
наистина ли всичките му стоки
потънали са? Тез от Лисабон
и Мексико? От края берберийски^[42]?
От Англия и Триполис? Нима
не е успял едничък негов кораб
през острите засади на скалите
да се промъкне читав?

САЛЕРИО

Ни един.

Освен това изглежда, че дори
и да намери някъде пари,
за да плати дълга си, вече оня,
евреинът, едва ли ще ги вземе.
Не зная същество в човешки образ
да храни към човек такава злоба!
На дожа той досажда ден и нощ,
крещи, че ако не получил своето,
законността в републиката щяла
да се разклати цяла. Двайсет души

търговци тежки, много първенци
и дожът сам говориха със него,
но не успяха да го отклонят
от злата мисъл. Той едно си знае:
дълг, полица, просрочка, неустойка!

ДЖЕСИКА

И аз го чух, когато бях в дома му,
да заявява на Тубал и Хус,
от неговото племе, че дори
пред двайсет пъти повече дукати,
отколкото Антонио дължи му,
би предпочел месото му да вземе.
Познавам го добре: ако законът,
властта и силата не му попречат,
Антонио ще си пострада зле!

ПОРЦИЯ

И тоз Антонио в опасност, значи
е ваш приятел?

БАСАНИО

Да, и най-добрият!
Човек от тези редките, които
не дирят корист и не знаят отдих,
когато е за правене добро,
и който носи в себе си честта
на древен римски гражданин.

ПОРЦИЯ

А колко
дуката на евреина дължи?

БАСАНИО

Три хиляди. И всички зарад мен.

ПОРЦИЯ

Не повече? Шест хиляди му дайте!
И удвоете ги! И утроете
полученото! Но не бива косъм
да падне от главата на такъв
приятел рядък по вина на моя
Басанио! Да идем първо в черква
да се венчаем, а след туй веднага
летете към Венеция при своя
приятел пръв! Не искам да лежите
до Порция с измъчена душа!
Аз злато ще ви дам да погасите
нищожния си заем двайсет пъти.
Сторете го и доведете тука
приятеля си. Дотогаз ний двете
вдовици и девици ще останем.
Но да вървим! Напред! Че път ви чака
веднага подир сключване на брака.
И не, не се отдавайте на скръб —
платих ви скъпо, тъй че сте ми скъп!
Но, моля, прочетете ми писмото!

БАСАНИО (*чете*)

„Скъпи ми Басанио, корабите ми потънаха, заемодателите са ме хванали за гърлото, състоянието ми се стопи, полицата ми към евреина е просрочена и ще трябва да я платя с живота си. Но вие ще се издължите към мене докрай, ако ви зърна, преди да умра. Все пак решавайте сам — не бих искал това писмо да ви насили, ако обичта сама не ви тласка към мен. Прощавайте!“

ПОРЦИЯ

Вървете, скъпи! Оставете всичко!

БАСАНИО

Щастлив ме прави вашата повеля,
но тъй назад ще бъда устремен,
че няма да проточа с миг в постеля
раздялата помежду вас и мен!

[39] „...морското чудовище...“ (митол.) — един от подвизите на Херкулес е спасяването на дъщерята на троянския цар Лаомедонт, Хезиона, която трябвало да бъде хвърлена за храна на едно морско чудовище, за да бъде умиловителен богът на моретата Посейдон. Хероят извършил този подвиг, за да получи прочутите коне на Лаомедонт. ↑

[40] Марс (митол.) — римски бог на войната, съответстващ на гръцкия Арес. Изобразяван като силен мъж в бойни доспехи. ↑

[41] Мидас (митол.) — цар на Фригия, когото Дионисий надарил със способността да превръща в злато всичко, до което се докосвал. Мидас щял да умре от глад, защото и храната му се превръщала в скъпия метал, ако Дионисий не си бил взел обратно дара. ↑

[42] „...края берберийски...“ — Берберия — или Варвария — е била наричана по Шекспирово време частта на Африка, граничеща със западната част на Средиземно море. ↑

ТРЕТА СЦЕНА

Улица във Венеция.

Влизат Шейлок, Соланио, Антонио и Тъмничар.

ШЕЙЛОК

Пази го, тъмничарю! Нито дума
за милост! Туй е гламавият, който
отпускаше пари във заем даром!
Пази го, тъмничарю!

АНТОНИО

Чуйте, Шейлок!

ШЕЙЛОК

Аз искам свойто! Полицата! Клех се,
че ще си взема вписаното в нея!
Ти казваше ми „куче“ без причина.
Добре тогава. Щом като съм куче,
опитай зъбите ми! Дожът няма
да ти помогне! Хубав тъмничар!
Затворникът му се примолил малко
и той веднага с него на разходка!

АНТОНИО

Поспрате, Шейлок! Чуйте да ви кажа!

ШЕЙЛОК

Не искам да те чувам да ми казваш!
По полицата и това е всичко!
Ще ми говори! Аз не съм от тези
душици мекушави, дето охкат
и ахкат, щом захленчи християнин!
Не ме преследвай! И не се надявай!

По полицата!

Излиза.

СОЛАНИО

Честна дума, туй е
най-яростният пес, живял сред хора!

АНТОНИО

Да го оставим! Няма да го моля.
Той иска ми смъртта и знам защо:
помагал съм на негови длъжници
от зъбите му да се отърват —
затуй ме мрази.

СОЛАНИО

Сигурен съм, дожът
ще отмени подобна неустойка!

АНТОНИО

Не, дожът е безсилен пред закона,
защото, накърнявайки правата
на чужденците, би подбил у тях
доверието в нашата държава,
а търговията международна
е всичко за Венеция. Но стига!
От загуби и скърби тъй отслабнах,
че утре в мен ищецът кръвожаден
не ще намери своя фунт от плът.
Води ме, тъмничарю! Нека само
Басанио пристигне, за да види
сърцето ми дълга си как отдава,
пък след това, каквото ще да става!

Излизат.

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Белмонте. Стая в дома на Порция.

Влизат Порция, Нериса, Лоренцо, Джесика и Балтазар.

ЛОРЕНЦО

Синьора, забелязвам, че високо
цените вий приятелството мъжко!
Не ви го казвам, за да ви лаская,
това личи от начина, по който
понасяте предбрачната раздяла.
Но ако знаехте какъв чудесен
и благороден мъж е тоз, комуто
оказвате такава чест и помощ,
и колко искрено обича той
съпруга ваш и господаря мой,
по бихте се гордели с таз услуга,
отколкото със всяка своя друга
привична добрина.

ПОРЦИЯ

За ни една
до днес не съм се каяла и няма
за таз да се разкая: между двама
приятели, които във беседи
или забави времето разделят
и свързани са от взаимна обич,
не може да не съществува близост
в характера, в обноските, в духа.
Туй кара ме да мисля, че и този
Антонио, щом толкоз е обичан
от моя господар, е сигур много
приличен нему. Ако туй е вярно,

то евтина цена ще съм платила,
за да спася от злото този двойник
на моя мил, което пък го прави
мой двойник също... Само че това
звучи съмнително. Но чуйте друго:
Лоренцо драги, за известно време
ви поверявам целия си дом.
Заклех се пред небето да живея
в молитва, придружена от Нериса,
додето нейният и моят мъж
се върнат вкъщи. Двете ще се скрием
във манастирче, недалеч оттук.
Недейте ми отказва таз услуга,
която обстоятелства и обич
ме карат да ви искам!

ЛОРЕНЦО

Да откажа?

Издайте само заповед, синьора!

ПОРЦИЯ

Прислугата е вече известена
и ще ви слуша — Джесика и вас, —
тъй както слуша моя мъж и мен.
Така че сбогом и до близка среща!

ЛОРЕНЦО

Щастливи часове и ведри мисли!

ДЖЕСИКА

И сбъдване на всичките мечти!

ПОРЦИЯ

Благодаря ви, Джесика. Вам също
желая радост!

Джесика и Лоренцо излизат.

Чувай, Балтазар!

До днес ти бил си ми служител верен
и днес на твойта вярност се осланям.
Вземи това писмо, лети със него
към Падуа и го предай в ръцете
на братовчед ми, ти го знаеш, доктор
Беларио. От него ще получиш
книжа и дрехи. Грабвай ги и тичай
към корабчето, дето всеки ден
пътува към Венеция! Когато
пристигнеш там, аз вече ще те чакам.

БАЛТАЗАР

Не ще загубя нито миг, синьора!

Излиза.

ПОРЦИЯ

Ела, Нериса! Нещо съм скроила:
ще видим ние своите съпрузи,
преди да ни очакват.

НЕРИСА

Ами те?

И те ли ще ни видят?

ПОРЦИЯ

Ще ни видят,
но в дрехи, чийто вид ще ги излъже,
че сме снабдени със онуй, което
ни липсва всъщност. Щом се пременим
като младежи, хващам се на бас,
по-ловкият от тях ще бъда аз:
Две ситни крачици в една веднага
ще удължа и със ръка на шпага,

подсказвайки със своето гласче,
че правя се на мъж, а съм момче,
ще записукам за ужасни свади,
за врагове, лежащи на грамади;
ще лъжа за красавици, които,
понеже до сърцето ми закрито
да си проправят път не са успели,
са заболели и дори измрели
като мухи! Но нямало е как!
От мен да е зависело, все пак
за други там оставил бих ги живи,
но те... И тъй хлапацини лъжливи
ще трупам, та да мисли всеки мъж,
че правилно узнал е изведнъж
под моите обноски кавалера,
излюпен от училището вчера!
О, аз го знам този тип на самохвалко
и мога от хвалбите му не малко
да пусна в ход!

НЕРИСА

Разбрах ви. Значи трябва
аз също да си сложа нещо мъжко?

ПОРЦИЯ

Ах, как го каза! Някой да те чуе!
Подробностите след това! Ела!
Пред парка чака нашата кола.
Върви след мен! Минутите летят,
а имаме над двайсет мили път!

Излизат.

ПЕТА СЦЕНА

Парк в Белмонте.

Влизат Ланчилото и Джесика.

ЛАНЧИЛОТО

Точно така. Казано е: греховете на бащите падат върху децата им. И затова, повтарям, страх ме е за вас. Винаги съм ви говорил откровенно и затова ви изказвам пертурбацията си: можете да бъдете съвсем спокойна, положителен съм, че сте осъдена на вечни мъки! Вярно, в ума ми се ражда една надежда, но и тя е такава една, тъй да се каже, незаконородена...

ДЖЕСИКА

А каква е, ако мога да зная?

ЛАНЧИЛОТО

Ами такава: надявам се, че вашият баща не ви е направил; тогава няма да сте дъщеря на евреин.

ДЖЕСИКА

Надеждата ти е наистина незаконна, защото и тъй да беше, пак бих носила греха на майка си.

ЛАНЧИЛОТО

Вярно, вие сте двустранно осъдена: ако избегнем бащината ви Сцила, ще се набутаме в майчината ви Харибда^[43]. Няма спасение!

ДЖЕСИКА

Ще ме спаси мъжът ми: той ме направи християнка.

ЛАНЧИЛОТО

И голяма грешка е направил: на този свят и така ние, християните, се наплодихме тъй много, че едва се изхранваме, а от това произвеждане на нови като вас цената на свинското месо ще скочи нагоре. Ако всички станем свинеядни, човек скоро няма да може да си купи резенче сланинка за тигана!

ДЖЕСИКА

Добре, добре, Ланчилото! Мъж ми иде, сега ще му кажа какво говориш!

Влиза Лоренцо.

ЛОРЕНЦО

Ей, Ланчилото; ако продължаваш да шушукаш с жена ми по ъглите, ще почна да я ревнувам от теб!

ДЖЕСИКА

Не се бой, Лоренцо, ние сме сърдити. Той направо ми каза, че на небето нямало да има милост за мене, защото съм била дъщеря на евреин; и че ти си бил виновен пред обществото, защото си покръствал евреи и с това си повишавал цената на свинското.

ЛОРЕНЦО

Аз пред обществото ще се оправдая, но той не знам какво ще прави, като го попитат защо е надул корема на своята грозотия.

ЛАНЧИЛОТО

Моля, моля, господарю! Първо, тя с нищо не е ощетена, защото каквото е загубила откъм чест, спечелила го е откъм обем; и, второ, тя не е грозотия, а грошотия, защото е от тия, които за грош са съгласни.

ЛОРЕНЦО

Как всеки глупак вече знае да играе на думи! Струва ми се, че умните хора скоро съвсем ще замлъкнат и бърбенето ще се цени само при папагалите! Бягай, кажи да бъдат готови за вечеря!

ЛАНЧИЛОТО

Няма нужда, господарю. И така всеки си има корем, готов за тази работа.

ЛОРЕНЦО

Боже, колко сме духовити! Кажете им тогава да сложат масата!

ЛАНЧИЛОТО

И масата, господарю, си е сложена на мястото открай време. Казва се — с ваше разрешение — „да наредят вечерята“.

ЛОРЕНЦО

Добре тогава, кажете им да наредят вечерята!

ЛАНЧИЛОТО

Веднага, само че какво толкова ще я нареждат, като тя ще се размеси вътре.

ЛОРЕНЦО

Хайде, стига си се ловил за думите! Искаш да си покажеш наведнъж цялото остроумие. Разбирай човешки, когато ти говорят човешки: нареди на слугите да сложат покривката върху масата и да наредят върху нея блюдата, защото ние сме гладни и бихме искали да вечеряме. Сега ясно ли е?

ЛАНЧИЛОТО

Напълно, господарю! Да наредя покривката да бъде наредена и да наблюдавам някое от блюдата да остане под масата, защото и ние, слугите, макар и сиромаси, си имаме стомаси!

Излиза.

ЛОРЕНЦО

Шегува се, но всичко има смисъл!

Уж прост, пък е строил във своя мозък
цял полк от остроумия. А зная
мнозина по върха на обществото,
които за една игра на думи
се хвърлят срещу разума във бой...
Е, как се чувстваш, Джесика? Кажи ми,
допадна ли ти нашата хазайка,
жената на Басанио?

ДЖЕСИКА

Да, много.

И според мен Басанио е длъжен
да бъде безупречен спрямо нея,
защото таз жена благословена
ще му даде тук долу райска радост,
а туй небе не оцени ли той,
и другото едва ли ще получи!
Ако се случи, бог да спори с бог
за нещо си и трябва в тоз облог
да се зложат две девици равни
и Порция едната е, ще трябва
към другата да се прибави ценност,
защото като Порция земята
не знае втора!

ЛОРЕНЦО

В моето лице
дарена си и ти с тъй рядък мъж!

ДЖЕСИКА

Изчакай мойто мнение за теб!

ЛОРЕНЦО

Добре, ще ми го кажеш на вечеря!

ДЖЕСИКА

Сега, сега, докато чувствам глад!

ЛОРЕНЦО

На масата не е ли по-уместно?
Така с храната ще го смеля лесно.

ДЖЕСИКА

Съгласна! Ще го имаш на поднос,
и то с подправки и пикантен сос!

Излизат.

[43] Сцила, Харибда (*митол.*) — имена на две чудовища, които обитавали двете страни на тесния морски пролив, през който Одисей едва успял да преведе кораба си; поетичен образ на скалите и водовъртежите, които правели Месинския пролив — между Калабрия и Сицилия — опасен за мореплавателите от древността. ↑

ЧЕТВЪРТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Венеция. Залата на съда.

*Влизат Дожът, Членовете на съда,
Антонио, Басанио, Грациано, Соланио и други.*

ДОЖЪТ

Присъства ли търговецът Антонио?

АНТОНИО

Присъства, ваша светлост.

ДОЖЪТ

Горко ти! Срещу себе си ще имаш
ужасен изверг със сърце от камък,
незнаещ прошка и лишен от капка
човещина.

АНТОНИО

Да, чух, че ваша светлост
направили сте всичко да смекчите
жестокия му иск, но той упорствал;
и тъй като не зная как законно
да се спася от дивата му злоба,
на неговия бяс решил съм свойто
търпение да противопоставя;
въоръжен със него, всяко зло
в спокойствие душевно ще посрещна.

ДОЖЪТ

Повикайте евреина да влезе!

СОЛАНИО

Той вън е, ваша светлост. Ей го, иде!

Влиза Шейлок.

ДОЖЪТ

Сторете място! Нека да застане
с лице към нас. Е, Шейлок, всички мислят
— включително и ний, — че ти си искал
да издържиш злодейската си роля
до този миг, за да ни смаеш всички
със жест на милост, по-невероятна
от твоята жестокост досега;
със други думи, че макар до днес
да си държал за страшната разплата
(която състои се в един фунт
месо от злополучния ответник),
сега не само ще си дръпнеш иска
за неустойката, но и навярно
ще му простиш едната половина
от заема, когато си представиш
как беше той премазан от беди,
способни да разчувстват даже хора
със медна гръд и кремъчно сърце,
да развълнуват турци и татари,
несвикнали на нежности. Е, казвай!
Очакваме с добро да ни зарадваш,
евреино!

ШЕЙЛОК

Аз казах, ваша светлост:
заклел съм се във Съботата свята
на племето ми, че ще си получа
по полицата. Ако мойто право
потъпчете, потъпквате закона
и свободите в своя собствен град.
Знам, вий ще ме попитате защо
избирам къс ненужен леш пред цели
три хиляди дуката. Аз не искам

да обяснявам. Нека кажем просто:
Приумица! Не ви задоволява
тоз отговор? Тогаз да си представим,
че вкъщи тича плъх и аз не мога
да го понасям вече и готов съм
да дам три хиляди на оня, който
отрови го. Не? Пак не сте доволни?
Да вземем други примери тогава:
един повръща, зърнал свинска зурла,
ухилила се в блюдото; друг бяга,
когато види котка; трети, само
щом гайда писне носово, не може
да си сдържи мехура. Лична склонност
— у всекиго различна — ни изпълва
със обич и ненавист. И затуй,
тъй както тези тримата не могат
да обяснят защо повръща този
от свинското, а оня се страхува
от котката, принасяща ни полза;
пък третият от веселата гайда
в миг става неприятен за съседа
и дважд за себе си — така и аз
не мога — пък и не желая — своя
безсмислен иск да обясня със друго
освен с необяснимата ненавист,
вгнездила се във мен към този ваш
Антонио. Сега дали е ясно?

БАСАНИО

Не, никак! Този отговор безчувствен
не извинява твоята жестокост!

ШЕЙЛОК

Не съм дошел да ти доставям радост
със своите отговори!

БАСАНИО

Според теб
човек, щом мрази, трябва да убива?

ШЕЙЛОК

Да мразиш, значи да желаш смърт!

БАСАНИО

Зарад една-единствена обида?

ШЕЙЛОК

Едно ухапване отровно стига!

АНТОНИО

Безцелно е да спорите със него.
По-лесно ще накарате морето
да спре закономерния си прилив,
по-лесно злия вълк ще убедите
да върне сам отвлеченото агне,
по-лесно ще принудите гората
да не бучи при порива въздушен,
да, всичко туй по-лесно ще ви бъде
да свършите, събрано на едно,
отколкото със малко да смекчите
сърцето му еврейско! Затова,
Басанио, недейте му предлага
каквото и да е и нека следва
процесът своя ход, дорде получим
той свойто и аз свойто!

БАСАНИО

Ето тук
наместо три — шест хиляди дуката!

ШЕЙЛОК

Шест хиляди! Да бе насечен всеки
от тях на шест и всяка шеста част
да станеше дукат, аз пак не бих

ги взел пред неустойката!

ДОЖЪТ

А как,
на милост божя ти ще се надяваш,
като самият милост не познаваш?

ШЕЙЛОК

От що да се боя, щом зло не правя?
Самите вие нямате ли роби,
които като най-презрян добитък —
магарета или коне впрегатни —
за тежък труд използвате, защото
сте ги платили? Ако аз ви кажа:
„Пуснете ги! Женете ги за своите
наследнички! Защо да се потят
под тежестта? Защо и те да нямат
легла от пух, небцето си и те
да не услаждат с ястия отбрани?“
Ще кажете: „Но робите са наши!“
И аз ви казвам: Този фунт месо
е мой, платен от мен, и аз съм прав
да си го искам. Ако той ми бъде
отказан тука, срам за този съд,
позор за венецианските закони!
Аз диря правосъдие и питам:
дали ще го получа, или не?

ДОЖЪТ

Съдът отлага се, додето дойде
Беларио, юристът падуански,
когото сме поканили нарочно
да се произнесе по този случай.

СОЛАНИО

От Падуа пристигна току-що
вестител, ваша светлост.

ДОЖЪТ

Нека влезе!

БАСАНИО

Антонио! Главата горе! Дръж се!
Ще дам на тоз евреин всичко свое —
и кости, и месо! — преди да вземе
за моя заем капка кръв от теб!

АНТОНИО

Не, аз съм заразената овца
от стадото, за ножа само годна;
плодът размекнат, който пада първи
от клонката. И нека бъде тъй!
Ти можеш само да останеш жив,
за да напишеш епитаф горчив
над гроба ми.

Влиза Нериса, преоблечена като писар.

ДОЖЪТ

От Падуа щом идеш,
Беларио навярно те изпраца.

НЕРИСА

Да, ваша светлост, и със мене своите
приветствия.

Подава му писмо. Дожът го отваря и зачита.

ГРАЦИАНО

Евреино, защо
си точиш ножа толкова усърдно
о тока на обувката?

ШЕЙЛОК

По-лесно
да реже неустойки!

ГРАЦИАНО

Не о тока —
точи го о душата си жестока!
По острота пред нея той отстъпва:
с тъй тънко острие е тя, че даже
секирата на градския палач
не ѝ е равна! Казвай, ни една ли
молба до тебе не намира достъп?

ШЕЙЛОК

От твоя ум родена, ни една!

ГРАЦИАНО

Презрян копой! Това, че съществуваш,
разклаща християнската ми вяра
и кара ме да вярвам с Питагора,
че могат животинските души
в човешките тела да се преселват^[44].
Душата ти, преди да стане твоя,
била е скрита в тялото на вълк,
обесен за разкъсване на хора^[45],
но с вой отскубнала се е от клупа,
открила те е в грешната утроба
на майка ти и вляла се е в тебе,
за да израснеш звяр в човешки вид!

ШЕЙЛОК

Със викане не се изтрива подпис
на полица. Не си дери гласа
и острите си думи запази
за други спор. Аз диря свойто право.

ДОЖЪТ

В това писмо Беларио ни пише,
че препоръчва на съда един
млад мъдър правник. А къде е той?

НЕРИСА

Тук близо, ваша светлост, и очаква
от вас да го допуснете в съда.

ДОЖЪТ

Със радост. Нека идат неколцина
да го поканят най-учтиво тук!
В туй време ний ще разгласим пред всички
писмото на Беларио. Четете!

ПИСАР (*чете*)

„Имам чест да известя Ваша Светлост, че писмото Ви ме завари тежко болен. Но когато пристигна Вашият пратеник, у дома се намираше на приятелско посещение един млад римски доктор по правото на име Балтазар. Аз го запознах със спора между евреина и търговеца Антонио и ние по този повод разровихме доста книги. Той знае моето становище, което — разработено допълнително от неговата ученост, чиято широта не мога да възхваля достатъчно — ще изложи пред Вас, като запълни по този начин моето принудително отсъствие. Нека малкият брой на годините му не намали Вашето доверие към него, тъй като до днес не съм виждал тъй младо на възраст тяло да носи тъй стара по мъдрост глава. Предоставям го на любезния ви прием, убеден, че изпитанието ще го представи по-добре, отколкото могат да сторят това моите думи.“

ДОЖЪТ

Вий чухте препоръката гореща
на стария Беларио. А ето
пристига младият законовед.

Влиза Порция, преоблечена като Доктор по правото.

Добре дошли! Беларио ви праща,
нали така?

ПОРЦИЯ

Да, ваша светлост, тъй е.

ДОЖЪТ

Тогава заемете своето място.
Познавате ли делото, което
ще гледаме?

ПОРЦИЯ

Да знам го, ваша светлост.
Но кой е тук търговецът и кой —
евреинът?

ДОЖЪТ

Антонио и Шейлок,
излезте по-напред! Това са те.

ПОРЦИЯ

Вий казвате се Шейлок?

ШЕЙЛОК

Точно. Шейлок.

ПОРЦИЯ

Необичаен иск сте предявили,
но тъй като безукорен е той,
законът на Венеция не може
да го обори.

Към Антонио.

Вие пък сте този,
когото той в ръцете си държи,

така ли е?

АНТОНИО

Изглежда, че е тъй.

ПОРЦИЯ

Оспорвате ли полицата?

АНТОНИО

Не.

ПОРЦИЯ

Евреинът би трябвало тогава
да се смили.

ШЕЙЛОК

Какво ме принуждава?

ПОРЦИЯ

Не иде милосърдието нивга
по принуждение. То благ дъждец е,
поръсил от небето към земята,
без никой да го кара. Благодат
за който взема и за който дава,
по-силно у по-силните в света,
то повече от златната корона
приляга на монарха. Този скиптър
в десницата му, чийто изглед пълни
душите с уважение и страх,
е знак на земна власт и земна сила,
но милосърдието е над него —
царуващо в сърцата на царете,
то качество е на самия Бог,
и светската им власт тогава само
напомня Божата, когато милост
смекчава правото... Законът с вас е,
евреино, ала добре помнете,

че ако Бог бе само справедлив,
спасението би било закрито
за всички ни. Създателя ний молим
за милост, но самата таз молитва
би трябвало на милост да ни учи!...
Говоря всичко туй, за да измоля
отдръпване на иска ви, защото
поддържате ли го срещу тогова,
съдът на град Венеция ще трябва
да издаде без примерна присъда.

ШЕЙЛОК

Да издаде! За мен не се грижете!
Подписал е — да плаща!

ПОРЦИЯ

А нима
не могат тез пари да му се върнат?

БАСАНИО

Предлагам му ги двойно, тройно даже!
Готов съм във размер десетократен
да ги изплащам! Ще заложа всичко:
ръцете си, главата си, сърцето!
Не иска! Но ще гледаме ли тъй
как злото се разправя със доброто?
Нима не е възможно този съд
да отмени един-единствен път
закона със властта си и да спре
злодейската ръка?

ПОРЦИЯ

Не е възможно.
Венеция не знае власт, която
да бъде над закона. Щом допуснем
да бъде буквата му нарушена,
през този първи пробив ще нахлуят

в града ви рой от грешки. Не. Не може.

ШЕЙЛОК

Сам Даниил^[46]! Пророкът сякаш съди!
Хвала ти, толкоз млад и толкоз мъдър!

ПОРЦИЯ

Къде е полицата? Бих желал
да я погледна.

ШЕЙЛОК

Ей я тука, ей я!

ПОРЦИЯ

Предлагат ви трикратна сума, Шейлок!

ШЕЙЛОК

А клетвата ми? Клетвата? Аз клетва
съм дал пред своя бог! За вас да стана
клетвопрестъпник? Не, не бих го сторил
за цялата Венеция!

ПОРЦИЯ

Тогава
на полицата срокът е изтекъл
и по закон евреинът е в право
да вземе фунт месо от този търговец,
в съседство до сърцето!... Чуйте, Шейлок,
вземете тройно сумата и дайте
да скъсам тази полица!

ШЕЙЛОК

Когато
условието в нея се изпълни.
Личи, че вий сте съдник справедлив
и в мъдрия си увод проявихте
познаване на своите закони.

От тяхно име призовавам вас —
достойния им стълб — да изречете
присъдата си! Няма на света
език, способен да ми повлияе!
Държа на полицата си!

АНТОНИО

Аз моля
съда да се произнесе!

ПОРЦИЯ

Тогава
гответе гръд за неговия нож!...

ШЕЙЛОК

О, честни съднице! О, мъдри момко!

ПОРЦИЯ

...Защото венецианският закон
по своите дух и буква е напълно
съгласен с неустойката, дължима
по тази полица.

ШЕЙЛОК

Да, точно тъй е!
О, честни съднице, каква премъдрост
се криела под младия ти образ!

ПОРЦИЯ

Търговецо, гръдта си разкопчайте!

ШЕЙЛОК

Тъй, мъдри съднице, тъй точно беше!
„В съседство до сърцето“, точно тъй!

ПОРЦИЯ

А де са ви везните, със които

месото ще претеглите?

ШЕЙЛОК

Тук! Ей ги!

ПОРЦИЯ

Наели ли сте лекар, да избегне
опасността от смъртен кръвоизлив?

ШЕЙЛОК

А де е казано такова нещо?

ПОРЦИЯ

Изрично никъде. Но би могло
да бъде сторено от проста жалост.

ШЕЙЛОК

Не, няма го записано.

ПОРЦИЯ

Добре.

Търговецо, ще кажете ли нещо?

АНТОНИО

Две думи само. Ето ме готов.
Ръката ви, Басанио, и сбогом!
Недейте да скърбите, че за вас
се случи всичко туй. Съдбата с мене
във същност се показва милостива:
тя други път оставя своите жертви
да надживеят дните на охолство,
та с поглед кух и разорано чело
да видят нищи дни, а мен спасява
от мъките на тази бавна смърт.
Предайте моя поздрав на жена си
и разкажете й какъв бе краят
на вашия приятел, да усети

как близък съм ви чувствал и как леко
смъртта съм срещнал, та когато чуе
тоз разказ, да отсъди тя самата
дали Басанио е бил обичан.
А ако вий скърбите за това, че
загубвате приятеля си, знайте,
че той със радост е поел дълга ви
и — ако ножа стигне по-дълбочко —
ще го плати за вас... от все сърце!

БАСАНИО

Антонио, за Порция бих дал
живота си, но знайте, че и него,
и нея, и света от край до край
не слагам над живота ви! Кълна се,
бих жертвал всичко — казвам всичко! — само
от този демон да ви отърва!

ПОРЦИЯ

Не вярвам, че съпругата ви с радост
узнала би за щедрата ви жертва.

ГРАЦИАНО

И аз обичам своята Нериса,
но също предпочел бих да е в рая,
за да измоли горе да смекчат
упорството на този кучи син!

НЕРИСА

Добре, че туй се казва зад гърба й,
защото инак бихте си изпатил.

ШЕЙЛОК

Това са християнските съпрузи!
Аз дъщеря си... О, да бе я взел
разбойник, произлязъл от Варава^[47],
наместо оня подъл християнин!

Но губим време. Моля да пристъпим
към изпълнението!

ПОРЦИЯ

От този търговец фунт месо е ваш.
Гласи законът и съдът решава.

ШЕЙЛОК

О, справедливи съднике! Тъй точно!

ПОРЦИЯ

Изрязан от гърдите му на живо.
Съдът решава и гласи законът.

ШЕЙЛОК

О, безпристрастни съднике! Да почнем!

ПОРЦИЯ

Почакайте! Една подробност само:
тук казва се изрично „фунт месо“,
но нищо не е казано за кръв.
Вземете си този фунт месо от него,
но ако капка християнска кръв
пролеете, имуществото ваше
— недвижимо и движимо — ще бъде
иззето и предадено в хазната
на град Венеция!

ГРАЦИАНО

О, мъдрост! Хей, евреино! Я чувай!

ШЕЙЛОК

Такъв ли е законът?

ПОРЦИЯ

Проверете!
Държахте вий на него, той сега

държи пък вас! И няма да ви пусне!

ГРАЦИАНО

Ами сега, евреино? О, мъдрост!

ШЕЙЛОК

Тогава съм съгласен да получа
трикратно заема.

БАСАНИО

На, дръж парите!

ПОРЦИЯ

Полека! Той за право настоява
и ще го има. Трябва да получи
дължимата след срока неустойка.

ГРАЦИАНО

Как беше? „Мъдри съдниче!“ Така ли?

ПОРЦИЯ

Режете, значи, своя фунт месо,
но, както казахме, без капка кръв
и точно, нито стотна част от грама
в по-малко или в повече, защото,
ако иглата на везните бъде
на косъм само вляво или вдясно,
вий ще умрете и богатата ваши
ще бъдат конфискувани изцяло.

ГРАЦИАНО

„Сам Даниил! Пророкът!“, а? Е, как сме?

ПОРЦИЯ

Защо стоим? Какво ищецът чака?
Да взема своето!

ШЕЙЛОК

Нека да ми върнат
тогава само заема и толкоз.

БАСАНИО

Приготвил съм го. Ето го. Вземи го!

ПОРЦИЯ

Не може. Той от него пред съда
отказа се и има право само
на неустойката и нищо друго.

ГРАЦИАНО

„Жив Даниил!“ Голяма благодарност,
евреино, за този точен израз!

ШЕЙЛОК

И заема ли няма да ми върне?

ПОРЦИЯ

И заема. Полага ви са само
присъдената вече неустойка,
и то на ваши риск и отговорност.

ШЕЙЛОК

Това нека дяволът я вземе!
Отивам си!

ПОРЦИЯ

Не, стойте още малко!
Законът и от другаде ви хваща:
съгласно него, ако чужденец
извърши опит, косвен или пряк,
макар и без успех, да умъртви
венециански гражданин, то нему
иззема се имуществото тъй, че
едната половина се присъжда

на жертвата, а другата се внася
в хазната на града; върху живота
на покушителя власт има Дожът.
Това ще е съдбата ви, понеже
и косвено, и пряко тук пред всички
извършихте срещу тогова опит
за умъртвяване, какъвто точно
предвижда се от текста. На колене!
Молете милосърдие от Дожа!

ГРАЦИАНО

Моли го да даде да се обесиш
собственоръчно! Но и туй не можеш:
пари не ще намериш за въже
и ще те бесят на държавна сметка!

ДОЖЪТ

За да почувстваш, че духът ни друг е
от твоя дух, преди да си замолил,
живота подаряваме ти, Шейлок.
Разбира се, едната половина
от твойто състояние ще вземе
Антонио, но тази на хазната,
покаеш ли се, можем да превърнем
във дребна глоба.

ПОРЦИЯ

Да, но само нея.
Антонио ще си получи свойто.

ШЕЙЛОК

Тогава ми вземете и живота!
Защо ми е! Вий вземате дома ми,
издърпвайки опорния му стълб!
Живота ми ще рухне цял, когато
отнемете ми средствата за него!

ПОРЦИЯ

Антонио, дали ще се смилите?

ГРАЦИАНО

Да, той ще му даде въже безплатно!

АНТОНИО

Щом ваша светлост и съдът почтен
му давате едната половина,
то моля другата да се припише
на мен, за да я връча, както следва,
подир смъртта на Шейлок във наследство
на младия венецианец, който
избяга неотдавна с дъщеря му.
Но туй при две условия: тоз тука
да се покръсти в знак на благодарност;
и с писмен документ да се обвърже,
че ще остави след смъртта си всичко
на дъщеря си Джесика и зет си
Лоренцо.

ДОЖЪТ

Ще го стори, инак ние
от него милостта си ще оттеглим.

ПОРЦИЯ

Евреино, приемате ли туй
решение?

ШЕЙЛОК

Приемам.

ПОРЦИЯ

Документът
да се състави и скрепи със подпис!

ШЕЙЛОК

Пуснете ме да си вървя. По-после
пратете го дома. Ще го подпиша.
Не съм добре.

ДОЖЪТ

Върви си, но внимавай!

ГРАЦИАНО

Да съдех аз, не би си ти откупил
душицата с един църковен купел —
тогава вместо кръстници двамина
съдебни засрдатели дузина
чрез мазен клуп, а не чрез свят съсъд
нагоре щяха да те извисят!

Шейлок излиза.

ДОЖЪТ

Любезни докторе, ще бъде чест
за нас, ако приемете таз вечер
да ни гостувате.

ПОРЦИЯ

О, ваша милост,
довечера ще трябва да пътувам
към Падуа. Дълбоко съжалявам.

ДОЖЪТ

Повярвайте, и ние също. Сбогом!
Антонио, признателен бъдете
на доктора. Вий доста му дължите.

Излиза, следван от Членовете на съда и Свитата.

БАСАНИО

Любезни докторе, без вас ний двама

с приятеля ми бихме изтърпели
присъда страшна и затуй ви молим:
вземете трите хиляди дуката,
които на евреина дължихме,
в награда за блестящия си труд!

АНТОНИО

Подир което пак ще сме ви длъжни
и винаги готови за услуга.

ПОРЦИЯ

Благодаря. Един успешен ден
от себе си е сам възнаграден
и туй, че вий се движите свободно,
ми плаща пребогато. Мисля даже,
че вземам толкова за първи път.
И тъй, не ме забравяйте, синьори.
Довиждане и всичко най-добро!

БАСАНИО

Не, докторе! Простете, че упорствам!
Пари не щете — приемере нещо
против забрава, не като заплата!
Недейте се обижда и недейте
отблъсва този знак на благодарност!

ПОРЦИЯ

Пред толкоз настояване ще трябва
да ви отстъпя.

Към Антонио.

Тез ръкавици
бих взел за спомен.

Към Басанио.

А от вас тоз пръстен.
Вий дръпвате ръката си? Защо?
Аз искам само туй. Не си представях,
че вий ще ми отвърнете със отказ.

БАСАНИО

Но този пръстен... Той не струва нищо...
Ще бъде срам за мен да ви го дам!

ПОРЦИЯ

Но аз не искам друго! Изведнъж
до щя ми се да имам тъкмо него!

БАСАНИО

Ще ви призная: той за мене има
особена цена. Аз бих ви дал
най-скъпия в града. Ще го издирия
с обява, с глашатай! Но само този
ми оставете!

ПОРЦИЯ

Виждам, че сте щедър
на думи и скъперник на дела.
Научихте ме първо как се проси
и после как на просяк се отказва!

БАСАНИО

Не, докторе, той дар е от жена ми
и аз ѝ дадох клетва, че не ще го
сменя, загубя или подаря!

ПОРЦИЯ

Познат предлог, послужил на мнозина
в подобни случаи. Ако е умна,
жена ви няма да се сърди толкоз,
щом кажете ѝ за каква услуга

сте подарили нейния подарък.
Но както и да е! Бъдете здрави!

Излиза, следвана от Нериса.

АНТОНИО

Приятелю, дарете му го! Нека
това, че ме спаси от смърт, надвие
заповедта на вашата съпруга!

БАСАНИО

Дръж, бързо настигни го, Грациано!
Предай му пръстена и убеди го
да дойде у Антонио със теб!

Грациано излиза.

Ний също да отседнеме у вас,
а утре с къдрав бриз във ранен час
ще литнем, окрилени, към Белмонте!

Излизат.

[44] „...в човешките тела да се преселват...“ — гръцкият математик и философ Питагор (ок. 580–501 г. пр.н.е.) учел, че душите могат да се преселват от животински тела в човешки и обратно. ↑

[45] „...обесен за разкъсване на хора...“ — в Средновековието са бивали осъждани на смърт не само хората, но и зверовете, извършили „човекоубийство“. ↑

[46] Даниил (библ.) — един от четиримата библейски пророци, наречен „божи съдник“. Проявил още като юноша своята справедливост и съдийска способност. ↑

[47] Варава (библ.) — разбойник, осъден да бъде разпънат на кръст и после помилван — вместо Исус — по желанието на евреите. ↑

ВТОРА СЦЕНА

Улица във Венеция.

Влизат Порция и Нериса.

ПОРЦИЯ

Върви в дома на Шейлок. Нека той
под документа сложи своя подпис.
Лоренцо, вярвам, ще му се зарадва.

Влиза Грациано.

ГРАЦИАНО

Миг, докторе! Добре, че ви настигнах!
Като размисли, моят господар
Басанио ви праща този пръстен
и кани ви на гости тази вечер.

ПОРЦИЯ

Поканата не мога да приема,
но пръстена ще взема с благодарност.
Кажете му го. И ви моля още:
на писаря ми посочете де е
домът на Шейлок.

ГРАЦИАНО

Ще го сторя с радост!

НЕРИСА

Бих искал, докторе, да зная само...

Тихо, към Порция.

И аз ще се опитам като вас
да взема своя пръстен, който моят
съпруг ми се закле до гроб да пази.

ПОРЦИЯ (*тихо, към Нериса*)

И ще успееш, сигурна бъди!
Ще има после да ни се кълнат,
че пръстените на мъже са дали,
но кой ще им повярва! Ние двете
ще се кълнем в обратното! Върви!
Ти знаеш де ще се намерим после.

НЕРИСА

Водете ме, любезни господине!

Излизат.

ПЕТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Белмонте. Алея, водеща към дома на Порция.

Влизат Лоренцо и Джесика.

ЛОРЕНЦО

Как светло е! Навярно във такава
сребриста нощ, когато и ветрецът
целувал е дърветата тъй леко,
че да не шушне лист, в такава нощ
Троил^[48] от връх троянските стени
изпращал е душата си с въздишки
към своята Кресида, спяща в стана
на гръцките бойци!

ДЖЕСИКА

В такава нощ
е тичала и Тизба^[49] по росата
към срещата с Пирам, преди да зърне
зад себе си лъва!

ЛОРЕНЦО

В такава нощ
е махала със върбов клон Дидона^[50],
заклевайки беглеца да се върне
отново в Картаген!

ДЖЕСИКА

В такава нощ
Медея^[51] брала е онези билки,
които са дарили с нова сила
безстрашния Язон!

ЛОРЕНЦО

В такава нощ
опразнила е Джесика дома на
богатия евреин, за да хукне
с един прахосник луд!

ДЖЕСИКА

В такава нощ
лъжливият Лоренцо я е мамил
с любовни клетви, от които вече
не помни ни една!

ЛОРЕНЦО

В такава нощ
е клеветила Джесика напразно
любимия си, ала той от обич
простил ѝ е все пак!

ДЖЕСИКА

В тоз спор за нощи
бих взела аз надмощие над тебе,
но чувай: мъжки стъпки! Някой иде!

Влиза Стефано.

ЛОРЕНЦО

Кой тича в тишината на нощта?

СТЕФАНО

Приятел!

ЛОРЕНЦО

Кой приятел?

СТЕФАНО

Мойто име
е Стефано. Избързах да ви кажа,

че господарката ни до зори
ще бъде във Белмонте. Би била
тя вече тук, но спира да се моли
за брак щастлив пред всеки пътен кръст.

ЛОРЕНЦО

С кого пристигна?

СТЕФАНО

Със един монах
и своята прислужница. Кажете:
а господарят върна ли се?

ЛОРЕНЦО

Не,
и нищо не сме чували за него.
Но нека влезем, Джесика! Ще трябва
да уредим посрещане достойно
за господарката на този дом.

Влиза Ланчилото.

ЛАНЧИЛОТО

Тру-ту-ту! Охо! Тру-ту-ту!

ЛОРЕНЦО

Кой вика?

ЛАНЧИЛОТО

Тру-ту-ту! Да сте виждали синьор Лоренцо? Синьор
Лоренцо? Тру-ту-ту!

ЛОРЕНЦО

Стига си тръбил! Той е тук.

ЛАНЧИЛОТО

Тру-ту-тук? Къде е тру-ту-тук?

ЛОРЕНЦО

Тук!

ЛАНЧИЛОТО

Кажете му тогава, че е дошъл човек от моя господар и че рогът му прелива от добри новини! Господарят ще бъде тук преди зората!

Излиза.

ЛОРЕНЦО

Да влезем, скъпа моя! Или не!
Защо пък? Стефано, кажи във къщи,
че господарката е вече близко,
и изпрати свирачите навън!

Стефано излиза.

Как сладко дремят лунните лъчи
върху тревите. Тук да спрем! И нека
мелодия да се прокрадне лека
в ушите ни! Нощта и тишината
за сладостни съзвучия подхождат.
Виж, Джесика, как куполът небесен
обсипан е със късчета от злато.
Дори най-дребното от тях, когато
се движи, чуй, издава собствен звук^[52]
в съзвучие със хора многореден
от ангели с усмихнати очи!
Не чувстваш ли? И в нас тоз хор звучи,
ала душите ни, докато са
във глината на тленното, гласа
не могат да си чуят и ний само
в минути свършени като тази

по нещо подозираме, че пеят.

Влизат Свирачи.

Със нежен звук луната залюлейте
и нека той, до идещата стигнал,
я привлече към чакация дом!

Музика.

ДЖЕСИКА

От музиката все ми става тъжно!

ЛОРЕНЦО

Защото си чувствителна към нея.
Тъй както впрочем е и всичко живо.
На всеки е известно, че когато
табун жребци, незнаещи юзда,
развели гриви, с цвилене и тропот
се носят, накъдето ги подкара
заврялата им кръв, и изведнъж
дочуят звук, от рог или от друг
случаен инструмент, във тоз момент
се спират изведнъж, предат с уши
и пълният им с дива лудост поглед
в миг става кротък под добрата сила
на музиката. Да, ако Орфей,
според поета, трогвал е дори
потоци, дървеса и канари,
то е, защото няма същество
така безчувствено, сурово, грубо,
че музиката, временно поне,
да не изправи нрава му. Така е:
човекът, който музика не знае
и не трепти от нежния ѝ трепет,
способен е на подлост и грабеж,

душевните му подтици са мрачни,
а страстите му черни — като пъкъл —
не вярвай на такъв!... Но слушай, слушай!

Появяват се отдалеч Порция и Нериса.

ПОРЦИЯ

Онази светлинка е в моя дом.
Уж малка свещ, а хвърля лъч дотука.
Тъй в мрачен свят блести доброто дело!

НЕРИСА

Ала когато светеше луната,
не виждахме свещта.

ПОРЦИЯ

Тъй всяка слава
пред слава по-голяма избледнява.
Заместникът сияе като крал,
докато дойде кралят. Миг след туй
самият той в монарха си се влива
като поток в море... Чуй, нейде свирят!

НЕРИСА

Синьора, туй са нашите свирачи.

ПОРЦИЯ

Наистина са те! Как всяко нещо
си има своето „кога“ и „где“!
Не помня тъй да са звучали денем!

НЕРИСА

Това е сигурно от тишината.

ПОРЦИЯ

Да, да. Еднакво пеят кос и врана,

щом слушаме разсеяно. И мисля,
че ако славейт би пял не нощем,
а през деня, сред гъши кряк, би минал
за брат на щиглеца. Със всичко тъй е:
не знам дали изобщо може нещо,
макар да го изглаждаме най-вещо,
оценка за завършеност да вземе,
не бъде ли извършено навреме.
Но тихо! Стига музика! Луната
заспа в Ендимионовото ложе^[53].
Не я будете!

Музиката се прекъсва.

ЛОРЕНЦО

Туй са те! Познавам
гласа на Порция!

ПОРЦИЯ

Позна ме, както
слепецът кукумявката познава
по грозния ѝ звук.

ЛОРЕНЦО

Добре дошла
във своя дом, прекрасна господарко!

ПОРЦИЯ

Ний молихме се нашите мъже
да имат щастие и сме с надежда,
че бог им го е дал. Дали са вече
пристигнали във къщи?

ЛОРЕНЦО

Още не,
но известиха ни, че скоро идват.

ПОРЦИЯ

Нериса, влез в дома и на слугите
кажи, че трябва всички да забравят
за нашето отсъствие! Лоренцо
и Джесика, вий също — нито дума!

Тръбен звук.

ЛОРЕНЦО

Това е вашият съпруг, синьора.
Разчитайте на нас. Не сме бърброви.

ПОРЦИЯ

Как светла е нощта! Като че ли
е ден, но малко болен; ден, във който
е слънцето зад млечна пелена.

Влизат Басанио, Антонио, Грациано и Свита.

БАСАНИО

През нощите и тук ще бъде светло
като при антиподите^[54], ако
със слънцето редуваме се вие!

ПОРЦИЯ

Не значи ли туй денем да изчезвам?
Една съпруга с толкоз леки нрави
живота на съпруга тежък прави,
пък аз не ща Басанио да бъде
нещастен зарад мен!... Но бог нарежда!...
Добре дошъл в дома си, господарю!

БАСАНИО

Благодаря ви, скъпа. Ето туй е
Антонио — разказвах ви как нежно

привързан съм към него.

ПОРЦИЯ

И навярно
със право сте привързан тъй към него,
щом той е бил обвързан тъй за вас!

АНТОНИО

Отминали неща. Да не говорим!

ПОРЦИЯ

Бъдете у дома си в този дом!
Желая иначе да ви покажа
любезността си, затова съм кратка.

ГРАЦИАНО (*към Нериса*)

...Кълна се в таз луна, че подарих го
на писарчето! Просто ме изнуди,
да го скопят макар! Отде да зная,
че толкоз присърце ще вземеш всичко!

ПОРЦИЯ

Ха, спречкване? Тъй скоро? И защо?

ГРАЦИАНО

За нищо! Зарад пръстенчето златно,
което тя ми даде! Евтинийка,
и то със стих като на селско ножче:
„Люби ме и пази ме!“ Много важно!

НЕРИСА

Какво ми дрънкаш за цена и стих!
Не в знак ли на любов ти го дарих
и ти не ми ли се закле тогава,
че ще го носиш цял живот и даже
ще искаш да те погребат със него?
За тези клетви, ако не за мен,

ти беше длъжен свято да го пазиш!
На писарчето във съда го дал!
Пък аз кълна се пред съда господен,
че този писар, докато е жив,
не ще получи на брадата косъм!

ГРАЦИАНО

Ще го получи, ако възмъжее!

НЕРИСА

И ако възмъжаваха жените!

ГРАЦИАНО

Не, чувай! Таз ръка ще я отрежа,
ако те лъжа! На момче го дадох.
Недоизрасло, като тебе дребно,
нали ти казвам, писарче съдебно,
ама едно бърливо, изврътливо,
поиска го в награда, нямах как!...

ПОРЦИЯ

Не, вий сте за осъждане все пак,
ще ви го кажа ясно. Твърде леко
сте се простили с дара на жена си,
споен за пръста ви със ваша клетва
и прикован към него с нейна вяра.
Аз също на мъжа си дадох пръстен
и също като вас той клетва даде,
че ще го пази. Той е тук и знаей,
че щом така пред мен се е заклел,
не би го нивга дал, не би го снел
от пръста си за всичките богатства
на този свят! Не, драги Грациано,
вий много сте обидили жена си.
На нейно място аз бих побесняла!

БАСАНИО (*настрани*)

Да бях си сам отнел ръката цяла,
та тук да кажа, че съм я загубил
ведно със пръстена във бой за него!

ГРАЦИАНО

Мъжът ви даде първи своя пръстен
на съдията, който го поиска,
и, честно казано, го бе заслужил;
а след това и писарят му също —
задето беше скърцал със перото —
изпроси моя. Но какво да правим,
като и двамата не щяха друго?

ПОРЦИЯ

Кой пръстен, господарю мой, сте дали?
Нали не, който имате от мен?

БАСАНИО

Да можех със лъжа греха да скрия,
отрекъл бих, но този пръст без пръстен
със своята бедност ме изобличава!

ПОРЦИЯ

И бедно като него откъм вярност
е вашето сърце! Кълна се, няма
да легна във леглото ви, додето
не видя своя дар!

НЕРИСА

И аз във твойто,
дорде не видя своя!

БАСАНИО

Скъпа моя,
да знаехте кому съм дал този пръстен
и заради кого съм дал този пръстен,
в награда за какво съм дал този пръстен

и след каква борба съм дал този пръстен,
когато всеки дар освен този пръстен
е бил отхвърлен, бихте ми простили!

ПОРЦИЯ

Да помнете кой дал ви е този пръстен
и туй, което вложил е в този пръстен,
и колко са сънували този пръстен,
преди да бъде вам дарен този пръстен,
повярвайте ми, вие от този пръстен
не бихте се за нищо разделили!...
Ако човек си брани упорито
венчалната халка, то кой нахалник
ще настоява да му вземе силom
свeтинята. Нериса ми подсказва:
във тази история със мъжки пръстен
намесен е безспорно женски пръст!

БАСАНИО

Не, вярвайте! Не! Честна дума, не!
Аз дадох го на млад един юрист,
понеже той отказа да приеме
три хиляди дуката и поиска
за спомен него. Обясних му всичко,
но дожаля ми, като го видях
да си отива наскърбен, защото
Антонио без неговата помощ
сега не би бил жив! Какво да правя?
Изпратих му го. Мъчеше ме срам,
задето бях постъпил неучтиво,
и чувствах съвестта си опетнена
от проявената неблагодарност.
О, Порция, простете ми! Кълна се
прсд тези безбройни нощни кандила,
че ако бяхте там, сама вий бихте
изпросили от мене своя пръстен,
за да го вземе този правник млад!

ПОРЦИЯ

Добре, но дръжте по-далеч от къщи
тоз правник свой. Понеже сте му дали
любимия ми пръстен, който вие
заклехте се да пазите, аз също
ще стана така щедра като вас
и ако нещо тон от мен поиска,
ще му даря най-скъпото си, даже
в съпружеското ни легло. Затуй
внимавайте, ви казвам! Като Аргус^[55]
със петдесет очи за мене бдете,
че иначе, кълна ви се в честта си —
която още моя е — тоз доктор
ще спи със мен!

НЕРИСА

А писарят му — с мен
и твоя милост е предупреден!

ГРАЦИАНО

Добре, ала му пише недобро,
ще му отскубна младото перо!

АНТОНИО

Гризе ме съвестта, че съм причина
за толкоз разпри!

ПОРЦИЯ

Вие ли? Не, вий сте
добре дошли!

БАСАНИО

О, Порция, простете
вината ми! Заклевам се пред всички
в очите ви, които отразяват
лика ми...

ПОРЦИЯ

В двете! Чувайте го само!
Кълне се той във двойния си лик!
На клетва тъй двулична как да нямаш
доверие?

БАСАНИО

Не, чуйте! Този грях
простете ми и думата си няма
за втори път да наруша, кълна се!

АНТОНИО

Синьора, за приятеля си вече
заложих си живота и добре, че
спаси ме от смъртта тоз, който носи
днес пръстена ви. Но спасен едва,
залагам си душата за това,
че вашият съпруг от днес нататък
не ще измами вече ни веднъж
доверието ви!

ПОРЦИЯ

Добре тогава,
приемам ви за негов поръчител.
Предайте му тоз пръстен и дано
от първия по-дълго го опази!

АНТОНИО

Вземете го, Басанио, и дайте
обет, че ще го пазите!

БАСАНИО

Но той
е същият! Тоз, който подарих
на доктора!

ПОРЦИЯ

Аз имам го от него!
Отдадох му се, за да си го върна.
Простете ми!

НЕРИСА

И ти прости на мен,
че писарят му бе обезщетен
със нощ една заради тоя пръстен!

ГРАЦИАНО

Ах, дявол! Кой е карал тези двама
да ни проправят пътища, там, дето
отлично бихме минали без тях!
Преди кревата никнат ни рогата!

ПОРЦИЯ

Не говорете грубости! Вий всички
сте жертва на измама. Прочетете
това писмо — Беларио го праща.
От него най-добре ще разберете,
че Порция бе докторът по право,
а пък Нериса — писарят. Лоренцо
свидетел е, че тутакси след вас
и аз заминах и че тук се върнах
таз нощ едва; не съм си влязла още.
Антонио, отлични новини
запазени аз имам и за вас:
това писмо, попаднало у мене
по странен случай, ще ви съобщи,
че току-що три ваши галеона
са влезли, претоварени със стока,
в пристанището!

АНТОНИО

Аз съм просто ням!

БАСАНИО

Как? Значи докторът били сте вие?
И моят поглед да не ви открие?

ГРАЦИАНО

А ти била си значи, моя драга,
туй писарче, рога което слага?

НЕРИСА

Но то на тебе няма да ги сложи,
преди да стане мъж!

БАСАНИО

Да би могло,
с вас, докторе, да спим в едно легло,
тогаз ще позволявам аз жена ми
със вас — като ме няма — да ме мами!

АНТОНИО

Синьора, вий ми върнахте живота
и средствата за него! Тука пише,
че всичко с моите кораби е в ред!

ПОРЦИЯ

Лоренцо, моят писар май че носи
една хартийка скромна и за вас.

НЕРИСА

И пръстени не иска за почерпка.
Със този лист вий двамата, Лоренцо
и Джесика, ще наследите всичко,
което ще остави след смъртта си
богатият евреин.

ЛОРЕНЦО

Чудна вест!
Вий ръсите благословена манна^[56]

над двама гладни!

ПОРЦИЯ

Утрото е близо,
а вие сте навярно любопитни
за повече подробности. Да влезем,
а вътре подложете ни на разпит
и ние честно ще ви кажем всичко!

ГРАЦИАНО

Съгласен съм! И първият въпрос
към моята Нериса ще е тоз:
дали до утре вечер ще изчака,
или ще иска да използва мрака
двучасов, който имаме. Аз сам
бих бил за второто. И вече знам,
не ще си дам подаръка отново,
защото, честно грубиянско слово,
най-ценните съкровища не ми са
по-ценни от халката на Нериса!

Излизат.

[48] Троил, Кресида — герои на средновековен роман, използващ за фон Троянската война, чиято фабула по-късно е била разработвана от Чосър, Бокачо и Шекспир. Романът разказва за любовта на един от синовете на троянския цар Приам, Троил, към Хризеида, дъщеря на гръцкия жрец Калхас. ↑

[49] Тизба, Пирам — герои на трагична любовна история, разказана в „Метаморфозите“ на римския поет Овидий и използвана пародично от Шекспир в „Сън в лятна нощ“. Пирам и Тизба били деца на две враждуващи вавилонски семейства. През дупчица в зида, делящ двата дома, те си уговорили нощна среща в полето. Пристигнала първа, Тизба била подгонена от лъв и се спасила, но изпуснала окървавеното си було. Пристигнал по-късно, Пирам намерил булото и като решил, че любимата му е станала жертва на звяра, се самоубил. Завърнала се, Тизба открила трупа му и също се убила с неговия меч. ↑

[50] Дидона (*митол.*) — легендарна основателка на Картаген; тя приютила след гибелта на Троя беглеца Еней и когато той я изоставил, се хвърлила в горяща клада. ↑

[51] Медея (*митол.*) — най-известната вълшебница от древногръцките легенди. В пасажа става дума за чудодейните треви, с които тя подмладила Езон, бащата на мъжа ѝ Язон. ↑

[52] „...издава собствен звук...“ и т.н. — картина, свързана с учението на питагорейците за хармонията на небесните сфери. Според това учение светът се състоял от няколко включени една в друга въртящи се кристални сфери, към които били закрепени подвижните звезди и които от своя страна били включени в обхващащата цялата вселена сфера на неподвижните звезди. При движението си сферите издавали хармонична музика, достъпна само за избрани. ↑

[53] „...Ендимионовото ложе...“ (*митол.*) — красивият овчар Ендимион бил осъден от Зевса, ревнуващ Юнона, на вечен сън. Диана, влюбена в него, го отнесла в една планинска пещера, където го посещавала нощем, за да го целува в съня му. ↑

[54] Антиподи — човеци, живеещи „с краката нагоре“ на противоположната нам страна на земното кълбо. ↑

[55] Аргус (*митол.*) — стоок великан от гръцката митология, който, докато спял с половината от очите си, с останалата половина бодърствал; синоним на бдителен страж. ↑

[56] Манна (*библ.*) — храна, която бог пратил от небето на еврейското племе, когато то минавало през пустинята на път от Египет към Обетованата земя. ↑

ВЕСЕЛИТЕ УИНДЗОРКИ^[1]

[0] Оригина̀лното название на комедията „The Merry Wives of Windsor“ означава буквално „Веселите уиндзорски съпруги“. Плиткоу се нарича в оригинала „Shallow“ (плитък, повърхностен, празен); с „Хаплю“ е преведено името „Slender“ (хилав, слабоумен); оригина̀лното име на мистрис Скокли е „Quickly“ (бързо, пъргаво, живо). У Шекспир фамѝлното име на Форт е Ford — изменението се наложи заради игрословицата в текста — вж. бел. 37. ↑

ДЕЙСТВАЩИ ЛИЦА

СЪР ДЖОН ФАЛСТАФ

ФЕНТЪН — млад благородник

ПЛИТКОУ — мирови съдия

ХАПЛЮ — племенник на Плиткоу

ФОРТ, ПЕЙДЖ — уиндзорски граждани

УИЛЯМ — момченце, син на Пейдж

ОТЕЦ ХЮ ЕВЪНС — свещеник, родом от Уелс

ДОКТОР КАЙУС — лекар французин

ХАЗАИНЪТ на хана „При Жартиерата“

БАРДОЛФ, ПИСТОЛ, НИМ — пройдохи от компанията на
Фалстаф

РОБИН — паж на Фалстаф

СЕМПЪЛ — слуга на Хаплю

РЪГБИ — слуга на доктор Кайус

МИСТРИС ФОРТ

МИСТРИС ПЕЙДЖ

АНА ПЕЙДЖ — нейна дъщеря

МИСТРИС СКОКЛИ — домакиня на доктор Кайус

Слуги на Пейдж, Форт и др.

Място на действието: Уиндзор и околностите му.

ПЪРВО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Уиндзор. Пред дома на Пейдж.

Влизат съдията Плиткоу, Хаплю и отец Евънс.

ПЛИТКОУ

Не, отче Хю, хич не ме разубеждавайте! Ще отнеса въпроса чак в Уестминстър, до Звездната палата^[1]! Може да е и двайсет пъти сър Джон Фалстаф, който му дава право да обижда мен, мистър Роберт Плиткоу...

ХАПЛЮ

Мирови съдия в графство Глостър и задължителен coram^[2].

ПЛИТКОУ

Точно тъй, племеннико Хаплю! И освен това Custalorum^[3].

ХАПЛЮ

Да, и Pustulorum^[4]! Дворянин по кръв, отче, който се подписва „Armigero!“^[5] На всеки договор, пълномощно, разписка или сметка — „Armigero“!

ПЛИТКОУ

Така си е! От триста години го правя!

ХАПЛЮ

Всичките му потомци, дето са измрели преди него, са го правили и всичките му предци, които ще му се родят, ще го правят! Той има цяла дузина сребърни елхи на своя герб!

ОТЕЦ ЕВЪНС

Цяла дузина пълхи^[6] на един гърп? Не са малко!

ПЛИТКОУ

Не гръб, а герб, отче! Древен герб е нашият!

ОТЕЦ ЕВЪНС

Нищо че е дрепен. Една дузина ще да се поперат.
Пълхата не е едър звяр.

ХАПЛЮ

А аз дали ще мога да го кръстосам с друг^[7], вуйчо?

ПЛИТКОУ

Ще можеш, племеннико — трябва само една дворянска
женитба.

ОТЕЦ ЕВЪНС

За пръв път чувам, че пълхите се женят по творянски!

ПЛИТКОУ

За какви бълхи говорите, отче Хю?

ОТЕЦ ЕВЪНС

За тези от герпа ви, господин съдия. Погоугоден герп —
тези твари Пожи са привързани към човека и са знак на трайна
люпов. Но да оставим това. Казвам ви: ако сър Джон Фалстаф ви е
нанесъл опида, то аз като служител Пожи ще да направя всички
възможности, за да постигна между вас разпирателство.

ПЛИТКОУ

Не! Съветът^[8] ще си каже думата! Това е насилие!

ОТЕЦ ЕВЪНС

Не е редно Съветът да слуша за насилия. В насилието няма
страх Пожи. Съветът — трябва да го знаете — опича да слуша за
погопоязнени дела, а не за насилия. Правете му сметки!

ПЛИТКОУ

Бога ми, да бях малко по-млад, мечът ми щеше да разреши
всичко!

ОТЕЦ ЕВЪНС

Един приятел, който да ви помогне при разрешаването, е по-допър от меч. Чувайте: имам в тези мозъци идея, която е възможна да роди плод плагодатен. Познавате ли Ана Пейдж, тъщерята на нашия съгражданин, мистър Джордж Пейдж, девица много девствена?

ХАПЛЮ

Мистрис Ана? Тя има кестеняви коси и гласче тънко, тънко, като на девойка!

ОТЕЦ ЕВЪНС

Точно тя, съвсем вярно я описахте! Тя е създадена сякаш нарочно за вас! Седемстотин фунта суха пара и много златна и сребърна посуда, която дядо й — да й даде Господ щастливо възкресение из мъртвите! — му завеща да ги получи, като свърши на седемнайсет години. Не е ли допре да оставим караниците и да помислим за един хупав брак между мистър Абрахам Хаплю и мистрис Ана Пейдж?

ПЛИТКОУ

Седемстотин фунта от дядо й?

ОТЕЦ ЕВЪНС

Да. И паща й ще да й притури доста нещо отгоре.

ПЛИТКОУ

Знам я тази девойка. Има редки дарби.

ОТЕЦ ЕВЪНС

Седемстотин фунта и изгледи за наследство не са чести дарби!

ПЛИТКОУ

Добре, да посетим уважаемия Пейдж! Фалстаф при него ли е?

ОТЕЦ ЕВЪНС

Не мога да ви излъжа. Презирам лъжците, както измамниците или тези, които не са честни. Сър Джон Фалстаф е вътре, но моля ви да се вслушате в съветите на вашите допрожелатели. Ще да почукаме на вратата.

Чука.

Хей! Да даде Господ мир и здраве на този дом!

ПЕЙДЖ (*отвътре*)

Кой е?

ОТЕЦ ЕВЪНС

Пожиата плагословия, вашият приятел и съдията Плиткоу. С нас е и младият мистър Хаплю, който може би ще да сподели нещо друго с вас, ако не сте противен.

Влиза Пейдж.

ПЕЙДЖ

Драго ми е да ви видя, почитаеми. Благодаря за дивеча, мистър Плиткоу!

ПЛИТКОУ

И аз се радвам, че ви виждам, мистър Пейдж! Моите най-добри почитания! Съжалявам, че еленът не беше убит по правилата. Как е мистрис Пейдж? Благодаря ви най-сърдечно за добрите чувства, да, най-сърдечно!

ПЕЙДЖ

Не, аз ви благодаря, сър!

ПЛИТКОУ

По никакъв начин, аз съм, който трябва да благодари!

ПЕЙДЖ

Здравейте, мистър Хаплю!

ХАПЛЮ

Как е рижата ви хрътка, сър? Чух, че на състезанията в Котсуълд^[9] я надбягали.

ПЕЙДЖ

Съмнително решение, сър.

ХАПЛЮ

А, не си признавате, не си признавате!

ПЛИТКОУ

Ами че няма да признава, то се знае! Стават грешки, стават грешки! Кучето ви си е отлично, сър!

ПЕЙДЖ

Куче като куче, сър.

ПЛИТКОУ

Не, сър, не ми говорете! Кучето си е и умно, и красиво — какво друго може да се иска от една хрътка, сър!... У вас ли е сър Джон Фалстаф?

ПЕЙДЖ

Да, сър. И ми се ще да изгладя отношенията ви.

ОТЕЦ ЕВЪНС

Ето думи на допър християнин!

ПЛИТКОУ

Той ме оскърби, сър!

ПЕЙДЖ

Той донякъде си го признава, сър.

ПЛИТКОУ

„Вината се признава — вредата си остава“, не е ли тъй, мистър Пейдж? Той ме оскърби на чест, и то как! Можете да ми повярвате, честна дума! Дворянинът Роберт Плиткоу ви казва, че е оскърбен!

ПЕЙДЖ

Ето го и сър Джон!

Влиза сър Джон Фалстаф, следван от

Бардолф, Ним^[10] и Пистол^[11].

ФАЛСТАФ

А, мистър Плиткоу! Щели сте да се оплаквате от мен на краля?

ПЛИТКОУ

Рицарю, вие пребихте моите хора, убихте мой елен и разбихте ловната ми хижа!

ФАЛСТАФ

Ами дето нацелувах щерката на пазача?

ПЛИТКОУ

Не извъртайте, сър! Дължите ми отговор!

ФАЛСТАФ

И ще ви го дам веднага. Вярно е, признавам всичко. Издължих ли се?

ПЛИТКОУ

Съветът ще си каже думата!

ФАЛСТАФ

А моят съвет е да не отваряте дума пред него. Само ще станете за смях!

ОТЕЦ ЕВЪНС

По-малко думи, сър Джон! *Pausa verba*^[12]!

ФАЛСТАФ

Паяк на върба!... Хаплю, аз ти пукнах главата — каква тъжба имаш против мене?

ХАПЛЮ

Углавна, сър! Защото главата ми пострада от вас. И ще се оплача от вашите нехранимайковци Бардолф, Ним и Пистол! Те ме откараха в кръчмата, напоиха ме и ми опразниха джобовете до шушка!

БАРДОЛФ (*вади шпага*)

Ах ти, постно бенбърийско сирене^[13]!

ХАПЛЮ

Какво съм казал? Нищо не съм казал!

ПИСТОЛ (*вади шпага*)

Как дръзваш, Мефистофеле безочлив^[14]!

ХАПЛЮ

Нищо не съм казал!

НИМ (*вади шпага*)

На резенчета! На резенчета ще го нарежа! Мен като ме хване афектът^[15]!

ХАПЛЮ

Къде е Семпъл? Вуйчо, къде е слугата ми?

ОТЕЦ ЕВЪНС

Успокойте се, моля! Нека да се разперем! В тази разправия има, както разпрах, трима съдници: един — *videlicet*^[16], тоест видим и налице — мистър Пейдж; втори — *videlicet* — аз самият; и трети, най-после и най-накрая — хазаинът на „При Жартиерата“.

ПЕЙДЖ

Да, ние тримата трябва да ги изслушаме и да уредим спора.

ОТЕЦ ЕВЪНС

Отлично! Аз ще да си взема бележка в тефтерчето и после ще разгледаме рапотата най-дискретно.

ФАЛСТАФ

Пистол!

ПИСТОЛ

Аз цял съм слух!

ОТЕЦ ЕВЪНС

На дявола папа му!... Прости, Господи! „Аз цял съм слух“! Превземки!

ФАЛСТАФ

Пистол, ти ли си отпънал кесията на мистър Хаплю?

ХАПЛЮ

Той! Кълна се в ръкавиците си! Ако не е той, да не стъпя вкъщи си! Двайсет и осем пенса в нови шестпенсови монетки и две ей такива големи изтрити едуардовки за игра на плъзни-пара; купих ги от Ед Милър по за два шилинга и два пенса всяка, кълна се в ръкавиците си!

ФАЛСТАФ

Пистол, какво ще кажеш на това?

ОТЕЦ ЕВЪНС

Джепчийство, какво ще да му каже! Много просто!

ПИСТОЛ

Ти, уелски пришелецо, млък!... Сър Джон, ще викна на дуел тоз меч оловен!...

Дръпни си подлите слова, лъжецо!
Глътни си клеветата, пяно мръсна!

ХАПЛЮ

Тогава е бил онзи, кълна се в ръкавиците си!

НИМ

По-внимателно, господинчо! Сдържай си афектите! Ще ти смачкам физиологията, ако ме портиш на фантетата! Запиши си го на носа!

ХАПЛЮ

Тогава, кълна се в шапката си, оня с червения нос ме е обрал! Може и да не помня какво съм правил, но не съм чак дотам магаре!

ФАЛСТАФ

Какво ще кажеш ти, Червенушко мамин?

БАРДОЛФ

Ще кажа, сър, че този господин е бил къркан до загуба на десетте си чувства.

ОТЕЦ ЕВЪНС

Кажи невежества! Чувствата са само пет: слух, зрение, осезание, вкус и овоняние.

БАРДОЛФ

И докато е бил фиркан, някой му е свил кинтите и изобщо е станала инфекцията.

ХАПЛЮ

Да, вие и тогава говорихте на латински! Но нищо! Докато съм жив, вече ще пия само в честна, почтена и възпитана компания! Когато река да се напия, ще го правя с хора, които имат страх Пожи, а не с разни пияници!

ОТЕЦ ЕВЪНС

Пог вижда — високонравствено решение!

ФАЛСТАФ

Е, господа, сами чухте: всички обвинения бяха опровергани.

*Влиза Ана Пейдж с вино и чаши, следвана от
мистрис Пейдж и мистрис Форт.*

ПЕЙДЖ

Не, дъще, всичко обратно! Ще се почерпим вътре!

ХАПЛЮ

О, боже! Това е мистрис Ана Пейдж!

ПЕЙДЖ

Как сте, мистрис Форт?

ФАЛСТАФ

Честна дума, мистрис Форт, аз съм прещастлив! С ваше разрешение!

Целува я.

ПЕЙДЖ

Жено, покани господата вкъщи!... Заповядайте, моля! Имаме горещ еленов пастет. Моля, господа! Да удавим в чашите всички спорове!

Излизат всички освен Плиткоу, Хаплю и отец Евънс.

ХАПЛЮ

Четирсет шилинга давам да ми бъде тук книжката с песни и сонети!

Къде се дяваш, Семпъл? Или мислиш, че трябва сам да си прислужвам? Да е у теб песнопойката ми?

СЕМПЪЛ

Песнопойката? Че нали я заехте на Алиса Сухкейк

ПЛИТКОУ

Хайде, племеннико! Хайде, момчето ми! Тебе чакаме. Слушай сега! Виж какво! И помисли разумно! Има, така да се каже, едно предложение или нещо като възможност, за която отец Хю намеква, нали разбираш?...

ХАПЛЮ

Да, сър! Ще бъда разумен! Щом казвате, че е разумно, ще го направя!

ПЛИТКОУ

Но разбери ме първо!

ХАПЛЮ

Разбирам ви, сър!

ОТЕЦ ЕВЪНС

Обмислете предложенията на вуйчо си, синко! Аз ще да ви ги разясня, ако ми дадете своето ухо.

ХАПЛЮ

А, не! Аз ще слушам, вуйчо Роберт! Ще извинявате, отче, но той е мирови съдия в графството, това всички го знаят!

ОТЕЦ ЕВЪНС

Не става за това думата! Думата става да ви оженим.

ПЛИТКОУ

Точно така, отче. Обяснете му!

ОТЕЦ ЕВЪНС

Тука внимавайте: да ви оженим за мистрис Ана Пейдж.

ХАПЛЮ

Че добре! За нея да бъде! Стига да са разумни условията!

ОТЕЦ ЕВЪНС

Но трябва да ви харесва девойката! Желателни сме да чуем отговора на вашите уста или на вашите устни, тъй като някои философи твърдят, че устните са съставна част от устата. И тъй, кажете: можете ли да почувствате към нея сърдечна привлекателност?

ПЛИТКОУ

Чувай ме, Абрахам Хаплю, племеннико мой: можеш ли да я обикнеш?

ХАПЛЮ

Надявам се, че да, сър... Ще направя всичко, подобаващо на човек, който иска да бъде разумен.

ОТЕЦ ЕВЪНС

Пресвето войнство Пожие! Вие трябва да отговорите решително: ще можете ли да спрете върху нея своите прачни намерения?

ПЛИТКОУ

С една дума, готов ли си да я вземеш при добра зестра?

ХАПЛЮ

Ами щом казвате, вуйчо! Аз за вас съм готов и на пострашни работи! Щом са разумни.

ПЛИТКОУ

А бе! Разбери бе, човек! Ако го правя, правя го за твое добро. Ще можеш ли да обикнеш девойката?

ХАПЛЮ

Ще се ожения за нея, сър, щом вие казвате! Може отначало да нямаме кой знае каква любов, но ако небето рече, тя постепенно ще регресира, когато бъдем мъж и жена и имаме възможност да се опознаем по-добре. Надявам се, че колкото повече живеем заедно, толкова повече ще расте и взаимната ни апатия. Но щом вие казвате „Вземай я!“, ще я взема! Аз съм безразвратно решен и това е!

ОТЕЦ ЕВЪНС

Отговорът му е много благоразумен. Грешката е само в думата „пезразвратно“. Правилното е според нашето мнение „незвъзвратно“. Но намерението е допро.

ПЛИТКОУ

И аз мисля, че намерението му е сериозно.

ХАПЛЮ

Ами да! Ако не е така, да ме обесят!

Влиза Ана Пейдж.

ПЛИТКОУ

Ето и нашата прекрасна мистрис Ана! Като ви гледам, драга, ще ми се отново да бъда млад!

АНА

Трапезата е сложена. Татко ви кани да заповядате.

ПЛИТКОУ

На негово разположение съм, мила мистрис Ана.

ОТЕЦ ЕВЪНС

Господи помилуй! Не пива да закъснея за молитвата.

Плиткоу и отец Евънс излизат.

АНА

Няма ли да заповядате, господине?

ХАПЛЮ

Не, благодаря ви от сърце, тук съм си много добре.

АНА

Но трапезата ви чака!

ХАПЛЮ

Благодаря, но не съм гладен. Наистина не съм.

Към Семпъл.

Ей, ти, макар че си мой личен слуга, върви даприслужваш на вуйчо ми!

Семпъл излиза.

И един мирови съдия може понякога да остане длъжен за някоя услуга на приятелите си! Държа само трима слуги и един малък паж, понеже майка ми още не е умряла. Но какво от това? Все пак живея знатно, нищо че малко скромно.

АНА

Но моля ви се! Не мога да ви оставя тук. Гостите няма да седнат без вас.

ХАПЛЮ

Честна дума, няма да хапна нищо! Благодаря ви много. Все едно, че съм ял.

АНА

Моля ви, господине, благоволете да влезете!

ХАПЛЮ

Не, благодаря ви, предпочитам да се поразходя навън. Завчера си навехнах глезена на един бас с учителя ми по фехтовка. Залогът беше: три тушета — порция месо със сливи, и, честна дума, оттогава ми се повдига, щом подуша печено... Но защо толкоз лаят кучетата? Да не са докарали мечки в града?

АНА

Мисля, че да, господине. Така чух да говорят.

ХАПЛЮ

Страшно обичам борбите на мечки с кучета^[17], но съм готов да протестирам срещу тях по-силно и от най-върлия им противник. Вие сигурно се плашите, когато пуснат мечока?

АНА

Да, господине.

ХАПЛЮ

А пък аз пей давам за това! Секерсън съм го виждал пуснат поне двайсет пъти и дори веднъж съм го пипвал за веригата. Жените, то се знае, се разпищяха до бога. Те изобщо не могат да ги понасят, каквито са страшни и рошави!

Влиза Пейдж.

ПЕЙДЖ

Хайде де, драги мистър Хаплю! Чакаме ви!

ХАПЛЮ

Благодаря ви, сър, няма да ям.

ПЕЙДЖ

А, и дума да не става! Ще влезете! Хайде, хайде!

ХАПЛЮ

Не, моля, след вас!

ПЕЙДЖ

Моля ви се!

ХАПЛЮ

Мистрис Ана, моля ви, вие пред мен!

АНА

Не, моля ви се! Вие първи!

ХАПЛЮ

Не, по никакъв начин! Честна дума, няма да отстъпя! Не, не мога да ви нанеса такова оскърбление!

АНА

Моля ви, господине!

ХАПЛЮ

Добре тогава! По-добре да бъда неучтив, отколкото упорит. Но вие сама сте си виновна, да знаете!

Излизат.

[1] Звездната палата — върховен углавен съд, учреден през XVI в. Наречен тъй, защото таванът на заседателната му зала бил украсен със звезди. ↑

[2] „...задължителен *coram...*“ (*непр. лат.*) — израз, означаващ член на задължителния състав — *quorum* — на съда. Съдията е слаб в латинския. ↑

[3] „...*Custalorum...*“ (*непр. лат.*) — съкращение от *custos rotulorum* — пазител на свитъците. ↑

[4] „...*Pustulorum...*“ (*непр. лат.*) — „на пъпките“ — от *pustula* — пъпка, цирей. Хаплю също показва своето незнание на латинския език. ↑

[5] *Armigero (итал.)* — носител на оръжие, а също и на герб. Невисока дворянска титла. ↑

[6] „...пълхи...“ — отец Евънс е роден в областта Уелс и говори английски като чужденец — неправилно и с характерно произношение. Уелците са народност от келтската езикова група, населяваща Уелския полуостров в Западна Англия, който едва през 1536 г. бил присъединен към английската корона. ↑

[7] „...да го кръстосам с друг...“ — при дворянските женитби гербовете на двата сродяващи се рода давали по две от четирите си полета, които се разполагали на кръст в герба на новото семейство. ↑

[8] „...Съветът...“ — става дума за Кралския съвет, който заседавал в Звездната палата. ↑

[9] Котсуълд — Котсуълдските хълмове в графство Глостър били по Шекспирово време център на игри и състезания. ↑

[10] Ним — име, произлизащо от средноанглийското „nimen“ — грабя, крада. ↑

[11] Пистол — име, означаващо „пищов“, но свързано може би и с „pistole“ — испанска златна монета. ↑

[12] *Paucis verba (лат.)* — малко думи; без много приказки! ↑

[13] „...бенбърийско сирене...“ — градецът Бенбъри — близо до Оксфорд — бил известен със своето сухо сирене; тук се прави намек за хилавостта на Хаплю. ↑

[14] „...Мефистофеле безочлив...“ — реплика, напомняща за драмата „Доктор Фауст“ на Шекспировия съвременник Кристофър Марлоу. Пистол говори винаги в гръмки стихове, които пародират стила на английската трагедия от XVI век. ↑

[15] „...афектът...“ — в оригинала „хумор“ (от лат. *humor* — течност). Тази дума е лайтмотив в репликите на Ним: по Шекспирово време теорията за четирите телесни течности, чието съотношение у всеки човек давало неговия темперамент, била много на мода и думата „хумор“ се употребявала с нужда и без нужда в смисъл на хрумване, настроение, каприз. Не е изключено също честата употреба на тази дума от страна на Ним да иронизира „комедията на хуморите“, т.е. на характерите, която е била създадена от съвременника на Шекспир Бен Джонсън. Вж. [предговора](#). ↑

[16] *Videlicet (лат.)* — именно. ↑

[17] „...борбите на мечки с кучета...“ — по Шекспирово време насъскването на кучета срещу завързана мечка било много популярно развлечение. Недалеч от театър „Глобус“, в който се играели

Шекспировите пиеси, се намирала арената, на която показвали прочутата мечка Секерсън. ↑

ВТОРА СЦЕНА

Пак там.

Влизат отец Евънс и Семпъл.

ОТЕЦ ЕВЪНС

Пягай първо и намери дома на доктор Кайус! Там живее една особа, на име мистрис Скокли, която е на него като пазачка или павачка, или готвачка, или перачка, или миячка...

СЕМПЪЛ

Добре, ваша милост!

ОТЕЦ ЕВЪНС

Допрето иде сега. На нея ще да предадеш това писмо! Тя е много близка с мистрис Ана Пейдж и писмото я замолва да вземе при сърцето си и подпомогне намеренията на твоя господар по отношение на въпросната девойка. Попързай, а пък аз ще ида да си довърша опяда. Накрая ще има япълки и сиренце!

Излиза.

ТРЕТА СЦЕНА

Стая в хана „При Жартиерата“.

Влизат Фалстаф, Хазаинът, Бардолф, Ним, Пистол и Робин.

ФАЛСТАФ

Ей, кръчмарю! Ей, хазаино на жартиерите!

ХАЗАИНЪТ

Какво ще заповядаш, веселяко тлъсти? Удостои ме с няколко мъдри и учени слова.

ФАЛСТАФ

Мисля, кръчмарю, че тази моя свита трябва да бъде посвита. Ха-ха! Ще освободя тоя-оня.

ХАЗАИНЪТ

Крайно време беше, сладур! Дай им пътя, Херкулесе! Да си обират крушите! фют, фют!

ФАЛСТАФ

Така де! Тука харча десет фунта седмично!

ХАЗАИНЪТ

Защото си цар, цезар и кайзер! Добре, ще взема Бардолф да точи и разнася пивото. Какво ще кажеш, Хекторе сладурски!

ФАЛСТАФ

Вземай го, кръчмарю!

ХАЗАИНЪТ

Казана дума — хвърлен камък!

Към Бардолф.

Тръгвай с мен, малкият! Да те видя как ще пениш яката на пивото и как ще сипваш вар в киселяка! Не обичам много думи! Хайде!

Излиза.

ФАЛСТАФ

Припкай след него, Бардолф! Кръчмарството е славен занаят! От вехт плащ — нова престилка, от дърт разбойник — млад кръчмар! Поемай! Adieu!

БАРДОЛФ

Цял живот съм мечтал за такъв занаят! Парици ще натрупам!

Излиза.

ПИСТОЛ

Със чепа ще скрибуцаш, низък червей?

НИМ

Заченали са го във фиркано състояние и това му се е вродило в афектите!

ФАЛСТАФ

Добре че се отървах от този огнен змей! Съвсем я беше ударил през просото с кражбите. То бива, бива, ама беше станал като калпавите певци — паузи не признаваше!

НИМ

Човек като краде, не бива да се афектира дотам!

ПИСТОЛ

„Краде“? О, грубост! Казвай: „присвоява“!

ФАЛСТАФ

Работата е, момчета, че съм съвсем обосял.

ПИСТОЛ

И мярна се петата на Ахила!

ФАЛСТАФ

Няма как! Трябва да измъдрим нещо, да изръсим някого!

ПИСТОЛ

Щом чу го, гарванчето клон разчекна!

ФАЛСТАФ

Кой от вас познава мистър Форт, тук, от Уиндзор?

ПИСТОЛ

Знам този мъж — богат и знатен той е!

ФАЛСТАФ

Щом е тъй, честни мои пиленца, ще ви кажа какво имам на сърцето.

ПИСТОЛ

Два пуда лой, какво ще имаш друго!

ФАЛСТАФ

Без духовитости, Пистол! Лошото е, че макар да съм дебел, пак съм ужасно изтънял. Затова въпреки мазнините си мисля да понамажа, като атакувам женичката на този Форт. Забелязал съм я: дири разговор с мен, любезничи, хвърля обещаващи погледи. Не съм вчерашен и разбирам, че дори когато е най-малко любезна с мен, думите й, преведени на английски, означават: „Аз принадлежа на сър Джон Фалстаф!“

ПИСТОЛ

И преводачът ще я преведе
от пътя прав до знае се къде!

НИМ

Дълбоко е пуснал котва! Улучил ѝ е афекта!

ФАЛСТАФ

А казват, че тя държала кесията на мъжа си и че тази кесия била натъпкана с цяла армия златни ангели.

ПИСТОЛ

Тогава, за да я превземеш, ти
три армии от дяволи прати!

НИМ

Тези ангелчета, като им чуя десетшилинговия хор, много афективно ми действат!

ФАЛСТАФ

Аз тук извъртях едно писъмце за нея. И второ подобно за съпругата на Пейдж, която преди малко хвърли едно око на познавачка върху всички достойнства на телосложението ми. Усетих как царственият ми търбух се позлатяваше от лъча на погледа ѝ...

ПИСТОЛ

Изгря над торището слънце златно!

НИМ

Афектна поезия!

ФАЛСТАФ

Тя подложи на такова жадно изследване моята външност, че страстният пламък на очите ѝ ме изгаряше като запалително огледало! Ето писмото за нея. И тя като другата държи паричките на мъжа си. Цяла област от Гвиана^[18] — само злато и съкровища! И двете ще бъдат мои банки и аз ще съумея да ги доведа до банкрут! Едната ще ми бъде Източната Индия^[19], а другата — Западната Индия, и моя милост ще ги изцежда и двете!

Към Пистол.

Ти занеси това писмо на мистрис Пейдж!

Към Ним.

А ти това — на мистрис Форт!... Ще ни потръгне, деца мои,
пара ще пада!

ПИСТОЛ

По дявола! Не съм Пандар от Троя^[20],
да своднича! Аз нося меч на кръста!

НИМ

Тази комбина и мен не ме афектира! Вземай си писмото!
Държа на репутацията си!

ФАЛСТАФ (*към Робин*)

Носи ги ти тогаз! Платна издувай,
мой кораб лек, към златни брегове!...
А вие, негодяи, вълн оттука!
Топете се като градушка лете!
Тътрете се към други ясли! Марш!
Джон Фалстаф, на прахосниците крал,
духа на своето време е разбрал:
от днес — единствен паж, по френска мода!

Излиза, следван от Робин.

ПИСТОЛ

Да ти кълват корема лешояди!
Додето има зарове фалшиви
и балами със мене да играят,
пара в джобовете ми ще звъни,
а ти ще ходиш бос, фригийски турчин^[21]!

НИМ

Ще му го върна! Страшно ме афектира!

ПИСТОЛ

На него да мъстиш възнамеряваш?

НИМ

Да, кълна се в небето и звездите му!

ПИСТОЛ

Със остра дума или с остър меч?

НИМ

И с двата афекта едновременно. Ще разкрия на Пейдж как иска да го афектира този шишкав любовник!

ПИСТОЛ

И аз ще съобщя на Форт,
че тоз хитрец от низък сорт
жена му да опита иска
и златото да му изстиска!

НИМ

Пламна ми афектът! Ще навия Пейдж да пусне в ход отрова,
ще го оцветя с жълта ревност! Кипне ли ми келът, опасен ставам! Като
моя афект втори няма!

ПИСТОЛ

Като те гледам, сякаш че си Марс^[22] на недоволниците!
Тръгвай! С теб съм!

Излизат.

[18] Гвиана — област в Южна Америка; намек за разказите на завоевателя сър Уолтър Райли, описващи неговите пътувания към Новия свят. ↑

[19] „...Източната Индия... ...Западната Индия...“ — „Източна Индия“ се наричала по Шекспирово време днешна Индия, а „Западна Индия“ — източният бряг на американския континент с принадлежащите към него острови. ↑

[20] Пандар от Троя — име на сводника, използван от Троил в историята за Троил и Хризеида. Троил — герои на средновековен роман, използващ за фон Троянската война, чиято фабула по-късно е била разработвана от Чосър, Бокачо и Шекспир. Романът разказва за любовта на един от синовете на троянския цар Приам, Троил, към Хризеида, дъщеря на гръцкия жрец Калхас. ↑

[21] „...фригийски турчин...“ — Фригия наричали по Шекспирово време една област в Мала Азия. ↑

[22] Марс (*митол.*) — римски бог на войната, съответстващ на гръцкия Арес. Изобразяван като силен мъж в бойни доспехи. ↑

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

В дома на доктор Кайус.

Влизат мистрис Скокли и Семпъл.

МИСТРИС СКОКЛИ (*вика*)

Ей, Джон! Джон Ръгби!

Влиза Ръгби.

Джон, моля ти се, постой малко на прозореца и гледай да не довтаса господарят! Ако рече доктор Кайус да се върне и сюрплезира чужд човек въщи, ще си пострадат и Божиите заповеди, и английският език!

РЪГБИ

Отивам.

МИСТРИС СКОКЛИ

Тъй те искам! А пък после, преди да е угаснал огънят, ще му сръбнем по една чашка горещо млекце с вино.

Ръгби излиза.

Много честно момче, ей богу! Пък и работно, и изпълнително. От тези, дето сега със свещ да ги дириш! И нито е клюкар, нито скандали прави! Само дето често го избива на молитви. Малко е откачен по тази част, но кой ли пък е без дехвект... Та, значи, се казваш Питър Семпъл?

СЕМПЪЛ

Ами тъй ми викат.

МИСТРИС СКОКЛИ

И служиш при мистър Хаплю?

СЕМПЪЛ

Ами че при него.

МИСТРИС СКОКЛИ

Да не е един с голяма брада, такава широка и кръгла като ръкавичарски нож?

СЕМПЪЛ

Ами! Той е един такъв, спаружен в лицето и с рижа брадичка като на Каин!

МИСТРИС СКОКЛИ

Трябва да е тих и кротък тогава.

СЕМПЪЛ

Кротък, ама няма в града втори храбрец като него. Веднъж се би с един пазач на зайчарник!

МИСТРИС СКОКЛИ

Хайде бе! Тогава се сещам за кого говориш. Не е ли един, дето върви с навирен нос и ей така, наперен като петел?

СЕМПЪЛ

Точно той!

МИСТРИС СКОКЛИ

Дано небето прати на мистрис Ана Пейдж не по-лош мъж от него! Кажи на пастора Евънс, че ще направя каквото мога за господаря ти. Ана е добро момиче и мен ми се ще да...

Влиза отново Ръгби.

РЪГБИ

Господарят! Иде си!

МИСТРИС СКОКЛИ

Бърже, момко! В килера! Той няма да се бави много!

Семпъл се скрива в килера.

Ей, Джон! Джон Ръгби, на теб викам! Върви да подириш господаря! Много се забави, да не му е станало нещо!

Ръгби излиза.

Пее.

Тра-ла-ла, тра-ла-ла!...

Влиза доктор Кайус.

ДОКТОР КАЙУС

Какво пее вие? Аз не обитша тези глупости! Моля да донесе от мой килер une boîte verte, един зелен кутий! Вий тшува какво аз казва? Един зелен кутий с хаптше!

МИСТРИС СКОКЛИ

Да, господин докторе! Ей сегичка, господин докторе!

Настрани.

Добре, че не я потърси сам! Ако беше открил момчето, щеше да побеснее!

Влиза в килера.

ДОКТОР КАЙУС

Уф, уф, уф! Ma foi, il fait fort chaud. Je m'en vais a la

Cour... la grande affaire^[23].

Влиза отново мистрис Скокли с кутията.

МИСТРИС СКОКЛИ

Тази ли, господин докторе?

ДОКТОР КАЙУС

Oui, mettez-la dans mon^[24] джоб! Depêchez-vous! Къде този разбойник, Рагби?

МИСТРИС СКОКЛИ

Джон! Джон Ръгби!

Влиза отново Ръгби.

РЪГБИ

Ето ме, сър!

ДОКТОР КАЙУС

Джон Рагби, аз тебе раг-бий! Вземи свой шпаг и следвай мен в двор!

РЪГБИ

Тя ми е при входа, сър.

ДОКТОР КАЙУС

Тшестна дума, аз закъснял... Qu'ai-j'oublie^[25]? В килер има simples, разбира?... Какво теб тшуди? Мои simples, треви, билки, кои аз не трябва за нищо на свят забрави!

Прекосява стаята.

МИСТРИС СКОКЛИ (*настрани*)

Божичко! Сега ще открие момчето и ще поцърклее!

ДОКТОР КАЙУС

Au diable! Кой в килер! Larron^[26]! Разбойник!

Измъква Семпъл от килера.

Рагби, мой шпаг!

МИСТРИС СКОКЛИ

Успокойте се, господарю!

ДОКТОР КАЙУС

А защо аз трябва успокой се?

МИСТРИС СКОКЛИ

Момчето е честно! Не е крадец!

ДОКТОР КАЙУС

А какво прави тшестното̀ момтшетò в мой килер? Това не тшестното̀ момтшетò, кое влиза в мой килер!

МИСТРИС СКОКЛИ

Моля ви се, господарю, само не ставайте флегматичен! Всичко ще ви кажа! Той дойде при мен с поръчка от отец Хю.

ДОКТОРКАЙУС

Каква поратшка?

СЕМПЪЛ

Да я помоля да...

МИСТРИС СКОКЛИ

Ш-ш-ш-т!

ДОКТОР КАЙУС

Ваш език ш-ш-ш-т! А ти казва: каква поратшка?

СЕМПЪЛ

Ами да помоля тази дама, вашата готвачка де, да каже една дума за моя господар пред мистрис Ана Пейдж. Той я иска за жена защото.

МИСТРИС СКОКЛИ

Да, но само толкова! Нищо повече! Да не съм луда да си слагам пръста, дето скърца!

ДОКТОР КАЙУС

Отец Хю теб изпратил? Джек Рагби, *baille moi*^[27] един лист хартията!... А ти потшака!

МИСТРИС СКОКЛИ (*тихо на Семпъл*)

Пак добре, че се поуспокои! Ако беше кипнал, както друг път, щеше да го видиш какъв аругантен става и какви милоколики го хващат. Но индиферентно от това, аз ще направя каквото мога за господаря ти. Работата е там, че и моят господар — защото този френски доктор ми е точно господар, щом му въртя цялата къща и пера, простирам, меся, пека, готвя, мета, слагам масата, оправям, и всичко това съвсем сама...

СЕМПЪЛ (*тихо на мистрис Скокли*)

Че доста работа за чифт ръце!

МИСТРИС СКОКЛИ (*тихо*)

Доста не, ами отгоре! Не мога да вдигна глава от нея. Ставай рано, лягай късно! Но индиферентно от това — само че между нас да си остане, ни дума никому! — моят хазаин и той е влюбен в мистрис Пейдж. Но, индиферентно от това, аз я знам какво й е на ума. Ни тоя, ни оня...

ДОКТОР КАЙУС

Ти, глупак, предава тоз писмо на отец Хю! Аз вика него на дуел! *Parbleu*^[28] аз отреже негов гарло в парк! Аз отутши този

маймунски поп меси се в тшужди работи! Ти може варви! Ти няма
неужда стои тук! Семпъл

Излиза.

Parbleu, аз отрежа негови testiculi и хвърли на кутше!

МИСТРИС СКОКЛИ

Но той я иска само за своя приятел!

ДОКТОР КАЙУС

Мен не интересува! Не казва ли вие, че аз полутши Ана
Пейдж за мен! Parbleu, аз убие този маймунски поп, аз извика за мой
секундант кратшмар de la Jarretiere! Parbleu, аз иска Ана Пейдж за
себе!

МИСТРИС СКОКЛИ

Но всичко ще се нареди, господин докторе, щом девойката
ви иска! Пък хората, те нека си говорят, тъй де!

ДОКТОР КАЙУС

Джон Рагби, ти трагва с мен в двор!...

Към мистрис Скокли.

Ако аз не полутши Ана Пейдж, аз изхварли вас от тази
кашата! Аз иска Ана!... Рагби!

Излиза, следван от Ръгби.

МИСТРИС СКОКЛИ

Ти иска Ана, но не мож' я хвана! Аз я знам нея какво си има
на ум. Никой друг в Уиндзор не знае това по-добре от мен и никого
моего Anche не слуша, както слуша леля си Скокли, слава богу!

ФЕНТЪН (*отвън*)

Хей, има ли някой въщи?

МИСТРИС СКОКЛИ

Кой е? Влезте, моля!

Влиза Фентън.

ФЕНТЪН

Какво ново, уважаема? Как сме?

МИСТРИС СКОКЛИ

Съвсем добре сме, щом ваша милост сте тъй симпатичен да ни пита.

ФЕНТЪН

А какви новини? Как е милата мистрис Ана?

МИСТРИС СКОКЛИ

Така си е, сър — мила. Пък и скромна, и любезна, и дружелюбна към вас, мога да ви го кажа междувпрочем, щом сте дошли, и понеже и аз ми е радостно, дето е тъй.

ФЕНТЪН

А как мислиш, дали ще успея? Да не се проваля, а?

МИСТРИС СКОКЛИ

То всичко си е, господине, в Божиите ръце. Но индиферентно от това, мистър Фентън, аз съм готова да се закълна върху книга, че тя е влюбена във вас. Ваша милост нали има брадавичка над окото?

ФЕНТЪН

Какво от това?

МИСТРИС СКОКЛИ

А, нищо, така! Много е дълго за разказване. Ама какво ни е миличко и весело нашето Анче, само ако знаехте! Такова девойче като него досега не се е раждало на тоя свят, мога да ви го декралирам пред всички! Цял час си бърбихме с нея за брадавичката ви. Честна дума, с никого не съм се смяла така, както с това детенце! То наистина, горкото, понякога изпада много в милоколика и гледа едно такова жално-милно, но щом стане дума за вас... ама, хайде, да не говорим!

ФЕНТЪН

Аз днес ще я видя. Дръж, това е за теб и гледай да ми помогнеш, ти знаеш как. Ако я срещнеш преди мен, поздрави я!

МИСТРИС СКОКЛИ

Как няма! Разбира се, мистър Фентън, и като се видим, ще ви разправа още за брадавичката, пък и за другите й кандидати!

ФЕНТЪН

Добре, сега довиждане! Трябва да бързам!

МИСТРИС СКОКЛИ

Довиждане, ваша милост!

Фентън излиза.

Приятен господин, що си е право — право! Само че Ана не го обича. Ако аз не ѝ знам сърчицето, кой ще го знае!... Ай, да опустее макар, нещо съм забравила, ама какво беше?

Излиза.

[23] „...Ma foi, il fait fort chaud. Je m'en vais a la Cour... la grande affaire.“ (фр.) — Бога ми, страшна жегата!... Отивам в Двора... Там стават важни неща. ↑

[24] „Oui, mettez-le dans mon... Depechez-vous!“ (фр.) — Да, сложи я в моя... Побързай! ↑

[25] „...Qu'ai-j'oublie?“ (фр.) — Какво съм забравил? ↑

[26] „...Au diable!... Larron!...“ (*фр.*) — По дявола!... Крадец! ↑

[27] „...baille moi...“ (*ст. фр.*) — Донеси ми! ↑

[28] „...Parbleu...“ (*фр.*) — Бога ми! ↑

ВТОРО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Пред дома на Пейдж.

Влиза мистрис Пейдж с писмо в ръка.

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Какво? Аз, която не съм получавала любовни писма в цвета на своята младост, сега да ми ги пращат? Я да видим!

Чете.

„Не ме питайте защо ви любя! Любовта вика разума за лекар, но не го иска за съветник. Вие не сте млада — аз също не съм: ето една първа допирна точка! Весела сте — и аз съм весел, ха-ха: втора допирна точка! Имате слабост към хереса^[29] — аз, да не говорим: трета допирна точка. Какво повече да ви обяснявам? Ако чувството на един воин може да ви задоволи, задоволете се, мистрис Пейдж, с това, че ви любя! Не казвам: «Смилете се над мен!», защото това не е войнишка дума, казвам направо: «Люби ме!»

Твой раб, готов
без «ох» и «оф»
за бой суров
при първий зов
от теб, любов,

Джон Фалстаф“

Виж го ти, Ирода му юдейски^[30]! Боже, какъв порочен свят се е навъдил! Дори и тази разкапана развалина, която едва се държи да не рухне от старост, си дава вид на младо кавалерче! По дяволите, за коя ли необмислена моя думичка се е заловил този фламандски пияница, та смее тъй безсрамно да ме задиря? Да ме е виждал най-много три пъти! Какво съм могла да кажа тогава? Аз сдържах своята

веселост, да ми прости Господ за нея! Не, аз на всяка цена ще внеса в парламента законопроект за изстребване на всички мъже! Наистина, как да му отмъстя? Защото непременно ще му отмъстя! Туй е толкоз вярно, колкото е вярно, че коремът му е натъпкан като ловджийска наденица!

Влиза мистрис Форт.

МИСТРИС ФОРТ

Мистрис Пейдж! Тъкмо бях тръгнала към вас!

МИСТРИС ПЕЙДЖ

А пък аз — към вас! Но вие имате лош вид!

МИСТРИС ФОРТ

Едва ли. Притежавам доказателство за обратното.

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Пък аз ви казвам, че видът ви е лош.

МИСТРИС ФОРТ

И така да е. Но, повтарям, бих могла да ви докажа, че изглеждам доста добре. О, мистрис Пейдж, посъветвайте ме, моля ви се!

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Какво ви е, мила?

МИСТРИС ФОРТ

Ах, драга! Да не ме спираше една дреболийка, бих могла да се сдобия с висока чест!

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Зарежете дреболийката и дръжте честта! Казвайте! Какво има?

МИСТРИС ФОРТ

Това, че ако се реша да ида в ада за вечни времена, бих могла още сега да получа рицарска титла.

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Какво? Не може да бъде! „Сър Алиса Форт“! Виждала съм такива рицарки по кръстопътищата! По-добре си останете в доброто наше съсловие.

МИСТРИС ФОРТ

Но защо само губим време!

Дава ѝ писмо.

На, четете, четете! Ето как бих могла да стигна до рицарството! Додето имам очи да различавам по вид хората, на дебел човек вече няма да повярвам! А толкоз възпитано говореше, тъй възхваляваше женската скромност, така строго порицаваше всяка неморална постъпка! Бих се заклела, че каквото му е на устата, това му е и на сърцето; а то мислите му били толкоз далеч от думите, колкото уличната песничка от стотния псалм! Коя буря изхвърли на Уиндзорския бряг този кит с толкоз тона мас в корема? И как да му отмъстя? Най-добре ще е да му подклаждам надеждите, додето порочният огън на сладострастието го опържи в собствената му лой! Виждали ли сте друг път такова чудо?

МИСТРИС ПЕЙДЖ *(сравнява двете писма)*

Точ в точ еднакви! Само тук името е Пейдж, а тука — Форт. За да успокоя незаслужено обиденото ви достойнство, ето ви едно братче-близначе на писмото ви. Но нека вашето получи цялото наследство, защото моето се отказва в негова полза. Сигурна съм, че този шопар има хиляди такива копия с празно място за името! А може и да са повече! И тези дори навярно не са от първото издание! Обзалагам се, че е почнал и да ги печата! Навярно изобщо не гледа какво натиска в пресата си, щом иска да натисне и нас двете! Но предпочитам да съм гигантка и да лежа под планината Пелион^[31]!

Честна дума, по-лесно ще намериш на този свят два̀йсет порочни гъ̀лъбици, отколкото един добродетелен мъж!

Дава двете писма на мистрис Форт.

МИСТРИС ФОРТ

Съвсем еднакви! Същият почерк, същите думи! За какви ни мисли той?

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Не зная. Почвам да се съмнявам в своята нравст — веност. Трябва да се погледна отстри, както се гледа непозната, защото, ако той не е почувствал в мен никакъв признак на слабост, как би насочил шкембето си за такъв дързък абордаж^[32] срещу кораба на моето достойнство?

МИСТРИС ФОРТ

„Абордаж“, казвате. За себе си, мога да ви уверя, че никога няма да му дам да ми се качи на палубата.

МИСТРИС ПЕЙДЖ

И аз също. Ако веднъж го пусна в трюма си, корабът ми никога да не излезе в плаване. Да му отмъстим! Да му определим среща, а след това да подхранваме у него лъжливи надежди и да го разиграваме с хитри отсрочки, докато заложи и конете си на кръчмаря от „Жартиерата“!

МИСТРИС ФОРТ

Съгласна! Готова съм да участвам във всяка шега, стига да не петни нашата почтеност! Мъж ми само да види това писмо! То ще раздухва неговата ревност до края на живота му!

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Ха, ето го, че иде! И моят благоверен е с него. Той, слава богу, е толкоз далеч от ревнивите подозрения, колкото аз съм далеч от

това да му дам повод за тях. И надявам се, тази неизмерима далечина му е достатъчна.

МИСТРИС ФОРТ

Блазя ви! Добре ви е на вас.

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Да обмислим как да се разправим с нашия лоен рицар.
Елате, елате!

Отдръпват се.

Влизат: Пейдж, следван от Ним, и Форт, следван от Пистол.

ФОРТ

Надявам се, драги, че нещо бъркаш!

ПИСТОЛ

Надеждата е куче без опашка:
сър Джон ухажва вашата жена.

ФОРТ

Ами! Тя не е вече в първа младост!

ПИСТОЛ

Той гони млади — стари, тънки — пълни,
богати — бедни; дай му ти на него
разнообразие! Не спете, Форт!
Във форта си тревога обявете!

ФОРТ

Да е влюбен в жена ми?

ПИСТОЛ

И с бурна страст! Внимавайте, че може,
в елен превърнат, както Актеон^[33]
да бягате от своя собствен пес!

О, зла беда виси ви над главата!

ФОРТ

Каква беда?

ПИСТОЛ

Че как каква? Рогата!

На добър час!... Вий също, мистър Пейдж,
на моя пръв приятел дайте вяра!

„Нощем мишките мишкуват
в зимника на свобода,
кукувиците кукуват
все край чуждите гнезда.“

Е, да вървим,
капрале Ним!

Излиза.

ФОРТ (*настрани*)

Ще изчакам, но ще я разнищя тази история!

НИМ (*на Пейдж*)

Вярвайте, като ви казвам! Лъжата не спада към афектите ми. Той ме оскърби на чест! Искаше да й занесе някакво си писмо с разни любовни афекти в него, но аз нося меч, и то, който знае да хапе, щом потрябва! Накъсо да сечем: той задиря жена ви. Това е. Името ми е капрал Ним, за сведение. Каквото кажа, е чиста правда. Казвам се Ним, за сведение, и Фалстаф се върти край жена ви. Adieu! Не ми харесва кукувичата прежда. А на тази работа натам й се заплитат афектите, adieu!

Излиза.

ПЕЙДЖ

„Афектите на работата“! Тоя приятел ще накара английския език да пощурее от страх!

ФОРТ

Ще го държа под око този Фалстаф!

ПЕЙДЖ

За пръв път срещам мошеник с толкоз натруфен говор!

ФОРТ

Само да се окаже истина!...

ПЕЙДЖ

На този китайски лъжец^[34] вяра не давам, ако ще и сам градският свещеник да ми го препоръча!

ФОРТ

Видя ми се разумен човек.

Мистрис Пейдж и мистрис Форт излизат напред.

ПЕЙДЖ

Как сме, Мег?

МИСТРИС ПЕЙДЖ

А ти къде си тръгнал, Джордж? Виж какво...

Отиват встрани, говорейки.

МИСТРИС ФОРТ

Какво има, Франк? Защо си така мрачен, мили?

ФОРТ

Аз — мрачен? Съвсем дори не съм мрачен! Върви, върви си вкъщи!

МИСТРИС ФОРТ

Пак някаква муха ти е влязла в главата!... Да вървим, мистрис Пейдж!

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Ида... Ще си дойдеш ли за обяд, Джордж?

Влиза мистрис Скокли.

Настрани, към мистрис Форт.

Я кой се задава! Тя ще отнесе посланията ни на жалкия рицар.

МИСТРИС ФОРТ (*настрани, към мистрис Пейдж*)

И аз си мислех за нея. Тъкмо за тази работа е!

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Здравейте, мистрис Скокли! При дъщеря ми ли?

МИСТРИС СКОКЛИ

При нея, госпожо. Как е тя, милинката ми?

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Елате с нас и ще я видите! И ние имаме нещо да ви кажем.

Излиза заедно с мистрис Скокли и мистрис Форт.

ПЕЙДЖ

Е, мистър Форт?

ФОРТ

Чухте ли какво ми разказа този мошеник?

ПЕЙДЖ

Да. А вие чухте ли какво другият разказа на мен?

ФОРТ

Мислите ли, че има нещо вярно в думите им?

ПЕЙДЖ

Ами! Негодници! Да вървят по дявола! Не вярвам рицарят да е стигнал дотам. Кой го обвиняват, че задирял жените ни? Двама бивши негови слуги! Натирил ги е и те сега искат да му платят.

ФОРТ

Настина ли са били негови хора?

ПЕЙДЖ

Разбира се!

ФОРТ

Тогава още по-зле! В „Жартиерата“ е отседнал, нали?

ПЕЙДЖ

Да. И ако е решил да съблазнява жена ми, прав му път! Каквото получи от нея освен остри думи, нека падне върху моята глава!

ФОРТ

Не че се съмнявам в жена си, но не бих им позволил да се срещат. И прекалената доверчивост не е добра. Не ми се ще нищо да пада или пораста на главата ми!

Влиза Хазаинът на „При Жартиерата“.

ПЕЙДЖ

Ха, ето го и този дърдорко, хазаинът на „Жартиерата“! Когато е тъй весел, или главата му е пълна с вино, или кесията — с пари... Как си, кръчмарю!

ХАЗАИНЪТ

А ти как си, мой човек! Ама си ми из контен, сладур!... Ей, кабалеро, ей, съдниче градски!

Влиза Плиткоу.

ПЛИТКОУ

Ида, хазаино, ида!... Добро утро, хиляди пъти добро утро, мистър Пейдж! Тръгвайте с нас, драги! Готви се отлична забава!

ХАЗАИНЪТ

Кажи му я, Темиде^[35] градски! Кажи му я, мой човек!

ПЛИТКОУ

Ще има дуел, сър! Между отец Хю, уелския^[36] пастор, и месьо Кайус, френския доктор!

ФОРТ

Драги ми кръчмарю, две думи само...

ХАЗАИНЪТ

Думай, мой човек! Казвай, сладур!

Разговарят встрани.

ПЛИТКОУ (към Пейдж)

Ще дойдете ли с нас да погледате? Кръчмарят им е съдия и ги е пратил в различни посоки, защото пасторът не си играе. Чувайте каква шега сме им скроили!

Разговарят встрани.

ХАЗАИНЪТ

Само да му нямаш зъб за нещо на моя кабалеро?

ФОРТ

Не, честна дума! Имаш от мен кана греяно испанско, ако ме допуснеш при него и му кажеш — така, на шега — че се казвам

Брод^[37].

ХАЗАИНЪТ

Дадено! Ето ръката ми, сладур! Ще имаш в хана ми свободен достъп и отстъп. Добре ли го рекох? И ще ти викам Брод. Сър Джон е голям веселяк, ще видиш!... Тръгваме ли, сеньори?

ПЛИТКОУ

Тръгваме, хазаино!

ПЕЙДЖ

Казват, че французинът бил майстор на шпагата.

ПЛИТКОУ

Майстор — вятър! По този въпрос аз бих могъл да ви кажа нещичко. Напоследък са въвели разни там „дистанции“, „пасадо“, „стокадо“^[38] и тям подобни измишльотини. А работата е в сърцето, мистър Пейдж! В това тука, тука! На младини аз такива юначаги като вас сам срещу четирима съм ги разгонвал с шпагата си като плъхове!

ХАЗАИНЪТ

Хайде, момчета! Хайде, сладури! Ще се дигаме ли?

ПЕЙДЖ

Идем! Макар че, мен ако питате, по-смешно ще бъде, ако се бият без шпаги, само с думи!

Хазаинът, Плиткоу и Пейдж излизат.

ФОРТ

Ако Пейдж е такъв глупак, че да се ослания на една слаба жена, аз не мога да стоя тъй спокоен! Тя е била с него у Пейдж и кой знае какви са ги вършили там! Ще я видим тая работа! Под чуждо име лесно ще изпитам тоя Фалстаф. Ако излезе, че е невинна, трудът ми няма да е напразно — ако пък излезе другото, трудът ми ще е тъкмо намясто!

[29] Херес — силно испанско вино. ↑

[30] ...Ирода му юдейски... (библ.) — юдейският цар Ирод бил представян в театралните мистерии на Средновековието като тиран, пълен с пороци, между които било и сладострастието. ↑

[31] Пелион (митол.) — планина в Тесалия. Според гръцката легенда племето на великаните, наречени гиганти, в борбата си с боговете решило да пренесе Пелион върху планината Оса, за да достигне по тях Олимп; боговете обаче успели да отблъснат нападението и погребали гигантите под струпаните от тях планини. ↑

[32] Абордаж — термин от морската война и пиратството: прехвърляне на бойци от своя кораб върху вражеския. ↑

[33] Актеон (митол.) — млад гръцки ловец, който съгледал в гората къпещата се богиня на плодородието и лова Артемида (Диана). Разгневената богиня го превърнала в елен и той бил разкъсан от собствените си кучета. ↑

[34] „...китайски лъжец...“ — в епохата на Възраждането покрай фантастичните разкази на европейските пътешественици самите обитатели на Далечния изток несправедливо се сдобили със славата на лъжци. ↑

[35] „...Темиде...“ (митол.) — Темида е гръцката богиня на правосъдието. Тук Хазаинът на „При Жартиерата“ употребява името ѝ в мъжки род. ↑

[36] „...Уелския...“ — уелците са народност от келтската езикова група, населяваща Уелския полуостров в Западна Англия, който едва през 1536 г. бил присъединен към английската корона. ↑

[37] „...Брод...“ — в оригинала има игрословица, противопоставяща истинското име на персонажа (Ford — англ. брод) и измисленото (Brook — англ. поток). В превода истинското име бе леко изменено, а измисленото заменено с друго, близко по звучене, за да се получи смисловото противопоставяне на „форт“ и „брод“. ↑

[38] Пасадо, стокадо (исп.) — термини от фехтовката, която по Шекспирово време била новост в Англия. Преди това двубоят се водел там с мечове и щитовете. ↑

ВТОРА СЦЕНА

Стаята на Фалстаф в хана „При Жартиерата“.

Влизат Фалстаф и Пистол.

ФАЛСТАФ

Не, нито пукнато пени^[39]!

ПИСТОЛ

Тогава мидата на този свят
със меча си ще трябва да отворя!

ФАЛСТАФ

Отваряй я с каквото щещ, но от мен няма да получиш нито пени! И без това дълго те търпях да правиш заеми срещу доброто ми име. На три пъти съм дотягал на приятелите си, да те отървавам, тебе и твоя съдружник Ним, и ако не бях аз, сега да надзъртате и двамата иззад решетките като двойка песоглавци в клетка. Вече ми е запазено място в пъкъла, задето съм ви препоръчвал на свои приятели благородници като страшни бойци и честни хора. А когато мистрис Бриджет си загуби дръжката на ветрилото, кой се закле, че тя не е у тебе?

ПИСТОЛ

И ти от дръжката си взе удръжката!

ФАЛСТАФ

И с право, разбойнико, с пълно право! Ти какво искаш, да си рискувам безсмъртната душа така, даром? Стига си ми висял на врата, не съм ти бесилката, дето те чака! Дири другаде пари! Едно остро ножче и една добра навалица^[40] — това ти стига. Хайде, препускай към замъка си в квартала на крадците! Нямало да носи писмата ми,

негодник такъв! Честта не му позволявала! На теб ли бе, бездно от низост, когато дори аз едва-едва успявам да се задържа на ръба на почтеността. Да, аз, аз, аз самият понякога се виждам принуден да потисна своя страх Божи и под напора на нуждата да свия знамето на честността си за по-добри времена; дори на мен понякога ми се налага да поизлъжа, да поизмам, да позадигна, а той, негодникът, ще ми скрива своите дрипи на мизерен просяк, муцуната си на пладнешки разбойник, псувните си на дърт къркач и хвалбите си на площаден шарлатанин под наметалото на честта? Ти ли бе? Ти ли?

ПИСТОЛ

Разкаях се. Нима ви туй не стига?

Влиза Робин.

РОБИН

Сър, една жена иска да говори с вас

ФАЛСТАФ

Разрешавам ѝ да се приближи!

Влиза мистрис Скокли.

МИСТРИС СКОКЛИ

Добро ви утро, ваше благородие!

ФАЛСТАФ

Добро утро, драга ми госпожо!

МИСТРИС СКОКЛИ

Ах, ваша милост, каква ти госпожа съм аз!

ФАЛСТАФ

Тогава „девойка“.

МИСТРИС СКОКЛИ

Толкоз девойка, Бога ми, колкото е била майка ми, като ме е раждала!

ФАЛСТАФ

Винаги съм вярвал на клетвите. Е, какво те носи при мене?

МИСТРИС СКОКЛИ

Желае ми се да удостоя ваша милост с няколко думи.

ФАЛСТАФ

С няколко хиляди, ако щеш, красавице! А пък аз ще те удостоя с изслушването им.

МИСТРИС СКОКЛИ

Мистрис Форт...

Поглежда към Пистол и Робин.

...Елате по-насам, сър!... Та, казвам, живея у доктор Кайус.

ФАЛСТАФ

Добре. И после? Какво „мистрис Форт“?

МИСТРИС СКОКЛИ

Да, точно тъй, както го казахте... Моля ви, сър, елате по-насам!

ФАЛСТАФ

Бъди спокойна, жено, никой няма да ни чуе. Това са мои хора.

МИСТРИС СКОКЛИ

Така ли? Тогава да ги благослови Бог и да ги стори и свои!

ФАЛСТАФ

Та значи „мистрис Форт“?... Какво щеше да ми кажеш за нея?

МИСТРИС СКОКЛИ

Само най-добри неща, вярвайте ми, сър! Ах, божичко, божичко, вие сте били ужасен съблазнител! Да ви прости бог, както и на всички нас, грешните!...

ФАЛСТАФ

„Мистрис Форт“?... Карай нататък де! Мистрис Форт — тя какво?...

МИСТРИС СКОКЛИ

Ами, че то, направо казано, работата е такава: вие тъй сте я симпатизирали, да се смаеш просто! И най-хубавият кавалер, от тези, дето тук гъмжи от тях през лятото, когато дворът се премества в Уиндзор^[41], не може я симпатизира така! А пък са идвали рицари, лордове, благородия от най-изпрефинтените, с каляски! Ако щете, вярвайте, ей така идеха — каляска подир каляска, писмо подир писмо, пък подаръци — като река! И такива едни парфунтирани, истински мускус^[42]! — и шумолят, шумолят — само злато и коприна, свят да ти се завие! И все с едни алигантни фразеологии в кутиите. Пък вина, пък сладкиши — то скъпо, то красиво! — няма женско сърчице да им устои! Ама тя, индиферентно от това — не! Ако щете вярвайте, хич не ги и поглеждаше! На, и на мен тази сутрин ми предложиха цяла дузина златни ангелчета. Но аз тези ангели не ги и поглеждам, ако са, дето се казва, по оная част, освен когато са с честни намерения. Та казвам ви, и най-красивият от всички тях не можа да я накара даже само да сръбне от една чаша с него. А пък бяха до един графове, какви ти графове — имаше и гвардейци! Но тя, пак ви казвам, не им обърна никакво впечатление!

ФАЛСТАФ

Но какво ти каза да ми съобщиш? По-накратко, драги мой Меркурий^[43] във фуста!

МИСТРИС СКОКЛИ

Тя получи писмото ви и ви праща хиляди благодарности. И освен това ви съобщава, че мъж ѝ днес няма да си е вкъщи между десет и единайсет часа.

ФАЛСТАФ

Между десет и единайсет.

МИСТРИС СКОКЛИ

Тъй каза. И през това време може да я посетите, рече, и щяла да ви покаже картинката, дето сте я знаели, каза. Мистър Форт, мъжът ѝ де, няма да си бъде вкъщи. О, горката женица, не ѝ е лек животът с него. Нямате си представление колко е ревностен! Нейното е жива мъка, миличката!

ФАЛСТАФ

Между десет и единайсет! Поздрави я от мен, жено, и ѝ кажи, че ще бъде точен!

МИСТРИС СКОКЛИ

Много добре, ваша милост, само че аз имам още една заръка за вас. Мистрис Пейдж и тя ви изпраща най-сърдечни поздрави. И ще ви кажа най-дискретно, че тя е много скромна и възпитана, и нравствена, и в цял Уиндзор няма втора като нея, дето да не си пропуска така сутринната и вечерната молитва. Та тя ми заръча да кажа на ваша милост, че мъж ѝ рядко излиза от къщи, ама тя все ще гледа да намери време. Честен кръст, не съм виждала жена да лудее така по мъж! Ама какво ги правите вие? Да не ги омагьосвате?

ФАЛСТАФ

Не, честна дума! Освен външната ми привлекателност нямам друга магия!

МИСТРИС СКОКЛИ

Да ви поживи господ за нея!

ФАЛСТАФ

Добре, но я ми кажи: да не би тези дами да са разкрили една на друга чувствата си към мен?

МИСТРИС СКОКЛИ

И таз добра! Не са толкоз неделикатни. Голяма комедия би било!... Та мистрис Пейдж ми заръча да ѝ изпратите малкото си пажче. Мистър Пейдж е много симпатизиран към него. Той, ще знаете, изобщо е много достоен човек. Няма друга жена като неговата в Уиндзор, дето така да си живее. Прави, каквото си ще, купува, каквото си поиска, харчи без сметка, ляга и става, когато рече, всичко прави по свое осметрение. Ама си го заслужава, защото ако има в цял Уиндзор една мила жена — тя е! Трябва да ѝ пратите пажчето, не се опъвайте!

ФАЛСТАФ

Че кой се опъва! Ще ѝ го пратя.

МИСТРИС СКОКЛИ

Ха така! То нека ходи насам-натам помежду двама ви, но индиферентно от това, вие си уговорете една тайна думичка, та да се разбира е. А то няма защо да е инфурнирано за всичко, че не е хубаво децата да знаят всичките греховности. Ние, възрастните, си имаме своя дисекреция, дето му е думата, и познаваме света.

ФАЛСТАФ

Хайде, довиждане! Носи много здраве и на двете! На, дръж кесията ми. После ще има повече. Момче, върви с тази жена!

Мистрис Скокли и Робин излизат.

От тези две новини наведнъж свят ми се зави, ей!

ПИСТОЛ

Платна да вдигнем подир тази стара
гемия от Амуровата флота!
Пълни оръдията! Огън — бий!
На абордаж! Победа или смърт!

Излиза.

ФАЛСТАФ

Е, какво ще кажеш, Джон, дърта мършо? Това твое туловище май ще ти свърши работа на старост повече, отколкото на младини. Значи, още се заглеждат в него? Доста пара е глътнало досега, но, изглежда, ще почне да носи на господаря си. Благодаря ти, мое хранохранилище — казват, че си било малко не по мярка, но, явно, има още чар в тебе!

Влиза Бардолф.

БАРДОЛФ

Сър Джон, долу чака някой си мистър Брод, който иска да се запознае с теб и да поговори с вас. Той ти праща за утринна почерпка това канче херес.

ФАЛСТАФ

Брод казваш?

БАРДОЛФ

Да, сър.

ФАЛСТАФ

Викни го!

Бардолф излиза.

Дали е Брод, или е друг,
туй винце ще го сипем тук!

Мистрис Форт, мистрис Пейдж, оплетох ли ви, а? Велик си, сър Джон!

Влизат Бардолф и преоблеченият Форт.

ФОРТ

Господ да ви дава здраве, сър!

ФАЛСТАФ

И вам също, сър! Искали сте да говорите с мен?

ФОРТ

Да, прощавайте, че тъй ви се натрапих.

ФАЛСТАФ

Моля, моля! На ваше разположение съм... Момче, опразвай!...

Бардолф излиза.

ФОРТ

Трябва да ви кажа, сър, че аз съм човек, който е похарчил доста пара в живота си. Казвам се Брод.

ФАЛСТАФ

Драги ми мистър Брод, бих желал да се запозная по-отблизо с вас.

ФОРТ

Аз също, но да не мислите, че е, за да ви искам заем, защото, струва ми се, че от двама ни аз съм този, който има по-голяма възможност да дава; тъкмо това ми вдъхна смелост да се явя така безцеремонно при вас; нали има дума: „Пълен джоб стена пробива.“

ФАЛСТАФ

Парите са отлични войници — проправят си път навсякъде.

ФОРТ

Именно, а пък аз имам у себе си цяла кесия от тях, която — вярвайте ми — много ми тежи. Ако искате да ми помогнете в носенето,

вземете я или поне си отсипете половината!

ФАЛСТАФ

Не зная, сър, как да заслужи честта да ви бъда носач.

ФОРТ

Ако ме изслушате, сър, ще узнаете как.

ФАЛСТАФ

Говорете, мили мистър Брод! С удоволствие ще ви услужа.

ФОРТ

Драги сър Джон, вие сте човек образован и от две думи ще ме разберете: отдавна чувам за вас най-хвалебни отзиви, но до днес, макар да съм имал винаги желание, нямах нито веднъж случай да се запозная с вас. Ще ви разкрия една тайна, от която, уви, ще си съставите не твърде ласкаво мнение за мен. Но докато аз прелиствам пред вас книгата на своите провинения, вие, сър, гледайте с едното си око в нея, а с другото в регистъра на собствените си грехове; заслужените ви укори към мен, вярвам, ще бъдат по-леки, когато си спомните по себе си как леко човек си ги заслужва.

ФАЛСТАФ

Съвсем правилно, сър. Продължавайте!

ФОРТ

В този град живее една дама, чийто съпруг се нарича Форт.

ФАЛСТАФ

И какво?

ФОРТ

Аз отдавна съм лудо влюбен в нея и, вярвайте, какво ли не направих, за да я спечеля за себе си: преследвах я по петите с пламенно упорство; създавах най-различни поводи за срещи; не изпусках случай да я зърна, макар и за миг; не само с радост купувах подаръци за нея, но и одарявах други, за да узная от тях какво би я

зарадвало. С две думи, преследвах нея тъй, както любовта преследваше мен. И какво получих в награда за своето постоянство и щедрост? Малко горчив опит, събран в един поетичен бисер, който ми коства доста скъпо. Искате ли да го чуете?

„Любовта е сянка — трудно се достига:
гони те, щом бягаш — гониш ли я, бяга!“

ФАЛСТАФ

И не ви ли е дала дамата някаква надежда?

ФОРТ

Не, никаква!

ФАЛСТАФ

А вие сам не сте ли се опитали да постигнете нещо?

ФОРТ

Не, никога!

ФАЛСТАФ

Че тогава на какво прилича тази ваша любов?

ФОРТ

На красива къща, построена върху чуждо място. Загубих си постройката, защото я бях издигнал, дето не трябваше.

ФАЛСТАФ

Но с каква цел ми разправяте цялата тази история?

ФОРТ

Щом отговоря на въпроса ви, ще съм ви казал всичко: носят се слухове, че мистрис Форт, макар да се държи пред мен тъй скромно, другаде отивала в развлеченията си дотам, че била дала вече основание за доста одумки. И ето в това е, сър Джон, ядката на въпроса: вие сте дворянин с отлично възпитание, изящен събеседник, радвате се на голяма тежест в обществото, благородник сте по ранг и по обноски,

навред ви уважават за вашите успехи като воин, придворен и човек на науката...

ФАЛСТАФ

О, сър!

ФОРТ

Сам знаете, че това е така! Ето ви пари! Харчете ги, пилейте ги, правете, каквото искате с тях — само отделете част от своето време, за да подложите на любовна обсада целомъдрието на мистрис Форт! Пуснете в ход изкуството си на съблазнител, сторете всичко, за да ѝ завъртите главата! Ако някой изобщо може да извърши това, този някой сте вие!

ФАЛСТАФ

Нима ще се облекчи бурната ви страст, ако аз спечеля онуй, на което вие сам бихте искали да се насладите? Май си предписвате неподходящо лекарство, мистър Брод?

ФОРТ

Нека ви обясня мисълта си! Мистрис Форт се затваря тъй здраво в безупречността на своята чест, че моята страст не смее да потърси брод към нея. Добродетелите ѝ блестят така ослепително, че аз се боя да погледна към тях. Но ако имах в ръка едно доказателство за проявено от нея лекомислие, желанията ми, опрени на този прецедент, биха могли да настояват за отклик. С това оръжие аз бих успял да проникна през фортовете, наречени „нравствен дълг“, „добро име“, „съпружеска вярност“, които сега я правят непристъпна за мен, и да пребродя нашир и дълж всичките ѝ владения! Какво ще кажете за този план, сър Джон?

ФАЛСТАФ

Мистър Брод, първо — приемам парите ви; второ — ето моята ръка; и трето — да не съм благородник, ако в най-скоро време не получите женичката на този Форт!

ФОРТ

О, сър!

ФАЛСТАФ

От мен я имате!

ФОРТ

А вий от мен ще имате пари, колкото поискате. Разполагайте нашироко с тях, сър Джон!

ФАЛСТАФ

Вие пък, мистър Брод, ще разполагате нашироко с мистрис Форт. Сега мога да ви кажа, че аз и тя днес имаме среща, и то изпросена от нея. Преди да влезете вие, оттук излезе нейната довереница или посредница, или сводница. Уредихме да я посетя днес между десет и единайсет, защото по това време оня ревнив глупак, съпругът ѝ, нямало да си бъде вкъщи. Наминете насам довечера и ще чуете добри новини!

ФОРТ

Колко съм щастлив, че се запознах с вас! А познавате ли лично мистър Форт?

ФАЛСТАФ

Какво ме интересува този беден, жалък рогоносец! Не съм го виждал дори! Впрочем „жалък“ — да, но „беден“ не върви за него! Казват, че този изкуфял рогач имал купища пари. Защо толкоз ми харесва жена му, мислите? Аз ще я използвам като ключе, за да отворя и поопразня сандъка на този клонат елен!

ФОРТ

Все пак добре би било да го знаете на вид, за да избягвате срещите с него.

ФАЛСТАФ

Пет пари не давам за този бакалин, за този погражданен селяндур! Само като го измеря с поглед ей така, ще загуби ума и дума! Един замах със шпагата и ще му взема страха! Тя ще засвятка като

метеор над рогата му! Бъди спокоен, драги Брод, аз ще поставя на колене този простак, а ти през това време ще се забавляваш с жена му. Ела довечера! Този Форт и така си е глупак, а днес ще го удостоя с още една титла, тъй че ти ще можеш да го наричаш не само глупак, но и рогоносец. Мини, мини довечера!

Излиза.

ФОРТ

Ах, сладострастен епикуреец^[44]! Ще ми се пръсне сърцето от ярост! Кой смее сега да каже, че моето било празна ревливост! Тя му е изпратила сводница, определила му е час, работата е опечена! Кой би повярвал! Невярна жена — каква адска мъка! Леглото ми омърсено, сандъкът — опразнен, честта — захвърлена в сметта! И не само да изтърпя ужасното оскърбление, но и да бъда обсипан с отвратителни прозвища, и то от този, който ме е покрил с позор! Прозвища! Прякори! Какво са пред тях имената на дявола! Сатанаил — звучи добре! Луцифер — даже мило! Велзевул — чудесно име в сравнение с „нещастен рогоносец“ или „сляп рогач“! И тарторът на дяволите не носи такова име!... А Пейдж — какво магаре! Какво доверчиво магаре! Да вярва на жена си, да не я ревнува! Не! Аз по-скоро ще поверя гърнето си с масло на някой фламандец, сиренето си — на този уелсец Хю, спирта си — на ирландец, любимия си кон — на циганин, но няма да поверя жена си на нея самата! Защото жената, не я ли наглеждаш, почва да измисля, да ги мъти разни, да фантазира! А каквото изфантазира, трябва непременно да го направи; главата си ще счупи, но ще го направи! Господи, благодаря ти, че си ме създал ревлив!... До единайсет часа ли? Добре, добре! Ще осуеят всичко: ще изоблича жена си, ще отмъстя на любовника ѝ и ще се надсмея над Пейдж! На работа! В тези неща по-добре да подраниш с три часа, отколкото да закъснееш с една минутка. Ау! Аз — рогат? Рогат! Рогат!

Излиза.

[39] Пени — дребна английска монета, равна на 1/12 част от шилинга. ↑

[40] „...едно остро ножче и една добра навалица...“ — намек за техниката на уличните крадци: парите по времето на Шекспир се носели не в джоб, а в торбички, окачени на кръста. ↑

[41] „...когато дворът се премества в Уиндзор...“ — Уиндзорският замък — на 30 км. западно от Лондон, на десния бряг на Темза — бил лятна резиденция на английските крале. ↑

[42] мускус — вещество, излъчвано от особени жлези на някои двукопитни и гризачи, което се използва в парфюмерията. ↑

[43] Меркурий (*митол.*) — римски бог на търговците и крадците (Хермес у гърците), тук споменат в качеството му на вестител на боговете. ↑

[44] Епикуреец — човек, които се стреми към чувствените наслади — понятие, неправилно свързано с учението на гръцкия философ-материалист Епикур (341–270 г.пр.н.е.). ↑

ТРЕТА СЦЕНА

Поле край Уиндзор.

Влизат доктор Кайус и Ръгби.

ДОКТОР КАЙУС
Джон Рагби!

РЪГБИ
Да, сър!

ДОКТОР КАЙУС
Колко тшаса, Джон?

РЪГБИ
Цял час след часа, когато отец Хю трябваше да бъде тук.

ДОКТОР КАЙУС
Parbleu, той спасил свой душ, като не дойдел! Той, тшел добре свой библии и бог помогнал него! Parbleu, Джек, той ако дойдел, веднага труп!

РЪГБИ
Хитър е той, сър. Знае си, че ваша милост щяхте да го проснете на място, ако беше дошъл.

ДОКТОР КАЙУС
Parbleu, солената херингата не толкоз мартав, колкото аз направи мартав него! Извади свой шпаг, Джон! Аз покаже на теб как убие него!

РЪГБИ
Но аз не разбирам от фехтовка, сър!

ДОКТОР КАЙУС

Тебе страх! Извади свой шпаг!

РЪГБИ

Спрете, сър! Идат хора!

Влизат Пейдж, Плиткоу, Хаплю и Хазаинът.

ХАЗАИНЪТ

Здрасти, докторе! Как си бе, сладур?

ПЛИТКОУ

Ваш слуга, уважаеми докторе!

ПЕЙДЖ

Здравейте, доктор Кайус!

ХАПЛЮ

Добро утро, сър.

ДОКТОР КАЙУС

Защо вас — едно, две, три, тшетири — вситшки дошъл тука?

ХАЗАИНЪТ

За да видим как въртиш шпагата, да те видим в напада и отскока, да те видим тук и там в същото време, шат-шат, да ти видим финтите, волтите, гарда ти, дистанса ти, реверса ти^[45], как поантираш и как парираш! Но къде ти е врагът, етиопецо? Какво го направи, Херкулесе^[46] французки? Казвай, сладур! Къде е той, Ескулапе? Галене мой^[47], къде си го дянал? Казвай, бъзова душице, уби ли го, владетелю на жълтите колби?

ДОКТОР КАЙУС

Parbleu, той най-страхлив маймунски поп, кой аз познава! Той не показал свой visage^[48]!

ХАЗАИНЪТ

Ами защото си го уплашил, кастилски кралю на пикнята, Хекторе ахейски^[49], сладуре мой!

ДОКТОР КАЙУС

Аз моля, вий свидетел, защо аз тшакал шест, седем, два, три тшаса този маймуна-поп и тя не дошла!

ПЛИТКОУ

И по-умно е постъпил от вас, докторе. Той е лекар на душата, а вий — на тялото. Да се биете, значи и двама да вървите срещу професиите си. Нали тъй, мистър Пейдж?

ПЕЙДЖ

Но и вие, мистър Плиткоу, на времето бяхте голям дуелант, макар сега да сте мирови съдия.

ПЛИТКОУ

Бога ми, тук сте прав, мистър Пейдж! Уж съм вече стар и се занимавам с помиряване на хората, ама видя ли извадена шпага, дланите ме засърбят! Може да сме съдии, лекари и свещеници, мистър Пейдж, но още има млада кръв в жилите ни! И ние сме от майка раждани, мистър Пейдж!

ПЕЙДЖ

Така си е, мистър Плиткоу!

ПЛИТКОУ

И така ще бъде, мистър Пейдж!... Доктор Кайус, дойдох да ви отведа обратно у дома ви. Аз съм полагал клетва да въдворявам ред и мир в този град. Вие сте отличен лекар, а пък отец Хю е умен и кротък свещеник. Хайде, тръгвайте с мен, докторе!

ХАЗАИНЪТ

Извинявай, господин съдия!... Една дума, месьо Пиш!

ДОКТОР КАЙУС

„Пиш“? Какво това знатши?

ХАЗАИНЪТ

„Пиш“ на наш език е все едно на френски „кураж“,
сладурче.

ДОКТОР КАЙУС

Parbleu, тогава аз има не по-малко пиш от всеки
англитшанин! Мрасен поп-маймуна, аз отреже на него две уши!

ХАЗАИНЪТ

Ако той първо не ти свети маслото!

ДОКТОР КАЙУС

„Свети масло“? Какво това знатши?

ХАЗАИНЪТ

Значи „ако не ти поиска извинение“.

ДОКТОР КАЙУС

Parbleu, той непременно трябва на мен свети масло! Аз
държи много на това!

ХАЗАИНЪТ

Добре де, ще го накарам да го направи. Бъди спокоен!

ДОКТОР КАЙУС

Аз бъде много благодарен.

ХАЗАИНЪТ

Освен това, сладур... Но първо, вие, господин съдия, мистър
Пейдж и кабалеро Хаплю...

Тихо.

...минете през града и бързайте към Жабешкото блато!

ПЕЙДЖ (*тихо*)

Там ли е Отецът?

ХАЗАИНЪТ (*тихо*)

Там! Вижте го в какво е настроение. А пък аз ще превода доктора през ливадите. Разбрано?

ПЛИТКОУ

Разбрано!

ПЕЙДЖ, ПЛИТКОУ и ХАПЛЮ

Довиждане, драги докторе!

Тримата излизат.

ДОКТОР КАЙУС

Parbleu, аз убие този поп, защото той иска жени Ана Пейдж за един маймун!

ХАЗАИНЪТ

Добре де, убий го! Но сега скрий нетърпението си в ножницата и угаси гнева си в студена вода! Да вървим през ливадите към Жабешкото блато! Тъкмо в селото имат празник, на него ще бъде Ана Пейдж и ти ще можеш да я ухажваш колкото си искаш. Наслука! Доволен ли си?

ДОКТОР КАЙУС

Parbleu, аз тебе много харесва и изпрати на тебе много клиенти, des lords, des comts, des gentil-hommes^[50]! Мои пациенти — после твои клиенти!

ХАЗАИНЪТ

Сладур си! А пък аз ще те наредя, както си заслужаваш, пред Ана Пейдж. Съгласен?

ДОКТОР КАЙУС

Parbleu, ти нареди мен, аз само това желае!

ХАЗАИНЪТ

Да вървим тогава!

ДОКТОР КАЙУС

Джек Рагби, теб върви с нас!

Излизат.

[45] „...финтите, волтите, гарда ти, дистанса ти; реверса ти...“ — термини от фехтовката. ↑

[46] Херкулес (*митол.*) — главен герой на гръцката митология, прочут с дванадесет подвига (като удушването на Немейския лъв, умъртвяването на Лернейската хидра, надвиването на Критския бик и т.н.). ↑

[47] „...Ескулапе? Галене?...“ — Ескулап (*митол.*) бил бог на медицината в древния Рим; Гален (*ист.*) — прочут лекар грък, живял главно в Рим. ↑

[48] Visage (*фр.*) — лице. ↑

[49] „...Хекторе Ахейски...“ (*митол.*) — Хектор — герой от Омировата „Илиада“, бил син на троянския цар Приам и тук по грешка на Хазаина е наречен „Ахейски“. ↑

[50] „...des lords, des comtes, des gentils-hommes!“ (*фр.*) — лордове, графове, благородници. ↑

ТРЕТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Край Жабешкото блато близо до Уиндзор.

*Влизат отец Евънс с шпага, следван от
Семпъл, който му носи расото и книгата.*

ОТЕЦ ЕВЪНС

Кажи, драги служителю на мистър Хаплю, пратко мой на име Семпъл, по кои пътища си търсил този месьо Кайус, този самозван „доктор на медицина“?

СЕМПЪЛ

Ами по всички, сър. По пътя към черквата, по пътя към парка; гледах и по оня към Стари-Уиндзор. Само по пътя, дето иде от града, по него не съм.

ОТЕЦ ЕВЪНС

Горещо те умолявам да подириш и по него!

СЕМПЪЛ

Отивам, сър.

Излиза.

ОТЕЦ ЕВЪНС

О, всевишни Поже, колко съм пълен с ярости и треперливости! Много ще се радвам, ако посмее само да не дойде!... Малко съм меланхоличен! Само да имам случайност, и ако Пог ми помогне, ще му строша всички пикалници в кратуната!

Пее.

„Покрай потока, който гали

слуха ни с птичи мадригали,
ела на цветния килим,
със тепе двамца да поспим!“
О, Господи помилуй, чувствам предразположение към
разплакване...

„Със тепе двамца да заспим...
...покрай реките вавилонски...
слуха ни с птичи мадригали...
Покрай потока...“^[51]

Влиза отново Семпъл.

СЕМПЪЛ

Иде! По оня път!

ОТЕЦ ЕВЪНС

Допре! Нека заповяда!

Пее.

„Покрай вотока павилонски...“
Поже, опази праведника!... Какво оръжие носи?

СЕМПЪЛ

Нямаше такова нещо, сър. Трима са: моят господар, съдията
Плиткоу и още един господин. Идат откъм блатото. Ей ги, сега
преминаха отсам оградата.

ОТЕЦ ЕВЪНС

Подай ми расото, моля ти се!... Или не, по-допре, дръж го!

Взема книгата и чете.

Влизат Пейдж, Плиткоу и Хаплю.

ПЛИТКОУ

Добро утро, отче Хю! Как сте? И все същият — де се е видяло играч без зар и учен без книга!

ХАПЛЮ (*настрани*)

О, сладка Ана Пейдж!

ПЕЙДЖ

Здравейте, драги отче!

ОТЕЦ ЕВЪНС

Господ да ви дава здраве на всички!

ПЛИТКОУ

Я! И дума блага, и остра шпага! И двете ли изучавате, отче?

ПЕЙДЖ

Пък и младее се! Без расо в такъв ден само за ревматизми!

ОТЕЦ ЕВЪНС

Имам своите опяснения за това.

ПЕЙДЖ

А пък ние ви търсим за едно добро дело.

ОТЕЦ ЕВЪНС

Много допре. Какво е то?

ПЕЙДЖ

Срещнахме един достоен господин, който, изглежда, е бил така дълбоко обиден от някого, че е излязъл от кожата си и съвсем не може да се владее!...

ПЛИТКОУ

Живея на този свят осемдесет години и отгоре, но не съм виждал досега човек солиден и образован като него да изпадне в такава ярост!

ОТЕЦ ЕВЪНС

Но кой е този господин?

ПЕЙДЖ

Трябва да го знаете — доктор Кайус, известният френски лекар.

ОТЕЦ ЕВЪНС

О, Господи Исусе Христе, помилуй нас! Все еднакво, че ми говорите за паница фасули!

ПЕЙДЖ

Защо?

ОТЕЦ ЕВЪНС

Защото колкото паницата фасули знае за Хибократ^[52] и Гален, толкоз и вашият доктор! А освен това той е и подлец, най-страхливият подлец, който може да се намира на този свят!

ПЕЙДЖ

Бас държа, че той е противникът на доктора.

ХАПЛЮ (*настрани*)

О, сладка Ана Пейдж!

ПЛИТКОУ

Да, по шпагата си личи!

Влизат Хазаинът, доктор Кайус и Ръгби.

Ето го и него! Не ги пускайте един към друг!

ПЕЙДЖ

Не, отче, не! Шпагата в ножницата!

ПЛИТКОУ

И вие също, докторе!

ХАЗАИНЪТ

Обезоръжете ги и нека се бият с думи! Да опазят кожата си цели и да кълцат само нашия роден език!

ДОКТОР КАЙУС

Аз има да каже една дума на ваше ухо: защо вий не дошъл навреме?

ОТЕЦ ЕВЪНС (*тихо*)

Пез нерви, моля ви се, не се ядосвайте!

Високо.

Аз дойдох навреме!

ДОКТОР КАЙУС

Parbleu, вие — подлец, вие — кутше, вие — поп-маймуна!

ОТЕЦ ЕВЪНС (*тихо*)

Моля ви да не ставаме посмешилище за околните! Аз искам дружба с вас и ще да ви се извиня по едни или други начини!

Високо.

Ще ви строша всички пикалници в глупавата кратуна, защото закъсняхте за дуела!

ДОКТОР КАЙУС

Diable, Джек Рагби, кратшмар de la Jarretiere, кажи вие, аз не тшакал ли този поп, за да убие го? Аз не тшакал ли на уговорено място?

ОТЕЦ ЕВЪНС

Кълна се в спасението на душата си — тряпваше да се срещнем тук! Кръчмарят е свидетел!

ХАЗАИНЪТ

Мир! Галия и Уелс, лечителю на душата и чистителю на червата, ти — с катехизмите, а пък той — със клизмите! Тихо!

ДОКТОР КАЙУС

Това остроумно! Мене харесва.

ХАЗАИНЪТ

Тихо, казах! Слушайте хазаина на „Жартиерата“. Не е ли той дипломат? Не е ли политик? Макиавели^[53] ли е той или е от петел гребен? Как си я представяте тая; биваше ли ние да загубим нашия проповедник и изповедник, който ни учи с морали и хорали? Не, нали? А биваше ли да загубим нашия лекар и аптекар, който ни трови, додето ни зарови? Не, нали? Я ми дай ръката си, ти, небесният! Ха, така! Дай ми своята и ти, телесният! Ха, така! Учени глави, излъгах ви и двамата, разпратих ви по различни места! И двамата сте прави, кожата ви са здрави и чашка херес всичко ще оправи! Вземам за залог шпагите ви. След мен, помирени петли! Хайде, хайде!

ПЛИТКОУ

Честна дума, този хазаин е голям веселяк! Да вървим, господа!

ХАПЛЮ (*настрани*)

О, сладка Ана Пейдж!

Плиткоу, Хаплю, Пейдж и Хазаинът излизат.

ДОКТОР КАЙУС

Ако аз добре разбира, този хазаин нас направил смешни, imbeciles^[54]!

ОТЕЦ ЕВЪНС

Да. На бесило такива! Да си подадем ръка и да напрегнем мозъци как достойно да отмъстим на този мръсен, подъл, пезопрасен измамник!

ДОКТОР КАЙУС

Parbleu, на драго сартсето! Той мене обеща да заведе при Ана Пейдж на празник и измамил! Parbleu!

ОТЕЦ ЕВЪНС

Аз ще му спукам кратуната! Прости, Поже! Да вървим, докторе!

Излизат.

[51] „...Покрай потока...“ — в текста на песента, която си напява изплашеният свещеник, се смесват една популярна балада, едно изопачено стихотворение на Кристофър Марлоу и един цитат от 137-ия Давидов псалм. ↑

[52] „...Хибократ...“ — погрешно произношение на името на Хипократ — велик древногръцки лекар, роден на остров Кос (V в. пр.н.е.). ↑

[53] Макиавели — Николо Макиавели — италиански политик и писател (1469–1527). Незаслужено неговото име е станало нарицателно, с което се означава човек, който не подбира средства за постигане на целите си. ↑

[54] Imbeciles (*фр.*) — глупаци. ↑

ВТОРА СЦЕНА

Улица в Уиндзор.

Влизат мистрис Пейдж и Робин.

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Не, не се спирай, кавалерчето ми! Досега си припкало след господаря си, но сега ще крачиш пред една дама^[55]. Наистина какво предпочиташ — да водиш моите очи или да гледаш неговите пети?

РОБИН

Предпочитам да вървя пред вас като мъж, а не зад него като кученце.

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Я го виж ти, малкия ласкател! Ще стане придворен от тебе!

Влиза Форт.

ФОРТ

Добра среща, мистрис Пейдж! Къде отивате?

МИСТРИС ПЕЙДЖ

У вас, сър. Жена ви вкъщи ли си е?

ФОРТ

И без вас умира от скука! Почвам да си мисля, че ако ние, съпрузите ви, хвърлим топа, вие двете ще образувате едно щастливо семейство.

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Защо едно? Две — с новите си мъже!

ФОРТ

Ха-ха! А от коя камбанария сте смъкнали това пъстро петле?

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Мъж ми го получи от един рицар... не помня името му...
Как се казваше господарят ти, малкия?

РОБИН

Сър Джон Фалстаф.

ФОРТ

Сър Джон Фалстаф?

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Да, от него. Никак не мога да помня имена! А пък той и мъж
ми са толкоз близки напоследък. Та, значи, жена ви си е вкъщи?

ФОРТ

Да, да.

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Тогава прощавайте, сър. Просто съм жадна да я видя!

Излиза, следвана от Робин.

ФОРТ

А бе къде му е умът на Пейдж? Сляп ли е? Уши няма ли, да
чува? Явно всичките му сетива са заспали и за нищо не му служат!
Това хлапе може да отнесе една любовна записка на разстояние
двайсет мили така бързо и точно, както топовен снаряд поражда
мишена от двеста крачки! Ами че той просто сам насърчава
склонностите на жена си, сам я тласка към разврата! И сега тая отива
при жена ми, и то с паж на оня сладострастник! Не е трудно да усети
човек, че се готви буря. И пажчето му с нея! Хитра мрежа, няма що!
Явно съпругите ни са решили да погубят душите си! Но ще я видим
ние тази работа! Аз ще пипна съблазнителя вкъщи, ще дам добър урок

на жена си, ще смъкна скромната маска на тази преструвана — мистрис Пейдж, и ще докажа пред обществото, че мъж ѝ е рогоносец, и то по своя вина! И знам: колкото и голям да е скандалът, всички съседи ще кажат: „Добре е постъпил Форт! Браво на него!“

Бие часовник.

Часовникът ми дава знак да бързам, сигурността ме тласка към дома! Сега ще го пипна вкъщи! И никой няма да ме подиграва, всички ще ми стиснат ръката! Този мръсен мехур Фалстаф е там, това е тъй положително, както че земята стои неподвижна! Отивам!

*Влизат Пейдж, Плиткоу, Хаплю, Хазаинът,
отец Евънс, доктор Кайус и Ръгби.*

ВСИЧКИ

Мистър Форт!... Здравейте, мистър Форт!... Как сте, мистър Форт?

ФОРТ

Ха, каква отлична компания! Господа, вкъщ и съм приготвил чудесна трапеза! Заповядайте, моля! Каня ви всички!

ПЛИТКОУ

Съжалявам, сър, аз няма да мога.

ХАПЛЮ

И аз също. Обещахме да обядваме с мистрис Ана Пейдж и аз не бих отсъствал там за нищо на света!

ПЛИТКОУ

Сватосваме моя племенник мистър Хаплю за мистрис Ана и точно днес очакваме отговора.

ХАПЛЮ

Надявам се, че вие сте съгласен, татко Пейдж.

ПЕЙДЖ

Да, мистър Хаплю. Аз съм на ваша страна... Но жена ми, драги докторе, държи на вас.

ДОКТОР КАЙУС

Parbleu, аз знае това! И demoiselle обитша мен! Мой готватшка Скокли мене каза!

ХАЗАИНЪТ

Само не забравяйте младия мистър Фентън! Той знае да флиртува и да танцува, има огън в очите, пише сонети, праща букети, говори с изискани думи, ухае на майски парфюми! Той ще ви я грабне! Тя му е в кърпа вързана. Ще ви я отмъкне под носа!

ПЕЙДЖ

Но не и с моето съгласие, можете да бъдете сигурни! Този момък няма спукан грош и е дружил с лудия принц и компанията му от разбойници като оня Пойнс^[56]. При това рангът му е по-висок от нашия и много се надува. Няма да я бъде да си кърпи плаща с мои конци! Щом толкоз я иска, да я вземе без нищо! Зестрата върви заедно с моето съгласие, а моето съгласие гледа другаде!

ФОРТ

Много ви моля, господа! Поне някой от вас нека почете трапезата ми! Освен добрите ястия имам за вас и особена забава. Ще ви покажа едно чудо на природата! Вие, докторе, непременно трябва да дойдете! Вие също, мистър Пейдж! И вие, отче, няма да ми откажете!

ПЛИТКОУ

Довиждане тогава!

Към Хаплю.

Тъкмо ще можеш да я ухажваш по-свободно!

Излиза заедно с Хаплю.

ДОКТОР КАЙУС

Ти върви вкъщи, Джон Рагби! Аз няма бави много.

Ръгби излиза.

ХАЗАИНЪТ

Прощавайте, сладури! Отивам при моя дебел рицар, да се чукнем и повеселим.

Излиза.

ФОРТ (*настрани*)

Първо аз ще се чукна с него, само че няма да му е весело!...
Тръгнахме ли, господа?

ВСИЧКИ

Тръгваме! Да го видим това ваше чудо!

Излизат.

[55] „...пред една дама...“ — според обичая на времето пажовете вървели пред дамите и зад кавалерите. ↑

[56] „...разбойници като оня Пойнс...“ — реплика, припомняща по-ранната драма на Шекспир „Хенри IV“, в която споменатият Пойнс, Бардолф и Пистол, предводителствани от Фалстаф, образуват веселата компания на младия принц-наследник. ↑

ТРЕТА СЦЕНА

Стая в дома на Форт.

Влизат мистрис Форт и мистрис Пейдж.

МИСТРИС ФОРТ

Джон! Роберт!

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Бърже, бърже! Кошът къде е?

МИСТРИС ФОРТ

Всичко е готово! А Робин?

Слуги внасят кош за пране.

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Тук, тук! По насам!

МИСТРИС ФОРТ

Оставете го! Така!

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Кажете им какво да правят! Само че бързо!

МИСТРИС ФОРТ

Джон, Роберт, както ви казах, вие чакате долу в пивоварната; като ви извикам, идвайте веднага и без да се маете, вдигате на рамо този кош и го отнасяте на ливадата в Дачет при перачките! Там ще го изсипете в тинестия ров край Темза!

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Разбрахте ли всичко?

МИСТРИС ФОРТ

Сто пъти съм им го казвала. Знаят го наизуст... Сега вървете и като викна, бегом тук!

Слугите излизат.

МИСТРИС ПЕЙДЖ
Ей го и Робин!

Влиза Робин.

МИСТРИС ФОРТ
Е, соколчето ми, какво стана?

РОБИН
Моят господар, сър Джон, влезе откъм задния вход и ви моли да го приемете!

МИСТРИС ПЕЙДЖ
Чувай, кукличко, да не си ни издал?

РОБИН
Не, честна дума! Сър Джон не знае, че сте тук и дори ме заплаши, че ако съобщя на вас, че е идвал в този дом, щял да ме осъди на доживотен простор, тоест да ме прогони завинаги!

МИСТРИС ПЕЙДЖ
Добро момче си. Мълчанието ще ти стане крояч и ще ти ушие ново костюмче... Скривам се!

МИСТРИС ФОРТ
Да!... А ти върви и кажи на господаря си, че съм самичка!... Мистрис Пейдж, не забравяйте ролята си!

Робин Излиза.

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Бъдете спокойна! Ако не я изиграя добре, освиркайте ме!

Излиза.

МИСТРИС ФОРТ

Тогава да почваме! Сега ще го наредим, този надут мех, тази валчеста диня! Ще го научим да прави разлика между свраки и гълъбици!

Влиза Фалстаф.

ФАЛСТАФ

„Спечелих ли те, мой небесен бисер?“^[57]... Щом доживях този час, значи мога да издъхна спокойно! Това е апогеят на моите мечти! О, райски миг!

МИСТРИС ФОРТ

О, сладки ми сър Джон!

ФАЛСТАФ

Мистрис Форт, мила, не умея да любезнича и да се кривя! Ще ти призная направо греховната си мисъл: искам мъжът ти да пукне! Да, повтарям го пред Всевишния, искам го, за да те направя своя лейди!

МИСТРИС ФОРТ

Мен ли, сър Джон? Аз ще бъда твърде жалка лейди!

ФАЛСТАФ

Нека френският двор ми представи друга, равна на теб, ако може! Твоят взор съперничи на диаманта! Гладкото ти чело и великолепните дъги на веждите ти са създадени за една от тези нови венециански фризури във форма на крепостна кула или на тримачтов кораб^[58]!

МИСТРИС ФОРТ

Не, сър Джон, на мен една забрадка ми стига! То и тя да ми стоеше поне, ами...

ФАЛСТАФ

О, колко си несправедлива към себе си! От теб ще стане чудесна придворна дама! Масивничкият акцент на твоята нога ще придаде плавност на дивната ти походка сред талазите на кринолина! Представям си как би изглеждала, ако и съдбата беше тъй щедра към теб, както е била природата! Не! Ти не можеш укри естествените си чарове!

МИСТРИС ФОРТ

Вярвайте, няма такива неща в мен.

ФАЛСТАФ

Тогава какво ме е накарало да те залюбя? Вече това само би трябвало да те увери, че в теб има нещо извънредно. Аз не умея да си чупя езика, да ти разправам, че си такава или онакава, като тези изконтени пикльовци, които приличат на жени в мъжки дрехи и миришат като улицата на билкарите, когато се сушат тревите! Не, аз това не го умея! Но аз те любя! Теб единствена и ти го заслужаваш!

МИСТРИС ФОРТ

Недейте ме лъга, сър! Боя се, че вие обичате мистрис Пейдж.

ФАЛСТАФ

Все едно да кажеш, че обичам Кънтергейтската тюрма за длъжници, която пък ми е приятна като зловонието на триста варници!

МИСТРИС ФОРТ

Добре тогава. Небето знае колко ви обичам. Ще дойде ден да го почувствате и вие!

ФАЛСТАФ

О, не се отказвай от взетото решение — аз ще го заслужа!

МИСТРИС ФОРТ

Вие вече сте го заслужили — иначе не бих го взела!

Влиза Робин.

РОБИН

Мистрис Форт! Мистрис Форт! Мистрис Пейдж е във вратата! Цяла е в пот и едва диша! Много е изплашена! Искате да говорите с вас веднага!

ФАЛСТАФ

Тя не бива да ме вижда тук! Ще се скрия зад голямата!

МИСТРИС ФОРТ

Най-добре! Тя е ужасна клюкарка!

Фалстаф се скрива.

Влиза мистрис Пейдж.

Здравейте, мила. Какво се е случило?

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Ах, какво сте направили, мистрис Форт! Вие сте опетнена, опозорена, погубена завинаги!

МИСТРИС ФОРТ

Какво е станало, мистрис Пейдж?

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Хубава работа, мистрис Форт, какво е станало! Да имате един тъй верен съпруг и да му давате поводи за подозрения!

МИСТРИС ФОРТ

Какви поводи за подозрения?

МИСТРИС ПЕЙДЖ

„Какви поводи“! Пфу! Колко съм се лъгала във вас!

МИСТРИС ФОРТ

Но кажете за бога: какво има?

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Съпругът ви иде насам, госпожо, придружен от всички длъжностни лица на град Уиндзор, за да дири в къщата си някакъв мъж, който според него се намирал сега тук — и то с ваше съгласие, — за да се възползва от неговото отсъствие! Вие сте загубена!

МИСТРИС ФОРТ (*тихо*)

По-високо!

На глас.

Надявам се, че се лъжете!

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Дай Боже да се лъжа, че в къщата ви има чужд мъж; но колкото до вашия мъж, мога да ви уверя, че той иде и половин Уиндзор върви след него! Избързах да ви предупредя. Ако сте невинна, толкоз по-добре, но ако сте приели някого тук, веднага, веднага го извеждайте! Да си върви!... Не стойте така втрещена! Съвземете се и действайте! Спасявайте името си, защото иначе бял ден няма да видите!

МИСТРИС ФОРТ

Ах, какво да правя? Вярно е, на гости ми е един благородник — той е мой близък приятел и аз се боя повече за неговия живот, отколкото за своята чест! Бих дала хиляда фунта, да мога да го изведа навън!

МИСТРИС ПЕЙДЖ

О, какъв позор! „Бих дала“, „бих дала“! Мъжът ѝ пред вратата, а тя!... Измислете нещо! Вкъщи не можете го скри!... О, колко

грешна представа съм имала за вас!... Кошът! В този кош! Ако вашият гост има естествени размери, ще се побере в него! И ще хвърлим нечисто бельо отгоре му, уж готово за перачката. Или — тъкмо е време за белене — ще го дадем на слугите ви да го отнесат на ливадата в Дачет!

МИСТРИС ФОРТ

Уви, той е много пълен — няма да влезе! Какво да направим?

ФАЛСТАФ (*излиза иззад гоблена*)

Да опитам! Да опитам! Ще вляза! Като нищо ще вляза! Послушайте съвета на приятелката си! Ще се натъпча!

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Как? Сър Джон?

Настрани, към Фалстаф.

А вашите писма, рицарю?

ФАЛСТАФ (*настрани, към мистрис Пейдж*)

Само теб любя! Помогни ми да се измъкна, тоест да се вмъкна! Никога вече!...

Влиза в коша. Жените го затрупват с нечисто бельо.

МИСТРИС ПЕЙДЖ (*към Робин*)

Момче, помагай, покривай господаря си!... Мистрис Форт, викайте слугите!

Към Фалстаф в коша.

Рицар-двуличник!

МИСТРИС ФОРТ

Хей, Джон, Роберт! Джон!

Робин излиза.

Влизат Слугите.

Вдигайте тук това пране! Бързо! Къде е прътът? Какво се мотае? Носете го право на пералните в Дачет! Бързо, хайде!

Влизат Форт, Пейдж, доктор Кайус и отец Евънс.

ФОРТ

Моля ви, Влизайте! Ако подозренията ми се окажат напразни, тогава подигравайте ми се, колкото щете! Нека стана за смях пред целия град! Ще съм го заслужил!... Ей, вие там, къде с този кош?

СЛУГИТЕ

На пералнята, сър, къде!

МИСТРИС ФОРТ

Вас какво ви интересува къде го носят? Започвате да се бъркате и в мръсното бельо!

ФОРТ

В бельото? Не, в белята! В мръсната беля, която сте ми приготвили! В мръсотията, с която сте се покрили и която никоя перачка няма да изпере! Но която аз сега ще простра на показ пред всички!

Слугите изнасят коша.

Приятели, тази нощ сънувах сън! Ще ви го разкажа! Дръжте! Ето ви ключовете! Качвайте се горе! Дирете из стаите, търсете, ровете навсякъде! Казвам ви, ще измъкнем пора от дупката му!... Първом да затворим тази врата!

Заклучва вратата.

Сега, наслука!

ПЕЙДЖ

Драги мистър Форт, успокойте се! Така сам си вредите!

ФОРТ

Сигурно сте прав, мистър Пейдж! Сигурно! Хайде, господа! Забавата сега започва! След мен!

Излиза.

ОТЕЦ ЕВЪНС

Какъв чуден припадък от ревнивост!

ДОКТОР КАЙУС

Parbleu, във France не прави така! Във France мъже не ревнува!

ПЕЙДЖ

Да го последваме, господа! Да видим какво ще излезе от този обиск!

Пейдж, доктор Кайус и отец Евънс излизат.

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Чудесно! Шегата ни се получи двойна!

МИСТРИС ФОРТ

Не знам на кое повече да се радвам: че изиграхме сър Джон или че ще накажем мъжа ми?

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Какъв ли страх е набрал рицарят, когато мъж ви попита какво има в коша?

МИСТРИС ФОРТ

Сега навярно има нужда от голямо пране. Като го хвърлят във водата, ще му бъде от полза!

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Дано се обеси, разбойникът му с разбойник! Да могат всички от неговата пасмина да си изпатят така!

МИСТРИС ФОРТ

Но мъж ми, изглежда, имаше причини да подозира, че Фалстаф е тук. За пръв път го виждам тъй побеснял от ревност.

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Аз ще намисля как да разберем това; хем ще си устроим още една шега с Фалстаф! Не вярвам, че днешният хап може да излекува изведнъж старата му болест.

МИСТРИС ФОРТ

Ще му пратим оназ кирлива фуста, мистрис Скокли! Нека му предаде нашите извинения за днешната баня и да му вдъхне нова надежда... за ново наказание!

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Отлично! Като възнаграждение за днешната несполука да го поканим да дойде още утре в осем!

Влизат Форт, Пейдж, доктор Кайус и отец Евънс.

ФОРТ

Не можах да го намеря! Може би негодникът само се е хвалил?

МИСТРИС ПЕЙДЖ (*тихо, към мистрис Форт*)

Чухте ли?

МИСТРИС ФОРТ (*тихо*)

Да, да, тихо!

На глас.

Добре се отнасяте с жена си, мистър Форт!

ФОРТ

Да, добре се отнасям!

МИСТРИС ФОРТ

Дано небето ви излекува от мислите, които ви хрумват
понякога!

ФОРТ

Амин!

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Сам си вредите, мистър Форт, и то много!

ФОРТ

Така е. И си нося последиците.

ОТЕЦ ЕВЪНС

Ако има в дома ви скрит човек, мистър Форт — където и
да пъде: в сандъци, скринове, долапове, нека ми прости Бог греховете
на страшния съд!

ДОКТОР КАЙУС

Parbleu, и аз не намерил жив тшовек!

ПЕЙДЖ

Пфу! И не ви ли е срам сега, мистър Форт! Кой дух, който
дявол ви надъха с тези фантазии! Не бих приел да страдам от вашите

пристъпи дори да ми дават съкровището на Уиндзорския замък!

ФОРТ

Слабост, мистър Пейдж! Сам си патя, виждате!

ОТЕЦ ЕВЪНС

Вие страдате от сопствена нечиста съвест. Вашата съпруга е най-честната жена от всички пет хиляди, таже пет хиляди и петстотин жени, които пих пожелал!

ДОКТОР КАЙУС

Parbleu, тя тшестна жена!

ФОРТ

Добре, аз ви бях поканил на обяд. Да се поразходим в градината. Моля ви да ме извините! После ще ви обясня как се получи всичко... Жено, ела!... Елате, мистрис Пейдж! Моля ви за извинение! От сърце ви моля!

ПЕЙДЖ

Е, какво? Да идем, господа! Но, честна дума, това няма да го спаси от подигравки! Аз пък ви каня утре сутрин у нас на закуска. След това ще идем на лов със соколи. Имам един чудесен младичък, за в шубраци. Съгласни?

ФОРТ

Аз съм съгласен на всичко.

ОТЕЦ ЕВЪНС

Щом има един готов, аз ще пъда втори!

ДОКТОР КАЙУС

А ако има двамата, аз — трети!

ФОРТ

Моля, мистър Пейдж!

ОТЕЦ ЕВЪНС (*настрани, към доктор Кайус*)

Моля ви, не заправяйте за онзи въшлив разпойник, хазаина!

ДОКТОР КАЙУС (*настрани, към отец Евънс*)

Аз отмасти непременно, parbleu! От всичко сърце!

ОТЕЦ ЕВЪНС (*настрани, към доктор Кайус*)

Въшлив разпойник, който си позволява подигравки с духовно лице!

Излизат.

[57] „...Спечелих ли те, мой небесен бисер?...“ — стих от сбирката сонети „Астрофел и Стела“ на Шекспировия съвременник Филип Сидни. ↑

[58] ...на тримачтов кораб... — подигравателен намек за екстравагантните дамски фризури, излезли на мода по това време на открития и пътешествия. ↑

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Стая в дома на Пейдж.

Влизат Фентън и Ана Пейдж.

ФЕНТЪН

Не съм любимец на баща ти, Ана,
недей ме праща повече при него!

АНА

Тогаз какво да правим? Вий решете!

ФЕНТЪН

Той казва, че за теб съм твърде знатен
и че — прахосал своето наследство —
око на твойта зестра бил съм хвърлил;
и сума други пречки ми измъква:
предишни буйства, недобри другари.
Изобщо той не ще и да допусне,
че те обичам за самата теб!

АНА

И може би е прав?

ФЕНТЪН

О, не! Кълна се!

Признавам, че богатството му беше
за мене подтик пръв да те ухажвам,
но при ухажването след това
разбрах, че струваш повече от злато
и теб единствена сега желая,
безценна моя!

АНА

Мили мистър Фентън,
опитайте все пак да го склоните,
опитайте! И ако не помогнат
ни сгоден случай, ни упорство кротко,
тогава... Слушайте!...

Отиват встрани, разговаряйки.

Влизат Плиткоу, Хаплю и мистрис Скокли.

ПЛИТКОУ

Прекъснете разговора им, мистрис Скокли! Моят племенник
иска да се обясни на госпожицата.

ХАПЛЮ

Ами ще пусна една-две стрели, така, на sluка. Пък ако не
стане — здраве!

ПЛИТКОУ

Не се смущавай!

ХАПЛЮ

Аз не се смущавам! Пет пари не давам даже! Само дето
малко ме е страх!

МИСТРИС СКОКЛИ (*към Ана*)

Ей, мистрис Ана! Мистър Хаплю искал да ви каже две думи.

АНА

Сега!

Към Фентън.

Това е татковият избор!
Изчезват глупостта и грозотата,
когато имаш триста фунта доход!

МИСТРИС СКОКЛИ

Как сте със здравословието, мистър Фентън? Имам да ви кажа две-три думички.

Разговарят тихо в страни.

ПЛИТКОУ

Иде насам! Смело, момко! Като си спомня какъв баща имаше!

ХАПЛЮ

Какъв баща имах, мистрис Ана!... Вуйчо ми знае много смешни истории за него... Вуйчо, разкажете на мистрис Ана онази, дето тате задигнал двете гъски от съседа! Хайде, вуйчо, моля ви се!

ПЛИТКОУ

Мистрис Ана, моят племенник ви обича.

ХАПЛЮ

Да, честна дума, не по-малко отколкото другите жени в графството!

ПЛИТКОУ

Той ще ви издържа като дама.

ХАПЛЮ

Да, да, честна дума, като коя да е фуста, стига да не е дворянска!

ПЛИТКОУ

Ще ви припише сто и петдесет фунта.

АНА

Любезни мистър Плиткоу, нека ми направи предложението си сам!

ПЛИТКОУ

О, благодаря ви, драга! Благодаря ви, олекна ми!
Племеннико, госпожицата те вика!... Оставям ви.

АНА

И тъй, мистър Хаплю?

ХАПЛЮ

И тъй, мистрис Ана?

АНА

Не чух какви бяха последните ви думи.

ХАПЛЮ

Последните ми думи! И таз хубава! Дявол да го вземе, до
тях още не съм стигнал, слава богу!

АНА

Питам ви, мистър Хаплю: какво искахте от мен?

ХАПЛЮ

Честно казано, щом питате, нищо не искам. Баща ви и вуйчо
са се спогодили. Ако стане с мен — добре, ако стане с друг — здраве!
Те по ги разбират тези работи. Ето, питайте баща си, тъкмо иде!

Влизат Пейдж и мистрис Пейдж.

ПЕЙДЖ

О, мистър Хаплю! Дъще, обласкай го!...

А, кой бил тук! Пак този мистър Фентън!

Досаждайте ми, сър! Аз май ви казах,
че Ана обещана е на друг!

ФЕНТЪН

Не се гневете, драги мистър Пейдж!

МИСТРИС ПЕЙДЖ

А вие оставете дъщеря ни,
предраги мистър Фентън!

ПЕЙДЖ

Нещо друго
си подирете! Тя не е за вас!

ФЕНТЪН

Изслушайте ме, сър!

ПЕЙДЖ

Не, мистър Фентън!...
Да влезем, мистър Плиткоу! Влизай, зетко!...
Известна ви е волята ми, сър,
и вашето упорство ми дотяга!

Пейдж, Плиткоу и Хаплю влизат в дома.

МИСТРИС СКОКЛИ

Поговорете, поговорете на мистрис Пейдж!

ФЕНТЪН

О, мистрис Пейдж, аз любя дъщеря ви,
тъй искрено и силно, че съм длъжен
срещу обиди, упреци, заплахи,
над шлема си високо да развея
емблемата на своята любов!
Госпожо, подкрепете ме във боя!

АНА

На онзи шут недей ме дава, мамо!

МИСТРИС ПЕЙДЖ

За тебе имам нещо по-добро.

МИСТРИС СКОКЛИ

Това, да знаете, е за моя господар, доктора!

АНА

Не, по-добре като в игра на кегли
вкопайте ме до кръста във земята
и с репи ме замервайте до смърт!

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Не бойте се, любезни мистър Фентън,
не съм ви ни приятелка, ни враг —
подробно ще разпитам дъщеря си
и после ще реша. Сега простете —
баща ѝ ще се сърди. Сбогом, сър!

Влиза заедно с Ана в дома.

ФЕНТЪН

Довиждане, госпожо! Сбогом, Ана!

МИСТРИС СКОКЛИ

Ами кой да я опече работата? „Как? — казвам ѝ. — Ще
хвърлите детето си в ръцете на един глупак или на един лекар?
Помислете за мистър Фентън, помислете!“ Това е! Пак аз!

ФЕНТЪН

Благодаря ти! На, предай тоз пръстен
на милата ми Ана! Дръж за теб!

Дава пръстен и пари на мистрис Скокли.

МИСТРИС СКОКЛИ

Да ви поживи господ!

Фентън излиза.

Добро сърце има! За мъж с такова сърце една жена през огън и вода ще мине!... Ама добре ще е все пак господарят да вземе мистрис Ана!... Или по-добре мистър Хаплю!... Не, май съм най-много симпатична за мистър Фентън!... Е, ще направя за всеки, каквото мога. Дала съм им дума и на тримата, а аз на думата си държа. Само че най-максимално ще помогна на мистър Фентън!... Ах, какво съм седнала!... Имам още една заръка от моите господарки до сър Джон Фалстаф, а пък се потривам тук! Само забравям, ей! Постоянно ми се получават апокалипси в главата!

Излиза.

ПЕТА СЦЕНА

Стаята на Фалстаф в хана „При Жартиерата“.

Влиза Фалстаф.

ФАЛСТАФ

Хей, Бардолф!

Влиза Бардолф.

БАРДОЛФ

Ето ме, сър!

ФАЛСТАФ

Бърже половинка херес с препечени залъчета!

Бардолф излиза.

И това доживях! Да бъда мъкнат в кош и хвърлен в Темза като куп вътрешности от кланицата! Ако се хвана още веднъж на такава игра, да ми изчегъртат мозъка, да го опържат в масло и да го дадат на кучетата за Нова година! Тези негодници ме хвърлиха в реката без капка угризение на съвестта, сякаш бях сляпо пале, от тези, дето се раждат по петнайсет наведнъж! А както си личи от размерите ми, аз имам такава склонност към потъване, че бих тигнал дъното, даже и да беше по-дълбоко от ада! Слава Богу, че брегът излезе плитък и полегат, иначе щях като нищо да се удавя, а такава смърт ми е отвратителна, защото трупът се подува от водата, а на какво ще приличам аз, ако отгоре се и подуя! Цяла планина от мърша!

Влиза Бардолф с виното.

БАРДОЛФ

Вън чака оная мистрис Скокли. Иска да ви говори.

ФАЛСТАФ

Първо да кръстим водата на Темза с малко херес, защото търбухът ми е студен, сякаш съм нагълтал снежни топки вместо хапчетата си за бъбреци!... Викай я!

БАРДОЛФ

Влизай, жено!

Влиза мистрис Скокли.

МИСТРИС СКОКЛИ

С позволение, сър! Много се извинявам. Желая ви добро утро, ваша милост!

ФАЛСТАФ

Махай ги тези чаши!... И ми подгрей едно канче, ама хубаво!

БАРДОЛФ

С яйце ли, сър?

ФАЛСТАФ

Чисто! Без примеси! Не ща да пия петльово семе!

Бардолф излиза.

Какво има?

МИСТРИС СКОКЛИ

Ида от мистрис Форт, ваша милост... Тя много съжалява и ви оплаква.

ФАЛСТАФ

Оплакна ме тя — не, ами оттатък! Карантията ми плава в потоп речна вода!

МИСТРИС СКОКЛИ

Ах, Божичко, сър, ама тя не е виновна! Да бяхте я чули само как нахока слугите! Те объркали конструкциите й!

ФАЛСТАФ

А моята конструкция едва издържа! Повярвах на една глупачка!

МИСТРИС СКОКЛИ

О, сър, тя тъй горко се вайка! Да я зърнете само, сърце ще ви заболи! Мъж й тази сутрин отива на лов за птици. Тя ви моли да й дойдете пак на гости от осем до девет. Ама трябва бързо да й отнеса отговора ви. Ще ви ощети богато за неприятността, ще видите!

ФАЛСТАФ

Добре. Ще я посетя. Така й кажи! Но нека се замисли над това, колко крехка е човешката плът, та дано оцени заслугата ми.

МИСТРИС СКОКЛИ

Ще й кажа.

ФАЛСТАФ

От девет до десет, значи?

МИСТРИС СКОКЛИ

От осем до девет, сър.

ФАЛСТАФ

Добре, върви! Кажи й, че ще дойда!

МИСТРИС СКОКЛИ

Прощавайте, сър! Желая ви добро здраве, сър!

Излиза, като оставя вратата отворена.

ФАЛСТАФ

Чудно, че този мистър Брод го няма никакъв! Пък заръчал да го чакам. Паричките му много ми допаднат... Ха, ето го и него!

Влиза преоблечен Форт.

ФОРТ

Здравейте, сър!

ФАЛСТАФ

Здравейте, мистър Брод! Идете сигур да чуете как е минала срещата ми със жената на Форт?

ФОРТ

Познахте, сър Джон.

ФАЛСТАФ

Мистър Брод, няма да ви лъжа: бях при нея в уречения час.

ФОРТ

И как завърши срещата?

ФАЛСТАФ

Зле, мистър Брод.

ФОРТ

Как така, сър? Нима дамата си беше променила решението?

ФАЛСТАФ

Не, мистър Брод. Но този мизерен рогоносец, мъжът й, който държи своя Форт в непрекъсната бойна тревога, довтаса тъкмо когато се бяхме прегърнали, цункали и признали в любов един на друг, тоест, когато бяхме изпълнили пролога на комедията. И с него нахълта цяла шайка от негови приятели, които, насъскани от яростта му, се впуснаха да тършуват из къщата, за да хванат любовника на жена му.

ФОРТ

И вие бяхте там през цялото време?

ФАЛСТАФ

През цялото!

ФОРТ

И той ви търси и не ви намери?

ФАЛСТАФ

Всичко ще узнаете. За щастие пристигна някоя си мистрис Пейдж, която успя да ни предупреди навреме. И благодарение на нейната изобретателност и уплахата на мистрис Форт аз се оказах в коша с пране.

ФОРТ

В коша с пране?

ФАЛСТАФ

Бога ми, в коша с пране! Затиснат от мръсни ризи и фусты, кирливи чорапи, мазни салфетки. Това беше, мистър Брод, най-тежката смес от смрадни миризми, която човешката ноздра е подушвала!

ФОРТ

И колко време прекарахте в него?

ФАЛСТАФ

Търпение! Трябва да узнаете подробно що мъки преживях, за да тласна тази жена към злото за ваше добро! Като ме натикаха в коша, мистрис Форт извика двама негодници, нейни слуги, да ме отнесат като мръсно пране на Дачетската ливада. Те ме вдигнаха и ме понесоха, но, не щеш ли, оня ревнив негодник, господарят им, ги срещна на вратата и ги пита какво носят в коша. Аз се разтреперах като лист, да не би този луд да седне да рови в него, но Съдбата, която вече беше решила да му посади чифт рога, възпря ръката му. И той влезе навътре като буря, а аз излязох навън като пране. Но това не е

всичко. Чуйте нататък, мистър Брод, как изтърпях мъките на три различни смърти: първата — от ужаса, че ще бъда измъкнат на бял свят от един виторог овен с хлопка на врата; втората — от мъчението да седя изгънат в обръч като рапира за фехтовка, с палци на краката, заврени в носа; и третата — от задушаване, както ме бяха затапили като препечена ракия с тези вонещи дрипи, които се пържеха в собствената си мас. Представете си само: един човек от моя вид — представяте ли си? — който е чувствителен към топлината като краве масло! Един човек в непрекъснато състояние натомене и втечняване! Казвам ви, само по чудо избягнах задушаването! И в разгара на тази парна баня, когато вече цвърчах в собствената си мас като холандско задушено, изведнъж: ш-ш-ш! — хвърлят ме в реката, на име Темза, да се охладя в миг като зачервена подкова! Само това „ш-ш-ш“ си представете, мистър Брод! Шиленето, само него!

ФОРТ

Вярвайте ми, сър, много съжалявам, че така сте пострадали заради мен. Значи, моите надежди са били напразни? Вие едва ли ще направите нов опит.

ФАЛСТАФ

Мистър Брод, аз ще се дам да бъда хвърлен в Етна^[59], както бях хвърлен в Темза, но няма да оставя работата така! Съпругът ѝ е тази сутрин на лов и аз получих от нея втора покана. За осем часа, мистър Брод!

ФОРТ

Но осем вече минава, сър!

ФАЛСТАФ

Наистина ли? Тръгвам! Наминете насам, когато ви е удобно, да ви разкажа за победата си! След това вие пък ще увенчаєте всичко. Сбогом! Аз като кажа! Мистър Брод, вие този Форт ще го окичите с такива едни, до небето!...

Излиза.

ФОРТ

А-а-а-а! Какво е това? Сън? Видение? Спя ли? Сънувам ли? Хей, Форт, събуди се! Отвори очи, Форт! Имаш ей такава огромна дупка в празничната си дреха! Това е да си женен! Това е да притежаваш дом, чаршафи, кошове!... Добре! Аз ще разкрия позора си пред всички, но ще го пипна този развратник! Сега е вече вкъщи! Вече няма да ми убегне! Този път няма да успее! Не е от тези, дето могат да се скрият в кутийка за игли или в солница, но за да не би сатаната, на когото служи, пак да му помогне, ще претърся и най-невероятните кътчета Какъвто съм станал — станал съм, но макар и вече да съм станал, какъвто не исках да стана, няма да се успокоя. Щом имам рога, ще го набода! Ще го набуча този дебелак, ще разпоря шкембето му-у-у!

Излиза.

[59] Етна — вулкан в Сицилия. ↑

ЧЕТВЪРТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Улица.

Влизат мистрис Пейдж, мистрис Скокли и Уилям.

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Дали е вече при нея, как мислите?

МИСТРИС СКОКЛИ

Или е там, или сега пристига. Но да знаете само колко е нервнен и амбициозен, задето са го хвърлили в реката! Мистрис Форт ви моли да идете веднага у тях.

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Сега отивам. Да заведа само този господинчо до училището. А, ето го и учителят му! Изглежда, няма да учат днес.

Влиза отец Евънс.

Здравейте, отче Хю! Няма ли да има училище днес?

ОТЕЦ ЕВЪНС

Не. Мистър Хаплю ме помоли да изпусна децата да играят.

МИСТРИС СКОКЛИ

Да го поживи Господ!

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Отче Хю, мъж ми казва, че нашият син нямал никаква полза от книгите. Моля ви се, задайте му няколко въпроса по граматика.

ОТЕЦ ЕВЪНС

Приближи се, Уилям! Вдигни глава! Ела, ела насам!

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Хайде, синко! Вдигни глава и отговаряй на отца! Не се плаши, де!

ОТЕЦ ЕВЪНС

Кажи, Уилям, от колко родове могат да пътад *nomina appellativa*^[60]?

МИСТРИС СКОКЛИ

Каква на него капела отивала? Не разбирам!

УИЛЯМ

От три рода.

ОТЕЦ ЕВЪНС

Така... Недейте дрънкайте, жено!... А как е на латински „вече“, Уилям?

УИЛЯМ

Jam.

МИСТРИС СКОКЛИ

Ям! Голяма наука! Това „ям“ всеки го знае и без латински!

ОТЕЦ ЕВЪНС

Вие сте самичката *sancta simplicitas*^[61], жено! Престанете да се намесвате... А какво означава „*lapis*“, Уилям?

УИЛЯМ

Камък.

ОТЕЦ ЕВЪНС

Много допре! Какво е камък, значи?

УИЛЯМ

Ами... кремък.

ОТЕЦ ЕВЪНС

He. Lapis. Преди малко го каза! Запомни го в своите мозъци!

УИЛЯМ

Lapis.

ОТЕЦ ЕВЪНС

Превъзходно, Уилям! А коя частица в латинския замества члена?

УИЛЯМ

Членът се замества от местоименията, които се скланят така: единствено число, именителен: *hic*, *haec*, *hoc*^[62].

ОТЕЦ ЕВЪНС

Така, именителен: *hic*, *haec*, *hoc*. А как ще да е винителният?

УИЛЯМ

Винителният? *Hine*.

ОТЕЦ ЕВЪНС

Напрегни си паметта, дете мое! Винителният е?... Хайде, де... *Hinc*, *hanc*, *hoc*.

МИСТРИС СКОКЛИ

Хък-мък-хок! Това ми било език! Само хокат!

ОТЕЦ ЕВЪНС

Казах, стига сте пърпорила, жено!... А как ще бъде звателният, Уилям?

УИЛЯМ

Звателният? „О...“

ОТЕЦ ЕВЪНС

Спомни си, Уилям! Звателният липсва. *Vocativus caret*.

МИСТРИС СКОКЛИ

Сега пък ги учат да се карат! Хубаво училище!

ОТЕЦ ЕВЪНС

Млъкни, жено!

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Тихо, мистрис Скокли!

ОТЕЦ ЕВЪНС

А как се скланят в родителен и дателен падеж —
множествено число, Уилям?

УИЛЯМ

В родителен падеж?

ОТЕЦ ЕВЪНС

Да.

УИЛЯМ

Horum, haram, horum.

МИСТРИС СКОКЛИ

Знаем ги тези „хорум-харум“! Учат ги още от малки как да скланят момите. И то не по една, а множествено! Първо той да я кандърдисва по звателния; а тя като му отговори дателно и после родително, винителният падеж да е върху нея!

ОТЕЦ ЕВЪНС

Засрамете се, жено!

МИСТРИС СКОКЛИ

Лошо правите, дето учите детето на такива неща! Още сега взел да му разказва за разните хунк-ханк, като че няма да му дойде време и за тях! Фу! Не ви е срам!

ОТЕЦ ЕВЪНС

Пощурявала ли си, жено? Ти нямаш си понятие от числа, родове и падежи! Не съм виждал досега такава луда жена, ей Погу!

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Моля ви, престанете!

ОТЕЦ ЕВЪНС

Сега, да виждаме, Уилям, как скланяш другите местоимения! Кой пяха те? Помниш ли?

УИЛЯМ

Не.

ОТЕЦ ЕВЪНС

Спомни си... Ако не помниш, ще опиташ пръчката!

„Кой не знае qui, quae, quod^[63],
глупав ще е цял живот!“

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Че той знаел повече, отколкото си мислех!

ОТЕЦ ЕВЪНС

Да, много допра памет! Довиждане, мистрис Пейдж!

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Довиждане, отче Хю!

Отец Евънс излиза.

Бягай вкъщи, момчето ми!... Да вървим, мистрис Скокли, че закъсняхме!

Излизат.

[60] Nomina appellativa (лат.) — съществителни нарицателни. ↑

[61] Sancta simplicitas (*лат.*) — свещена простота. ↑

[62] Hic, haec, hoc (*лат.*) — този, тази, това. ↑

[63] Qui, quae, quod (*лат.*) — който, която, което. ↑

ВТОРА СЦЕНА

Стая в дома на Форт.

Влизат Фалстаф и мистрис Форт.

ФАЛСТАФ

Мистрис Форт, вашето състрадание залича спомена за мъките ми. Виждам, че чувството ви е искрено и ще ви заплатя за него не само със също тъй силна ответна любов, но и като ви окажа всички полагащи й се галантности, деликатности и церемонии! Само да не би пак нещо с мъжа ви, а?...

МИСТРИС ФОРТ

Той е на лов, мили сър Джон!

МИСТРИС ПЕЙДЖ *(отвън)*

Мистрис Форт, драга моя, отворете!

МИСТРИС ФОРТ

Минете оттатък, сър Джон!

Фалстаф се скрива в съседната стая.

Влиза мистрис Пейдж.

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Здравейте, мила! Има ли тук някой друг освен вас?

МИСТРИС ФОРТ

Не, защо? Само прислугата.

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Наистина ли?

МИСТРИС ФОРТ
Разбира се!

Тихо.

Говорете по-високо!

МИСТРИС ПЕЙДЖ
О, как се радвам, че няма никой!

МИСТРИС ФОРТ
Защо?

МИСТРИС ПЕЙДЖ
Защо ли, драга? Защото мъж ви пак са го прихванали неговите лудости! Иде насам и беснее пред мъжа ми, ругае цялото женско човечество, проклина всички Евини щерки без изключение, удря се по челото и крещи: „Пониквайте! Какво чакате?“ Просто не можете си представи! Виждала съм луди, но тяхното е просто самата кротост, истинско приличие пред неговия пристъп! Слава богу, че дебелият рицар го няма тук!

МИСТРИС ФОРТ
Защо? Нима говори за него?

МИСТРИС ПЕЙДЖ
Само за него! Кълне се, че предишния път, като го търсел, той бил измъкнат под носа му в коша за пране. Уверява всички, че рицарят и сега бил тук. Прекъснал е лова на мъжа ми и на цялата компания, за да проверят още веднъж подозренията му! Радвам се, че сте самичка — този път ще се убеди, че не е с ума си!

МИСТРИС ФОРТ
А близко ли е?

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Зад първия ъгъл! Сега ще пристигнат!

МИСТРИС ФОРТ

О, боже мой, рицарят е тук!

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Тогава вие сте опозорена, а той е труп! Но що за жена сте? Махайте го, махайте го веднага! Да бяга! По-добре позор, отколкото убийство!

МИСТРИС ФОРТ

Но как да го махна? Къде да го дяна? Пак в коша ли?

Влиза отново Фалстаф.

ФАЛСТАФ

А, не! В коша — не! Втори път не влизам! Няма ли как да се измъкна, преди да е дошъл?

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Уви, не! Трима братя на мистър Форт пазят на вратите с пистолети, да не се изплъзне никой! Защо стоите така?

ФАЛСТАФ

А какво да правя? Да се изкатеря нагоре в камината?

МИСТРИС ФОРТ

Те, след лов, си изпразват винаги пушките в нея!

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Скрийте се в пещта!

ФАЛСТАФ

Къде е тя?

МИСТРИС ФОРТ

Той ще дири и в нея, сигурна съм!... Не можем да го скрием нито в шкаф, нито в долап, нито в скрин, ракла, килер, кладенец! Той държи списък на всички тези скривалища и ще върви по него. Няма спасение за вас тук!

ФАЛСТАФ

Тогава ще изляза!

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Ако излезете, ще умрете, сър Джон!... Освен ако излезете преоблечен!

МИСТРИС ФОРТ

Но как да го преоблечем?

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Уви, това и аз не зная! Никоя женска дреха няма да го побере! Инак би могъл да си скрие лицето под някаква шапка, шал или забрадка и да се измъкне!

ФАЛСТАФ

Ангелчета мои, измислете нещо! Каквото и да е, само да няма кръвопролития!

МИСТРИС ФОРТ

Лелята на моята слугиня, онази дебелана от Брейнфорд^[64], си беше оставила една рокля горе!

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Вярно! Сигур ще му стане! Тя е дебела колкото него. А ето й накъдрената шапка и шала й... Бягайте горе да се преоблечете!

МИСТРИС ФОРТ

Качвайте се, милички сър Джон! Мистрис Пейдж и аз ще ви подирим нещо, да се забулите!

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Бързо, бързо! Ние ще дойдем веднага, да ви нагласим!
Дотогава си нахлузете роклята!

Фалстаф излиза.

МИСТРИС ФОРТ

Как бих искала мъж ми да го срещне в нейната дреха! Той не може да търпи тази брейнфордска баба. Кълне се, че е вещица, и я заплаши, че ще я пребие от бой, ако я види вкъщи.

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Дано Бог докара рицаря под тоягата на мъжа ви, а пък дяволът да подкара тоягата му по рицарската гърбина!

МИСТРИС ФОРТ

Но наистина ли мъж ми си иде?

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Честна дума! И наистина говори за коша — кой знае откъде е узнал!

МИСТРИС ФОРТ

Ще разберем и това. Аз ще накарам слугите да го наранят пак и да се срещнат с мъжа ми на входа, както миналия път.

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Той ще бъде тук след миг. Да вървим да преоблечем рицаря!

МИСТРИС ФОРТ

Само да наредя на слугите за коша! Вие се качете! Аз ще донеса и кърпата.

Излиза.

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Въже за такъв развратник! Заслужава и сто пъти повече! Но поне да докажем, че жените могат да бъдат весели и пак да си остават честни.

Тез, дете със греха си правят смях,
по-рядко хлътват във самия грях.
Един съвет, любезни господа:
пазете се от тихата вода!

Излиза.

Влиза отново мистрис Форт, следвана от двама Слуги.

МИСТРИС ФОРТ

Бързо! Вдигайте коша на рамо! Господарят ви ей сега ще влезе! Ако ви каже да го свалите на земята, подчинете му се! Живо!

Излиза.

ПЪРВИ СЛУГА

Хайде, какво го гледаш? Вдигай!

ВТОРИ СЛУГА

Моли бога да не е пак пълен с рицари!

ПЪРВИ СЛУГА

Дано не е! Предпочитам да е пълен с оловни гири.

Вдигат коша.

Влизат Форт, Пейдж, доктор Кайус, отец Евънс и Плиткоу.

ФОРТ

Ами ако този път излезе истина, как ще си глътнете обратно подигравките?... Коша на земята, мерзавци! Някой да извика жена ми! Какво букетче в кошничка! Мръсни сводници! И всички срещу мен!

Цяла шайка, цяла банда! Истински заговор! Съзаклятие зад гърба ми! Но сега вече истината ще блесне!... Жена, чуваш ли? Ела веднага! Слизай тук, да видим заедно какво непорочно бельо изпращаш за пране!

ПЕЙДЖ

Това надхвърля всички граници, мистър Форт! Не бива вече да ви оставяме на свобода. Ще трябва да ви вържем.

ОТЕЦ ЕВЪНС

Това е лудост! Той е попеснял като пясно куче!

ПЛИТКОУ

Наистина, мистър Форт! Това не е добро!

ФОРТ

И аз мисля, че не е добро, господин съдия!

Влиза мистрис Форт.

Заповядайте, мистрис Форт!... Мистрис Форт, честната жена, скромната съпруга, непорочното създание, което има за мъж един безумен ревнивец! Значи съм ви подозирал безпричинно, нали така беше?

МИСТРИС ФОРТ

Небето ми е свидетел, че е така, ако ме подозирате в нещо безчестно!

ФОРТ

Добре казано, безочлива твар! Продължавай в същия дух!... Излизай, негоднико!

Рови се в прането.

ПЕЙДЖ

Това не се търпи!

МИСТРИС ФОРТ

Как не ви е срам! Оставете бельото!

ФОРТ

Сега ще те измъкна аз тебе!

ОТЕЦ ЕВЪНС

Вие сте попъркан! Нима ще покажете долните дрехи на жена ви! Престанете!

ФОРТ

Опразвайте коша, казах!

МИСТРИС ФОРТ

Но защо, мъжо? Как може?

ФОРТ

Мистър Пейдж, да не съм човек, ако вчера един мъж не е бил изнесен оттук в този същи кош! Какво пречи да бъде и сега в него? Положителен съм, че е у дома ми. Сведенията ми са точни и ревността — основателна. Помогнете ми да измъкнем това бельо!

Форт и Пейдж вадят бельо от коша.

МИСТРИС ФОРТ

Ако намерите мъж вътре, позволявам ви да го смачкате като бълха!

ПЕЙДЖ

Няма никакъв мъж, разбира се!

ПЛИТКОУ

Уверявам ви най-наистоятелно, мистър Форт, че не постъпвате добре. Сам си вредите.

ОТЕЦ ЕВЪНС

Мистър Форт, вие тряпва да се молите Погу, наместо да следвате въопраженията на сърцето ви. Това са ревливости!

ФОРТ

Тук не е.

ПЕЙДЖ

И никъде не е освен в мозъка ви.

ФОРТ

Помогнете ми да претърсим къщата още веднъж! Ако и сега не намеря каквото диря, не ми прощавайте; нека цял живот ви служи за посмешище, нека хората да казват: „Ревлив като оня Форт, който дирел любовника на жена си в орехова черупка!“ Не ми отказвайте! Да потърсим още този път и няма вече!

МИСТРИС ФОРТ

Мистрис Пейдж, моля ви се, слезте с бабата долу! Мъж ми трябва да влезе за нещо в стаята.

ФОРТ

Баба? Каква баба?

МИСТРИС ФОРТ

Онази от Брейнфорд. Лелята на слугинята ми.

ФОРТ

Тази вещица! Тази пачавра! Тази дърта измамница! Аз съм й казвал да не стъпва в дома ми! Дошла е с някаква тайна поръчка, сигурен съм! Ние сме наивници, нали? Ние дори и не подозираме с какво се занимават всички тези врачки и гадателки! Тези фокуси, заклинания, чародейства, магии с восък — къде ти нашата проста глава ще ги проумее такива сложни работи! Слизай, вещице! Слизай, магьоснице! Слизай, ти казвам!

МИСТРИС ФОРТ

Не! Добри ми, мили ми мъжо, недейте!... Господа, не го оставяйте да бие една стара жена!

Влизат Фалстаф в женски дрехи и мистрис Пейдж.

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Ела, лельо Прат, дай ръка!

ФОРТ

Аз тази леля Прат ще я пратя при лелята на дявола!

Бие Фалстаф.

Вън, вещице! Марш от дома ми, своднице, мазна пачавро, свиньо дебела! Вън! Вън! Аз ще ти направя една магия, ще ти предскажа едно бъдеще!

Фалстаф побягва навън.

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Как не ви досрамя, сър! За малко не я убихте, горката!

МИСТРИС ФОРТ

Той и до това ще стигне!... Голяма чест ви прави!

ФОРТ

Ще я обеса, вещицата му недна!

ОТЕЦ ЕВЪНС

Исус ми е свидетел, тази жена изглеждаше наистина вещица. Не обичам, когато една жена има прада. А тази леля Прат имаше под кърпата едно пратище!

ФОРТ

След мен, господа! Умолявам ви, елате! Поне да видите дали ревността ми е имала основание! Ако моят нос ме лъже, не ми вярвайте вече никога, когато залая!

ПЕЙДЖ

Да му угодим на хрумването още веднъж! Хайде, господа!

Форт, Пейдж, Плиткоу, доктор Кайус и отец Евънс излизат.

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Ама здрав пердах отнесе нашият рицар!

МИСТРИС ФОРТ

Пердаха беше здрав, но той ще легне болен!

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Тази тояга ще я отнеса в черквата да я осветят и окачат на олтара. Допринесе много за добрите нрави.

МИСТРИС ФОРТ

А как мислите, драга: дали бихме могли под защитата на женската скромност и на чистата съвест да му отмъстим с още нещо?

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Мисля, че духът на сладострастието е вече изгонен от него. Не вярвам да посмее да ни мами отново към греха, освен ако лукавият има давност на владееене над душата му и е станал неин законен собственик.

МИСТРИС ФОРТ

Да разкажем ли на мъжете си как сме го наредили?

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Непременно! Ако не за друго, поне за да изгоним призраците от мозъка на вашия съпруг. А ако мъжете ни решат, че шишкавият рицар трябва да изтърпи допълнително наказание, пак ще се заемем с него.

МИСТРИС ФОРТ

Сигурна съм, че те ще искат да го посрамят пред хората. Пък и аз мисля, че комедията ни няма да има завършек, ако не го изложим публично.

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Тогава да вървим в ковачницата! Да бием сър Джон, докато е горещ!

Излизат.

[64] „...дебелана от Брейнфорд...“ — известна кръчмарка, чието име се споменава често в литературата на времето. ↑

ТРЕТА СЦЕНА

Стая в хана „При Жартиерата“.

Влизат Хазаинът и Бардолф.

БАРДОЛФ

Немците, сър, искат да им дадете три коня. Херцогът им пристигал утре в кралския замък и те трябвало да го посрещнат.

ХАЗАИНЪТ

Какъв ще е този херцог, който пристига така тихомълком? Не съм чувал за него в двора. Я да поговоря с тези господа. Английски знаят ли?

БАРДОЛФ

Да, сър. Отивам да ги извикам.

ХАЗАИНЪТ

Ще им дам коне, но ще ми ги платят законно и незаконно, тоест за конете и не за конете; защото от цяла седмица се разполагат в хана ми и аз трябваше да се откажа от сума ти гости и от сумата, която тези гости щяха да ми пуснат в джоба. Ще ги оскубя аз тези немци! Отивам!

Излизат.

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Стая в дома на Форт.

Влизат Пейдж, Форт, мистрис

Пейдж, мистрис Форт и отец Евънс.

ОТЕЦ ЕВЪНС

Това е най-съопразителната жена, която съм виждал досега!

ПЕЙДЖ

И ви е пратил двете писма едновременно?

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Във разстояние на четвърт час.

ФОРТ

Прости ми, мила! Занапред върши
каквото искаш — бих заподозрял,
че слънцето излъхва хладина,
но не и че жена ми ми изменя.
В честта ти вярва като в бог тоз, който
доскоро бе побъркан еретик!

ПЕЙДЖ

Добре, добре! Недейте прекалява
в смирението както във гнева си!
Съгласен съм да продължим шегата.
И мисля, че добре е туй, жените
пак среща да дадат на дебелака,
та вече да го пипнем и накажем!

ФОРТ

И мястото избрано е добре.

ПЕЙДЖ

Във Уиндзорския парк, и то сред нощ?
Виж, туй не вярвам. Няма да се хване!

ОТЕЦ ЕВЪНС

Вие казвате, че той е пил хвърлен в реката и че му е пил нанесен тежък попой. Мисля, че той е запълнен със страх и не ще та дойде. Неговата плът е наказана и вече няма да има въжделения.

ПЕЙДЖ

И аз тъй мисля.

МИСТРИС ФОРТ

Вие помислете
какво ще го направите, а ние
ще знаем как да ви го доведем.

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Легенда има, че Ловецът Хърн,
пазач отколе в Уиндзорския лес,
през зимата във полунощна доба
на челото със клонести рога
около дъб столетен обикалял,
морил добитъка, сушел гората,
магъосвал кравите да дават кръв
наместо мляко и дрънчал с верига,
от чийто звук настръхвали косите.
За този призрак чували сте всички
и знаете, че старците от Уиндзор
и досега предават като правда
поверието за Ловеца Хърн.

ПЕЙДЖ

Така е и мнозина се страхуват
да минат край дъба му в полунощ.
Но връзката къде е?

МИСТРИС ФОРТ

Ето где:

Ще съобщим на Фалстаф да ни чака
под този дъб във образа на Хърн,
накичен със еленови рога.

ПЕЙДЖ

Добре, да предположим, че приеме,
какво ще го направим подир туй?

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Ще облечем — предлагаме ви — Ана
и малкия ни Уил и неколцина
от техните връстници в странни дрехи
на духчета и феи, със свещички
на шапките и хлопки във ръцете;
и щом със Фалстаф ний се срещнем двете,
от някоя землянка на дървари
да наизскочат с тракане и писък.
Ний двете ще побегнем, а пък те
ще обкръжат дебелия любовник
и ще го питат, щипейки го, как
е дръзнал като дух да се промъкне
на тяхното среднощно празненство!

МИСТРИС ФОРТ

И ще го щипят здравата и парят
със свещите си, докато признае
защо дошъл е!

МИСТРИС ПЕЙДЖ

И тогава ние
духа ще обкръжим, обезрожим
и с присмех чак до Уиндзор ще го гоним!

ФОРТ

Децата могат да объркат всичко.

ОТЕЦ ЕВЪНС

Аз ще да ги науча какво да правят и ще да се преоплеча като
караконджо, за да му опърля пратата със свещ!

ФОРТ

Чудесно! Тръгвам да им купя маски.

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Пък аз ще облека във бяло Ана
и тя ще се яви като царица
на феите.

ПЕЙДЖ

Коприната от мен!...

Настрани.

Във нея мистър Хаплю ще я грабне
и отведе до черквичката в Итън!...^[65]
Канете своя рицар!

ФОРТ

А след вас
аз пак ще стана Брод, за да узная
дали ще дойде.

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Сигурни бъдете!
Купувайте костюми и тракалки!

ОТЕЦ ЕВЪНС

Оставете това на нас. Ще да пъде забавно и при това
плагочестиво!

Пейдж, Форт и отец Евънс излизат.

МИСТРИС ПЕЙДЖ

А вие, драга, изпратете бърже
при рицаря добрата мистрис Скокли!

Мистрис Форт излиза.

Пък аз — при доктора! Какъв късмет,
един французин да ти стане зет!
Тоз мистър Хаплю е голям глупак,
макар богат и на мъжа ми драг;
а докторът не само е с парички,
но и със връзки, както казват всички!
Да, Ана с него няма да се кае —
решила съм го вече и това е,
дори да ще небето да ни прати
хиляда по-достойни кандидати!

Излиза.

[65] Итън — градче в Уиндзор, на левия бряг на Темза. ↑

ПЕТА СЦЕНА

Стая в хана „При Жартиерата“.

Влизат Хазаинът и Семпъл.

ХАЗАИНЪТ

Какво искаш, тъпако? Какво искаш, дръвнико? Казвай, думай, обяснявай! Бързо, точно, кратко, ясно!

СЕМПЪЛ

Праща ме мистър Хаплю, сър. Да говоря със сър Джон Фалстаф.

ХАЗАИНЪТ

Ето там е неговата стая, неговият дом, замък, шатър, ложе и палатка тоже. Изписана е по стените с притчата за блудния син, прясна-прясна. Похлопай и викай! Той ще ти ревне като канибалиянец, но ти не се бой! Хлопай, ти викам!

СЕМПЪЛ

Ама една стара жена, такава дебела, преди малко се качи в стаята му. По-добре ще я почакам да слезе. То по-право аз, сър, за нея съм дошъл.

ХАЗАИНЪТ

Какво? Дебела жена в стаята му? Брей, да не ми оберат рицаря!... Ей, веселяко Джон! Ей, сладуре тлъсти! Изригни нещо из войнишките си дробове! Тук ли си? Вика те твойт хазаин, твойт весел съкъркач!

ФАЛСТАФ (*отгоре*)

Какво има, дърто пиянйще?

ХАЗАИНЪТ

Един пернат тука чака твоята дебелана. Натири и, сладуре, натири я! Моите стаи са порядъчни етап, Тфу! Интимности ще ми правиш! Тфу!

Влиза Фалстаф.

ФАЛСТАФ

Дебеланата беше за малко тук, кръчмарю, но си отиде.

СЕМПЪЛ

Кажете, сър, не беше ли брейнфордската врачка?

ФАЛСТАФ

Позна, зяпльо! Защо ти трябваше, мидо откrehната?

СЕМПЪЛ

Защото, сър, моят господар, мистър Хаплю, сър, я видял долу на улицата. И иска да я пита за един разбойник, сър. Ним му викат; той му е откраднал една златна верижка, та тя да му познае дали верижката е още у него, или не е.

ФАЛСТАФ

Аз вече я питах за това.

СЕМПЪЛ

И какво каза тя, сър?

ФАЛСТАФ

Каза, че този, който е задигнал верижката на твоя мистър Хаплю, е същият, който му я е отпънал.

СЕМПЪЛ

Да можех само да ѝ поговоря! Имах и за друго да я питам.

ФАЛСТАФ

За какво друго? Да чуем!

ХАЗАИНЪТ

Хайде, изплюй камъчето!

СЕМПЪЛ

Не мога! Това е откровена тайна!

ХАЗАИНЪТ

Казвай я тази откровена тайна или си труп!

СЕМПЪЛ

То е само за мистрис Ана Пейдж, сър. Да разбере дали на господаря му е писано да се ожени за нея, или му е писано да не се ожени.

ФАЛСТАФ

Писано му е, разбира се.

СЕМПЪЛ

Ама какво му е писано, сър?

ФАЛСТАФ

Че или ще се ожени за нея, или няма да се ожени. Бягай!

СЕМПЪЛ

А аз мога ли да му го съобщя така?

ФАЛСТАФ

Ти ли, умнико? Ти като нищо можеш!

СЕМПЪЛ

Много ви благодаря, сър! Как ли ще се зарадва господарят ми!

Излиза.

ХАЗАИНЪТ

Мъдрец си, сър Джон, мъдрец! А тази жена наистина ли беше гадалка!

ФАЛСТАФ

И то каква! През целия си живот не съм събрал толкоз ум и разум, колкото получих наведнъж от нея. И при това не аз платих, а на мен богато платиха.

Влиза Бардолф.

БАРДОЛФ

Офейкаха, сър! Измама! Жива измама!

ХАЗАИНЪТ

А конете? Къде са ми конете? Говори, негоднико!

БАРДОЛФ

Измамниците ги отмъкнаха! Аз яздех зад един от тях и тъкмо отминахме Итън, те ме блъснаха в една локва, пришпориха конете и да ги няма! Като три германски дявола, трима фаустовци^[66]!

ХАЗАИНЪТ

Бързали са да посрещнат херцога си, простако! Защо казваш, че са офейкали? Германците са честно племе!

Влиза отец Евънс.

ОТЕЦ ЕВЪНС

Къде е хазаинът?

ХАЗАИНЪТ

Какво има, отче?

ОТЕЦ ЕВЪНС

Пазете си имуществото! Един мой приятел, вчера пристигнал тук, ми каза, че трима германеца били дошли в градът ни, за да крадат ни! Били задигнали коне и пари от всички ханове на Рединг, Мейтънхед и Колбрук^[67]. Казвам ви го за ваше допро. Отваряйте си очите! Понеже опичате да правите шеги с другите, няма да ви прилича, ако вас пошегуват лошо. Спогом!

Излиза.

Влиза доктор Кайус.

ДОКТОР КАЙУС

Къде хазаина de la Jarretiere?

ХАЗАИНЪТ

Тук съм, докторе, в смут и загадъчност!

ДОКТОР КАЙУС

Аз не знае за какво касае, но мен казали, тше вие в голяма preparation за херцог от Allemagne^[68]. В двор не тшували нищо за някакав херцог, тшестна дума! Казва го за вашето доброто! Adieu!

Излиза.

ХАЗАИНЪТ (към Бардолф)

Тичай, викай, дръвнико!... Разбойници!

Към Фалстаф.

Помогни, рицарю! Заклаха ме!

Отново към Бардолф.

Бягай, гони ги, викай, глупако! Убиха ме!

Излиза, следван от Бардолф.

ФАЛСТАФ

Бих искал целият свят да бъде измамен, защото аз самият бях измамен и набъхтан отгоре. Ако в двора узнаят как се преобразявах и как едното ми преображение беше шопнато в реката, а другото — наложено с тояга, ще ми стопят от шеги сланината капка по капка, за смазка на рибарски ботуши! Ще ме превърнат в сушена круша от подигравки! Ей, никак не ми върви, откакто оня път на тарок се заклех, че нямам пики! Ако задухът не ми пречеше да си кажа молитвите, щях да се покая, ей Богу!

Влиза мистрис Скокли.

Ти пък отде идваш, жено?

МИСТРИС СКОКЛИ

От двете ви симпатии, сър!

ФАЛСТАФ

От тези симпатии едната да я вземе дяволът, а другата — баба му, та и двете да си получат заслуженото! Заради тях си изпатих повече, отколкото може да издържи крехката човешка плът!

МИСТРИС СКОКЛИ

Ами те не пострадаха ли? И още как! В частичност една от двете! Мистрис Форт е цялата синя и морава, бяло петънце не остана по нея!

ФАЛСТАФ

Какво ми говориш за синьо и мораво? Мене ме нашариха във всички цветове на дъгата! И за един бройка да ме хакнат в дранголника като вещица! Само благодарение на моето невероятно присъствие на духа и на съвършенството, с което се престорих на невинна старица, избягнах дървените гамаши. Иначе за едната правда оня подлец — приставът, щеше да ме стегне в тях насред площада!

МИСТРИС СКОКЛИ

Да поговорим в стаята ви, сър! Като разберете как стоят работите, нервността ви ще мине, гарантирам ви. Това писмо ще ви инфурнира за някои неща. Ах, пиленцата ми, колко труд, докато ви сбере човек! Някой от вас трябва да е съгрешил пред Бога, та все ви върви така накриво!

ФАЛСТАФ

Добре, качвай се в стаята!

Излизат.

[66] „...трима фаустовци...“ — нов намек за драмата „Доктор Фауст“ от Марлоу. ↑

[67] Рединг, Мейдънхед, Колбрук — селища в околностите на Уиндзор. ↑

[68] „...preparation... Allemagne...“ (*фр.*) — подготовка... Германия. ↑

ШЕСТА СЦЕНА

Пак там.

Влизат Хазаинът и Фентън.

ХАЗАИНЪТ

Не ми говорете, мистър Фентън! Тъй ми е докривяло, че ми се ще всичко да захвърля!

ФЕНТЪН

Не, чувай, чувай: ако ми помогнеш,
в прибавка ще ти дам сто златни фунта
над стойността на твоите коне.

ХАЗАИНЪТ

Тогава слушам, мистър Фентън, и във всеки случай няма да ви издам.

ФЕНТЪН

Хазаино, разказвал съм ти често
за своята любов към Ана Пейдж
и за това, че тя ми отговаря —
доколкото от нея туй зависи —
със искрена взаимност. Туй писмо,
което днес ми прати тя, навярно
ще те учуди, но шегата странна,
описана във него, толкоз тясно
преплетена е с нашия въпрос,
че невъзможно е да се изложат
едно без друго тези две неща.
Шегата се върти около Фалстаф

Изважда писмо.

и ето я в подробности: Таз нощ
между дванайсет и един часа
се готви тайно весела забава
край Хърновия дъб. А мойта Ана
ще бъде също там като царица
на феите. И във такъв костюм,
сред суматохата и тъмнината,
баща ѝ нагласил е мистър Хаплю
да я открадне и откара в Итън,
със цел набързо там да се венчаят.
Тя дала е съгласие. Обаче
и майка ѝ си има свой кроеж —
противница на брака с Хаплю, тя
е нагласила оня френски доктор
да отвлече във мрака дъщеря ѝ
и с нея брак да сключи във дома
на местния викарий. Ана скромно
е обещала и на доктор Кайус.
При туй, съгласно плана на бащата,
тя трябва да е в бяло, за да може
по туй да я узнае мистър Хаплю
и тайно да я вземе за ръка;
а майка ѝ е казала да бъде
в зелена рокля с ленти във косите,
та докторът по тях да я познае
и леко по ръката да я щипне.

ХАЗАИНЪТ

Хитруша! И кого от тези двама,
баща си или майка си залъгва?

ФЕНТЪН

И двамата. Затуй стори така, че
подир дванайсет в черквата да чака
свещеник, който тайно да обвърже
във свят съюз две любещи сърца.

ХАЗАИНЪТ

Съгласен! Вие давай­те момата —
свещеника го имате от мен!

ФЕНТЪН

А ти вземи това сега в предплата,
остатъкът ще звънне подир ден!

Излизат.

ПЕТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Стая в хана „Пра Жартиерата“.

Влизат Фалстаф и мистрис Скокли.

ФАЛСТАФ

Стига приказки! Върви! Щом съм казал — ще дойда. За трети път. Дано нечетното число ми помогне! Върви, върви! Казват, че нечетните спонасяли при раждане, умирање и други начинания.

Бягай!

МИСТРИС СКОКЛИ

Хубаво! Ще ви намеря верига. И за рогата не се безпокойте!

ФАЛСТАФ

Бягай, ти казвам! Времето тече! Да ти видя гърба!

Мистрис Скокли излиза.

Влиза, преоблечен, Форт.

Здравейте, мистър Брод! Мистър Брод, тази нощ или никога! Бъдете към дванайсет часа в парка при Хърновия дъб и ще видите чудеса!

ФОРТ

Защо? Не бяхте ли вчера на срещата, която тя ви беше дала?

ФАЛСТАФ

Бях, мистър Брод, но отидох, какъвто ме виждате — жалък старец, а се върнах жалка баба. В този мизерник Форт, мистър Брод, се е заврял най-хитрият от всички демони на ревността, които някога са обладавали умопомрачени хора! Ще ви призная, мистър Брод, че той ми хвърли един невероятен бой! Но това, защото се бях преоблякъл

като жена. Иначе като мъж, мистър Брод, мен не може да ме уплаши и Голиат, защото, ако той е имал копие като кросно, аз пък знам, че животът е совалка...^[69] Но сега бързам. Придружете ме и ще ви разкажа всичко, мистър Брод! От времето, когато скубех перата на гъските, бягах от училище и шибях пумпали, бях забравил какво значи да те пердашат! Елате! Ще ви разправя интересни работи за този Форт! Тая нощ ще му платя за всичко и ще ви дам женичката му в ръцете. Чудеса има да стават, мистър Брод! Да вървим!

Излизат.

^[69] „... Голиат... совалка...“ (библ.) — Голиат е огромният филистимянский воин, който извикал на двубой най-силните от евреите и бил убит от юношата Давид; за него се казва, че копието му било дебело като кросно; совалка — парафраза на пасаж от книгата на Йов: „Дните ми са по-бързи от совалката на тъкача.“ ↑

ВТОРА СЦЕНА

В Уиндзорския парк.

Влизат Пейдж, Плиткоу и Хаплю.

ПЕЙДЖ

Насам, насам! Ще се скрием в рова на замъка и там ще чакаме, докато видим светлинките на духовете. Сине Хаплю, да не пропуснеш дъщеря ми!

ХАПЛЮ

Няма, татко! Аз приказвах с нея и си уговорихме една условна дума. Тя ще бъде в бяла рокля и аз като ѝ кажа: „Му-у-у!“, тя ще ми отговори: „Бе-е-е!“ и по това ще се познаем.

ПЛИТКОУ

Хубаво. Но защо са ви тези „му-у-у“ и „бе-е-е“ — и така по бялото ще я различиш!

Бие часовник.

Десет е!

ПЕЙДЖ

Нощта е тъмна — тъкмо за духове и блуждаещи пламъчета! Номерът ще стане чудесен, да не чуе дяволът! Пък и да чуе, нали него — рогатия — сме тръгнали да ловим! Хайде, след мен!

Излизат.

ТРЕТА СЦЕНА

Близо до парка.

Влизат мистрис Пейдж, мистрис Форт и доктор Кайус.

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Помнете, господин докторе, дъщеря ми е в зелено! Като стане време, хванете я за ръката, бягайте към дома на викария и там претупайте обреда! Хайде, вървете напред! Ние двете трябва да пристигнем заедно.

ДОКТОР КАЙУС

Аз знае какво да прави. Adieu!

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Сбогом, господин докторе!

Доктор Кайус излиза.

Мъж ми май няма толкоз да се радва на подигравката с Фалстаф, колкото ще се ядоса от венчавката на дъщеря ни. Но нищо — по-добре малко караница, отколкото много мъки.

МИСТРИС ФОРТ

Къде са Ана с феите и оня уелски таласъм, отец Хю?

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Сгушили са се в един трап до Хърновия дъб с потулени свещи. Когато ние се срещнем с Фалстаф, те ще се разтичат с тях в тъмното.

МИСТРИС ФОРТ

Здравата ще се уплаши, сигурна съм!

МИСТРИС ПЕЙДЖ

И да не се уплаши, ще го направим за смях; пък ако се
уплаши, смехът ще е двоен!

МИСТРИС ФОРТ

Ще има да ни помни!

МИСТРИС ПЕЙДЖ

На всички жадни за наслада
такваз награда им се пада!

МИСТРИС ФОРТ

Време е! Към дъба, към дъба!

Излизат.

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Близо до парка.

Влизат отец Евънс, преоблечен като таласъм, и други Феи и Духове.

ОТЕЦ ЕВЪНС

Тук, тук, духчета! Припкай, припкай, феички! И помнете
ролите си! Не се пойте! Всички с мен в трапа и като ви дам знак,
правете, каквото ви казах! Припкай, припкай, феички! Тук, тук,
духчета!

Излизат.

ПЕТА СЦЕНА

В парка, край Хърновия дъб.

Влиза Фалстаф, преоблечен като Хърн, с еленови рога на главата.

ФАЛСТАФ

Уиндзорският часовник би дванайсет! Настъпва дългочаканият миг! О, помогнете ми, сластолюбиви богове! Зевсе, спомни си как заради Европа се превърна в бик^[70]! От много страст чак рога ти покараха! О, всесилна любов, която правиш от животното човек и от човека — животното! Спомни си, Зевсе, как взе образа на лебед, за да обладаеш Леда^[71]. О, всемогъща любов, която можеш от един бог да направиш гъсок! Каква сила — да накараш едно божество толкоз да обича, че да стане на добиче, толкоз от любовта да е пернато, че да стане на пернато! А щом безсмъртните просто пощръкляват, какво остава за нас, простосмъртните! Колкото до мен, ето ме — уиндзорски елен, и то навярно най-тлъстият в цялата гора! О, Зевсе, охлади ме малко, че както съм се разгонил, лойта ми ще се стопи до капка!... Някой иде! Моята самка?

Влизат мистрис Форт и мистрис Пейдж.

МИСТРИС ФОРТ

Сър Джон? Вие ли сте, елене мой, рогачо мой горди?

ФАЛСТАФ

О, кошутко моя черноопашатичка! Нека бръмнат рояци испански мухи, нека ваят мандрагори, град да бие от индийски картофи, вихри да бушуват от захарни целувки, да се леят от небето сиропи, аромати и любовни зарзавати — не ме е страх: тук ще се свра!

МИСТРИС ФОРТ

Но с мен, мили мой, е и мистрис Пейдж!

ФАЛСТАФ

Тогава разделете ме по браконьерски: за всяка по бут, за пазача на парка — плешките, задницата — за мен, а рогата — за мъжете ви! Е, не съм ли отличен ловец, а? Не говоря ли като самия Хърн? Този път Купидон^[72] си е поправил поведението и ще ме възнагради за всички мъки. Духът на Хърн ви приветства, красавици!

Шум зад сцената.

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Божичко, какъв е този шум?

МИСТРИС ФОРТ

Прости, господи, греховете ни!

МИСТРИС ПЕЙДЖ и МИСТРИС ФОРТ

Да бягаме!

Избягват.

ФАЛСТАФ

Явно сатаната не иска да съгреша от страх, че маста ми ще му подпали преизподнята! Инак защо постоянно ще ми се пречка?

Влизат — със запалени свещи — отец Евънс, преоблечен, както преди; Ана Пейдж, мистрис Скокли като царица на феите; Пистол като Пък^[73]; Децата като феички и духчета.

МИСТРИС СКОКЛИ

Феи леки и прозирни,
лунни сенчици немирни,
да шумите престанете,
работата си почнете!
Дай им заповеди, Пък!

ПИСТОЛ

Духове и феи, в кръг!
Паячко и Щурчо, вижте
всяка стая и огнище —
ако нещо не във ред е,
вий от щипане сторете
като боровинка синя
недобрата домакиня!
Нашата кралица мрази,
който чистота не пази.

ФАЛСТАФ

Духове! Който им проговори, умира! Ще легна и ще зажумя!
Човек не трябва да ги гледа какво правят!

ОТЕЦ ЕВЪНС

Ти, Сънчо-Дремчо, дух чевръст,
опиколи околоръст
и на момата, дето строго
пред лягане се моли Погу,
детински сънища прати,
а на пезсрамниците ти
щипи ръце, педра и гръд,
та да не могат да заспят!

МИСТРИС СКОКЛИ

На работа, подлунно мое племе,
чевръсти феи, не губете време,
обиколете Уиндзорския замък
и осветете кулите от камък,
та здрави чак до Праведния съд,
те своята господарка да красят,
тъй както ги краси самата тя;
след туй със сок от тайнствени цветя
на Ордена^[74] креслата поръсете,
та той, дълбоко предан на кралете,
през вековете да изтрае як

със всеки герб и хералдичен знак;
а после на моравата отвънка
хванете се като Жартиера тънка
и в танца ви да избуи следата,
където сте докоснали тревата,
и тук с подскок, а там със реверанс
девиза „Noni soit qui mal y pense“^[75]
вий изпишете във лехички цветни,
та украшението му да светне
като онуй от бисер изтъкано
под сгънатото рицарско коляно!...
Но обичай, на духовете скъп
е във един край Хърновия дъб
да изиграят танца си свещен!

ОТЕЦ ЕВЪНС

Ръка в ръка и пързо, в такт със мен!
Светулки мили и дръвчета гнили,
хвърлете лъч над нашите кадрили!...
Но стой! Подушвам миризма човешка!

ФАЛСТАФ

Този уелски караконджо ще ме превърне в сирене

ПИСТОЛ

Да стане сирене бои се той,
когато е отдавна бъчва лой!

МИСТРИС СКОКЛИ

Огньо-огънко чевръст,
я лизни го този пръст:
ако нищо му не става,
значи, е душица права;
ако дръпне се опарен,
значи, вътре е покварен!

ПИСТОЛ

Дай пръст насам!

ОТЕЦ ЕВЪНС

Ще пламне ли тоз корен?

ФАЛСТАФ

О-о-о-о!

МИСТРИС СКОКЛИ

Нечист! Нечист! Затънал в грях позорен!

Доказа опитът ни що за тип е!

Около него! Всеки да го щипе!

ПЕСЕН

„Пфу на тез греховни страсти,
пфу на тез позорни сласти,
дето уж мъждят едвам,
но след миг са вече плам
и от мислите без срам
лумват във пожар голям!
Пфу — щипете, пфу — бодете,
пфу — развратника пърлете,
додето петлите на Уиндзор пропеят
и месец, звезди и свещи избледнеят!“

Докато духовете пеят в кръг и измъчват Фалстаф,

Влизат: първо — доктор Кайус, който извежда едно момче в зелена рокля; след него — мистър Хаплю, който извежда друго момче в бяло; и накрая — Фентън, който отвлича Ана Пейдж. Чува се ловджийска глъчка и Духовете избягват, Фалстаф смъква еленовите си рога и се изправя.

Влизат Пейдж, Форт, мистрис Пейдж, мистрис Форт и — след малко — отец Евънс.

ПЕЙДЖ

Ха, спипахме го! Дръжте го, пазачи!

Я виж го Хърн къде ловувал, значи!

МИСТРИС ПЕЙДЖ (*към Пейдж*)

Съпруже, нека прекратим шегата!...

Към Фалстаф.

Харесахте ли уиндзорките, сър?

Венецът ви приляга за гората,
но за града съвсем не е добър!

ФОРТ

Е, сър, кой е рогоносецът? Мистър Брод, този Фалстаф се оказа един мошеник, и то рогат! Ето ги и рогата му, вижте ги, мистър Брод! При това, мистър Брод, той можа да използва от мистър Форт само коша му за пране, тоягата му и двайсетте фунта; но тях той ще трябва да ги върне на вас, мистър Брод, тъй като сте му задържали в залог конете, мистър Брод!

МИСТРИС ФОРТ

Ах, сър Джон, не ни провървя на двамата! Все нещо ни попречваше. Явно няма да мога да бъда ваша, но винаги ще ви считам за свой мил елен!

ФАЛСТАФ

Само че дългоух. Голямо магаре излязох! Сега разбирам всичко!

ФОРТ (*сочи рогата*)

И вол също. Имаме доказателства и за двете.

ФАЛСТАФ

Значи не са били истински духове? Мен на два-три пъти ми мина през ума, че не са, но гузната съвест и изненадата ме накараха да се хвана въпреки здравия разум на такава измама, съшита с бели конци. Гледай ти как лесно един умен човек можело да бъде разигран като палячо, когато е поел по кривия път!

ОТЕЦ ЕВЪНС

Сър Джон Фалстаф, ако служите на Пога и се отречете от низките страсти, туховете няма да ви щипят вече.

ФОРТ

Добре казано, отче караконджо!

ОТЕЦ ЕВЪНС

Но и вие, мистър Форт, ще пъде допре да оставите вашите ревливости!

ФОРТ

Вече няма да се усъмня в жена си нито веднъж, отче, до деня, в който вие не се изхитрите да я ухажвате на правилен английски!

ФАЛСТАФ

Кога съм си забравил мозъка на слънце, та е тъй изсъхнал, че да не усетя такава явна клопка! Да се оставя да ме яхне един планински пръч^[76]! Скроих си сам шутовски калпак от уелска вълна! Сега ми остава само да се задавя от битото им сирене!

ОТЕЦ ЕВЪНС

От пито сирене лой не става. А вашият търпух е само лой!

ФАЛСТАФ

„Пито сирене“, „търпух“! До какво доживях: да се гаври с мен един, който кълца на кайма езика ни. Един такъв удар стига, за да сложи край на всички весели гуляи и да угроби стария чудесен разврат в цялото кралство!

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Но, сър Джон, наистина ли си мислите, че ако ние — две омъжени жени — бихме били склонни да погазим честта си и да се обречем на пъкъла, то дяволът щеше да ни избере точно вас за примамка?

ФОРТ

Точно един толум с масло! Един чувал сено.

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Една ловджийска наденица!

ПЕЙДЖ

Един дърт, мухлясал суджук!

ФОРТ

Покварен като сатаната!

ПЕЙДЖ

Беден като праведния Йов^[77]!

ФОРТ

И неправоен като жена му!

ОТЕЦ ЕВЪНС

Затънал в плудство и кръчми, пиянство, попойща, чревоугодие, прелюподеяния и сквернословия!

ФАЛСТАФ

Добре! Паднал съм ви! Карайте! За нищо не ме бива вече! Не мога дори на този уелски козяк да му запуша устата! Той ще ми бъде за саван, то се е видяло! Правете с мен каквото щете!

ФОРТ

Ще правим, бъдете спокоен! Ще ви закараме сега в Уиндзор при вашия познат, мистър Брод, комуто сте обещавали своднически услуги и от когото сте измъкнали доста парички. Да ги върнете, ще бъде за вас по-страшна мъка от всички досега!

ПЕЙДЖ

Все пак недейте клюмва, рицарю! Каня ви на греяно винце вкъщи, за да можете да се посмеете на жена ми, която сега се смее на вас. Кажете и, че мистър Хаплю се е венчал за дъщеря й!

МИСТРИС ПЕЙДЖ (*настрани*)

Докторът не се е произнесъл още! Ако Ана Пейдж ми е истинска дъщеря, трябва вече да е станала жена на французина.

Влиза Хаплю.

ХАПЛЮ

О-о-о, татко Пейдж! О-о-о!

ПЕЙДЖ

Какво има, зетко? Свършихте ли работата?

ХАПЛЮ

Добре я свършихме! Ще разкажа на цялото графство Глостър! Да ме обесят, ако не разкажа всичко!

ПЕЙДЖ

Но какво всичко? Казвай!

ХАПЛЮ

Пристигам в Итън, за да се венчая с мистрис Ана Пейдж, ама тя излезе един пъпчив дангалак! Да не беше в черква, щях да я пребия от бой или той щеше да ме пребие! Човек да не съм, ако не я мислех за Ана Пейдж, а пък то излезе конярчето от пощата.

ПЕЙДЖ

Бога ми, ти си объркал нещо!

ХАПЛЮ

Няма нужда да ми го казвате! Щом съм взел момче вместо момиче! Но ако бяха ни венчали, честна дума, нямаше да го взема въпреки женските му дрехи!

ПЕЙДЖ

Че твоята глупост е виновна! Не ти ли казах да разпознаеш дъщеря ми по цвета на роклята?

ХАПЛЮ

Но тя беше в бяло! И аз ѝ казах „Му-у-у!“, а тя ми каза „Бе-е-е!“, както се бяхме уговорили с Ана, пък не излезе Ана, а конярчето от пощата!

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Драги Джордж, не се гневете: аз знаех плана ви и нарочно облякох дъщеря си в зелено. Сега тя е с доктора в дома на викария и вече сигурно са венчани.

Влиза доктор Кайус.

ДОКТОР КАЙУС

Каде мистрис Пейдж? Parbleu, аз изигран! Аз оженен за un garçon, un^[78] селянтшето, parbleu, за един момтше, кое не Ана Пейдж! Parbleu, аз изигран!

МИСТРИС ПЕЙДЖ

Какво? Нали взехте феята в зелено?

ДОКТОР КАЙУС

Parbleu, в зелено и момтше! Parbleu, аз обърне цял Уиндзор нагоре с кракатата!

Излиза.

ФОРТ

Чудна работа! Кой тогава е отвлякъл истинската Ана?

ПЕЙДЖ

Предчувствам нещо лошо! Мистър Фентън иде насам!

Какво туй всичко значи, мистър Фентън?

АНА

Простете, татко мой! Прости ми, майко!

ПЕЙДЖ

Защо не сте със мистър Хаплю, дъще?

МИСТРИС ПЕЙДЖ (*настрани*)

Защо си изиграла доктор Кайус?

ФЕНТЪН

Не я мъчете! Ще ви кажа всичко:
вий готвехте за нея срамен брак
против желанията на сърцето,
а ние, обещаващи се отдавна,
неразторжимо свързахме се днес.
Грехът на дъщеря ви е безгрешен
и никой няма право да я съди
за непокорство, хитрост и измама,
щом тя благодарение на него
избягва хилядите грехове,
които носи бракът по принуда!

ФОРТ

Какво стоите като вкаменени?
По воля божия човек се жени!
Земите ни избира ги парата —
жените ни раздава ги съдбата!

ФАЛСТАФ

Много се радвам, че целихте мен, а пък стрелата ви се
отплесна към вас!

ПЕЙДЖ

Е, няма как! Да бъде ваша, Фентън!
Приемам неизбежното с усмивка!

ФАЛСТАФ

Или както казваме ние, ловците: „Нощна хайка дивеч не
подбира.“

МИСТРИС ПЕЙДЖ

И аз не ще упорствувам тогава.
Щастливи дни небето да ви дава!...
Съпруже, нека идем у дома ни —
край весел огън, пред пенливи кани
да си припомним славната шега
с кошове, фусти, феи и рога...
И вий, сър Джон...
Да, той си заслужава —
рече ли нещо, непременно става.
Сър Джон, с успеха си бъдете горд:
днес мистър Брод ще спи със мистрис Форт

Излизат.

[70] „...се превърна в бик...“ (*митол.*) — Зевс — върховният бог на древногръцката религия, влюбен в Европа, дъщеря на финикийския цар Агенор, се преобразил в бик и когато девойката го възседнала на игра, я отнесъл през вълните на остров Крит. ↑

[71] „...за да обладаеш Леда...“ (*митол.*) — Зевс съблазнил дъщерята на етолийския цар Тестий — Леда, като ѝ се явил в образа на лебед. ↑

[72] Купидон (*митол.*) — римски бог на любовта, изобразяван обикновено като крилато момченце — често сляпо, въоръжено с лък и стрели: златни — за щастливата любов, и оловни — за нещастната. ↑

[73] Пък (или Хобгоблин) — нарицателно име на малките пакостливи духове от старите английски поверия. Използван от Шекспир в „Сън в лятна нощ“. ↑

[74] „...Ордена...“ — става дума за Ордена на жартиерата, върховен орден на английската аристокрация, чиито церемонии се

извършвали в Уиндзорския замък. С него е свързано и названието на хана от пиесата. ↑

[75] *Honi soit qui mal y pense (фр.)* — „Тежко томува, който зло ни мисли“ — девиз на носителите на Ордена на жарттиерата — мото на днешния английски герб. Самият орден представлявал синя лента, която се затягала със златна тока под лявото коляно. ↑

[76] „...планински пръч...“ — в очите на столичната аристокрация от Шекспирово време уелсците са били изостанали планинци-животновъди. ↑

[77] Праведния Йов (*библ.*) — образец на дълбоко вярващ човек от еврейската история. Бог позволил на Сатаната да го изпита: Йов загубил всичко, което имал, и заболял от страшна язва, но останал твърд във вярата си, макар жена му да го съветвала да се отрече от своя бог. ↑

[78] „...un garçon, un...“ (*фр.*) — едно момче, едно... ↑

МНОГО ШУМ ЗА НИЩО^[1]

[0] Оригина̀лното название на комедията е „Much Ado About Nothing“. Името на Киселица е в оригинала Verges — народно произношение на Verjuice (кисел пло̀дов сок). ↑

ДЕЙСТВАЩИ ЛИЦА

ДОН ПЕДРО — арагонски принц
ДОН ХУАН — негов незаконен брат
БЕНЕДИКТ — млад падуански благородник
КЛАВДИО — млад флорентински благородник
ЛЕОНАТО — губернатор на Месина
АНТОНИО — негов брат
БАЛТАЗАР — слуга на Дон Педро
КОНРАД, БОРАЧИО — свита на Дон Хуан
КУЧИДРЯН — началник на градската стража
КИСЕЛИЦА — негов помощник
ОТЕЦ ФРАНЦИСК
КЛИСАР
ПАЖ
ХЕРО — дъщеря на Леонато
БЕАТРИЧЕ — племенница на Леонато
УРСУЛА, МАРГАРИТА — компаньонки на Херо
Пратеници, свирачи, стражи, придворни и др.

Място на действието: Месина.

ПЪРВО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Пред дома на Леонато.

Влизат Леонато, Херо, Беатриче и Пратеник.

ЛЕОНАТО

Писмото казва, че Дон Педро Арагонски пристига тази вечер в Месина.

ПРАТЕНИК

И трябва да е вече съвсем близо — оставих го на три мили от града.

ЛЕОНАТО

А много ли благородници загубихте?

ПРАТЕНИК

Само неколцина. От известните — ни един.

ЛЕОНАТО

Победата е двойна, когато победителят връща войската си цяла. Тук пише, че Дон Педро бил наградил с високо отличие младия флорентинец Клавдио.

ПРАТЕНИК

Чест, заслужена от него и справедливо отсъдена от Дон Педро. Този рицар далеч надмина онова, което младостта му предвещаваше — на вид като агне, той се би като лъв и тъй надхвърли всичките ни очаквания, че не очаквайте от мен да ви опиша подвизите му, както заслужават.

ЛЕОНАТО

Вуйчо му, който живее тук, в Месина, ще се радва да чуе за това.

ПРАТЕНИК

Аз му отнесох вече писма. И радостта му беше тъй голяма, че за да остане скромна, се опита да се скрие зад проявите на скръбта.

ЛЕОНАТО

Нима е избухнал в плач?

ПРАТЕНИК

И то обилен!

ЛЕОНАТО

О, този непринуден изблик на нежност! Няма лице по-чисто от онова, което той е изкъпал. И колко по-добре е да плачеш от радост, вместо да се радваш на плач!

БЕАТРИЧЕ

Извинете, дали се е завърнал Дон Рапиро?

ПРАТЕНИК

За пръв път чувам това име, госпожице. Нямаме такъв благородник във войската.

ЛЕОНАТО

За кого става дума, племеннице?

ХЕРО

Братовчедка ми пита за синьор Бенедикт от Падуа.

ПРАТЕНИК

О, да, той се върна, и то жив и весел, както винаги.

БЕАТРИЧЕ

Беше разлепил навсякъде обяви, че е готов да се надстрелва с Амура, а шутът на вуйчо ми се подписа под тях от името на Амур с прибавка, че стрелите щели да бъдат от тъпите, за биене на гарги. Кажете, моля ви, колко души е убил и изял във войната или по-скоро

само колко е убил, защото аз му се заклех, че ако убие поне един враг, ще го изям сама.

ЛЕОНАТО

Племеннице, ти прекалено остро нападаш синьор Бенедикт, но струва ми се, че той ще излезе наглава с теб.

ПРАТЕНИК

Той се прояви много добре в тази война, госпожице.

БЕАТРИЧЕ

Навярно сте имали залежали припаси и синьор Бенедикт се е проявил в унищожаването им. Той не знае страх в яденето, стомахът му е превъзходен. Но колкото до смелостта на сърцето му...

ПРАТЕНИК

Напротив, госпожици, синьор Бенедикт е отличен воин.

БЕАТРИЧЕ

Против госпожици — да, но какъв е против рицарите?

ПРАТЕНИК

Рицар срещу рицарите и воин срещу воините. Той е просто изпълнен с добри качества.

БЕАТРИЧЕ

Именно. Той е един пълен мъж. Въпросът е с какво е пълен... Но всички сме смъртни.

ЛЕОНАТО

Господине, не си създавайте превратно впечатление за племенницата ми. Между нея и синьор Бенедикт отдавна се води нещо като весела война. Те не могат да се срещнат, без да кръстосат шпагите на своето остроумие.

БЕАТРИЧЕ

При което той, уви, никога не излиза победител. След последната ни схватка, четири от петте му умствени способности^[1] го напуснаха, накуцвайки, като оставиха петата, в главата му, сама да го управлява. Така че ако още има здрав разум, колкото да опазва кожата си, нека си го държи, за да може да минава за разумно същество и да се отличава от коня си. А с кого дружи сега? Той всеки месец има нов побратим.

ПРАТЕНИК

Нима е възможно това?

БЕАТРИЧЕ

Напълно! Той променя своята привързаност, както сменя формата на шапките си. Един нов калъп и готово!

ПРАТЕНИК

Изглежда, госпожице, че синьор Бенедикт не е записан в почетната ви книга.

БЕАТРИЧЕ

То се знае. Иначе бих я хвърлила веднага в огъня. Но кажете наистина, кой му е приятел сега? Нима не се е намерил още един самохвалко, готов да иде с него на гости у дявола?

ПРАТЕНИК

Той се движи най-често в обществото на благородния Клавдио.

БЕАТРИЧЕ

О, господи! Бенедикт ще му се лепне като болест. Той е поприлепчив и от чумата и на този, когото зарази със себе си, кукувицата моментално му изпива ума. Бог да пази нещастния Клавдио! Ако е прихванал остър Бенедиктит, лекуването му ще излезе най-малко хиляда фунта.

ПРАТЕНИК

Простете, госпожице, не бих искал да се дуелирам с вас.

БЕАТРИЧЕ

Бъдете спокоен, добри приятелю.

ЛЕОНАТО

Ти, племеннице, си предпазена от тази болест и кукувицата нищо няма да ти стори.

БЕАТРИЧЕ

Защо? Би могла! Само че на куково лято.

ПРАТЕНИК

Дон Педро пристига.

Влизат Дон Педро, придружен от Балтазар и други; Дон Хуан, Клавдио и Бенедикт.

ДОН ПЕДРО

Драги синьор Леонато, като приемате мен, вие отваряте вратите си на грижата. Светът е на мнение, че излишните разходи трябва да се избягват, а вие сам си ги дирите.

ЛЕОНАТО

Никога грижата не е посещавала дома ми, скрита под образа на ваша светлост — защото всеки знае, че когато грижата отминава, настъпва радост, а пък когато вие ни оставяхте, радостта си вземаше сбогом от къщи, за да отстъпи място на тъгата.

ДОН ПЕДРО

Твърде охотно се нагърбвате с нов товар. Госпожицата е навярно ваша дъщеря?

ЛЕОНАТО

Майка й често ми го е казвала.

БЕНЕДИКТ

Нима сте се съмнявали в това, та често сте я питали?

ЛЕОНАТО

О, не — тогава вие бяхте още малък.

ДОН ПЕДРО

Улучен, Бенедикт! Ясно е каква слава имаш! Но госпожицата е просто отрязала главата ви, Леонато. Радвайте се, мила госпожице, че приличате на тъй достоен баща!

БЕНЕДИКТ

И все пак, колкото и да му прилича, тя не би се съгласила срещу цяла Месина да носи на раменете си главата му точно каквато е.

БЕАТРИЧЕ

Чудно как още продължавате да говорите, синьор Бенедикт! Никой не ви обръща внимание!

БЕНЕДИКТ

О, госпожице Презрение, вие сте била още жива?

БЕАТРИЧЕ

Нима може презрението да умре, когато има такава чудесна храна в лицето на синьор Бенедикт! Самата учтивост се превръща в презрение, щом вие се появите на хоризонта й.

БЕНЕДИКТ

Значи учтивостта ви е постоянна като ветропоказател. Но слава богу всички жени — с изключение на вас — показват слабост към мен и аз горещо съжалявам, че съм тъй хладен, та не мога да отговоря на някоя от тях.

БЕАТРИЧЕ

И какво щастие за всичките! Иначе би трябвало да търпят един твърде досаден обожател. Благодаря на бога и на хладната си кръв, по този въпрос сме с вас в съгласие: за мен е по-приятно да слушам как кучето ми лае по гаргите, отколкото един мъж да ми се обяснява в любов.

БЕНЕДИКТ

И дано бог, госпожице, не ви отклони от тези чувства, тъй доста нещастници ще избегнат съдбата да ходят с издрана физиономия.

БЕАТРИЧЕ

Нищо страшно, ако тя е като вашата. Със или без драскотини, за нея би било все едно!

БЕНЕДИКТ

Признавам, с такъв речник вие ще бъдете чудесна учителка за папагали^[2].

БЕАТРИЧЕ

Че какво? Една птица с моя език е за предпочитане пред четириногото с вашия.

БЕНЕДИКТ

Да, бих желал конят ми да е бърз и неуморен като езика ви. Но вие, ако искате, продължавайте! Аз слагам точка.

БЕАТРИЧЕ

Вие винаги слагате точка след една такава конярска шега, зная ви не от вчера.

ДОН ПЕДРО

...И това е всичко, Леонато. Синьор Клавдио, синьор Бенедикт, моят скъп приятел Леонато ви кани у дома си. Предупредих го, че ще трябва да останем най-малко месец, а той казва, че би желал нещо да ни задържи за по-дълго. И аз се кълна, че това не е само любезност, а дума, идеща от сърцето.

ЛЕОНАТО

Уверявам ви, че клетвата ви не е лъжлива, принце.

Към Дон Хуан.

Приветствам в своя дом и ваша милост. Тъй като сте се помирили с брат си, аз съм изцяло на вашите услуги.

ДОН ХУАН

Благодаря ви. Не съм от многословните, но все пак благодаря ви.

ЛЕОНАТО

Моля ваша светлост да ме предшества.

ДОН ПЕДРО

Не, дайте ми ръката си, Леонато! Да влезем заедно!

Излизат всички освен Бенедикт и Клавдио.

КЛАВДИО

Бенедикт, забеляза ли дъщерята на домакина ни?

БЕНЕДИКТ

Погледнах я, но не я забелязах.

КЛАВДИО

Не ти ли се видя много скромна млада особа?

БЕНЕДИКТ

Какво искате? Да ви кажа откровенно и по човешки искреното си мнение или да ви отговоря по моему, като всеизвестен враг и тиран на женския пол?

КЛАВДИО

Не, моля ти се, отговори ми искрено!

БЕНЕДИКТ

Добре тогава. Струва ми се, че за висока оценка е мъничка, за тежка оценка — тъничка, а за блестяща оценка — тъмничка. Ще си

разреша да кажа за нея само това: че ако не беше каквато е, би била некрасива; и че понеже е точно каквато е, не ми харесва.

КЛАВДИО

Ти мислиш, че се шегувам. Моля ти се, кажи ми наистина: как ти се струва?

БЕНЕДИКТ

Ще я купувате ли, та се осведомявате толкова за нея?

КЛАВДИО

Нима с целия този свят би могла да се купи такава скъпоценност?

БЕНЕДИКТ

Като нищо, и даже с калъфчето. Но сериозно ли ме питате или си правите шеги като онези веселяци, които твърдят, че слепият Купидон^[3] бил голям ловец на зайци, или че ковачът Вулкан^[4] се занимавал с дърводелство? Кажете ми в какъв ключ да запея, за да се включа в песента ви?

КЛАВДИО

В моите очи това е най-прелестната девойка, която съм виждал!

БЕНЕДИКТ

Пък аз още нямам нужда от очила, а досега не съм забелязал нищо такова. Братовчедка ѝ например наистина е обладана от бесовете, но е по-хубава от нея, колкото първият ден на май е по-хубав от последния на декември. Но вие, надявам се, нямате намерение да ставате съпруг. Или се лъжа?

КЛАВДИО

О, дори да бях дал клетва за безбрачие, кой знае дали щях да я удържа, ако Херо би ме пожелала!

БЕНЕДИКТ

Дотам ли стигнахме? Няма ли на тоя свят един мъж, който да иска да носи шапката си, без опасност, ще нещо ще му я надигне отвътре^[5]? Няма ли да видя най-сетне един шейсетгодишен ерген? Ваша си работа! Щом искате сам да си нахлузите ярема на врата, то носете му белега и прекарвайте неделите у дома си в набожни въздишки! Но ето Дон Педро иде за вас.

Влиза отново Дон Педро.

ДОН ПЕДРО

Каква тайна ви е задържала, господа, та не влязохте с нас в дома на Леонато?

БЕНЕДИКТ

Бих искал ваша светлост да ме принуди да я кажа.

ДОН ПЕДРО

Заповядвам ти в името на твоята клетва за подчинение!

БЕНЕДИКТ

Вие чувате, граф Клавдио. Аз за тайните съм ням като гроб, вярвайте ми. Но трябва да се подчиня, клетва съм полагал, няма как!... Той е влюбен. В кого? Това питате вие. Отговорът ми е къс, защото и тя е късичка на ръст. В Херо, дъщерята на Леонато.

КЛАВДИО

Пълен отговор, ако беше така.

БЕНЕДИКТ

Чувайте го, принце — говори като злодея от приказката:^[6] „Нищо няма, нищо не е имало и да даде бог нищо да няма.“

КЛАВДИО

Не, признавам: ако чувството ми не се промени скоро, да даде бог нещо да има.

ДОН ПЕДРО

Амин, ако я обичате наистина! Защото тя е напълно достойна за вас.

КЛАВДИО

Не го ли казвате, за да ме изпитате, принце?

ДОН ПЕДРО

Говоря искрено, кълна се в честта си!

КЛАВДИО

Аз — още по-искрено, кълна се в правдата!

БЕНЕДИКТ

Аз — най-искрено, кълна се в двете си чести и двете си правди!

КЛАВДИО

Аз чувствам, че я обичам!

ДОН ПЕДРО

А аз зная, че тя го заслужава!

БЕНЕДИКТ

А аз пък не чувствам, че тя може да бъде обичана, и не зная с какво може да го е заслужила! И няма огън, който да стопи това мое убеждение. С него ще умра на кладата.

ДОН ПЕДРО

И с право. Ти винаги си бил упорит еретик по отношение на красивия пол.

КЛАВДИО

И винаги е издържал ролята с големи усилия на волята.

БЕНЕДИКТ

Благодарен съм на тази, която ме е заченала; признателен съм ѝ, задето ме е отгледала; но да позволя на една жена да зове ловци, надувайки открито собствения ми рог, или дори само да ме кара да си го нося скришом на невидим ремък^[7] — не, благодаря! Да прощават всичките! Не искам после да подозирам без право някоя от тях и затова ще се възползвам от правото си да не се доверявам сега на никоя. И заключението накрая — от което ще бъда безкрайно щастлив, — е, че ще си умра неженен!

ДОН ПЕДРО

Аз пък мисля, че преди да умра, ще те видя блед от любов.

БЕНЕДИКТ

От гняв, от болест, от глад — може, принце, но не от любов! Ако докажете, че съм загубил от любов толкоз кръв, колкото би могла да ми върне една глътка вино, давам ви право да ми избодете двете очи с перото на някой драскач на любовни балади и да ме окачите над входа на който и да е публичен дом вместо фирма „При слепия Купидон“.

ДОН ПЕДРО

Но мисли му — ако не удържиш на думата си, ще станеш добра мишена за подигравки.

БЕНЕДИКТ

Съгласен. Ако не я удържа, окачете ме като котка в кошница^[8] и който ме улучи със стрелата си, назовете го Адам Бел и Робин Худ^[9] едновременно.

ДОН ПЕДРО

Времето ще покаже! Нали помниш: „И дивий бик привиква на ярема“^[10]?

БЕНЕДИКТ

Това е за дивия бик, но не и за живия Бенедикт! Ако изпадна дотам, отрежете рогата на бика и ми ги прикрепете на челото; и нека някой цапач ме изрисува и под портрета ми — но с такива едри букви,

с каквито пишат „Тук се дават под наем добри коне“ — напишете: „Тук може да се види семейния Бенедикт“.

КЛАВДИО

Но ти тогава ще почнеш да бодеш.

ДОН ПЕДРО

Да, ако Купидон не си е опразнил колчана в това гнездо на любовта, което се нарича Венеция^[11], тебе скоро нещо ще те разтърси.

БЕНЕДИКТ

Може, в Месина земетресенията не са редки.

ДОН ПЕДРО

Ще се промениш и ти с времето! А междувременно, любезни Бенедикте, иди при синьор Леонато, поздрави го от мен и му кажи, че ще бъда точен за вечерята. Защото, изглежда, той прави големи приготовления.

БЕНЕДИКТ

Виж, за такива поръчки — смея да кажа — се чувствам способен. И тъй оставям ви...

КЛАВДИО

„...на милостта божия. Писано в моя дом, ако имах такъв...“

ДОН ПЕДРО

„...на шестото число на месец юли. Любещия ми Бенедикт“^[12].

БЕНЕДИКТ

Голяма духовитост! Кичите речта си с такива стари дрипи, и при туй така зле скърпени, че ако имахте малко съвест, бихте си помислили, преди да ги използвате; с което ви напускам.

Излиза.

КЛАВДИО

Една услуга ще ви искам, принце.

ДОН ПЕДРО

Това очаква само обичта ми.
Ти научи я как да ти послужи
и тя ще ти покаже как за тебе
ще усвои най-трудния урок.

КЛАВДИО

Вий знаете дома на Леонато.
Кажете, принце: има ли той син?

ДОН ПЕДРО

Не. Негова наследница е Херо.
Тя май че ти допада?

КЛАВДИО

О, мой принце,
за пръв път я видях, когато тръгвах
във този наш току-що свършил поход,
и я харесах, но с око на воин,
когото ратен труд тепърва чака,
и който няма начин да направи,
харесването да узрее в обич.
Но ето, че завърнах се и дето
военни мисли бяха на квартира,
тълпят се нежни чувства и ми спомнят,
че Херо е красива и че вече
аз любел съм я, тръгвайки на бой.

ДОН ПЕДРО

И като всеки влюбен, ще удавиш
слушателя си във потоп от думи.
Обичаш Херо. Нищо лошо няма.
Ще поговоря с нея и с баща ѝ

и ще я имаш — струва ми се, туй
преследва завъртяната ти реч.

КЛАВДИО

Как сладко вий церите болестта ми,
познали я по външния ѝ признак,
но нека я лекуваме по-дълго,
за да не би да я намери някой
прибързана!

ДОН ПЕДРО

Да правим по-широки
мостовете, отколкото реката?
Не се смущавай! Най-доброто средство
е туй, с което стигаме целта си.
Ти влюбен си и аз ще ти помогна.
Таз вечер тук ще има бал със маски;
с лице закрито, в карнавална дреха,
за теб ще се представя аз пред Херо,
и запленил с любовна реч слуха ѝ,
от твое име властно ще прелея
душата си във нейното сърце;
след туй ще поговоря със баща ѝ
и не след много тя ще бъде твоя.
Такъв е моят план. Върви след мен
и в дело ще го видиш претворен!

Излизат.

[1] „...петте му умствени способности...“ — за такива били смятани по Шекспирово време: здравият разум, въображението, находчивостта, способността за преценка и паметта. ↑

[2] „...учителка за папагали...“ — намек за любителите на груби шеги, които обучавали папагалите си да произнасят ругателства. ↑

[3] Купидон (*митол.*) — римски бог на любовта, изобразяван обикновено като крилато момченце — често сляпо, въоръжено с лък и стрели: златни — за щастливата любов, и оловни — за нещастната. ↑

[4] Вулкан (*митол.*) — римски бог на огъня и на ковашкото изкуство, съответстващ на гръцкия Хефес. Изобразяван като силен ковач с чук или клещи в ръка. ↑

[5] „...нещо ще му я надигне отвътре...“ — намек за рогата, които заплашват всеки съпруг. ↑

[6] „...като злодея от приказката...“ — става дума за една средновековна английска приказка, в която злодеят отрича ужасното убийство, което е извършил. ↑

[7] „...но да позволя... на невидим ремък...“ — т.е. да признавам пред всички, че съм мамен мъж или да крия позора си. ↑

[8] „...като котка в кошница...“ — изглежда, че по Шекспирово време за мишена при състезанията по стрелба с лък е служела котка, затворена в клетка. ↑

[9] Адам Бел, Робин Худ — прочути волни горски разбойници и стрелци от XII в., възпети в английския фолклор. ↑

[10] „...И дивий бик привиква на ярема...“ — цитат от „Испанската трагедия“ — популярна драма от Шекспировия съвременник Томас Кид. ↑

[11] „...гнездо на любовта... Венеция...“ — Венеция се славела по Шекспирово време със свободните си нрави. ↑

[12] „...любящия ви Бенедикт...“ — двете реплики на Клавдио и Дон Педро пародират изящен завършек на любовно писмо. ↑

ВТОРА СЦЕНА

Стая в дома на Леонато.

Влизат от различни страни Леонато и Антонио.

ЛЕОНАТО

Как сме, братко? Къде е синът ти? Дали се е погрижил за свирачите?

АНТОНИО

Тъкмо с тях се разправя. Но слушай: имам за теб новини, каквито не си сънувал!

ЛЕОНАТО

Добри ли?

АНТОНИО

Зависи от печата, който ще им постави бъдещето. Но на пръв поглед не са лоши, даже обещават много. Принцът и граф Клавдио се разхождали преди малко из една алея в парка ми. Тя била тъй гъсто зашумена, че един от моите хора чул съвсем ясно разговора им. Принцът открил на Клавдио, че обича племенницата ми, твоята дъщеря, и че иска да ѝ се признае в любов още тази вечер, на бала; казал, че ако тя му дадяла съгласието си, щял, без да губи време, да говори веднага с теб.

ЛЕОНАТО

А който ти е донесъл това, заслужава ли доверие?

АНТОНИО

Напълно... Ще пратя за него — разпитай го сам!

ЛЕОНАТО

Не, не. Нека считаме всичко това за сън, докато не добие плът. Но ще предупредя дъщеря си, за да обмисли как да отговори, ако то се окаже истина. Върви, съобщи ѝ го ти!

Антонио излиза.

Влиза Синът му, следван от Свирачи.

А, племеннико, ти си знаеш работата!

Към един от свирачите.

Приятелю, елате с мен, имам нужда от изкуството ви...
Племеннико, помагай, че закъсняхме!

ТРЕТА СЦЕНА

Друга стая в дома на Леонато.

Влизат Дон Хуан и Конрад.

КОНРАД

Какво има, принце? Защо сте тъй безкрайно тъжен?

ДОН ХУАН

Защото съдбата му е отпуснала края, когато ми е давала причини за тъга.

КОНРАД

Би трябвало да послушате разума си.

ДОН ХУАН

И какво ще ми донесе той, като го послушам?

КОНРАД

Ако не бързо облекчение, поне трайно търпение.

ДОН ХУАН

Чудно! Ти, който казваш, че си роден под мрачния знак на Сатурна^[13], си седнал да предлагаш успокоителни средства за смъртоносната ми болест! Аз не умея да прикривам настроенията си. Щом имам причина да съм тъжен, тъжен съм и не мога да се усмихвам на чужди смешки; щом съм гладен, ям и никого не чакам; щом ми се спи, спя, без да мисля, че някой може да има работа с мен; щом имам основания за веселие, веселя се и пет пари не давам за настроението на съседа.

КОНРАД

Да, но не бива да издавате своя нрав пред всички, докато още не сте станали независим. Неотдавна вие се опълчихте срещу брат

си и той съвсем наскоро ви прости за това; ако искате да пуснете корен в милостта му, ще трябва сам да поддържате за себе си слънчево време. От сезона, който си създадете, зависи каква жътва ще пожънете.

ДОН ХУАН

По-добре да съм шипка в плет, отколкото роза, поливана от него. И по отговаря на кръвта ми да ме презират всички, отколкото да се нагаждам, за да бъда обичан от един. Тъй че, ако не мога да бъда наречен приятен ласкател, то и никой няма да ми откаже, че съм откровен негодяй. Имат ми доверие с намордник и ме пускат на свобода с верига. Затова реших: няма да пея в клетката! Ако челюстите ми бяха свободни, щях да хапя; ако бях отвързан, щях да правя каквото си ща — но докато всичко това ми е забранено, остави ме да бъда какъвто съм и не се мъчи да ме променяш!

КОНРАД

А не можете ли някак да използвате своето недоволство?

ДОН ХУАН

Че аз го използвам непрекъснато — нищо друго нямам и само недоволствам. Но кой иде?

Влиза Борачио^[14].

Какво има, Борачио?

БОРАЧИО

Идвам от разкошната вечеря, която Леонато дава в чест на принца, вашия брат. И мога да ви съобщя нещо ново: мъти се сватба.

ДОН ХУАН

Дали не може да се излюпи от нея нещо зло? И кой е този луд, който е решил да се сродява с безпокойството?

БОРАЧИО

Кой ли? Дясната ръка на брат ви.

ДОН ХУАН

Очарователният Клавдио?

БОРАЧИО

Точно той.

ДОН ХУАН

Виж го ти, галантния красавец? И за коя, за коя? На коя е хвърлил око?

БОРАЧИО

На Херо, дъщерята и наследницата на Леонато.

ДОН ХУАН

Охо, мартенското пиле колко подранило! И отде узна за това?

БОРАЧИО

Натовариха ме да окадя къщата с благовонни^[15] и докато се занимавах с една мухлясала стая, ето че довтасват принцът и Клавдио, под ръка, в сериозен разговор. Аз се шмугнах зад един гоблен и ги чух оттам как се наговориха принцът да ухажва Херо за себе си, а като я получи, да я прехвърли на граф Клавдио.

ДОН ХУАН

Елате, елате, да отидем при тях! Тази работа може би ще нахрани злобата ми. Това новооперено хлапе носи цялата слава за моя провал. Да му се подложи крак, ще е просто божи знак! Мога ли да разчитам на двама ви? Ще ми бъдете ли верни?

КОНРАД

До смърт, господарю!

ДОН ХУАН

Да идем тогава на великолепната им вечеря. Унижението ми ще удвои тяхното веселие. Ех, да имаше готвачът им моите мисли! Но

нищо! Ще опитаме ли с вас какво може все пак да се направи?

БОРАЧИО

Само дайте заповед, господарю!

Излизат.

[13] „...мрачния знак на Сатурна...“ — според астрологическите представи родените под знака на планетата Сатурн имат меланхоличен темперамент. ↑

[14] Борачио — този помощник на Дон Жуан води името си от испанското „borracho“ — пияница. ↑

[15] „...да окадя къщата с благовония...“ — каденето на стаите с ароматни вещества замествало истинската хигиена в Англия от XVI в. ↑

ВТОРО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Зала в дома на Леонато.

Влизат Леонато, Антонио, Херо, Беатриче и други.

ЛЕОНАТО

Граф Хуан не беше ли на вечерята?

АНТОНИО

Не го видях.

БЕАТРИЧЕ

Какъв кисел вид има този човек! Не мога да го погледна, без след това цял час да имам парене в стомаха!

ХЕРО

Наистина той има меланхоличен характер.

БЕАТРИЧЕ

Идеалният мъж би бил нейде по средата между него и Бенедикт: единият стои като нарисуван и дума не продумва, а другият, като първороден син, през цялото време бърбори.

ЛЕОНАТО

Значи половината от езика на синьор Бенедикт в устата на Дон Хуан и половината от меланхолията на Дон Хуан върху лицето на Бенедикт...

БЕАТРИЧЕ

Към това един хубав крак, вуйчо, всичко останало на място и повечко пари в кесията. Такъв мъж може да получи всяка жена на света... ако съумее да спечели нейната благосклонност.

ЛЕОНАТО

С този език, племеннице, ти никога няма да си намериш съпруг.

АНТОНИО

Наистина тя бодне наляво и надясно.

БЕАТРИЧЕ

Това ще спести малко от имуществото на бога. Защото поговорката казва, че на бодлива крава той рога не дава.

ЛЕОНАТО

И ти смяташ да живееш без рога до края, така ли?

БЕАТРИЧЕ

Точно. Ако той се смили и ме остави без съпруг, за което сутрин и вечер на колене го моля. Брадат мъж — какъв ужас! Не бих го изтърпяла. Предпочитам да спя върху невлачена вълна.

ЛЕОНАТО

Можеш да си намериш съпруг без брада.

БЕАТРИЧЕ

И какво ще го правя? Да го облека в рокля, за да ми служи като камериерка? Брадатият не е вече момък, а безбрадият не е още мъж. Който не е вече момък, не е за мен, а пък който не е още мъж, аз не съм за него. И щом има дума, че старите моми развеждали маймуни на оня свят^[16], още отсега ще се спазаря с някой пътуващ зверилник да им върша тази работа в ада за шест пенса месечно.

ЛЕОНАТО

Добре, тръгвай за там тогава!

БЕАТРИЧЕ

Ще тръгна, но ще стигна само до вратата, защото оттам ще изскочи дяволът, този стар рогоносец, и ще викне: „Върви си в рая, Беатриче, върви си в рая! Тук не е място за девизи!“ И тогава аз ще оставя на него маймуните си да ги пази и хайде в рая, при свети Петър!

Той ще ме отведе, където са настанени другите като мен и ние с тях по цял ден ще си прекарваме весело.

АНТОНИО (*към Херо*)

Ти, племеннице, надявам се, ще слушаш повече баща си.

БЕАТРИЧЕ

То се знае, тя ще направи реверанс и ще каже: „Както вие желаете, татко!“ И все пак гледай, братовчедко, женихът да бъде красив, а ако не е, направи втори реверанс и кажи: „Както аз желая, татко!“

ЛЕОНАТО

Добре, добре, племеннице. И все пак надявам се, че някой ден и ти ще си намериш похлупака.

БЕАТРИЧЕ

Не, докато бог не създаде мъж от вещество, по-благородно от пръстта. Може ли жената да не страда, когато трябва да се подчинява на шепа високомерна земя, да дава отчет пред бучка самомнителна глина^[17]? Не, вуйчо, аз няма да се омъжа! Мъжете са като мен от рода Адамов и грях ще бъде да диря съпруг сред тъй близки роднини.

ЛЕОНАТО

Помни какво ти казах, дъще: ако принцът по време на танците ти заговори в оня смисъл, знаеш какво да му отвърнеш.

БЕАТРИЧЕ

А ако ухажването не потръгне, братовчедко, вината ще е в музиката. Щом принцът каже някоя нетактична дума, припомни му, че всяко нещо има свой такт и му изтанцувай един подходящ отговор. Защото ухажването, сватбата и разкаянието са като шотландската жига, паваната и галярдата^[18]. Ухажването е бързо и пламенно като жигата и не по-малко лудо от нея. След него иде сватбата — чинна, сдържана и тържествена като павана. И всичко завършва с разкаянието, което

трескаво и с треперещ крак все по-бързо и по-бързо изтропва своята галярда към трапа от два ярда^[19].

ЛЕОНАТО

Племеннице, ти гледаш твърде мрачно на живота.

БЕАТРИЧЕ

Имам добро зрение, вуйчо. Мога да отлича денем черква от колиба.

ЛЕОНАТО

Братко, маските идат. Да им направим място!

Влизат маскирани Дон Педро, Клавдио, Бенедикт, Балтазар, Дон Хуан, Борачио, Маргарита, Урсула и други.

Антонио излиза и след време се завръща, също маскиран.

ДОН ПЕДРО

Желаете ли, госпожице, да се поразходите с един ваш поклонник?

ХЕРО

Ако вървите бавно, гледате нежно и говорите малко, бих ви приела, докато се измъкна оттук.

ДОН ПЕДРО

Заедно с мен?

ХЕРО

Ще го кажа, когато поискам.

ДОН ПЕДРО

А кога ще поискате да го кажете?

ХЕРО

Когато видя лицето ви и се убедя, че мога да го понасям.
Защото не дай боже лютнята да прилича на калъфа си!

ДОН ПЕДРО

Маската ми е като колибата на стареца Филемон^[20] — сам
Зевс е приютен зад нея.

ХЕРО

Тогава защо не е покрита със слама?

Отдалечават се.

МАРГАРИТА

По-тихо, ако ще говорите за любов!

БАЛТАЗАР

Бих искал да ме обикнете.

МАРГАРИТА

А пък аз не бих искала, и то за ваше добро, защото съм
пълна с недостатъци.

БАЛТАЗАР

Кажете ми един от тях!

МАРГАРИТА

Имам навик да се моля на глас.

БАЛТАЗАР

Че още по-добре: който ви чуе, ще прибави своето „амин“
към вашата молитва.

МАРГАРИТА

„Моля ти се, Боже, прати ми един добър танцър!“

БАЛТАЗАР

„Амин!“

МАРГАРИТА

„И отърви ме от него веднага след танца!“ Подхващай, клисарю!

БАЛТАЗАР

Клисарят си мълчи. Вие го подхванахте.

Отдалечават се.

УРСУЛА

Познах ви! Вие сте синьор Антонио!

АНТОНИО

Честна дума, не съм.

УРСУЛА

Вие сте! Познах ви по това как си тресете главата.

АНТОНИО

Аз нарочно му подражавам.

УРСУЛА

Не, никой не може да го прави като него. И ръката ви е същата: суха, суха^[21] и хладна, хладна! Познах ви, познах ви!

АНТОНИО

Честна дума, не съм аз!

УРСУЛА

Хайде, хайде! Познавам ви по блестящото остроумие. Шило в торба не седи. Вие сте, вие сте! Вашите дарби си показаха рогата!

Отдалечават се.

БЕАТРИЧЕ

Няма ли да ми кажете кой ви го е казал?

БЕНЕДИКТ

Съжалявам, но не мога.

БЕАТРИЧЕ

Значи така. Била съм надута и съм си черпела остроумията от „Стоте весели случки“^[22]. Това само синьор Бенедикт го е казал!

БЕНЕДИКТ

Кой е той?

БЕАТРИЧЕ

Много добре знаете кой е.

БЕНЕДИКТ

Не, вярвайте, не зная.

БЕАТРИЧЕ

Нима никога не сте си правили смях с него?

БЕНЕДИКТ

Никога. Кажете наистина, кой е той?

БЕАТРИЧЕ

Шут на принца. Плосък палячо, който има една-единствена дарба: да измисля невероятни клюки. Само разпуснатите го харесват, и то не защото е духовит, а заради подлостта му. Останалите се забавляват с него, но той ги възмущава и затова те първо му се смеят, но после го бият. Сигурна съм, че и сега се носи нейде сред тази флотилия. И съжалявам, че не е хвърлил котва до мен.

БЕНЕДИКТ

Когато се запозная с този господин, ще му кажа какво говорите за него.

БЕАТРИЧЕ

Кажете му го. Той ще пусне едно-две бездарни сравнения по мой адрес и ако никой не му обърне внимание и не се разсмее, ще изпадне в такава меланхолия, че ще спестим една яребича кълка, защото този шут изобщо няма да може да вкуси от вечерята... Но да следваме челната двойка!

БЕНЕДИКТ

В добро и лошо!

БЕАТРИЧЕ

Не, ако ни поведат към лошото, ще ги оставя след първия кръг.

Танци. Всички — освен Дон Хуан, Борачио и Клавдио излизат.

ДОН ХУАН

Брат ми наистина изглежда влюбен в Херо; сега отведе в страни баща ѝ, за да говори с него по това. Дамите пък тръгнаха след нея и остана само една маска.

БОРАЧИО

Това е Клавдио. Познавам го по стойката.

ДОН ХУАН

Не сте ли вие синьор Бенедикт?

КЛАВДИО

Познахте. Аз съм.

ДОН ХУАН

Вие сте много близък с брат ми, синьоре, а пък той се е влюбил в Херо. Моля ви, отклонете го от нея — тя не му е равна по произход. Ако успеете, ще сте извършили добро дело.

КЛАВДИО

А откъде знаете, че той е влюбен в нея?

ДОН ХУАН

Чух го, като й се признаваше.

БОРАЧИО

И аз го чух. Кълнеше й се, че щял да се ожени за нея още тази вечер.

ДОН ХУАН

Но да вървим. Трапезата ни чака.

Излиза, следван от Борачио.

КЛАВДИО

С гласа на Бенедикт им отговарях,
но със слуха на Клавдио ги чух!
Разбира се! Това е очевидно:
за себе си ухажвал я е принцът!
Приятелство във всичко друго има,
но не и в любовта! Сега го зная!
О, влюбени, със собствени уста
разпалвайте в любимата страстта,
насилвайте със собствени очи
отсрещната душа да зазвучи,
недейте се осланя на посредник
да ви издейства обич! Хубостта е
магьосница, която претопява
във нова страст най-твърдата ни вярност.
Това се случва всеки ден сто пъти,
пък аз го бях забравил! Сбогом, Херо!

Влиза отново Бенедикт.

БЕНЕДИКТ

Граф Клавдио?

КЛАВДИО

Да, аз съм.

БЕНЕДИКТ

Е, ще вървим ли?

КЛАВДИО

Къде?

БЕНЕДИКТ

До първата плачеща върба, във връзка с плачевната ви съдба. Кажете, графе, как възнамерявате да носите върбовия си венец? На шията ли, като златна верига на лихвар^[23], или през рамо, като капитанска лента? Така или иначе, не можете да се откажете от този знак на любовен траур, тъй като принцът ви задигна прекрасната Херо.

КЛАВДИО

Честита да му е!

БЕНЕДИКТ

Добре казано! Като честен търговец на добитък, който е продал телицата си. И не предполагайте, че принцът ще ви изиграе такава шега?

КЛАВДИО

Моля те, остави ме!

БЕНЕДИКТ

А сега се държите като слепия от приказката: крадецът ви е задигнал месото, а вие биете гредата, на която е висяло.

КЛАВДИО

Щом е така, отивам си!

Излиза.

БЕНЕДИКТ

Ах, горкото простреляно птиче! Сега ще се завре в тръстиките. Но как може госпожица Беатриче, която уж ме познава, толкоз да не ме знае! Шут на принца! Ха! Пък кой знае — нали съм весел — може да са ми лепнали този прякор... Не, не, напразно съм готов да се черня сам! Не се ползвам с такава слава! Беатриче със своя лош и остър нрав представя собствените си мисли за общо мнение. Но аз ще ѝ платя при първа възможност!

Влизат отново Дон Педро, Херо и Леонато.

Дон Педро се приближава към Бенедикт.

ДОН ПЕДРО

Не сте ли видели графа, синьоре?

БЕНЕДИКТ

Да си призная, принце, току-що изиграх пред него ролята на Госпожа Мълва. Заварих го тук тъжен като лесничейска колибка наесен. Казах му — и, струва ми се, не го излъгах, — че ваша светлост е спечелил благосклонността на дамата там и му предложих да го придружа до първата върба, за да му оплета от клонките ѝ венец на любовник, заслужаващ съжаление, или камшик за наивник, заслужаващ бой.

ДОН ПЕДРО

Бой? За какво?

БЕНЕДИКТ

За това, че е постъпил като глупаво учениче, което е намерило гнездо с пиленце и веднага от радост го е показало на приятелчето си, без да предполага, че то ще му го задигне.

ДОН ПЕДРО

Нима доверчивостта е престъпление? Престъпник е крадецът!

БЕНЕДИКТ

Тогава пък би трябвало да оплетем и венец, и камшик — венеца за графа, а камшика за вас, тъй като, ако не се лъжа, вие сте опразнили гнездото.

ДОН ПЕДРО

Аз само ще накарам пиленцето да пее и ще го дам на притежателя му.

БЕНЕДИКТ

Когато то запее в съзвучие с вашите думи, ще се закълна, че сте говорили честно.

ДОН ПЕДРО

Госпожица Беатриче ви е сърдита. Кавалерът, с когото е танцувала, ѝ казал, че много сте злословили по неин адрес.

БЕНЕДИКТ

Тя се нахвърли срещу мен тъй, че и пън да бях, не бих изтраял! Всеки дъб, дори да му е останало само едно зелено листенце, би ѝ отговорил! Усетих как просто маската ми се раздвижва и започва да ѝ отвърща! Тя, без да подозира, че говори с мен, ми каза, че аз съм бил ваш придворен шут, че съм бил скучен като кишав ден, и продължи да сипе върху мен подигравки и насмешки с такава невероятна ловкост, че аз се чувствах като мишена, в която стреля цяла армия! Думите ѝ бяха летящи ножове и всяка раняваше! Ако дъхът ѝ бе ядовит като речта ѝ, не би останала жива душа край нея, тя би изтровала всичко до Полярната звезда! Не бих се оженил за такава жена, дори и да ми носи в зестра градината, която Адам е притежавал до грехопадението^[24]! Тя би накарала Херкулес^[25] да ѝ върти шиша и би му нацепила боздугана, за да си накладе огъня! Какво ще говорим: това е самата Ата^[26], адската богиня на раздора, само че красиво издокарана! Да ще господ да ни прати един книжник, който да я прогони обратно в пъкъла ѝ, защото хората са разбрали, че щом тя е тук, долу в ада ще се живее спокойно като в манастир, и сега грешат

нарочно, за да отидат там. Да, дето е тя, там са свадата, бъркотията и суматохата!

Влизат отново Клавдио и Беатриче.

ДОН ПЕДРО

Тихо, ето я, иде!

БЕНЕДИКТ

Ваша светлост, пратете ме да извърша нещо накрай света! Готов съм за най-дребната поръчка, която би ви хрумнала, да отида до антиподите^[27]! Ще ви донеса клечка за зъби от най-далечния ръб на Азия; ще взема мярка от крака на свещеника Йоан^[28], който царства на Изток; ще отскубна за вас косъм от брадата на великия Хан^[29]; ще ида с каквато искате мисия при пигмеите^[30]; само не ме карайте да разменя три думи с тази харпия^[31]! Нямате ли някаква задача за мен, принце?

ДОН ПЕДРО

Само тази: да ни правите приятна компания тук.

БЕНЕДИКТ

О, Боже мой! Не, не, нейният език е ястие, което стомахът ми не понася! Прощавайте!

Излиза.

ДОН ПЕДРО

Виждате ли, госпожице, вие съвсем сте загубили сърцето на синьор Бенедикт.

БЕАТРИЧЕ

Вярно е, принце. Той ми го беше дал заем и аз му платих добра лихва, като му дадох своето голямо сърце срещу неговото дребничко. След това обаче той с фалшиви зарове си върна своето

обратно и вие сте прав, като казвате, че съм загубила сърцето му, но той защо се чуди, че съм станала безсърдечна?

ДОН ПЕДРО

Чудесно, госпожице! Вие просто го повалихте по гръб.

БЕАТРИЧЕ

И добре че не стана обратното, защото би ме направил майка на идиотчета. Доведох ви граф Клавдио, за когото ме бяхте пратили.

ДОН ПЕДРО

Какво има, графе? Защо сте тъй тъжен?

КЛАВДИО

Не съм тъжен, ваша светлост.

ДОН ПЕДРО

Тогава болен?

КЛАВДИО

Нито болен, ваша светлост.

БЕАТРИЧЕ

Графът не е нито болен, нито здрав, нито сладък, нито горчив. Той е просто учтив. Учтив като китайски мандарин и жълт от ревност като испанските мандарини, когато узреят.

ДОН ПЕДРО

Вашето предположение, госпожице, ми се вижда вярно. Макар че, кълна се, ако той наистина ревнува, въображението го е подвело. Слушайте, Клавдио! Аз направих признание на Херо от ваше име и я спечелих за вас. Говорих с нейния баща и получих съгласието му. Определете деня на сватбата и Бог да ви дава щастие!

ЛЕОНАТО

Графе, давам ви дъщеря си и заедно с нея своите богатства. Милостта на принца уреди този съюз и нека милостта Божия го благослови!

БЕАТРИЧЕ

Говорете, графе, сега е вашата реплика.

КЛАВДИО

Мълчанието е най-красноречивият изразител на радостта. Ако можех да изкажа колко голямо е щастието ми, това би значело, че не съм истински щастлив!... Предлагам ви себе си срещу вас и страстно желая да се разменим!

БЕАТРИЧЕ

Хайде, братовчедке! Твой ред е! Или ако не можеш да говориш, запечатай му устата с целувка, за да не може да говори и той!

ДОН ПЕДРО

Наистина, госпожице, вие имате весело сърце.

БЕАТРИЧЕ

Да, ваша светлост. И съм му благодарна на това тупкащо глупаче затова, че знае да се държи на завет от вихъра на грижите... Братовчедка ми му шепне в ухото, че той й е в сърцето.

КЛАВДИО

Познахте, братовчедке.

БЕАТРИЧЕ

Боже Господи, още един роднина! Всички се нареж-дат, само аз, грозницата, ще си остана да рева в някой ъгъл: „Мамо, искам мъж, искам мъж!“

ДОН ПЕДРО

Госпожице Беатриче, аз бих могъл да ви намеря един.

БЕАТРИЧЕ

Баща ви да беше поел тази грижа!... Няма ли ваша светлост някой брат, който да ви прилича? Благородният ви родител е създавал чудесни съпрузи, но къде да ги срещне една обикновена девойка!

ДОН ПЕДРО

Не желаете ли мен, госпожице?

БЕАТРИЧЕ

Не, ваша светлост, освен ако мога да имам и втори мъж за делниците. Един разкошен съпруг като вас не е за всеки ден... Простете, родила съм се такава: говоря много смешки с малко смисъл.

ДОН ПЕДРО

Веселието ви подхожда и мълчанието ви би ме огорчило. Честна дума, вие сте родена в радостен час!

БЕАТРИЧЕ

Не, майка ми навярно е пищяла, но една звезда е танцувала в небето и аз съм се пръкнала под нея... Братовчедке, братовчедке, господ да ви дава щастие!

ЛЕОНАТО

Племеннице, нали ще се погрижите за онази работа?

БЕАТРИЧЕ

Прощавайте, вуйчо! Разрешете, ваша светлост!

Излиза.

ДОН ПЕДРО

Честна дума, много весела девойка!

ЛЕОНАТО

Да, меланхоличният елемент е слабо застъпен в нея. Тя е сериозна само когато спи, но и насън никога не е печална. Дъщеря ми

казва за нея, че дори когато сънувала тъжни неща, пак се събуждала със смях.

ДОН ПЕДРО

Но не ще и да чуе за съпруг.

ЛЕОНАТО

За нищо на света! Тя се държи тъй заядливо с поклонниците си, че всички побягват един след друг.

ДОН ПЕДРО

Би била чудесна женичка за Бенедикт.

ЛЕОНАТО

Какво говорите, принце! След една седмица словесни битки ще са луди и двамата!

ДОН ПЕДРО

А кога ще бъде вашата венчавка, граф Клавдио?

КЛАВДИО

Още утре, принце! Времето се мъкне на патерици, когато любовта го чака, за да влезе в пълните си права.

ЛЕОНАТО

Не по-рано от понеделник, драги зетко, или, иначе казано, след седмица. Дори и тя едва ще стигне да приготвим всичко, както бих желал.

ДОН ПЕДРО

Виждам, Клавдио, че клатите глава. Срокът ви се струва дълъг, но, вярвайте, няма да ви е скучно. През тези дни искам да извърша един херкулесовски подвиг: той се състои в това да накарам синьор Бенедикт и госпожица Беатриче да се изкачат от две различни страни върху високия връх на любовта. Много ми се ще да ги събера там и не се съмнявам в успеха си, ако вие тримата ми помагате тъй добре, както аз ще ви ръководя.

ЛЕОНАТО

На вашите услуги, принце, дори ако трябва да не спя десет
нощи подред.

КЛАВДИО

И аз съм готов, принце.

ДОН ПЕДРО

А вие, прелестна Херо?

ХЕРО

Ваша светлост, ще сторя всичко, което е в рамките на
скромността, за да помогна на своята братовчедка да си намери добър
съпруг.

ДОН ПЕДРО

А Бенедикт няма да е от най-безнадеждните. Смело мога да
го похваля, защото той е рицар с благородно потекло, проверена
храброст и доказана честност. Вас ще науча как да повлияете на
братовчедка си, за да обикне тя Бенедикт, а пък аз самият, подпомогнат
от вас двамата, тъй ще въздействам върху него, че той въпреки острия
си ум и придирчивия си вкус да се влюби в Беатриче. И ако успеем,
Купидон вече няма да бъде първият стрелец на пламенни страсти. Ние
ще сме му отнели славата и ще бъдем неоспорваните богове на
любовта. Тръгвайте с мен и ще ви разкажа своя план!

Излизат.

[16] „...развеждали маймуни на оня свят...“ — според старата
английска поговорка неомъжените жени били осъдени да отглеждат в
ада маймуни. ↑

[17] „...шепа високомерна земя... бучка самомнителна глина...“
— според Стария завет Бог сътворил Адама от глина. ↑

[18] Жига, павана, галярда — танци, популярни по Шекспирово
време. ↑

[19] Ярд — английска мярка за дължина, малко по-малка от метъра. ↑

[20] Филемон (*митол.*) — Филемон и Бавкида били пример за семейство, запазило любовта си до старост. Зевс и Хермес, в образа на обикновени пътници, поискали подслон от двамата съпрузи и били радушно приети от тях, в награда за което превърнали сламената им колиба в храм. ↑

[21] „...суха, суха...“ — за Шекспировите съвременници сухата ръка била признак на слаб мъжки темперамент. ↑

[22] „...Стоте весели случки“ — английска сбирка с анекдоти от началото на XVI в. ↑

[23] „...златна верига на лихвар...“ — богатите граждани в Европа от времето на Възраждането носели на шията си масивни златни огърлици. ↑

[24] „...градината... до грехопадението...“ (*библ.*) — т.е. едемът, земният рай. ↑

[25] Херкулес (*митол.*) — главен герой на гръцката митология, прочут с дванадесет подвига (като удушването на Немейския лъв, умъртвяването на Лернейската хидра, надвиването на Критския бик и т.н.). ↑

[26] Ата (*митол.*) — дъщеря на Зевс, олицетворение на безумната ярост и на раздора. ↑

[27] Антиподи — човеци, живеещи „с краката нагоре“ на противоположната нам страна на земното кълбо. ↑

[28] „...свещеника Йоан...“ — легендарен владетел на християнско царство в Далечния изток или в Североизточна Африка. ↑

[29] „...великия Хан...“ — в случая става дума за великия хан на монголите или за китайския император. ↑

[30] Пигмеи — пигмеите били за Шекспировите съвременници легендарен народ от джуджета, които имали своя държава в сърцето на Африка. ↑

[31] Харпия (*митол.*) — харпиите, богини на вятъра при гърците, били изобразявани като птици с женски глави. Названието им е станало синоним на зла жена. ↑

ВТОРА СЦЕНА

Стая в дома на Леонато.

Влизат Дон Хуан и Борачио.

ДОН ХУАН

Значи така, граф Клавдио взема дъщерята на Леонато!

БОРАЧИО

Да, господарю, но аз бих могъл да му попреча.

ДОН ХУАН

Всяка пречка, спънка, преграда ще бъде балсам за мен! Аз съм болен от ненавист към този Клавдио и всичко, което противоречи на неговите желания, е в съгласие с моите. Как ще попречиш на сватбата?

БОРАЧИО

Не по честен начин, господарю, но тъй прикрито, че нищо от безчестието да не проличи.

ДОН ХУАН

С две думи: как?

БОРАЧИО

Още преди година, струва ми се, бях ви споменал, господарю, че съм спечелил благосклонността на Маргарита, компаньонката на Херо.

ДОН ХУАН

Спомням си.

БОРАЧИО

Мога да я накарам да надникне по най-необичайното време на нощта от прозореца на своята господарка.

ДОН ХУАН

Е, и как отварянето на този прозорец ще затвори за Херо вратата на черквата?

БОРАЧИО

На вас се пада да й врътнете ключа. Идете при вашия брат, принца, и направо му кажете, че той петни честта си, като способства за брака между славния Клавдио — към когото вие сте преизпълнен с огромно уважение — и една улична кучка, каквато е тази Херо.

ДОН ХУАН

А какво доказателство ще мога да дам?

БОРАЧИО

Достатъчно убедително, за да подведете принца, да измъчите Клавдио, да опропастите Херо и да убиете Леонато. Малко ли ви е?

ДОН ХУАН

О, и за много по-малко бих обърнал света!

БОРАЧИО

Вървете тогава и подирете удобен миг, за да поговорите насаме с Дон Педро и граф Клавдио. Кажете им, че между Херо и мен има любовна връзка. Престорете се, че им я разкривате само от горещо желание да помогнете и на двамата, защото скъпите честта на брат си, който е съдействал за готвения брак, и щадите доброто име на неговия приятел, комуто искат да подхлъзнат фалшива девица. Те ще пожелаят нещо повече от голи думи и вие ще им позволите да видят и чуят как в тъмното Маргарита, която аз ще наричам „Херо“, ще говори от прозореца на господарката си с мен. Ще го направим тъкмо вечерта преди сватбата — аз ще наглася по туй време истинската Херо да отсъства от стаята си... Тъй ще им дадем едно толкоз очевидно

доказателство за нейната измяна, че недоверието ще се превърне в убеждение и всички подготовки ще хвъркнат по дяволите!

ДОН ХУАН

Добре, да действаме, пък каквото ще да става! Ти си покажи уменията и ще получиш в награда хиляда дуката^[32].

БОРАЧИО

Вие дръжте на своето обвинение, а пък моето умение няма да ме посрами.

ДОН ХУАН

Отивам да узная деня на сватбата!

Излизат.

^[32] Дукат — венецианска златна монета от XIII в., разпространила се по-късно из цяла Европа. ↑

ТРЕТА СЦЕНА

Градината на Леонато.

Влиза Бенедикт, следван от Паж.

БЕНЕДИКТ

Ей, малкия!

ПАЖЪТ

Да, синьор?

БЕНЕДИКТ

На прозореца в моята стая има една книга. Бягай и ми я донеси!

ПАЖЪТ

Вече съм тук!

БЕНЕДИКТ

Виждам, че си тук, но искам първо да си бил там и да си се върнал с книгата.

Пажът излиза.

Не мога да разбера как един мъж, след като е видял до каква степен изглупяват другите мъже, щом се отдадат на любовта, може изведнъж, забравяйки, че се е надсмивал над чуждото безумие, сам да хлътне и да се превърне в мишена на собствените си подигравки! Точно това прави Клавдио. Помня времето, когато не признаваше друга музика освен бойните тръби и барабани, а сега дай му сватбени гайди и тъпани. Помня го, когато беше готов да извърви десет мили пеш, за да види една добра броня; а сега може да не спи пет нощи, за да обмисля някаква нова кройка на якичка. Преди говореше направо и

делово като честен мъж и воин, а сега си губи времето в словесни кълчения и речта му прилича на фантастично пиршество от невероятни ястия. Възможно ли е и с мен да стане същото? Да гледам все с тези си очи, а да се преобразя така? Нищо не се знае, но не, не вярвам! Не смея да твърдя, че любовта няма някой ден да ме накара да се затворя в себе си като мида, но кълна се, че преди да ме направи на мида, няма да ме направи на глупак! Една може да е красива: не трепвам! Друга — да е разумна: не мърдам! Трета — добродетелна: не се поддавам! Трябва всички качества да се съберат в едно, за да може Купидон да купи сърцето ми. Тя трябва да бъде богата — това е безспорно! Умна — иначе не я искам! Добродетелна — иначе не я вземам! Хубава — иначе няма да я погледна! Нежна — иначе далеч от мен! Благородна — иначе да не се показва! А освен това трябва да бъде сладкодумна, музикална, с коса... косата ѝ може да си бъде каквато Господ ѝ е дал... Ха! Принцът и господин Аморозо^[33]! Ще се скрия в шумака!

Скрива се.

Влизат Дон Педро, Леонато, Клавдио и Балтазар.

ДОН ПЕДРО

Желаеш ли да чуем тази песен?

КЛАВДИО

Да, ваша светлост. Толкова е тихо,
като че ли нарочно вечерта
е затаила дъх, за да я слуша.

ДОН ПЕДРО (*тихо*)

А виждаш ли зад мене Бенедикт?

КЛАВДИО (*тихо*)

Разбира се. Щом музиката свърши,
лисичето ще падне във капана.

ДОН ПЕДРО

Изпей онази песен, Балтазаре!

БАЛТАЗАР

О, ваша светлост, тя не е виновна,
за да я мъчи втори път гласът ми.

ДОН ПЕДРО

Да не признаваш своята способност,
е често верен знак за съвършенство,
но ти все пак недей ни принуждава
да те ухажваме!

БАЛТАЗАР

Пред тази дума
отстъпих вече, тъй като в живота
ухажването често няма общо
с харесването.

ДОН ПЕДРО

Чакаме те вече.
Ако желаеш да разкажеш нещо,
то разкажи го в ключове, в бемоли!

БАЛТАЗАР

А после да приключа ще ме моли
пак ваша светлост!

ДОН ПЕДРО

Сто игри на думи
и в крайна сметка — нищо. Хайде, пей!

Музика.

БЕНЕДИКТ

Божествената им музика! Два струнни звука и духът им е
вече запленил! Не разбирам как едно усукано овнешко черво може да

изтръгва душите на хората от телата им. Ако трябва непременно да се слуша нещо, бих предпочел рога на овена, а не червата му!

БАЛТАЗАР (*nee*)

„Девойки, вам съвет ще дам:
плач нива не полива.
Сега са тук, а утре там —
мъжете са такива!

Припев:

Затуй след тях...
викнете в смях:
— Довиждане, синьоре! —
Да си вървят,
добър им път
и тра-ла-ла отгоре!
Таз дълга скръб по спомен скъп
защо ви е, кажете?
Днес огнен взор, утре гръб —
това са то мъжете!

Припев:

Затуй след тях...“ и т.н.

ДОН ПЕДРО

Честна дума, хубава песен!

БАЛТАЗАР

И лош певец, принце.

ДОН ПЕДРО

О, не, не! Напротив, много добре я изпълнихте... за случая.

БЕНЕДИКТ (*настрани*)

Ако някое куче беше вило така, досега да са го обесили. Дано воят му не ми докара някоя беда! Бих предпочел да слушам гарванов грак, каквито и злини да носи той!

ДОН ПЕДРО (*завършвайки разговора си с Клавдио*)

...Да, точно така... Чувай, Балтазаре! Намери ни свирачи, но да бъдат добри, и нека устроят утре малък концерт под прозореца на госпожица Херо.

БАЛТАЗАР

Най-добрите, които има, ваша светлост!

ДОН ПЕДРО

Хубаво! Свободен си.

Балтазар излиза.

Елате, Леонато! Споменахте ми днес, че племенницата ви Беатриче била се влюбила в Бенедикт?

КЛАВДИО

Какво?

Тихо.

Пълзете, пълзете! Патицата е наблизо!

Силно.

Никога не съм допускал, че тази подигравачка може да се влюби!

ЛЕОНАТО

И аз също. Но най-чудното е, че се е увлякла тъкмо по синьор Бенедикт, когото не можеше да понася, ако се съди по цялото й

държане.

БЕНЕДИКТ (*настрани*)

Възможно ли е това? Виж ти каква била работата!

ЛЕОНАТО

Вярвайте, ваша светлост, и аз не зная какво да мисля, но тя го люби с бурна страст и отвъд безграничността на човешкия разсъдък!

ДОН ПЕДРО

А може би само се преструва?

КЛАВДИО

Да, да, много е вероятно.

ЛЕОНАТО

Боже господи, да се преструва тъй! Никога досега престорена страст не е била подобна на истинската, както тази, която тя проявява!

ДОН ПЕДРО

Е какви са толкоз проявите и?

КЛАВДИО (*тихо*)

Нанижете я добре тази стръв! Сега ще клъвне!

ЛЕОНАТО

Как какви са! Ами че тя по цял ден... Но на вас дъщеря ми сигурно ви е разказвала.

КЛАВДИО

Да, разказа ми, но...

ДОН ПЕДРО

Чакайте, за какво говорите? Вие наистина ме смайвате! Бях останал с впечатление, че духът ѝ е здраво укрепен срещу пристъпите

на любовното чувство.

ЛЕОНАТО

Аз пък бих се заклеял в това, ваша светлост, и то особено по отношение на Бенедикт.

БЕНЕДИКТ (*настрани*)

Щях да помисля, че ми погаждат нещо, ако не го казваше тази бяла брада. Но не е възможно такава измама да се крие под тъй внушителна външност.

КЛАВДИО (*тихо*)

Действа, действа! Досипете му още нещо!

ДОН ПЕДРО

А разкрила ли е тя чувството си пред Бенедикт?

ЛЕОНАТО

Не, и се кълне, че никога нямало да го направи. В това е мъкмата й.

КЛАВДИО

Да, и аз знам от дъщеря ви, че тя била казала: „Как аз, която толкоз пъти съм го срещала с подигравки, сега ще му пиша, че го обичам!“

ЛЕОНАТО

И това го повтаряла постоянно, защото нощем ставала по двайсет пъти да му пише, по нощница. И не си лягала, преди да изпълни цял лист. Дъщеря ми най-подробно ми разказа за всичко.

КЛАВДИО

Казахте „лист“, та се досетих. Спомена ли ви тя за онази смешна подробност с листа?

ЛЕОНАТО

А, да! Веднъж като сгънала листа, двете имена — Бенедикт и Беатриче — легнали едно върху друго. За това ли казвате?

КЛАВДИО

Да, точно!

ЛЕОНАТО

Тя пламнала, накъсала писмото на хиляди парченца и започнала да се обвинява в нескромност, задето била посмяла да пише на човек, който, както тя отлично знаела, щял да ѝ се надсмее. „Знам го по себе си — казала, — защото и аз бих му се надсмяла, ако би ми писал! Да, да, макар да го обичам ужасно, пак бих му се надсмяла!“ Така казала.

КЛАВДИО

И след това паднала на колене, захълцала, заридала! Не може да се успокои! Бие се в гърдите, скубе си косата, кълне, моли се: „О, сладки Бенедикт! Боже, дай ми търпение!“

ЛЕОНАТО

Да, точно така прави... искам да кажа: Херо ми казваше, че правела. И любовната лудост така я била обзела, че дъщеря ми се бои да не би в миг на отчаяние да посегне на живота си. И има право.

ДОН ПЕДРО

Добре ще е Бенедикт да узнае от другия за всичко това, щом тя не иска да му го разкрие сама.

КЛАВДИО

А каква полза? Той само ще намери в това нов повод за забава и ще измъчи докрай злочестата девойка.

ДОН ПЕДРО

За такава постъпка и бесилото ще му е малко. Тя е тъй прелестна и без съмнение високо нравствена!

КЛАВДИО

И винаги е била извънредно разумна!

ДОН ПЕДРО

Освен когато се е влюбила в него!

ЛЕОНАТО

О, ваша светлост, когато ум и страст си дават бой в такова крехко тяло, в десет случая срещу един взема връх страстта. Много ми е мъчно за девойката, защото съм неин и вуйчо, и настойник.

ДОН ПЕДРО

Ако бях аз предметът на нейното увлечение, нищо не би ме спряло да направя от нея своя нежна половина. Моля ви, съобщете на Бенедикт за всичко това, да чуем какво ще отговори.

ЛЕОНАТО

Мислите ли, че ще бъде добре, ваша светлост?

КЛАВДИО

Според Херо братовчедка ѝ била обречена на смърт, защото казвала, че щяла да умре, ако Бенедикт не я обичал; че щяла да умре, ако трябвало да му признае, че сама тя го обича; и че ако той пък ѝ се признаел — щяла да умре, преди да отстъпела педя от своето упорство!

ДОН ПЕДРО

И права е. Ако му разкрие любовта си, много е възможно той да ѝ се подиграе безмилостно. Нали го знаете какъв надменен характер има!

КЛАВДИО

Но пък е хубав мъж.

ДОН ПЕДРО

Наистина има красива външност.

КЛАВДИО

Уверявам ви, той е и много умен.

ДОН ПЕДРО

Забелязвал съм у него някои проблясъци на разум.

КЛАВДИО

А пък аз зная какъв храбрец е!

ДОН ПЕДРО

Втори Хектор^[34], съгласен съм. И при уреждането на свадите може да се каже, че проявява мъдрост, защото или ги избягва твърде благоразумно, или пък, когато трябва да се бие, прави го с истински страх божи.

ЛЕОНАТО

Щом е богобоязлив, длъжен е да бъде и миролюбив; и когато е принуден да наруши мира, естествено ще го прави със страх и трепет.

ДОН ПЕДРО

Да, и то с голям. Изглежда, че много се бои от бога, макар че това не е в съгласие с някои малко волни шеги, които си позволява. Но както и да е, много ми е жал за вашата племенница — дали да идем да кажем на Бенедикт за нейната любов?

КЛАВДИО

За нищо на света, принце! По-добре ще бъде да подкрепим нея с добри съвети. Може би сърдечната ѝ болка ще стихне.

ШОНАТО

Мисля, че сърцето ѝ ще стихне преди болката.

ДОН ПЕДРО

Добре, нека първо чуем какво ново ще ни съобщи дъщеря ви. Обичам го, този Бенедикт, и ми се ще той да се вгледа с повечко скромност в себе си и да се убеди колко е недостоеен все пак за такава чудесна девойка.

ЛЕОНАТО

Да вървим ли, ваша светлост? Обядът е готов.

КЛАВДИО (*тихо*)

Ако и след всичко това не пламне, вече няма да зная на какво да вярвам!

ДОН ПЕДРО (*тихо*)

Сега трябва да се заложи и за нея една такава мрежа. Но с това ще се занимаят дъщеря ви и нейните компаньонки. Играта ще стане най-забавна, когато всеки от двамата повярва, че другият е влюбен в него. Много бих искал да присъствам на тази сцена. Ще бъде невероятна пантомима! Сега нека изпратим нея тук, да го извика за обяд!

Излиза заедно с Клавдио и Леонато.

БЕНЕДИКТ (*излиза от скривалището си*)

Не може да бъде шега! Говореха съвсем сериозно! Те са научили истината от Херо. Изглежда, че искрено съжаляват Беатриче — навярно се е влюбила до краен предел. И в мен? Не, такова нещо иска взаимност! Колко упреци ми струпаха! Казват, че съм щял да се държа високомерно, ако съм узнаел, че тя ме обича. И че тя щяла по-скоро да умре, отколкото да ми подсказе с нещо чувството си... Никога не съм и помислял да се женя!... Не бива да правя впечатление на горделивец!... Хубаво е да чуеш как те критикуват, та да можеш след това да се поправиш! Казват, че е красива — вярно е; мога и сам да свидетелствам. И била добродетелна — кой спори? И разумна, ако не се смятало туй, че се била влюбила в мен — вярно, като си премисля, това не говори кой знай колко добре за нейния ум... Но пък и не е толкоз голям признак за глупост, защото и аз съм готов да я обикна ужасно! Навярно ще пуснат по мой адрес няколко безсолни смешки, две-три трохи от чужда духовитост, защото много нападах брака, но какво от това най-сетне! Вкусът не се ли мени? Човек, когато е млад, обича една гозба, а на старост не може да я понася. Бива ли няколко закачки, подмятания и разни книжни топчета, изстрелвани от

мозъци, които си нямат друга работа, да отклонят човека от пътя, който неговата природна склонност му сочи? Ами че този свят нали трябва да бъде населван! Вярно е, казвах, че ще умра неженен, но отде да зная, че ще доживея до женитба!... Ето я, иде! Хубава е, бога ми! Забелязвам в нея някои признаци на влюбеност!

Влиза Беатриче.

БЕАТРИЧЕ

Пратена съм против волята си да ви покана за обяд.

БЕНЕДИКТ

Благодаря ви за труда, красива Беатриче.

БЕАТРИЧЕ

Положила съм толкоз труд, за да заслужа вашите благодарности, колкото вие — за да ги изкажете. Ако беше трудно, нямаше да дойда.

БЕНЕДИКТ

Щом не ви е било трудно, значи поръчката ви е била доста приятна?

БЕАТРИЧЕ

Да, приятното в нея беше толкоз много, че можете да го дадете на гарга с върха на ножа; и толкоз приятно, че тя веднага ще тупне мъртва. Изглежда не сте гладен. Тогава прощавайте!

Излиза.

БЕНЕДИКТ

Ха! „Пратена съм против волята си да ви покана за обяд.“ Тук трябва да се крие някаква двусмислица! Положила съм толкоз труд, за да заслужа вашите благодарности, колкото вие — за да ги изкажете. Това значи, че всеки труд, който полага за мен, е за нея лесен като изказване на благодарност. Не, ако не се смиля над нея, ще бъда

просто негодник! Човек да не съм, ако не я обикна! Отивам да си намеря един неин портрет!

Излиза.

[33] „...Аморозо...“ — от италианското „amoroso“ — любовен, любовник. ↑

[34] Хектор — герой от Омировата „Илиада“, бил син на троянския цар Приам. ↑

ТРЕТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Градината на Леонато.

Влизат Херо, Маргарита и Урсула.

ХЕРО

Изтичай бързо вкъщи, Маргарита!
Ще видиш братовчедка ми в салона
да разговаря с Клавдио и принца.
Кажй й на ушенцето, че ние
със Урсула разхождаме се в парка
и ти си уж подслушала как двете
говорили сме нещо все за нея.
Съвет й дай в беседката да влезе,
но скришом, дето орловите нокти,
разрасли се от слънцето, възпират
светлика му, от който сила черпят,
тъй както обласканите велможи
надигат гордостта си срещу краля;
там в мрака да се сгуши, за да чуе
какво ще разговаряме. Стори го
и остави ни с Урсула сами!

МАРГАРИТА

Ще я накарам да доприпка бързо,
бъдете сигурна!

Излиза.

ХЕРО

А с тебе, Урси,
щом тя пристигне, тук напред-назад
ще се разхождаме и ще говорим

на тема „Бенедикт“. Пред мене ти
ще го възнасяш чак до небесата;
а аз на тебе ще разказвам с болка
как чезне той от страст по Беатриче.
От думи като тези са излети
най-тънките стрели на Купидона,
които поразяват безотказно
човека през ушите...

Влиза — в дъното — Беатриче.

Чакай, ей я,
като калугеричка до земята
прехвърква, любопитна да ни чуе!

УРСУЛА

При въдичарството е най-приятно,
когато виждаш рибката да срязва
със златни перки сребърната струя,
за да налапа лакомо стръвта.
Сега надникна. Вече е в шубрака.
Да почнем. И не бойте се за мене:
запомних своята роля в диалога.

ХЕРО

Тогаз да идем по-натам, така че
ухото ѝ по-сигурно да клъвне
примамката, която ще му хвърлим...

Приближават се към беседката.

Да, Урсула, но тя е тъй надменна!
Духът ѝ е и горд, и саможив
като на скален ястреб!

УРСУЛА

Но дали
е сигурно, че Бенедикт я люби?

ХЕРО

Тъй казват годеникът ми и принцът.

УРСУЛА

А казаха ли ви да съобщите
на Беатриче за това, мадам?

ХЕРО

О, да, но аз ги убедих, че трябва,
ако обичат своя Бенедикт,
да му помогнат да се овладее,
така че братовчедка ми по нищо
да не отгатне неговото чувство.

УРСУЛА

Защо? Нима този млад и хубав мъж
не заслужава рядката наслада,
която бракът с нея би му дал?

ХЕРО

О, боже! Той достоен е за всичко,
с което би могла една жена
да одари мъжа си! Но за жалост
природата за пръв път е създала
сърце като това на Беатриче:
надменност и презрение искрят
в очите ѝ, към всичко насмешливи;
умът ѝ сам цени се тъй високо,
че вижда му се нисък всеки друг.
Не, тя не е способна да обича
и чувствата изобщо не познава.
Къде ще може в други да се влюби
такава самовлюбена!

УРСУЛА

Уви,
така е, и добре е да не знае
за чувството на Бенедикт, защото
тя би му се надсмяла.

ХЕРО

Сто на сто!
Не помня да е срещнала младеж —
бил той най-умен, хубав, благороден
и образа му тя да не представи
изопачено: ако той е светъл,
ще каже: „Бих го взела за сестрица“;
ако е мургав, значи: „Господ-бог,
рисувайки, е капнал със мастило“;
висок ако се случи, той ще бъде
сравнен веднага с „копие, но тъпо“,
или обратно, с „грозно медальонче“,
ако е нисък. И така със всеки:
разговорлив е? — прякорът го чака:
„Неспирно скърцащ ветропоказател“;
но той мълчи? — Тогава пък ще бъде
„Невероятно неподвижен дънер.“
Такава си е. Всякого очерня
и никога на качеството няма
заслужения данък да плати!

УРСУЛА

Не е похвална тази придирчивост.

ХЕРО

Разбира се. И също непохвален
е нейният характер вироглав.
Но как да ѝ го кажеш? Ако дръзна
да я упрекна, тя със подигравки
ще ме засипе, задуши, удави,
от кожата извади, тласне в гроба!

Не, по-добре ще бъде Бенедикт
като затрупан огън да изтлее,
наместо да изсъхне от насмешки
като нещастник, умъртвен чрез гъдел.

УРСУЛА

И все таки, кажете й за него
и чуйте я какво ще отговори!

ХЕРО

Не, не, ще посъветвам Бенедикт
да се пребори с лумналата страст
и тъй като ще бъде за добро,
пред него леко ще я поочерня:
две малки клюки може би ще могат
да умъртвят една голяма обич!

УРСУЛА

О, не! Недейте върши таз неправда
над братовчедка си! Едва ли тя,
прочута със находчивост и разум,
ще бъде тъй безумна да отхвърли
една възможност като Бенедикт!

ХЕРО

Да, той е първи рицар във страната,
като изключим Клавдио.

УРСУЛА

Мадам,
недейте ми се сърди, ако кажа,
че кавалерът Бенедикт за мене
по хубост, разум, смелост и обноски
си няма равен в цялата страна.

ХЕРО

Да, той се радва на чудесно име.

УРСУЛА

Да, „радва се“, но тъжен е все пак...
А вий кога ще бъдете съпруга?

ХЕРО

От утре всеки ден натам. Да влезем.
Ще ти покажа новите си рокли.
Бих искала да ми дадеш съвет
с коя да ида утре пред олтара.

УРСУЛА (*тихо*)

Захапа, уверявам ви, захапа!

ХЕРО (*тихо*)

Амур умее примки да залага,
щом някой от стрелите му избяга.

Излиза заедно с Урсула.

БЕАТРИЧЕ (*излиза напред*)

Ушите ми пламтят! О, тежък миг!
Нима съм аз наистина такава?
Моминска гордост и хаплив език,
отказвам се от лошата ви слава!
А ти ела, о, Бенедикте мой!
Не съм аз вече присмехулка дръзка.
Сърцето ми очаква в тих покой
със твоето да влезе в свята връзка.
Че си достоен, всеки ми твърди,
а знам го и самичка от преди!

Излиза.

ВТОРА СЦЕНА

Стая в дома на Леонато.

Влизат Дон Педро, Клавдио, Бенедикт и Леонато.

ДОН ПЕДРО

Ще остана тук само за венчавката ви и веднага след това тръгвам за Арагона.

КЛАВДИО

Ще ви придружа дотам, ако ми разрешите.

ДОН ПЕДРО

Не, това би помрачило младия блясък на вашия брак. Все едно да покажеш на дете новите му дрешки и да му забраниш да ги носи. Ще помоля Бенедикт да ме придружи, защото той е винаги пълен с веселие от главата до петите, а напоследък няколко пъти срязва тетивата на Купидона, тъй че малкият обесник вече не смее да го взема на прицел. Сърцето му е без пукнатина като камбана, а и езикът му е като на камбана, защото каквото сърцето му помисли, езикът го разглася.

БЕНЕДИКТ

Господа, аз не съм вече предишният!

ЛЕОНАТО

Наистина и аз усетих нещо. Изглеждате по-сдържан.

КЛАВДИО

Дано се е влюбил!

ДОН ПЕДРО

Оставете го този изменник! В него няма капка кръв, способна да пламне от любов. Сдържан е, защото издръжката не му

стига.

БЕНЕДИКТ

Ако и вие имахте такъв зъб!

ДОН ПЕДРО

На кого?

БЕНЕДИКТ

На никого! Мой! Боли ме!

ДОН ПЕДРО

Толкоз въздишки за някакъв зъбобол?

ЛЕОНАТО

Най-много да е загноил или да има червей^[35].

КЛАВДИО

Аз пак ви казвам, влюбен е!

ДОН ПЕДРО

Не виждам у него признаци на влюбеност освен напоследък странното му увличане по чуждестранното обличане: днес се пременил като холандец, утре ще го видиш французин; вдругиден тръгнал от кръста нагоре по камизола — сякаш испанец, а от кръста надолу само плисета и буфани — жив немец! Но като изключим тази му любов към лудостите, не ми се вижда луд от любов.

КЛАВДИО

Ако не е хлътнал по някое девойче, значи вече не важат и най-сигурните признаци! Той си четка шапката всяка сутрин! Какво означава това?

ДОН ПЕДРО

Видял ли го е някой при бръснаря?

КЛАВДИО

Не, но са видели бръснаря при него. И вчерашната къдрава украса на неговото лице е вече послужила за пълнене на тенисни топки.

ЛЕОНАТО

Вярно, той изглежда с цяла брада по-млад!

ДОН ПЕДРО

И се е напръскал с мускус^[36]! Наистина замирисва на нещо.

КЛАВДИО

Милото детенце, влюбено е! Ясно като бял ден!

ДОН ПЕДРО

Но главният белег е меланхолията му.

КЛАВДИО

По-рано кога си е мил лицето?

ДОН ПЕДРО

И си маже бузите! Чух вече да го одумват за това.

КЛАВДИО

И къде е прочутата му веселост? Завряла се е в струната на една лютня и трепти по закона на грифа ѝ.

ДОН ПЕДРО

Наистина всичко това не оставя място за съмнение: нашият човек е влюбен!

КЛАВДИО

А пък аз зная коя е влюбена в него!

ДОН ПЕДРО

Любопитен съм да го узная и аз — навярно някоя, която не го познава добре.

КЛАВДИО

Напротив, тя знае всичките му недостатъци и все пак си пада по него.

ДОН ПЕДРО

Под него, искате да кажете...

БЕНЕДИКТ

И все пак всичко това не лекува зъбобола ми. Уважаеми господин Леонато, бихте ли желали да се поразходите с мен? Обмислил съм няколко сериозни думи, които искам да ви кажа, без да бъда чул от тези остроумци.

Излиза заедно с Леонато.

ДОН ПЕДРО

Сто на сто ще му говори за Беатриче!

КЛАВДИО

Разбира се! Херо и Маргарита също трябва да са разиграли своята комедия пред нея, тъй че двата звяра няма вече да се дерат и хапят при всяка среща.

Влиза Дон Хуан.

ДОН ХУАН

Да ви пази бог, братко и повелителю мой!

ДОН ПЕДРО

Добър ден, братко.

ДОН ХУАН

Бих желал да поговоря с вас, ако имате минутка време.

ДОН ПЕДРО

Насае?

ДОН ХУАН

Ако е възможно. Впрочем граф Клавдио би могъл да слуша, защото това, което имам да ви съобщя, засяга него.

ДОН ПЕДРО

Какво има?

ДОН ХУАН (*на Клавдио*)

Смятате ли да се венчаете утре, графе?

ДОН ПЕДРО

Смята, разбира се. Много добре го знаете.

ДОН ХУАН

Но не зная дали ще се разбира толкоз, когато узнае това, което аз зная.

КЛАВДИО

Ако има някаква пречка, ще ви моля да ми я съобщите.

ДОН ХУАН

Вие, графе, може би мислите, че не ви обичам, но нека оставим това да се изясни по-нататък, сега съдете за моите чувства към вас по това, което ще ви разкрия. Брат ми, убеден съм, също ви желае доброто и от чисто сърце е съдействал за предстоящата ви сватба. Уви, лоша услуга, зле насочени усилия!

ДОН ПЕДРО

Защо? Какво има?

ДОН ХУАН

Дойдох, за да ви го кажа. Без да навлизаме в подробности — защото и без туй много думи са похабени по този повод — дамата ви изневерява.

КЛАВДИО

Коя дама? Херо?

ДОН ХУАН

Да, Херо. Леонатовата Херо, вашата Херо, общата Херо.

КЛАВДИО

Херо — невярна?

ДОН ХУАН

Думата е слаба, за да изрази нейната поквара. Аз бих нарекъл такава жена по иначе: намерете най-силното прозвище от този род и ще ви докажа, че то й... ляга добре. Но да изчакаме, докато получите сигурно доказателство. Елате с мен тази нощ и ще видите мъже да влизат и излизат през прозореца на спалнята й, и то в навечерието на вашата сватба. Ако продължите и след това да я обичате, венчавайте се с нея утре, но по-добре за честта ви ще бъде да промените решението си.

КЛАВДИО

Възможно ли е това?

ДОН ПЕДРО

Няма да го повярвам!

ДОН ХУАН

Ако не повярвате и когато го видите, забравете, че сте го узнали! Но засега последвайте ме и аз ще ви покажа доста неща. А когато им се нагледате и наслушате, постъпете, както намерите за добре!

КЛАВДИО

Ако тази нощ видя нещо, което да ми попречи да се венчая с нея утре сутрин, ще я опозоря в самата черква, пред всички!

ДОН ПЕДРО

Аз също, понеже я ухажвах от твое име, ще я заклеймя утре от свое!

ДОН ХУАН

Няма да я обвинявам повече, докато вие сами не станете мои свидетели. Запазете само спокойствие до полунощ, когато всичко ще се разбере.

ДОН ПЕДРО

О, ясен ден,
внезапно помрачен!

КЛАВДИО

О, страшно зло,
нечакано дошло!

ДОН ХУАН

О, черен срам,
предотвратен едвам! —
Така ще кажете, когато видите всичко.

Излизат.

[35] „...да има червей...“ — по Шекспирово време се смятало, че зъбите могат да червясват. ↑

[36] Мускус — вещество, излъчвано от особени жлези на някои двукопитни и гризачи, което се използва в парфюмерията. ↑

ТРЕТА СЦЕНА

Улица.

Влизат Кучидрян, Киселица, Стражи.

КУЧИДРЯН

Сега вие сте ли набожни и надеждни, както го иска уставът, или напротив?

КИСЕЛИЦА

Са, разбира се. Иначе няма за тях онеправдание, нито пред земния, нито пред божия съд!

КУЧИДРЯН

Да, те ще са заслужили най-минималното наказание, ако не са истински верноподаници, защото са избрани за градска стража на принца. Да не ми е името Кучидрян, ако не е така! Какво ще кажеш, куме Киселица?

КИСЕЛИЦА

Така си е. Дай им сега озадачения на всички!

КУЧИДРЯН

Първо, кой е според вас най-противопоказният за началник на патрула?

ПЪРВИ СТРАЖ

Хю Тиквата или Джордж Пляката. Те знаят да четат и пишат.

КУЧИДРЯН

Пляката да излезе напред! Слушай, Пляка! Бог ти е дал добро име. Хубостта, тя си е подарък от Фъртуна^[37], но дарбата да четеш и пишеш, тя е от природата.

ВТОРИ СТРАЖ

Тъй точно, господин началник, но аз имам...

КУЧИДРЯН

И двете. Ясно. Знам какво ще кажеш. Аз обаче ще ти кажа, за хубостта си да благодариш Богу и да не се перчиш много с нея, а пък дето си грамотен, тези празни ентелегентности и да ги показваш сам, когато е крайно излишно, разбрано? Посочиха те като най-дървовит и способен за началник на патрула, затова ще носиш ти фенера. По устава трябва да задържаш всички самоскитащи се празноличности, а също си длъжен да викаш: „Стой, в името на принца!“ на всеки, когото срещнеш.

ВТОРИ СТРАЖ

А ако той не ще да спре?

КУЧИДРЯН

Тогава няма да му обръщаш впечатление. Остави го да си върви, извикай веднага другите от стражата и благодари на бога, че си се отървал от един разбойник!

КИСЕЛИЦА

Щом от името на принца му е извикано „Стой!“ и той не спира, това значи следователно, че той не е поданик на принца.

КУЧИДРЯН

Точно така. А стражата е заинтересована само от неговите поданици. И няма да произвеждате шумотевици из улиците, защото страж, който дърдори и прави антракции нощем, компроментира званието.

ВТОРИ СТРАЖ

Няма дърдорене, господин началник. Най-много някой да хръкне. Знаем задълженията на стражата.

КУЧИДРЯН

Ето това са думи на мирен пазач-ветъран, защото как може сънят да наруши обществения ред? Само гледайте да не ви задигнат пиките. Освен това трябва да обиколите поред кръчмите и да заповядайте на всички пияници да си вървят вкъщи.

ВТОРИ СТРАЖ

Ами ако не щат?

КУЧИДРЯН

Тогава ще ги оставите, докато изтрезнеят. Ако пак не щат, можете да им кажете, че не сте чакали такова нещо от тях. Ясно?

ВТОРИ СТРАЖ

Ясно, господин началник.

КУЧИДРЯН

Ако срещнете крадец, по устав имате право да го заподозрете, че не е честен човек, а колкото по-малко се идентифицирате с такива двуличности, толкова по-добре за вашето име.

ВТОРИ СТРАЖ

Ако знаем, че е крадец, не трябва ли да го пипнем?

КУЧИДРЯН

По устава трябва, но който пипа катран, се оцапва. Затова най-препоръчително за вас е, като хванете крадец, да не влизате в контакт с него, а да го пуснете да си върви.

КИСЕЛИЦА

Свате Кучидрян, право за теб всички казват, че си много жалостив и мизерен!

КУЧИДРЯН

Така е. Аз куче не мога да обеса самоволно, камо ли жив човек, който все има нещо честно в себе си.

КИСЕЛИЦА

Ако чуете през нощта да плаче нейде дете, длъжни сте да извикате майка му и да ѝ заповядате да го накърми.

ВТОРИ СТРАЖ

Ами ако спи и не ни чуе?

КУЧИДРЯН

Тогава ще си отминете — детето ще я събуди. Казано е: овца, която не чува агнето си да блее, няма да чуе и волско мучене.

КИСЕЛИЦА

Чиста правда!

КУЧИДРЯН

Така. Сега сте вече озадачени. Ти, началнико на патрула, представляваш принца. Ако го срещнеш, можеш да арестуваши и самия него.

КИСЕЛИЦА

Ей, свате, бога ми, това чак май не може!

КУЧИДРЯН

Пет шилинга срещу един, че който знае параграфовете на устава, ще каже, че може. Разбира се, със съгласието на негова светлост, защото стражата няма право да оскърбява гражданите, а да арестуваши човек без негово съгласие, това е оскърбление. Не е ли така?

КИСЕЛИЦА

Така е, Бога ми!

КУЧИДРЯН

Хе-хе, видя ли? Хайде сега, приятели, добра служба. И ако има нещо конфиденциално, извикайте ме! Слушайте си акъла и опичайте съвета на приятелите си! Бъдете нащрек и лека ви нощ! Хайде, куме Киселица!

ВТОРИ СТРАЖ

Е, съседни, сега, като си чухме задачата, некапоседнем на пейката пред черквата, а като стане два — всеки вкъщи си да нанка.

КУЧИДРЯН

И още едно нещо, граждани! Понаглеждайте вратата на синьор Леонато, защото той утре вдига сватба и тази нощ ще има навярно много врява край тях. Сбогом и да пазите високо репутацията на градската стража!

Излиза заедно с Киселица.

Влизат Борачио и Конрад.

БОРАЧИО

Конрад!

ПЪРВИ СТРАЖ (шепне)

Шт! Тихо!

БОРАЧИО

Ей, Конрад!

КОНРАД

Тук съм бе, глупако! До лакътя ти!

БОРАЧИО

Пък аз се чудя защо тъй ме сърби. Знаех си, че ще бъде някаква краста.

КОНРАД

Това ще ти го върна друг път. Казвай сега нататък!

БОРАЧИО

Ела тук под стряхата, че ръми, и ще ти разправа всичко от игла до конец, да не ми е името Борачио-Бърборачио!

ПЪРВИ СТРАЖ (*шепне*)

Тази работа не е чиста! Тихо!

БОРАЧИО

Дон Хуан ми изръси хиляда дуката.

КОНРАД

Хайде бе! Че много е поскъпнало мошеничеството.

БОРАЧИО

Не е поскъпнало, ами е забогатяло. Защото само когато богати мошеници се нуждаят от услугите на бедни мошеници, бедните могат да им искат по-скъпи цени.

КОНРАД

Нищо не разбрах!

БОРАЧИО

Защото си сукалче. Още не ти е ясно, че облеклото често лъже. Шапка, плащ, ботуши — това са външни неща, които се сменят, а кой е човекът в тях...

КОНРАД

Така е. Облекло са — хабят се.

БОРАЧИО

А бе аз ти казвам, че се менят според модата.

КОНРАД

Е да, модата си е мода.

БОРАЧИО

А глупакът — глупак! Казвам ти каква измамница е тази мода! Знаеш ли какво значи „вик на модата“? Модата, като викне, и всичко ѝ се подчинява. Ясно? И действа, вмъква се във всяка къща без

изключение. И всеки път взема нов вид и ни обръща гардеробите наопаки.

ПЪРВИ СТРАЖ (*шепне*)

Вярно, знам я и аз тази Мод! От седем години мишкува из града, облечена като важна дама! Отдавна я дебна!

БОРАЧИО

Не чу ли нещо?

КОНРАД

Ветропоказателя горе.

БОРАЧИО

Та, казвам, не виждаш ли как тази мода върти всички горещи глави от четиринайсет до трийсет и пет години, как ги замайва и кара хората да заприличват на фараоновите войници от окадените картини или на Вааловите жреци^[38] от църковните прозорци или пък на бръснатия Херкулес от проядените завеси, дето гащите му^[39] са издути отпред като боздугана му?

КОНРАД

Виждам. И виждам, че тази мода ни задига много повече дрехи, отколкото бихме изхабили, ако я нямаше. Но и ти май нещо се заплесна по нея и забрави за какво говореше.

БОРАЧИО

Кой? Аз да забравя? Нищо не съм забравил! Ще знаеш, че тази нощ имах любовна среща с Маргарита, компаньонката на Херо. Наричах я с името на господарката ѝ, а тя, надвесена от нейния прозорец, ми пожела хиляда пъти лека нощ... Само че много лошо ти го разправам. Първо трябваше да ти кажа, че принцът и Клавдио — подготвени, заведени и поставени в засада от моя господар, наблюдаваха скришом от градината това наше очарователно свиждане.

КОНРАД

И помислиха, че Маргарита е Херо?

БОРАЧИО

Моят господар, този дявол, разбира се, знаеше всичко; но другите двама останаха измамени; първо, от думите на Дон Хуан, който ги беше подготвил; второ, от нощта, която скри подробностите; и, трето, от моето умение, което потвърди клеветата. Клавдио изскочи от градината разярен, кълнейки се, че утре сутрин, в черквата, ще разгласи пред всички това, което е видял, и ще върне невестата у дома ѝ без съпруг.

ПЪРВИ СТРАЖ

Стой, в името на принца!

ВТОРИ СТРАЖ

Викайте началника! Разкрит е най-опасният компот, който някога е бил забъркван в държавата.

ПЪРВИ СТРАЖ

И в този компот ги е натопила една Мод! Знам я аз, тя мишкува из къщите и има ухо за всяка ключалка, и щом викне тази Мод, цялата ѝ шайка се събира!

КОНРАД

Господа, господа!...

ВТОРИ СТРАЖ

Ти ще ни кажеш къде се крие тази ваша Мод!

КОНРАД

Но господа!...

ПЪРВИ СТРАЖ

Млък! Нареждате ни да се подчиним на вашата заповед и да ни последват тунтакси!

БОРАЧИО

Добре се наредихме, ако ни вземат на пики заради моите пикантни истории!

КОНРАД

Но защо трябва аз да си патя заради твоите спатии?...
Подчиняваме се! Водете ни!

Излизат.

[37] „...Фъртуна...“ — става дума за Фортуна. Фортуна (*митол.*) — римска богиня на щастието, случая и успеха, изобразявана с рог на изобилието, изсипващ монети, или с превързани очи, стъпила върху въртящо се колело. ↑

[38] „...фараоновите войници... Вааловите жреци...“ — Ваал или Бел е бил главен бог на вавилонците. В случая неговите жреци и фараоновите войници са изобразени в библейски сцени. ↑

[39] „...гащите му...“ — в Средновековието и Ренесанса героите от древните митове били често представяни в съвременно облекло. ↑

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Стаята на Херо.

Влизат Херо, Маргарита и Урсула.

ХЕРО

Мила Урсула, събуди братовчедка ми Беатриче и я помоли да стане!

УРСУЛА

Да, мадам.

ХЕРО

И нека дойде тук!

УРСУЛА

Веднага.

Излиза.

МАРГАРИТА

Май че с другата якичка беше по-добре.

ХЕРО

Не, Марги, предпочитам тази.

МАРГАРИТА

Както желаете, но ще видите, че и братовчедка ви ще хареса повече онази.

ХЕРО

Не, ще сложа непременно тази. Тя нищо не разбира, а ти още по-малко.

МАРГАРИТА

Във всеки случай намирам прекрасна новата ви фризура. Само трябваше май да бъде малко по-тъмничка. Но моделът на роклята ви е наистина сполучен. Тези дни видях роклята на миланската дукеса, която всички хвалят толкова.

ХЕРО

Да, казват, че била невероятно хубава.

МАРГАРИТА

Вярвайте, пред вашата тя е една нощница и нищо повече! Иначе е скъпа: златен брокат с няколко разреза, обшита с бисер и сребърни дантели. Висящите ръкави и подплатата — поръбени със синкава сърма. И полата също. Но по тънкост, красота и изящество на кройката вашата е десет пъти по-хубава!

ХЕРО

Да даде бог да я облека! Нещо ми тежи на гърдите.

МАРГАРИТА

Скоро ще ви натежи още повече от тежестта на мъжа.

ХЕРО

Фу! Не те е срам!

МАРГАРИТА

От какво, мадам? От това, че говоря почтени неща? Не е ли бракът почтен и при просяка? И не е ли годеникът ви почтен преди брака? Какво има, че съм споменала тежестта на мъжа! Или за да спазя благоприличието, трябваше непременно да кажа „съпруг“ вместо „мъж“? Но това е ясно за който не изкълчва естествените ми думи... Още повече че само истинският съпруг натежава, другият е винаги лек като перушинка. Ето, братовчедка ви иде. Питайте нея какво трябва и какво не трябва да се говори!

Влиза Беатриче.

ХЕРО

Добро утро, братовчедке.

БЕАТРИЧЕ

Добро утро, мила Херо.

ХЕРО

Какво ти е? Лютнята ти е май зле настроена.

БЕАТРИЧЕ

По-зле — съвсем разстроена!

МАРГАРИТА

Запейте тогава нещо, което може и без съпровод. Хайде, вие пейте, аз ще танцувам! Например „Любовен лек“^[40].

БЕАТРИЧЕ

Изпей я ти, защото сама си лека в любовта и ако скоро не издуеш талия, значи, вече няма мъже в Италия!

МАРГАРИТА

Извинявайте, но никак не съм лека!

БЕАТРИЧЕ

Тогава си мека!

МАРГАРИТА

Може би съм мека, но мога да намекна нещо и за вас!

БЕАТРИЧЕ

Вече е почти пет часът, братовчедко — би трябвало да си готова. Господи, аз съм съвсем болна!

МАРГАРИТА

Чудно, преди бяхте „Волната Беатриче“, а сега дойде една буква „Б“, изпъди „В“-то и станяхте „Болната Беатриче“. Честна дума,

вие съвсем сте се изменили. Ако това не е вярно, моряците не трябва вече да вярват на звездите!

БЕАТРИЧЕ

Какво искаш да кажеш?

МАРГАРИТА

Нищо. Но да даде господ всякому това, което сърцето му иска!

ХЕРО

Как ти се виждат новите ми ръкавици? Подарък ми са от графа. Помириши само, какъв парфюм!

БЕАТРИЧЕ

Не мога. Хремава съм.

МАРГАРИТА

Виж ти, досега сърцето ви беше студено, а не настивахте; да не сте се простудили, защото то се е затоплило?

БЕАТРИЧЕ

О, боже мой! Откога започна да се кичиш и ти с остроумия?

МАРГАРИТА

Откакто вие престанахте да ги употребявате. Защо, не ми ли стоят добре?

БЕАТРИЧЕ

Не блестят достатъчно. По-добре е да забодеш иглите им в косата си. Честна дума, повдига ми се.

МАРГАРИТА

Взимайте тогава бенедиктин по три пъти на ден. Чудесно лекарство срещу гадене.

ХЕРО

Ти искаш май да я отровиш!

БЕАТРИЧЕ

Бенедиктин? Какъв бенедиктин? Тази басня крие май някакъв морал.

МАРГАРИТА

Аз и морал? Кога е било? Говоря за обикновен бенедиктин. Може би вие си мислите, че аз мисля, че сте влюбена? Кълна се в света Богородица, не съм толкоз глупава, че да давам вяра на всичко, което ми хрумва; а и не ми хрумва всичко, което би могло да ми дойде наум. Пък и между тези неща, които биха могли да ми дойдат наум, колкото и да си напъргам ума, никога няма да ми дойде мисълта, че вие сте се влюбили, че ще се влюбите или че изобщо можете да изпитвате нещо като любов. Но и Бенедикт беше такъв, пък се поочовечи: преди се кълнеше, че нямало да се ожени никога, а пък сега, ще не ще, си сви опашката. Дали бихте могли да се промените и вие, не зная, но струва ми се, че вече гледате с очите на всички жени.

БЕАТРИЧЕ

Ей, как препуска твоето езиче!

МАРГАРИТА

Това е школата на Беатриче!

Влиза отново Урсула.

УРСУЛА

Мадам, побързайте! Принцът, графът, синьор Бенедикт, Дон Хуан и цялото висше общество на Месина идат, за да ви отвежат в черква!

ХЕРО

О, помогни ми да се облека, братовчедке! И вие, Марги, Урсула, моля ви се!...

[40] „...Любовен лек...“ — в оригинала „Light of o’love“, популярна по времето на Шекспир любовна песничка, която се споменава и в „Двамата веронци“ (I д., 2 сц.). ↑

ПЕТА СЦЕНА

Друга стая в дома на Леонато.

Влиза Леонато, придружен от Кучидрян и Киселица.

ЛЕОНАТО

Какво имате да ми казвате, драги?

КУЧИДРЯН

Бих желал, ваша управителска милост, да ви съобщя нещо конференциално, което отблизо ви интерпретира.

ЛЕОНАТО

Добре, съобщавайте! Само че накратко. Виждате колко малко време имам.

КУЧИДРЯН

То така си е. Времето е малко.

КИСЕЛИЦА

Малко е, що си е право — право.

ЛЕОНАТО

Е, казвайте, приятели, какво има?

КУЧИДРЯН

Той, кум Киселица, ваша милост, малко се отклонява. Стар човек, умът му не е така ентелегентен като на младини, но инак ще знаете, ваша милост, е съвсем честен. Това, честността му, е написана тук на челото.

КИСЕЛИЦА

Да, слава Богу, от мен по-честен няма, освен ако е някой стар човек и по-честен от мене.

КУЧИДРЯН

А, бе, куме, остави ги сега тези срамления! Мълчанието е злато, нали знаеш.

ЛЕОНАТО

Приятели, вие сте наистина отегчителни!

КУЧИДРЯН

Ваша милост казва това от учтивост, защото ние сме прости служители на принца; но, мене ако питате, честна дума, дори и да бях отегчителен като крал, пак не бих спестил нито капка от своята отегчителност за ваша милост!

ЛЕОНАТО

Нито капка значи?

КУЧИДРЯН

Нито капка, ей Богу, дори и да беше десет пъти повече, отколкото е! Защото, ще знаете, когато се спомене името ви в града, чувам винаги такива агресивни думи по адрес на ваша милост, че макар да съм човек прост и неук, ама драго ми става!

КИСЕЛИЦА

И на мен.

ЛЕОНАТО

Все пак бих искал да узная какво имате да ми кажете.

КИСЕЛИЦА

Значи, ваша милост, нашата стража залови тази вечер двама опасни мошеници, каквито няма в цяла Месина, където и да търсиш, като изключим вашия дом, разбира се, ваша милост.

КУЧИДРЯН

Не се докачайте, ваша милост, той е добро старче, само много симпатизира да приказва. Дето има дума: „Старост, влез — ум,

излез!“ Свят пътър, ваша милост!... Ти, куме, добре го рече, само че нали знаеш, щом са двама на един кон, вторият трябва да е откъм опашката... Той е много честен, ваша милост, друг такъв няма, честен кръст. Ама слава Богу, не са всички хора еднакви по ум...

ЛЕОНАТО

Е, да. Вие го превъзхождате много.

КУЧИДРЯН

Дар Божи, ваша милост.

ЛЕОНАТО

Но сега трябва да ви оставя.

КУЧИДРЯН

Само една дума, ваша милост! Градската стража тази нощ е задържала две саомнителни лица и ние искаме тази сутрин те да бъдат разпитани във ваше присъствие.

ЛЕОНАТО

Разпитайте ги сам и ми донесете протокола! Виждате, че нямам време.

КУЧИДРЯН

Добре, ще го извършим при пълна секреция.

ЛЕОНАТО

И почерпете се, преди да тръгнете. Довиждане.

Влиза Пратеник.

ПРАТЕНИК

Ваша милост, чакат ви да поведете дъщеря си към олтара.

ЛЕОНАТО

Ида веднага.

Излизас Пратеника.

КУЧИДРЯН

Върви, куме! Иди при Джордж Пляката и му кажи да дойде в затвора. И нека вземе перото и мастилницата. Ще разпитаме онези двама нощни хвантоми по всички пункции.

КИСЕЛИЦА

Ама умната трябва да я караме.

КУЧИДРЯН

Ти само ум искай от мен. Намери клисаря и го докарай в затвора, за да състави протокола. В тази глава има една табула раза^[41], която ще разкрие всички тайни на тези констипатори!

Излизат.

[41] *Tabula rasa* (лат.) — изтрита плоча. Става дума за покритите с восък плочи, на които са пишели древните. Изразът се употребява в смисъл на бяла страница — ум, свободен от всякакви предубеждения или познания. ↑

ЧЕТВЪРТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

В черквата.

Влизат Дон Педро, Дон Хуан, Леонато, отец Франциск, Клавдио, Бенедикт, Херо, Беатриче и Придружаващи ги.

ЛЕОНАТО

Бъдете кратък, отче Франциск, извършете само венчалния обред! Брачните напътствия — после.

ОТЕЦ ФРАНЦИСК

Желаете ли, графе, да се венчаєте за тази девойка?

КЛАВДИО

Не.

ЛЕОНАТО

„Да бъдете венчан“, отче! Вие го венчавате!

ОТЕЦ ФРАНЦИСК

Желаш ли, девойко, да бъдеш венчана за графа?

ХЕРО

Да.

ОТЕЦ ФРАНЦИСК

Ако някой от вас знае за някаква пречка, поради която вашият брак не би трябвало да се състои, заклевам го в спасението на душата му да я каже тук!

КЛАВДИО

Да знаете за такава пречка, Херо?

ХЕРО

Не, господарю мой.

ОТЕЦ ФРАНЦИСК

А вие, графе, знаете ли за такава пречка?

ЛЕОНАТО

Позволявам си да отговоря вместо него: не, не знае!

КЛАВДИО

О, какво ли не си позволяват хората! О, какво ли не дръзват!
Какво ли не правят всеки ден, без да знаят какво вършат!

БЕНЕДИКТ

Я чувай, чувай! Възкличания? Поне да бяха от веселите!
Например: „ха-хе-хи“!

КЛАВДИО

Постойте, отче! Татко, заявете,
че доброволно и в свободен избор
ми давате таз девствена девойка!

ЛЕОНАТО

Да, синко. Както Бог на мен я даде.

КЛАВДИО

А как, с какво да ви се отплатя
за тъй безценен дар?

ДОН ПЕДРО

Май няма начин
освен да му го върнете обратно.

КЛАВДИО

Благодаря ви, принце, за урока
по благодарност. Драги домакине,
вземете си обратно дъщерята!
Приятел с плод изгнил не се гощава,

а тя от своето моминство пази
единствено измамливата външност!
Не, вижте само как веднага пламна!
О, как изкусно, как правдоподобно
грехът лукав умее да се крие!
Нима тоз прилив на руменина
не се явява тук като свидетел
за целомъдреност? Пред този образ
нима не бихте се заклели вие,
че е девица? А пък тя не е!
Тя жара на леглото сладно знае
и ако зачервява се, това е
не свян, а срам!

ЛЕОНАТО

Какво туй значи, графе?

КЛАВДИО

Туй значи, че не искам да се свържа
със първата доказана мръсница.

ЛЕОНАТО

Ако „доказали“ сте го самичък,
любезни графе, като сте сломили
неловкия отпор на младостта й...

КЛАВДИО

„...то значи, че отдала се е тя
на мен като на утрешен съпруг“ —
тъй бихте казали, за да смекчите
избързалия грях, ако я бях
узнал предсрочно. Само че, уви,
аз ни веднъж, почтени Леонато,
не съм опитал да я прелъстя.
Да, любех я, но с обичта на брат,
прилично-нежна и свенливо-мека!

ХЕРО

А моята любов нима бе друга
по вид от вашата?

КЛАВДИО

Е, да, „по вид“!
Видът ви беше като на Диана^[42]
във обръча ѝ чист; като на пъпка,
преди да се разтвори, но по същност
оказахте се вие по-безсрамна,
по-сладострастна даже от Венера^[43]
или от някоя маймуна сита,
бесуваща във животинска похот!

ХЕРО

О, господарят ми е болен! Инак
не би говорил тъй!

КЛАВДИО

Защо мълчите
пред нея, принце мой?

ДОН ПЕДРО

Затуй защото
гнети ме срам, че своя пръв приятел
сватосвал съм за улична жена!

ЛЕОНАТО

Насън ли чувам тез обиди черни?

ДОН ХУАН

Не, не насън и при това са верни!

БЕНЕДИКТ

Тук всичко никак не напомня сватба.

ХЕРО

Те — верни? Боже!

КЛАВДИО

Леонато, вижте:

Не съм ли Клавдио? А този тука
не е ли принцът? Тоз не е ли брат му?
А таз не е ли дъщеря ви Херо
или ни мамят нашите очи?

ЛЕОНАТО

Не, всичко е така, но що от туй?

КЛАВДИО

Един въпрос към дъщеря ви имам
и моля ви, с родителската власт
да я принудите да отговори
на него честно!

ЛЕОНАТО

Като твой баща
заклевам те да го направиш!

ХЕРО

Боже!

Защо е този разпит и какво
целите с него?

КЛАВДИО

Да се убедим,
че ви приляга името, любезна.

ХЕРО

Защо? Не съм ли кръстена на Херо^[44],
чието име е отдавна символ
на верността? Кой би могъл със право
да го очерни?

КЛАВДИО

Никой, честна дума,
освен оназ, която днес го носи!
Но стига приказки! Кажете, снощи,
между дванайсет и един, с кого
беседвахте от вашия прозорец?
Отговорете, ако сте невинна!

ХЕРО

Със никого, кълна се, господарю!

ДОН ПЕДРО

Тогава сте виновна! Леонато,
ще ви доставя болка, знам, но трябва
да потвърдя, че в казания час
ний трима — графът, моят брат и аз,
видяхме дъщеря ви да говори
с един негодник, който след това
призна си — като истински негодник —
че имал бил до този ден със нея
стотици срамни срещи!

ДОН ХУАН

Пфу, и то
такива, че не могат се разказа,
защото просто липсват чисти думи
за тези неща! Девојко миловидна,
учудвате ме с вашата поквара!

КЛАВДИО 1

О, Херо, от Леандровата Херо
ти би била по-нравствена и чиста,
душата ти да бе наполовина
така прекрасна, както външността ти!
Но сбогом, най-чаровна и най-долна
от всички женски твари на света,
греховност чиста, грешна чистота,

прощавай! Зарад тебе ще залостя
вратата на сърцето си, ще спусна
неверието черно да смрачи
прозорците на моите очи
и всяка женска прелест да забули
във грозни мисли!

ЛЕОНАТО

Няма ли за мен
една ръка на мъж със нож накрая?

Херо пада в несвяст.

БЕАТРИЧЕ

Какво ти стана, братовчедке? Боже!

ДОН ХУАН

Срамът, изскочил току-що наяве,
й угаси душата. Да вървим!

Дон Педро, Дон Хуан и Клавдио излизат.

БЕНЕДИКТ

Какво ѝ е?

БЕАТРИЧЕ

Издъхна! Вуйчо, помощ!
О, Херо! Херо! О, синьоре! Отче!

ЛЕОНАТО

Небе, не дръпвай тежката си длан!
Смъртта е най-доброто покривало
за нейния позор!

БЕАТРИЧЕ

О, братовчедке,

оправи ли се?

ОТЕЦ ФРАНЦИСК

Бог е с вас, девойко!

ЛЕОНАТО

И гледа още?

ОТЕЦ ФРАНЦИСК

А защо пък не?

ЛЕОНАТО

Защо пък не ли? А нима тук всичко
на таз земя не вика „Срам!“ по нея?
Тоз разказ, напечатан на лика й
с вълна от кръв, кой, кой ще го изтрие?
Не оживявай, Херо, не поглеждай!
О, ако само знаех, че на място
не ще умреш, ако допусках само,
че жизнените сили ще надвият
срама ти, с таз ръка му бих помогнал!
Как, как можа? Нима съм се оплаквал,
че имам само теб, че таз природа
ми е отпуснала едничка рожба?
Една, а пък и тя излезе много!
Защо добих те? И защо така
красива бе за бащиния поглед?
Защо не взех с десница милосърдна
подхвърлениче просяшко, та после,
ако и то се би покрило в смрад,
да кажа: „Не, тук няма нищо мое.
Срамът му кълн е от чресла незнайни.“
Но ти, ти моя си, и моя само,
ти беше, радост моя, гордост моя,
тъй сладко моя, че аз сам бях твой!
О, вижте я: до шия натопена
във черна тиня, тъй че в океана

не се съдържа толкова вода,
духа ѝ да измие пак за мене —
и сол — за да опази от смърдене
прогнилата ѝ плът!

БЕНЕДИКТ

Не, стига, стига!
Недейте тъй! Аз сам така съм смаян,
че нямам думи!

БЕАТРИЧЕ

Бог ми е свидетел,
че всичко туй е подла клевета!

БЕНЕДИКТ

Не бяхте ли със нея тази нощ?

БЕАТРИЧЕ

Ах, точно тази — не; но от година
спим двете в обща стая.

ЛЕОНАТО

Потвърдено,
доказано, скрепено с нова сила
туй, дето и така бе обковано
в железни скоби! Те ли ще ни лъжат?
Тез принцове? Или пък графът, който
обичаше я тъй, че и срама ѝ
като клеймеше, къпеше го в сълзи?
Далеч оттука! Да върви да мре!

ОТЕЦ ФРАНЦИСК

Изслушайте ме, моля! Аз мълчах
до този миг, без никак да се вмесвам,
за да следя внимателно лицето
на таз девойка, и видях по него
рой румени знамения на свян

да се разливат и да ги прогонват
рой ангели на непорочност бледа,
а в погледа ѝ да избухва огън,
способен да изпепели до дъно
насочената към честта ѝ ерес.
Наивник и глупец ме наречете,
недейте вярва в знанията мои
за хорската природа, придобити
от книгите и от житейски опит,
не вярвайте на моите сан и възраст,
ако девойката, простряна тука,
не се окаже непорочна жертва
на пагубна заблуда!

ЛЕОНАТО

Отче, отче,
вий виждате: тя, тънеща в греха си,
все пак не смее да го отегчи
с лъжлива клетва и не го отрича!
Недейте скрива в було туй, което
блести пред нас в безсрамна голота!

ОТЕЦ ФРАНЦИСК

С кого във грях ви обвиняват, дъще?

ХЕРО

Да кажат те! Самата аз не зная!
И бог ми е свидетел, че до днеска
не съм узнала за мъжете нищо,
което да излиза от обсега
на девствената скромност! Татко мой,
ако докажете, че някой мъж
към мене слово снощи е отправил
или че аз по същото туй време
към някой мъж съм произнесла дума,
от къщи със камшик ме прогонете,
убийте ме, мъчете ме до смърт!

ОТЕЦ ФРАНЦИСК

Тез тримата били са заблудени!

БЕНЕДИКТ

Двамината са честни и ако
подведени са, подлостта ще бъде
във Дон Хуан, във кълна извънбрачен,
покарал покрай истинския принц!

ЛЕОНАТО

Не знам. Не знам. Но ако те са прави,
със тези две ръце ще я разкъсам;
а ако те я безчестят без повод,
ще видят кой съм аз: не ме е още
ни чер недъг лишил от толкоз сила,
ни старост зла тъй в мозъка надвила,
ни лош живот така оставил сам,
ни ден злочест опустошил дотам,
че храброст, ум, приятелства и злато
да липсват, ако трябва Леонато
да дири мъст!

ОТЕЦ ФРАНЦИСК

Не бързайте със нея,
а позволете да ви дам съвет
във този труден случай: трите принца
излязоха, когато дъщеря ви
бе сякаш мъртва. Скрийте я в дома си,
навред оповестете за смъртта ѝ,
сами жалейни дрехи облечете
и наредете, в склепа ви семеен,
покрит от епитафии, да бъдат
извършени тържествените служби,
съставлящи триумфа на смъртта.

ЛЕОНАТО

И от това какво ще се получи?

ОТЕЦ ФРАНЦИСК

Най-първо, че при действие умело
хулителите ще я съжалят.
Това е вече нещо, ала то
не е целта на моя странен план.
Той бременен е с повече: щом само
разчуе се, че клетата девойка
издъхнала е във мига, когато
била е съдена, тя в миг ще бъде
пожалена, простена, оправдана,
защото е закон от памтивека,
че докогато имаме ний нещо,
не го ценим, а сещаме се после,
когато го загубим, колко скъпо
било е то и склонни сме дори
да надценим същинската му стойност,
която скрита е била от факта
на притежаването. Тъй ще стане
и с Клавдио. Когато той узнае,
че с думи умъртвил е дъщеря ви,
ликът ѝ жив ще се прокрадне нежно
във работилничката на ума му
и всяка нейна мъничка чертица
пред погледа му вътрешен ще грейне
и ще я стори двойно по-красива,
по-крехка, жива, одухотворена,
отколкото когато я е виждал
наистина в живота. И тогава
ще я оплаче той и — стига само
да я обича малко — мигновено,
дори и да я смята за виновна,
за своя съд суров ще се разкае.
Сторете тъй и, вярвайте, нещата
ще се развият след това по начин,
благоприятен повече от всичко,

което бих могъл да ви предскажа.
А туй ако не стане, то все пак
престорената смърт на дъщеря ви
ще потуши шума около нея
и вие ще укриете успешно
таз рожба своя с накърнено име
във някоя монашеска обител,
далече от езици и очи.

БЕНЕДИКТ

Родителю нещастни, изпълнете
съвета на отца! Аз самият
привързан съм към Клавдио и принца,
но в този случай, честна дума давам,
ще пазя тайна и до дъно верен
ще бъда вам, като душа към тяло!

ЛЕОНАТО

О, аз така се давя във скръбта си,
че се ловя за сламка!

ОТЕЦ ФРАНЦИСК

И отлично!

За странна болка трябва странен лек —
туй казва ви го старият човек:
опрете се на слабото му рамо —
венчавката отложена е само.
Ти, старият, плачи, за да се смееш!
Ти, младата, умри, за да живееш!

Излизат всички освен Бенедикт и Беатриче.

БЕНЕДИКТ

Госпожице Беатриче, вие май плакахте през цялото време?

БЕАТРИЧЕ

Да и ще плача още.

БЕНЕДИКТ

Но аз не искам да плачете!

БЕАТРИЧЕ

Какво като не искате! Аз плача за себе си.

БЕНЕДИКТ

Честна дума, аз вярвам, че братовчедка ви е оклеветена!

БЕАТРИЧЕ

О, колко би ми станал мил тоз, който би възстановил честта
й!

БЕНЕДИКТ

А има ли начин човек да си спечели тази милост?

БЕАТРИЧЕ

Начин има, но няма човек!

БЕНЕДИКТ

А може ли мъж да го извърши?

БЕАТРИЧЕ

Само мъж, но не и вие!

БЕНЕДИКТ

Аз ви обичам повече от всичко на света — не е ли чудно
това?

БЕАТРИЧЕ

Чудно е като онова, което и аз самата не разбирам в себе си.
Аз също бих могла да кажа, че ви обичам повече от всичко на света...
Но недейте ми вярва!... И все пак това няма да е лъжа... Не признавам
нищо... Но и нищо не отричам... Жал ми е за братовчедка ми!

БЕНЕДИКТ

Давам клетва пред шпагата си, че ти, Беатриче, ме обичаш!

БЕАТРИЧЕ

Моля ви се, изтеглете си я веднага!

БЕНЕДИКТ

Аз съм я изтеглил и ще накарам да я опита всеки, който каже, че не ви обичам!

БЕАТРИЧЕ

Аз казвах за клетвата! Глътнете си я обратно!

БЕНЕДИКТ

Никога, с каквато и подправка да ми я поднесете! Кълна се, че ви обичам!

БЕАТРИЧЕ

Тогава да ми прости господ!...

БЕНЕДИКТ

За какъв грях, сладка Беатриче?

БЕАТРИЧЕ

Прекъснахте ме навреме. Тъкмо щях да ви откrexна сърцето си!

БЕНЕДИКТ

Знаех си! Направи го веднага!

БЕАТРИЧЕ

Не мога, вие сте се заключили отвътре!

БЕНЕДИКТ

Тогава заповядай ми да направя каквото поискаш!

БЕАТРИЧЕ

Убийте Клавдио!

БЕНЕДИКТ

А? За нищо на света!

БЕАТРИЧЕ

С този отговор убивате мен! Сбогом!

БЕНЕДИКТ

Беатриче! Чакай!

БЕАТРИЧЕ

Не, макар да съм още тук, вече съм много далеч от вас. В сърцето ви няма любов. Пуснете ме да си ида!

БЕНЕДИКТ

Беатриче!

БЕАТРИЧЕ

Не, отивам си!

БЕНЕДИКТ

Нека бъдем приятели!

БЕАТРИЧЕ

По-лесно ви е да бъдете мой приятел, отколкото да се биете с моите неприятели!

БЕНЕДИКТ

Нима Клавдио е от тях?

БЕАТРИЧЕ

А не е ли истински подлец този, който оскърби, оклевети, опозори най-близката ми родственица? О, ако бях мъж! Да я носи на ръце, докато тя му даде ръката си, и изведнъж така пред всички, така лъжливо, с такава злоба!... О, боже, защо не съм мъж! Бих му изяла сърцето наред пазарния площад!

БЕНЕДИКТ

Но, Беатриче!...

БЕАТРИЧЕ

Говорила от прозореца си с мъж! Каква долна измислица!

БЕНЕДИКТ

Беатриче, чуйте!...

БЕАТРИЧЕ

Миличката ми Херо — одумана, охулена, погубена!

БЕНЕДИКТ

Беатр...

БЕАТРИЧЕ

Принцове и графове! Как не ги беше срам! Тежки свидетели с гербове и родословия! И този захаросан годеник! Графското сладурче! Миличкото франтче! О, защо не съм мъж, да му дам да разбере! Защо нямам приятел, който да ми даде да разбере, че е мъж! Но мъжеството се е разтопило в любезности, доблестта се захаросва в комплименти, а от мъжете са останали само езиците, и то едни лъжливи и празнословни! Сега за Херкулес минава този, който най-смело се кълне и престъпва клетвите си! О, щом желанието не може да ме превърне в мъж, нека страданието ме превърне в труп!

БЕНЕДИКТ

Чакайте, мила Беатриче! Кълна с в десницата си, че ви обичам!

БЕАТРИЧЕ

Вместо да се кълнете в нея, да бяхте я използвали, за да си спечелите любовта ми!

БЕНЕДИКТ

Вярваш ли в душата си, че думите на Клавдио са само клевета?

БЕАТРИЧЕ

Да, както в това, че имам вяра и душа!

БЕНЕДИКТ

Това ми стига! Аз съм длъжен! Ще го извикам на дуел! Целувам ръката ти и те оставям! Кълна се в тези нежни пръстчета, че Клавдио ще ми плати скъпо! А ти ще чуеш скоро за мен! Върви да утешиш братовчедка си! А пък аз ще казвам, че тя е мъртва. Сбогом!

Излизат.

[42] Диана — римска богиня на лова, покровителка на девствениците, често отъждествявана с Луната. ↑

[43] Венера (*митол.*) — римска богиня на съпругеската любов, произхождаща от Афродита, богиня на любовта и красотата при гърците. ↑

[44] Херо — Херо и Леандър са герои на известен любовен разказ: Леандър, млад грък от Абидос — на единия бряг на Хелеспонт (Дарданелите), всяка нощ преплувал протока, за да се срещне в Сестос — на отсрещния бряг, със своята любима, жрицата на Афродита, Херо. Една нощ вятърът угасил огъня, с който Херо го насочвала към себе си, и Леандър загинал във вълните. Херо, отчаяна, се хвърлила в морето. ↑

ВТОРА СЦЕНА

В затвора.

Влизат Кучидрян, Киселица и Клисарят, с мантии; Стражата въвежда Конрад и Борачио.

КУЧИДРЯН

Готово ли е всичко за последствието?

КИСЕЛИЦА

Стол и възглавница за господин клисаря!

КЛИСАРЯТ

Кои са извършителите на подсъдното деяние?

КУЧИДРЯН

Ние. Аз и помощникът ми.

КИСЕЛИЦА

Точно тъй. Ние сме омаломощени да открием целия задговор.

КЛИСАРЯТ

Не, къде са престъпниците, които трябва да бъдат разпитани? Да застанат пред господин началника!

КУЧИДРЯН

Вярно. Да застанат тука! Ти! Как се казваш?

БОРАЧИО

Борачио.

КУЧИДРЯН

Пишете, моля! Борачио. А ти?

КОНРАД

Аз съм дворянин, господине. Името ми е Конрад.

КУЧИДРЯН

Пишете! Господин дворянин Конрад. Господа, вие вярвате ли в Бога или сте еротици?

БОРАЧИО

Вярваме.

КОНРАД

Ако не се лъжем.

КУЧИДРЯН

Пишете: „Вярват в Бога, ако не се лъжат.“ И сложете „Бог“ отпред, че инак, не дай си Боже, да се окаже между тези двама разбойници! Господа, вече е доказано, че вие сте първокласни мошеници и може би скоро ще бъдете и считани за такива. Какво ще кажете?

КОНРАД

Че не сме, уважаеми.

КУЧИДРЯН

Много остър ум, брей! Ама аз сега ще му намеря цаката! Я ела ти, другия, малко насам! Дай да ти прошепна нещо на ушенцето! Казвам, че ви смятам за първокласни мошеници!

БОРАЧИО

Аз пък казвам, че не сме, господин началник.

КУЧИДРЯН

Добре, иди встрани... Ей, лоша работа, отговорите им са индентични! Портоколирайте ли, че не са мошеници.

КЛИСАРЯТ

Господин началник, не водите правилно следствието. Трябва да повикате стражите, които ги обвиняват.

КУЧИДРЯН

Вярно, това ще бъде цялосъобразно. Я, стражите, елате насам! Заповядвам ви в името на принца да обвините тези двамата!

ПЪРВИ СТРАЖ

Ами това лице, господин началник, каза на другото лице, че Дон Хуан, братът на принца, е мошеник.

КУЧИДРЯН

Ха така! Пишете, че Дон Хуан е мошеник! Да казваш на други, че братът на принца е мошеник, това ако не е явно клетвопрестъпничество!

БОРАЧИО

Но, господин началник...

КУЧИДРЯН

Няма тук „господин началник“! Тази твоя физиомония не ми харесва, казвам ти!

КЛИСАРЯТ

И какво друго го чухте да казва?

НТОРИ СТРАЖ

Че, такова, получил хиляда дуката от Дон Хуан, задето бил оклеветил госпожица Херо.

КУЧИДРЯН

Е, това ако не е жив обир!

КИСЕЛИЦА

Точно така!

КЛИСАРЯТ

И какво още каза?

ПЪРВИ СТРАЖ

А че граф Клавдио се хванал на думите му и казал, че ще посрами Херо пред всички и няма да я вземе.

КУЧИДРЯН

Ах ти, негодник, само за това, че си го оставил без жена, ще получиш всички смекчаващи вината обстоятелства!

КЛИСАРЯТ

И друго какво?

ВТОРИ СТРАЖ

Това беше. Друго няма.

КЛИСАРЯТ

Нищо, и то, господа, е повече, отколкото ще можете да отречете. Тази сутрин Дон Хуан е избягал тайно от града. Херо е била обвинена по описания начин и по същия начин отблъсната от годеника ѝ, вследствие на което е починала скоропостижно. Господин началник, наредете тези двамата да бъдат свързани и отведени в дома на губернатора Леонато! Аз ще му занеса преди това протокола.

Излиза.

КУЧИДРЯН

И двамата да се бържат върже!

КИСЕЛИЦА

И да се управят при отправителя!

КОНРАД

Не пипай, тиквенико!

КУЧИДРЯН

Какво? Как си позволяваш? Къде е клисарят, да запише, че началникът на градската стража е тиквеник! Карайте го! Ах ти, хитър симултан, мръсно факсимиле!

КОНРАД

Долу ръцете, магаре с магаре!

КУЧИДРЯН

А бе за тебе чин и години няма ли? Ти мен ли ще аплодираш бе? Къде е оня, да запише, че съм магаре! Но вие всички сте свидетели, че съм магаре! Макар и да не е записано, вие ще затвърдите, че съм магаре! Аз търпя, търпя, но съм вътрешно сърдоничен и няма да оставя един измамник да ме аплодира безнаказано! Ти си един хуманен тип бе и тези свидетели ще го докажат! Аз съм, ако искаш да знаеш, човек разумен и отгоре на туй държавен служител, и отгоре на туй глава на семейство, и отгоре на туй човек с позната индудуалност и хубавец, какъвто няма втори в Месина и който знае законите, и не е да няма пара в кесията, ще знаеш, и е видял и по-добри дни, ще знаеш, и има две униформи, ще знаеш! Водете го! Ах, да беше записано, че съм магаре!

Излизат.

ПЕТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Пред дома на Леонато.

Влизат Леонато и Антонио.

АНТОНИО

Това е истинско самоубийство.
Ти просто сам помагаш на скръбта
да те съсипе!

ЛЕОНАТО

Стига с тез съвети,
които през ушите ми минават
като вода през сито! И недей
ми праща утешители освен
страдалец някой също като мен;
един баща ми доведи, чиято
любов към дъщеря му е била
разбита като моята, и нека
да ми говори той за търпеливост!
Скръбта му претегли до грам със мойта
и увери се, че са равностойни
беда с беда, неволя със неволя,
че двама сме по горести еднакви
до всякоя подробност и оттенък;
и ако той усмихва се все пак
и гладейки брада, изрича „хъм!“,
наместо да ридае, и отмахва
скръбта си с поговорки или някак
лекува я, зачетен във дебели
хабителки на свещи — то от него
урок по примирение ще взема.
Но ти такъв човек не ще намериш,
защото, братко, хората добри са

разтуха да дадат за чужда горест,
но щом сами пострадат, губят мигом
онуй спокойствие, което вчера
лекувало е лудостта с надежди,
с конец копринен връзвало беса,
с дъх болката церило и със думи —
агонията. Не, от памтивека
човек внушава смелост на човека,
но случай досега такъв не знам,
на себе си да я е вдъхнал сам.
Затуй те моля да замлъкнеш ти —
в главата ми скръбта така крещи,
че заглушава всякакви съвети!

АНТОНИО

И, значи, мъж — дете е все едно?

ЛЕОНАТО

Достатъчно! И аз съм плът и кръв,
а даже най-добрите философи
пищят до бога, щом зъбът боли ги,
макар с божествен стил във своите книги
страдания и чувства да отричат.

АНТОНИО

Разбирам, но поне да страдат с тебе
виновните за туй, че страдаш ти!

ЛЕОНАТО

Тук прав си! Тази шайка ще плати!
Усещам: дъщеря ми е невинна
и аз това в лицето ще го хвърля
на Клавдио, на принца и на всички,
които я опръскаха със кал!

Влизат Дон Педро и Клавдио.

АНТОНИО

И ето, те нарочно сякаш идат!

ДОН ПЕДРО

Здравейте!

КЛАВДИО

Добър ден!

ЛЕОНАТО

Поспрете, моля!

ДОН ПЕДРО

Простете, Леонато, нямам време.

ЛЕОНАТО

А, време нямате? Дано се вземе
отнякъде! На добър час тогава!

ДОН ПЕДРО

Недейте дири свада, драги старче!

АНТОНИО

О, той за свада ако беше годен,
тук някой вече би лежал прободен!

КЛАВДИО

Но кой го е обидил?

ЛЕОНАТО

Кой ли? Ти,
двуличнико! И тази шпага там
недей я хваща — няма да ме стреснеш!

КЛАВДИО

Прощавайте, докоснах я случайно.

Далеч от мене мисълта да плаша
преклонната ви възраст!

ЛЕОНАТО

Слушай, младо,
шеги със мен недей си позволява —
не съм от тез дъртаци, дето, скрити
зад щита на годините, се хвалят
на младини що свят са покосили,
и как и днес, да бяха с млади сили...
Ти чедото ми и самия мене
така оклевети, че аз съм длъжен
без оглед на почтените си власи
и тежкия товар на възрастта си
да те извикам на двубой до смърт!
Повтарям, зарад тебе Херо спи
във гроба на рода ни, който с нея
за първи път безчестие приема
благодарение на твойта подлост!

КЛАВДИО

На мойта подлост?

ЛЕОНАТО

Ти добре ме чу!

ДОН ПЕДРО

Грешите, Леонато!

ЛЕОНАТО

Аз ли, принце?
Ако приеме, аз ще го докажа
на тялото му, нищо от това, че
е с млади сили и прочут фехтовчик!

КЛАВДИО

Не, с вас дуел не мога да приема.

ЛЕОНАТО

Отхвърляш ме? Уби жестоко нея,
а мен, мъжа, оставяш да живея?

АНТОНИО

Мъже двамина и при туй какви,
ще трябва да убие той! Но нищо —
започвай с мен! Хлапе, изтрий носа си
и да вървим! Надвий ме, да те видим!
Аз шпагата ти с пръчка ще избия,
ако не го направя, да не съм
месински благородник!

ЛЕОНАТО

Братко, братко!

АНТОНИО

Недей ме спира! Само господ знае
как нежно любех сладката ни Херо.
Къде е тя? Убита, умъртвена,
до смърт оклеветена от страхливци,
които искат да се срещнат с мъж
не повече, отколкото аз искам
да хвана за езика пепелянка.
Хлапета, празноглавци, папагали,
негодници!...

ЛЕОНАТО

Антонио, недей!

АНТОНИО

Не се плаши! О, аз добре ги знам!
Претеглил съм ги, откога, до грам
аз тез контета дръзки и нахални,
които по площадите злословят,
клюкарстват, мамят, гаврят се над всичко,

и с помощта на три геройски пози
и половин дузина страшни думи
доказват ти, че щели да направят
не знам кого си на не знам какво си,
щом дойдел случай! А пък той не иде
и туй е всичко!

ЛЕОНАТО

Братко, стига толкоз!

АНТОНИО

Не ми се бъркай! Остави ме с него!

ДОН ПЕДРО

Не ще ви молим, господа, за милост —
скръбта ви е и моя, Леонато,
но все таки покойницата беше
доказано виновна...

ЛЕОНАТО

Принце, принце!...

ДОН ПЕДРО

Не ща да слушам вече!

ЛЕОНАТО

А, не щете?

Ще ги принудим да ни слушат, братко!

АНТОНИО

И някому май няма да е сладко!

Леонато и Антонио излизат.

Влиза Бенедикт.

ДОН ПЕДРО

Ето го и този, когото дирихме!

КЛАВДИО

Какво ново, Бенедикт?

БЕНЕДИКТ

Добър ден, принце!

ДОН ПЕДРО

Здравей, приятелю! Трябваше да дойдеш малко по-рано, за да ни окажеш помощ в страшна битка!

КЛАВДИО

Двама беззъби старци щяха за малко да ни отхапят носовете!

ДОН ПЕДРО

Леонато и брат му — можеш ли да си представиш? Ако беше се стигнало до бой, не зная дали бихме удържали на младежките им сили.

БЕНЕДИКТ

В безчестна битка няма истинска храброст. Дирех точно вас.

КЛАВДИО

А ние пък обърнахме всичко да дирим теб, остроумецо. Налегнала ни е жестока меланхолия, която само ти би могъл да прогониш. Хайде, опитай своето старо оръжие!

БЕНЕДИКТ

То е в ножницата си. Да го измъкна ли?

ДОН ПЕДРО

Нима го носиш на кръста си?

БЕНЕДИКТ

Да. И мисля да го кръстосам с някого!

КЛАВДИО

Няма да успееш — всичко бяга от него. Затова вместо като меч измъкни го, както свирачът измъква флейтата си от калъфа, за да зарадва слушателите. Хайде, достави ни малко удоволствие!

ДОН ПЕДРО

Честно слово, той бледнее! Ей, болен ли си или ядосан?

КЛАВДИО

По-весело, човече! Ти винаги си ни помагал да убием времето, което значи, че смешките ти са наистина убийствени.

БЕНЕДИКТ

Господине, ако остроумието ви е насочено срещу мен, да внимава, защото може да срещне копието на моето!

КЛАВДИО

Няма опасност, тъй като то пък е копие от нечие чуждо остроумие.

ДОН ПЕДРО

Той пребледня съвсем! Наистина е гневен!

КЛАВДИО

Ако е тъй, шпагата му е под ръка.

БЕНЕДИКТ

Мога ли да ви кажа една думичка на ухото?

КЛАВДИО

Не дай боже да е предизвикателство за дуел!

БЕНЕДИКТ (*настрани, към Клавдио*)

Вие сте подлец и ви го казвам не на шега! Ако ви стига смелостта, ще ви го докажа където, когато и както пожелаете! Длъжен сте да ми дадете удовлетворение, иначе ще разглася навсякъде, че сте

първи страхливец! Вие убихте една невинна девойка и смъртта ѝ ще ви струва скъпо! Оставам в очакване на вест от вас!

КЛАВДИО

...С удоволствие, непременно ще дойда. Не се съмнявам в качеството на кухнята ви.

ДОН ПЕДРО

Какво? Пак гощавки, а?

КЛАВДИО

Бил приготвил за мен телешка глава и гърди на млад гъсок. Ако не успея да ги разрежа по всички правила, значи не зная да държа нож!... А дали няма да има и пуяк?

БЕНЕДИКТ

Смешките ви, господине, препускат добре. Вие сте просто рядко остроумен.

ДОН ПЕДРО

А знаеш ли как Беатриче се изказа за твоето остроумие неотдавна? Аз споменах, че имаш тънък ум, а тя каза: „Прав сте, толкоз тънък, че почти се къса!“ — „Не, той има обширни познания“ — казвам аз. „Да — казва тя, — дъното им се не вижда!“ — „И все пак владее няколко езика!“ — казвам аз. „Положително — казва тя, — защото в понеделник вечер ми заяви едно, а във вторник сутрин — друго. С един език това не може да се направи — явно е, че владее най-малко два!“ И така като ръкавица обърна всичките ти качества, докато накрая с въздишка заключи, че си най-очарователният мъж в цяла Италия.

КЛАВДИО

След което горчиво се разплака и заяви, че ѝ бил съвсем безразличен.

ДОН ПЕДРО

Да, това е така, то се знае, при все че, ако не го беше намразила смъртно, би могла до смърт да го обикне. Дъщерята на стареца ни разказа всичко.

КЛАВДИО

Всичко, а освен това той... както е казано в Светото писание: „И съзря го Бог, че се криеше в градината.“^[45]

ДОН ПЕДРО

Добре, но пита се, кога ще сложим бичите рога на този рицар падуански?...

КЛАВДИО

...с отдолу букви великански: „Тук може да се види семейният Бенедикт“?

БЕНЕДИКТ

Добре, добре! С вас се разбрахме, момченце. Оставям ви на вашите тъпи игрословици, които размахвате, без да засегнете никого, както някой рицар-самохвалко размахва тъпия си меч. А вам, принце, благодаря за милостите, които ми оказахте досега, но ще трябва да ви лиша за в бъдеще от своето общество: незаконнороденият ви брат избяга от Месина; вие двамата с него допринесохте за смъртта на една чудесна и непорочна девойка. Що се отнася до този голобрадко тук, ние ще се срещнем с него; желая му живот и здраве... дотогава!

Излиза.

ДОН ПЕДРО

Не се шегува!

КЛАВДИО

Ни най-малко. И сигурен съм, че го прави от любов към Беатриче.

ДОН ПЕДРО

И те извика на двубой?

КЛАВДИО

По всички правила.

ДОН ПЕДРО

Какво чудо става с човека, когато на излизане си облече всичко, от шапката до шпорите, а си забрави ума вкъщи.

КЛАВДИО

Тогава, макар да е на ръст гигант пред маймуните, всяка маймуна е по ум цял доктор пред него.

Влизат Кучидрян и Киселица заедно със Стражата, която води Конрад и Борачио.

ДОН ПЕДРО

Но чакайте! Да съберем мислите си и поговорим сериозно. Не каза ли той, че брат ми бил избягал?

КУЧИДРЯН

Хайде, хайде, господин дворянино! Ако съдът не те оправя, то значи няма оправосъдие на този свят. Такива фалшиви уж-двуличници като тебе не трябва да се изпускат из подозрение!

ДОН ПЕДРО

Я гледай, двама от хората на брат ми задържани! Ами че това е пияницата Борачио!

КЛАВДИО

Изяснете случая, принце!

ДОН ПЕДРО

Хей, приятели, какво са извършили тези двамата?

КУЧИДРЯН

Първо, уважаеми, те са информирали лъжлив донос и освен това са говорили неправдоподобности; вторично, са автори на клевети; на шесто и последно място, инсинуирали са една дама; на трето място, са твърдели фиктивности; и накрая, уважаеми, са лъжци, еша им няма!

ДОН ПЕДРО

Питам: първо, какво са извършили; трето, какво е престъплението им; шесто и последно, за какво са задържани, и най-сетне, в какво ги обвинявате?

КЛАВДИО

Честна дума, стилът и порядъкът са спазени. Една мисъл под четири дрехи.

ДОН ПЕДРО

Господа, за каква постъпка сте задържани? Този наш началник е твърде умен, за да можем да вникнем в отговора му.

БОРАЧИО

Благородни принце, недейте ме изправя пред съда! Изслушайте ме и нека графът направо ме убие! Аз заслепих с лъжите си дори вашите зорки очи. Но туй, което вашата мъдрост не успя да разбули, разкри го случайно глупостта на тези двама: те ме чува същата нощ да разказвам на тогава как брат ви Дон Хуан ме бе подсторил да оклеветя невинната Херо; как бе подлъгал двама ви да се скриете в градината, за да ме видите в любовен разговор с Маргарита, преоблечена като господарката си; как вие, графе, опозорихте своята годеница в мига преди венчавката. Това мое подло престъпление бе записано в протокола им и аз предпочитам да срещна тук и веднага смъртта, отколкото да изживея втори път срама си пред съда. Лъжливото обвинение, скроено от мен и господаря ми, уби нещастната девойка и аз не искам от вас друго освен това, което един убиец заслужава.

ДОН ПЕДРО

Не ви ли смръзна тази реч кръвта?

КЛАВДИО

При всяка дума сякаш пих отрова!

ДОН ПЕДРО

И моят брат те тласна да го сториш?

БОРАЧИО

Той точно! И плати ми пребогато!

ДОН ПЕДРО

Знам тази смес от злоба и коварство —
подучил, умъртвил и пръв побягнал!

КЛАВДИО

О, Херо, виждам образа ти ясен,
какъвто бе, когато те обикнах!

КУЧИДРЯН

Хайде, отведете тъжителите! Клисарят трябва да е
инфектирал вече синьор Леонато за последствието. И не забравяйте да
затвърдите където и когато стане нужда, че съм магаре!

КИСЕЛИЦА

Чакай, свате, ето ги господин губернатора и клисаря!

Влизат отново Леонато и Клисарят.

ЛЕОНАТО

Кой, кой е тука злодеят? Да го видя,
та срещна ли човек с подобен образ,
от пътя му да бягам ужасен!

БОРАЧИО

Злодей ви трябва? Погледнете мен!

ЛЕОНАТО

Ти, ти ли умъртви със дъх лъжлив
невинния ми цвят?

БОРАЧИО

Единствен аз!

ЛЕОНАТО

Не, не, не си злодей единствен ти!
Клеветнико, недей се клевети:
тук още двама — третия го няма —
участваха в зловещата измама.
Благодаря ви, принцове, задето
убихте ми тъй майсторски детето!
На другите ви подвизи туй дело
по нищо не отстъпва, честна дума!

КЛАВДИО

Не зная как за прошка да ви моля,
а трябва да говоря: изберете
мъстта си сам и ще ви дам каквато
отплата искате за моя грях,
но вярвайте, той бе не грях, а грешка!

ДОН ПЕДРО

И моят също! Но за да платя
вината си пред тоз нещастен старец,
ще понеса без ропот всяко бreme,
което той реши да ми наложи.

ЛЕОНАТО

Уви, не мога да ви заповядам
да възкресите мъртвата, защото
това е невъзможно. Но възможно
ще бъде с ваша помощ да узнае
народът на Месина, че била е
невинна тя, и ако любовта ви
поети вдъхновени ви направи,

то с тъжен стих ѝ украсете гроба
и пейте го таз нощ до късна доба
над нейния ковчег! А вие, който
не станяхте мой зет, поне станете
мой племенник: елате утре сутрин
във къщи ни — на брат ми дъщерята
е двойничка на бедната ми Херо
и всичко наше тя ще наследи:
на нея дайте правото, което
на братовчедка ѝ вий бяхте длъжен
да поднесете — туй ще уталожи
в мен жаждата за мъст.

КЛАВДИО

О, господине,
тез ваши свръхвеликодушни думи
изтръгват от очите ми сълзи!
Приемам. Разполагайте напълно
със Клавдио, виновен и злочест!

ЛЕОНАТО

До утре, значи! Дотогаз ще трябва
тогова да разпитам в очна ставка
със Маргарита. Хитрата мерзавка,
изглежда, е съдействала в играта,
подкупена от брат ви!

БОРАЧИО

Не! Тя не!
Тя тука няма никаква вина
и ролята си в плана ни узна
едва по-късно — Бог ми е свидетел,
че тя е въплътена добродетел!

КУЧИДРЯН

Освен това, ваша милост, макар да не е аргументирано бяло
на черно, последственият каза, какво че съм магаре. Моля това да се

впише като доказано. И освен това стражата го е чула да говори за някаква си Мод, главатарка на разбойници, която носела по една ключалка на всяко ухо и вземала дрехи и пари назаем, без да ги връща, тъй че хората са станали напоследък едни коравосърдечни и безскрофулни и нищо не жертват вече в името Божие. Моля той да бъде разпитан по тези функции.

ЛЕОНАТО

Благодаря ви за честната и усърдна служба!

КУЧИДРЯН

Ваша милост говорите като човек почитателен, изящен и с тънък афинитет, да ви дава Бог добро!

ЛЕОНАТО

Добре, добре, вземете за своя труд!

КУЧИДРЯН

Бог да ви отказва помощ, ваша милост, където и да сте!

ЛЕОНАТО

Вървете! Аз поемам грижата за задържания. Благодаря ви.

КУЧИДРЯН

Добре, оставям този негодник на ваша съотговорност, като моля ваша милост да бъдете най-строг към него, за да дадете личен пример на всички други разбойници. Бог да ви дари здраве! Разрешавам си най-покорно да се освободя от вашето присъствие и се оттеглям, като моля провидението да игнорира молбата ми за скорошна среща с вас!... Да вървим, куме!

Кучидрян и Киселица излизат.

ЛЕОНАТО

И тъй, до утре сутрин, господа!

АНТОНИО

Довиждане! До утре сутрин вкъщи!

ДОН ПЕДРО

Ще дойдем непременно.

КЛАВДИО

Дотогаз
на Херо гроба ще оплаквам аз.

Дон Педро и Клавдио излизат.

ЛЕОНАТО (към Стражата)

Водете го. А тази Маргарита
ще трябва малко да се поразпита,
за да узнаем откъде се знай
със този стопроцентов негодяй!

Излизат в различни страни.

[45] „...И съзря го бог, че се криеше в градината...” (библ.) — цитат от Стария завет, свързан с грехопадението на Адам. В случая намек за шегата, изиграна на Бенедикт в парка. ↑

ВТОРА СЦЕНА

В градината на Леонато.

Влизат от различни страни Бенедикт и Маргарита.

БЕНЕДИКТ

Мила Маргарита, бъди тъй добра и ми помогни да поговоря с Беатриче.

МАРГАРИТА

А ще напишете ли един сонет в чест на хубостта ми?

БЕНЕДИКТ

Да, и то в тъй висок стил, че ще бъдеш винаги над всички. Ти го заслужаваш.

МАРГАРИТА

Какво заслужавам? Да не бъда ни веднъж под някого? Нима ще си остана в килера зад стълбата?

БЕНЕДИКТ

Умът ти е като уста на хрътка: захапва във въздуха.

МАРГАРИТА

А вашият — като рапира за фехтовка: докосва, без да пробощда.

БЕНЕДИКТ

Ум на истински кавалер: не иска да наранява една дама. Моля те, извикай Беатриче — признавам се за победен и хвърлям в краката ти щита си.

МАРГАРИТА

На нас ни трябват мечове — щитове си имаме.

БЕНЕДИКТ

По-добре да не си играете с такова остро оръжие — опасно е за девойки.

МАРГАРИТА

Добре, бягам. Отивам да извикам Беатриче. Господ ѝ е дал крака.

БЕНЕДИКТ

И уверен съм, ще дойде!

Маргарита излиза.

Той нее.

„Купидон, прости
своя беден раб,
погледни го ти
как е блед и слаб!...“

Слаб в пеенето, но колкото до любовта, нито Леандър, който пръв преплувал Хелеспонта заради любовната си среща, нито Троил, който пръв прибягнал за същата цел до услугите на сводник^[46], нито който и да е от тези сладникави любовници, чиито имена се хлъзгат мазно-мазно по леката пързалка на белия стих, не е бил заливан и търкалян от вълната на любовта като мен! Жалко, че не мога да го изразя в стихове! Опитвах, но нищо не излиза с римите. „Девойка — дойка“ — прекалено честа; „рога — тъга“ — също доста познато; „учен — сучен“ — то почти същото! Изобщо идат ми само неприятни съчетания. Явно е, че не съм се родил в зодията Рими и нямам дарба за ухажване в изящен стил.

Влиза Беатриче.

Прекрасна Беатриче, нима наистина дойде, щом те повиках?

БЕАТРИЧЕ

Да, синьоре, и ще си отида, щом ми кажете.

БЕНЕДИКТ

О, тогава стойте, докато...

БЕАТРИЧЕ

А, значи има „докато“? Тогава си тръгвам веднага! Но първо бих искала да получа това, за което дойдох: кажете ми, какво стана между вас и Клавдио?

БЕНЕДИКТ

Казах му няколко неприятни думи и в награда искам да те целуна.

БЕАТРИЧЕ

Думите са дъх, а щом дъхът ви е неприятен, не искам да ме целувате.

БЕНЕДИКТ

Страшната ти духовитост изплаши моите слова и ги прогони далеч от истинското им значение. Но знай, че Клавдио прие предизвикателството ми и аз чакам да ми се обади в най-скоро време, инак ще гоzakлеймя като страхливец. А сега, моля те, кажи ми: кой от моите недостатъци те накара да се влюбиш в мен?

БЕАТРИЧЕ

Всичките, защото всички те вкупом съставляват една така строго уредена държава на злото, че не дават право на ни една добра човешка чертица от чужбина да се засели сред тях. А мога ли да узная за кое мое качество вие пък бяхте надвит от любовта към мен?

БЕНЕДИКТ

„Надвит“ — съвършено точен израз! Аз наистина бях надвит от нея, защото те обичам срещу волята си.

БЕАТРИЧЕ

И значи срещу сърцето си. Горкичкото! Но щом вие му правите напук, така ще му правя и аз, защото не мога да бъда в сговор с неприятеля на моя приятел.

БЕНЕДИКТ

Ние двамата с теб сме май твърде умни, за да бъде любовта ни мирна и тиха.

БЕАТРИЧЕ

Самото ви заявление доказва противното.
„От двайсет души с ум едва ли
един ще седне да се хвали.“

БЕНЕДИКТ

Тази поговорка, мила ми Беатриче, е стара, стара — още от времето, когато е имало на света добри съседни. В наши дни, ако човек не си издигне сам паметник приживе, ще го помнят само докато черквата бие и вдовицата плаче.

БЕАТРИЧЕ

А колко трае това според вас?

БЕНЕДИКТ

Колко трае, то се знае: един час — камбаната, четвърт час — плачът. Затова за препоръчване е всеки човек с малко ум в главата — ако господин червеят на съвестта не го гризе — да стане като мен сам тръбач на своите добродетели. Толкоз по обвинението, че съм бил хвалил своята личност, която при това, както сам съм готов да свидетелствам, е напълно достойна за похвала. А сега кажи ми: как е братовчедка ти?

БЕАТРИЧЕ

Много зле.

БЕНЕДИКТ

А ти самата как си?

БЕАТРИЧЕ

Също много зле.

БЕНЕДИКТ

Тогава моли се Господу, обичай мен и гледай да се поправиш. Трябва да те оставя, защото чувам — някой бърза насам!

Влиза Урсула.

УРСУЛА

Господарко, елате веднага при вуйчо си! Вътре е ужасна бъркотия! Всичко се разбра: госпожица Херо била оклеветена, а принцът и граф Клавдио — жестоко измамени; и всичко това било работа на Дон Хуан, но той успял да се измъкне! Идвате ли?

БЕАТРИЧЕ

Ще дойдете ли и вие да чуете тези новини, синьоре?

БЕНЕДИКТ

Ще живея в сърцето ти, ще умра на гърдта ти, ще бъда погребан в очите ти и на всичко отгоре готов съм да дойда при вуйчо ти!

Излизат.

[46] „...Троил, който... сводник...“ — става дума за Пандар от Троя — име на сводника, използван от Троил в историята за Троил и Хризеида. Троил — герои на средновековен роман, използващ за фон Троянската война, чиято фабула по-късно е била разработвана от Чосър, Бокачо и Шекспир. Романът разказва за любовта на един от синовете на троянския цар Приам, Троил, към Хризеида, дъщеря на гръцкия жрец Калхас. Троил — герой на средновековен роман, използващ за фон Троянската война, чиято фабула по-късно е била разработвана от Чосър, Бокачо и Шекспир. Романът разказва за

любовта на един от синовете на троянския цар Приам, Троил, към Хризеида, дъщеря на гръцкия жрец Калхас. ↑

ТРЕТА СЦЕНА

В черквата.

Влизат Дон Педро, Клавдио и Свита, със свещи.

КЛАВДИО

Коя от тези гробници е скрила
рода на Леонато?

ПРИДРУЖАВАЩ

Тази, графе.

КЛАВДИО (*разгъва свитък и чете*)

„Жертва бе на хорска злоба
таз, която тук почива,
затова и подир гроба
в паметта ни ще е жива:
подло я уби света,
но я слави след смъртта!“

Окачва свитъка.

Ти стой там, хвали я сам
и когато бъда ням!
Певци, запейте химна упокоен!

ПЕСЕН

„Богиньо на нощта^[47], излез
от облаците и на тез,
които твойта жрица тиха
в моминство чисто умъртвиха,
прости, прости!“

*Във час потаен, в кръг зловещ,
те обикалят свещ до свещ
и в сълзи и въздишки литва
към тебе тяхната молитва:
прости, прости!“*

КЛАВДИО

Невинна ти от нас замина,
но тука всякоя година
на този ден и този час
ще ти отслужвам помен аз.
Почивай в мир!

ДОН ПЕДРО

Гасете свещите! Нощта изтече.
Преситен, гледа утрото вълкът.
От слънчевите спици ето вече
на изток бледи ивици текат.
Свободни сте! Благодаря на всички.

КЛАВДИО

И бързайте, домашните ви чакат!

ДОН ПЕДРО

И нас ни чака среща с Леонато
в разкошни дрехи и сред сватбен звук.

КЛАВДИО

Дано не бъде сватбата, каквато
ме свърза със нещастницата тук!

Излизат.

[47] «...Богиньо на нощта...» (митол.) — химнът е отправен към Диана. ↑

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Зала в дома на Леонато.

Влизат Леонато, Антонио, Бенедикт, Беатриче, Маргарита, Урсула, отец Франциск и Херо.

ОТЕЦ ФРАНЦИСК

Не ви ли казвах аз, че е невинна?

ЛЕОНАТО

Да, както са и Клавдио и принцът,
които обвинили са я само
поради грешка, както ви разказах.
За нея Маргарита има грях,
но тя пък го е сторила неволно —
туй стана ясно.

АНТОНИО

Много съм щастлив,
че всичко се нарежда на добро.

БЕНЕДИКТ

И аз, защото иначе бих бил длъжен
със меч от Клавдио да искам сметка.

ЛЕОНАТО

Добре тогаз. Ти, Херо, и вий, дами,
идете в стаите си и когато
повикам ви, върнете се със маски!

Дамите излизат.

След малко, братко, Клавдио и принцът
ще дойдат тука. Ролята си знаеш:

ще бъдеш ти баща на дъщеря ми
и ще дадеш ръката ѝ на графа.

АНТОНИО

И ще го сторя с най-тържествен вид.

БЕНЕДИКТ

Аз вас пък, отче, моля за услуга.

ОТЕЦ ФРАНЦИСК

Каква, кажете!

БЕНЕДИКТ

О, една от двете:
или да ме обвържете във брак,
или да ме захвърлите във мрак!
Въпросът е, почтени Леонато,
че Беатриче ме поглежда вече
с добро око...

ЛЕОНАТО

Което дъщеря ми
й даде взает.

БЕНЕДИКТ

И че моя милост
я гледа също със добро око...

ЛЕОНАТО

Което принцът, Клавдио и аз
заехме ви. Но казвайте все пак:
какво желаете?

БЕНЕДИКТ

Не ви разбрах,
но щом ме питате какво желая,
то бих желал желанието ваше

със нашето желание да влезе
в желаното единство, тъй че ние
да се венчаем, за което, отче,
обръщам се в смирение към вас.

ЛЕОНАТО

Вие имате съгласието мое.

ОТЕЦ ФРАНЦИСК

И моята духовническа помощ.
Но идат, виждам Клавдио и принцът.

Влизат Дон Педро и Клавдио, следвани от Свита.

ДОН ПЕДРО

Привет на обществото благородно!

ЛЕОНАТО

Привет вам, принце! Клавдио, здравейте!
Кажете ни, съгласен ли сте още
да встъпите във брак със дъщерята
на брат ми?

КЛАВДИО

Дал съм дума. Ще я взема
дори и да е негърка в лицето.

ЛЕОНАТО

Свещеникът е тук. Викни я, братко!

Антонио излиза.

ДОН ПЕДРО

Какво ви има, Бенедикт? Отде сте
измъкнал този февруарски образ
цял в облаци и вихри, и мъгли?

КЛАВДИО

Аз мисля, че е свързан този лик
с несвикналия на ярема бик.
Не бой се! Ще ти позлатим рогата,
та да зарадваш цялата Европа,
тъй както древната Европа^[48] нявга
зарадвал Зевс във бик преобразен.

БЕНЕДИКТ

Туй биковеите вършат всеки ден:
друг бик, понеже нямал що да прави,
налегнал една крава на баща ви,
така че тя родила след това
едно теле със вашата глава!

Влизат Антонио и маскираните Дами.

КЛАВДИО

Ще ви го върна други път!... От тези
коя предназначена е за мен?

АНТОНИО

Това е тя и аз ви я дарявам.

КЛАВДИО

Щом моя сте, госпожице, бих искал
да ви погледна.

ЛЕОНАТО

След като дадете
пред тоз почтен монах годежна клетва.

КЛАВДИО

Госпожице, ръката си ми дайте!
Пред този свят човек ви заявявам,

че съм готов да стана ваш съпруг!

ХЕРО

Жена за вас аз вече бях веднъж,
и втори път за мене вий сте мъж!

Сваля маската си.

КЛАВДИО

О, втора Херо!

ХЕРО

Тази дума, „втора“,
случайно казана, е много точна:
онази бе убита от позора,
а таз е жива и е непорочна!

ДОН ПЕДРО

Но тя бе мъртва!

ЛЕОНАТО

Само докогато
бе жива клеветата срещу нея.

ОТЕЦ ФРАНЦИСК

Аз вашата почуда ще разсея,
когато след венчалния обряд
подробно ви разкажа за смъртта ѝ,
но нека дотогаз туй чудо бъде
прието като всекидневна случка.
Да идем във параклиса!

БЕНЕДИКТ

Не, отче!
Почакайте! Коя е Беатриче?

БЕАТРИЧЕ *(сваля маската си)*

Кой дири ме? Защо съм ви потребна?

БЕНЕДИКТ

Нима не ме обичате?

БЕАТРИЧЕ

Кой? Аз ли?

В обсега на разумното. Защо?

БЕНЕДИКТ

Защото принцът, вуйчо ви и графът
кълняха се пред мене в този смисъл.

БЕАТРИЧЕ

Нима ме вий обичате?

БЕНЕДИКТ

Кой? Аз ли?

В обсега на разумното. Защо?

БЕАТРИЧЕ

Защото Херо с двете й клюкарки
кълняха се пред мене в този смисъл.

БЕНЕДИКТ

Тез казваха, че вий по мен сте болна!

БЕАТРИЧЕ

Тез казваха, че вий по мен сте луд!

БЕНЕДИКТ

Такова нещо няма. Значи, тъй:
не ме обичате?

БЕАТРИЧЕ

За жалост, не,

но бих могла да ви отвърна с дружба.

ЛЕОНАТО

Каква ти дружба, племеннице, вие
обичате го, давам честна дума!

КЛАВДИО

А аз пък се кълна, че той ужасно
обича нея! Ето ви един
сакат сонет, роден от този мозък
и драскан явно с тази тук ръка
във чест на Беатриче!

ХЕРО

И един
иззет от джоба й, от нея писан
и ясно посветен: „На Бенедикт“.

БЕНЕДИКТ

Докъде стигнахме! Собствените ни ръце да пишат доноси
срещу сърцата ни! Добре! Ще те взема, но честна дума, правя го от
състрадание.

БЕАТРИЧЕ

И аз не ще ви отхвърля, но, честна дума, правя го само
поради общото настояване и главно за да спася живота ви, защото чух,
че охтиката ви хванала напоследък.

БЕНЕДИКТ

О, аз ще я затворя таз уста!

Целува я.

ДОН ПЕДРО

Е, как се чувства „Бенедикт, семейният човек“?

БЕНЕДИКТ

Ще ви кажа нещо, принце: цяла академия от остроумци не може да ме отклони от намерението ми! Мислите ли, че някакви си сатири или епиграми могат да ме засегнат? Дума дупка не прави. Или, казано накратко, щом аз съм на мнение, че трябва да се ожения, не желая да слушам чужди обратни мнения! Затова хич недейте използва срещу мен думите, които съм говорил някога си. Човекът е непостоянно нещо — това е заключението ми. А вас, Клавдио, мислех да ви понауча, но понеже сме на път да се сродим, останете си здрав и читав и любете братовчедка ми!

КЛАВДИО

Аз пък се надявах, че ще отблъснеш Беатриче, за да те измъкна с тояга от ергенския живот и да те вкарам в съпружеския, от който ти впрочем навярно скоро ще почнеш да шаваш, ако новата ми братовчедка не те хване изкъсо.

БЕНЕДИКТ

Добре, добре, мир! Нека изтанцуваме нещо преди сватбата, за да облекчим на себе си сърцата, а на жените си — крачката!

ЛЕОНАТО

Не, танците после!

БЕНЕДИКТ

Защо? По-добре сега! Почвайте, свирачи! Принце, вие сте тъжен! Женете се, женете се, ви казвам! Няма жезъл по-достоеен за уважение от този, който е украсен с рог!

Влиза Пратеник.

ПРАТЕНИК

Почтени принце, брат ви Дон Хуан
бе заловен при опит да избяга
и върнат във Месина под конвой.

БЕНЕДИКТ

До утре, принце, не мислете за него! Аз ще му изнамеря едно отлично наказание. Свирачи, какво чакаме?

Танц. Излизат.

[48] Европа — Зевс, върховният бог на древногръцката религия, влюбен в Европа, дъщеря на финикийския цар Агенор, се преобразил в бик и когато девойката го възседнала на игра, я отнесъл през вълните на остров Крит. ↑

КАКТО ВИ ХАРЕСВА^[1]

[0] Оригина̀лното название на комедията е „As You like It“. Точилко се нарича в оригинала Touchstone (пробен камък) — дума, с която се означавал особен минерален прах, използван за установяване качеството на златните сплави; в преносен смисъл: мерило, критерий.

↑

ДЕЙСТВАЩИ ЛИЦА

КНЯЗЪТ ИЗГНАНИК

КНЯЗ ФРЕДЕРИК — негов брат, заграбил владенията му

АМИЕН, ЖАК — благородници, придружаващи княза изгнаник

ЛЪО БО — придворен

ШАРЛ — борец

ОЛИВЕР, ЖАК, ОРЛАНДО — синове на благородника Роланд

дъо Боа

АДАМ, ДЕНИС — слуги на Оливер

ТОЧИЛКО — шут

ОТЕЦ ОЛИВЕР КРИВОВЕР — свещеник

КОРИН, СИЛВИЙ — овчари

УИЛЯМ — селски момък, влюбен в Одри

Лице, представящо ХИМЕНЕЙ

РОЗАЛИНДА — дъщеря на княза изгнаник

ЦЕЛИЯ — дъщеря на княз Фредерик

ФЕБЕ — овчарка

ОДРИ — селска девойка

Велможи, пажове, горски пазачи, слуги и др.

Място на действието: домът на Оливер, дворецът на княз Фредерик, Арденската гора.

ПЪРВО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Овощна градина при дома на Оливер.

Влизат Орландо и Адам.

ОРЛАНДО

Доколкото си спомням, Адаме, точно така беше: той ми завеща само хиляда корони^[1], но, както сам знаеш, даде на брат ми бащинската си благословия при условие, че той ще се погрижи за моето образование. И оттук започнаха нещастията ми. Оливер издържа брат ми Жак да се учи в града — и всички разправят, че той имал там блестящи успехи, — а мене възпитава по селски тук, вкъщи, или по-точно, държи ме вкъщи, без да ме възпитава. Защото, да отглеждаш един благородник от коляно, както се отглежда вол в обора — това възпитание ли е? И конете му са по-добре от мене, защото той не само ги храни отлично, но и наема скъпо платени ездачи да ги обучават. А аз, родният му брат, придавам само на ръст — нещо, с което могат да се похвалят и животните по буницата му. И не му стига че така щедро ми отпуска едно голямо нищо, но сякаш иска да ми отнеме и онова малко нещо, което природата ми е дала. Кара ме да се храня при ратаите му, отказва ми място на свой брат и с лошо възпитание подкопава доброто ми рождение. Ето това ми тежи, Адаме. И духът на баща ми, който — чувствам — е жив в мене, започва да се бунтува срещу такава неправда. Не искам вече да я търпя, макар че не знам още как да я премахна!

Влиза Оливер.

АДАМ

Внимавайте, моят господар, брат ви, иде!

ОРЛАНДО

Стой настрани и гледай само как ще ме ругае!

ОЛИВЕР

Ей, господинчо, какво правиш тук?

ОРЛАНДО

Нищо. Кой ме е научил на нещо, та да го правя?

ОЛИВЕР

Какво разваляш тогава?

ОРЛАНДО

Помагам на вас, господине, да разваляте с безделие нещо, което бог е направил — мен, бедния и недостоеен ваш брат!

ОЛИВЕР

Слушай, ей! Дръж си езика и си намери нещо да работиш!

ОРЛАНДО

Какво например? Да гледам свинете ви и да ям трици с тях? Да не съм пропилял своята част от наследство като блудния син^[2], та да трябва да стигна дотам?

ОЛИВЕР

Какво? Знаеш ли къде се намираш?

ОРЛАНДО

Знам много добре: във вашата градина.

ОЛИВЕР

А с кого говориш, знаеш ли?

ОРЛАНДО

По-добре, отколкото знае мене този, с когото говоря. Знам, че вие сте мой по-голям брат и по благородството на кръвта ми вие също би трябвало да ме знаете за свой брат. Първородството ви поставя над мене, но то не може да ми отнеме кръвта, дори и да би имало двайсет братя помежду ни: аз нося толкоз от баща си, колкото и

вие, макар че — признавам — на вас, понеже сте се родили преди мен, се полага по-голяма част от уважението на баща ни.

ОЛИВЕР

Какво дрънкаш, хлапе?

Замахва да го удари.

ОРЛАНДО

По-полека, братко! В тези работи съм по-стар от тебе!

Хваща го.

ОЛИВЕР

Посягаш на мене, простако?

ОРЛАНДО

Аз не съм простак! Аз съм най-младият син на благородния Роланд дьо Боа! Той е мой баща и трижди простак е този, който казва, че такъв баща може да е създал простаци! Ако не бях твой брат, нямаше да сваля тази ръка от гърлото ти, преди да съм изтръгнал с другата езика ти за тези думи, с които сам се хулиш!

АДАМ (*излиза напред*)

Драги господари, успокойте се! Сдобрете се заради бащината ви памет!

ОЛИВЕР

Пусни ме, ти казвам!

ОРЛАНДО

Ще го направя, когато аз поискам! Първо ще ме изслушаш! Нашият баща нареди в завещанието си да ми дадеш добро образование. Вместо това ти ме възпитаваш като селянин, укривайки от мене всичко, което би прилягало на дворянина. Но бащиният ми дух напирва в мене и аз няма да мога да го сдържам дълго. Затова намери

ми занятие за благородник или ми дай нищожния дял, който ми се пада по завещание. С него ще се опитам да купя щастieto си.

ОЛИВЕР

И какво ще направиш? Ще тръгнеш по просия, след като го изхарчиш! Влизай си! Ще си получиш нещо от наследството! А сега махай се и престани да ми досаждаш!

ОРЛАНДО

Ще престана, когато получа своето!

ОЛИВЕР

Махай се и ти с него, дърто куче!

АДАМ

„Дърто куче!“ Това ли дочеках за награда? И право си е — останах без зъби на ваша служба. Покойният господар, бог да го прости, не би изрекъл такава дума!

Излиза след Орландо.

ОЛИВЕР

Значи така било! Надигаш глава срещу мене! Но аз ще те излекувам от нахалството ти и на това отгоре няма да ти дам хилядата корони!... Хей, Денис!

Влиза Денис.

ДЕНИС

Викахте ли ме, господарю?

ОЛИВЕР

Не ме ли е дирил Шарл, борецът на княза?

ДЕНИС

Той е пред вратата, господарю, и настоява да бъде допуснат при вас.

ОЛИВЕР

Нека влезе!

Денис излиза.

Това ще бъде чудесен начин. И борбата е тъкмо утре!

Влиза Шарл.

ШАРЛ

Добро утро, господине!

ОЛИВЕР

Добро утро, Шарл! Какви новости от новия двор?

ШАРЛ

Само вехти новости, господине: старият княз бе свален и изгонен от по-младия си брат и трима-четирима благородници, привързани към него, го придружиха в доброволно изгнание. Новият княз охотно им разреши да се отправят в път, защото тъй земите и доходите им ще се влеят в хазната му.

ОЛИВЕР

А Розалинда, дъщерята на стария княз, и тя ли е изгонена с баща си?

ШАРЛ

О, не! Защото братовчедка ѝ, дъщерята на новия княз, я обича тъй силно — нали са отрасли заедно от люлка, — че или би я последвала в изгнанието ѝ, или би умряла. Розалинда живее в двореца и чичо ѝ я обича не по-малко, отколкото дъщеря си, а двете девойки не могат една без друга.

ОЛИВЕР

А къде ще живее бившият княз?

ШАРЛ

Говори се, че бил се заселил с дружина веселяци в Арденската гора^[3]. И си живеели там като оня англичанин Робин Худ. Млади благородници се стичали към тях всеки ден, за да прекарват времето си волно и безгрижно като в златния век на древните.

ОЛИВЕР

Щял си да се бориш утре пред новия княз, а?

ШАРЛ

И още как, господине! Тъкмо по този повод ида при вас. Дадох ми да разбера, че брат ви Орландо се готвел, преоблечен, да опита силите си срещу мене. Но аз ще се боря утре за своето име и ако някой от противниците ми се отърве без счупена кост, ще значи, че много му е провървяло. Вашият брат е още млад и никак не ми се ще да загубя разположението ви, като го тръшна оземи, а пък ако рече да ме предизвика, ще трябва да го направя, за да опазя честта си. Затова от привързаност към вас дойдох да ви предупредя, та вие или да го отклоните от намерението му, или поне да понесете позора, който го чака, като нещо, което той сам си е търсил, и то съвсем против волята ми.

ОЛИВЕР

Благодаря ти за предаността, Шарл. Ще знам да я възнаградя най-щедро. И аз дочух за това намерение на брат ми и се помъчих всякак да го разубедя, но той е упорит. Вярвай, Шарл, това е най-твърдоглавият младеж в цяла Франция! Препълнен с честолюбие, той намира у всекиго нещо, за което да му завиди, и крои подли планове дори срещу мене, родния си брат! Затова постъпвай утре, както намериш за добре. Все ми е едно дали ще му счупиш пръста или врата; но сам добре си отваряй очите, защото, ако бъде посрамен по твоя вина или дори ако само не успее да се прослави за твоя сметка, той след това ще направи всичко, за да те отрови или да те примами в коварна примка, и няма да те остави, докато тъй или иначе не те види

мъртъв. Вярвай ми, със сълзи на очи ти го казвам: не съм срещал досега друго същество, което още тъй младо да е вече тъй подло. При това ти говоря все пак като негов брат — ако можех безпристрастно да разкрия същността му пред тебе, аз бих се червил и ридал, а ти би ругал и бледнял!

ШАРЛ

Добре че дойдох при вас! Нека само утре излезе насреща ми! Аз ще му дам да разбере: ако след това още може да се движи без патерици, да не съм стъпил вече на арена! Сбогом, господине!

ОЛИВЕР

Сбогом, драги мй Шарл!

Шарл излиза.

Сега ще ида да разпаля това петле. Дано скоро видя края му: душата ми — сам не зная защо — го мрази повече от всичко на света! А пък има вродена изящност. Учен е, без да е учил. Великодушен е и очарователен за хора от най-различни среди. И така е влязъл под кожата на всички, че всички ме презират, особено в моя дом, където добре го познават. Но това няма да трае дълго! Борецът ще оправи работата. Остава ми само да насъскам хлапака — нещо, което отивам да сторя незабавно.

Излиза.

[1] Корона — стара английска монета, равна на четвърт фут. ↑

[2] „...като блудния син...“ (библ.) — намек за известната притча от Новия завет. ↑

[3] „...Арденската гора...“ — пространна гориста област в Североизточна Франция. Но може би Шекспир е мислил и за Арденската гора в родното му графство Уорик. ↑

ВТОРА СЦЕНА

Поляна пред двореца на княза.

Влизат Розалинда и Целия.

ЦЕЛИЯ

Моля ти се, Розалинда, миличка ми братовчедке, бъди по-радостна!

РОЗАЛИНДА

Мила Целия, аз и тъй се правя на по-радостна, отколкото съм, а ти искаш да бъда още по-радостна. Понеже не можеш да ме накараш да забравя баща си в изгнание, недей ме кара да си спомням забравени развлечения!

ЦЕЛИЯ

Значи не ме обичаш толкова, колкото аз тебе! Ако всичко бе станало обратно и твоят баща беше пратил в изгнание моя, аз — стига ти да би останала близко до мен — бих се научила да обичам чичо си като свой родител. Така щеше да постъпиш и ти сега, ако обичта ти към мен беше от чиста сплав като моята към тебе.

РОЗАЛИНДА

Добре, ще забравя своето положение, за да се радвам на твоето!

ЦЕЛИЯ

Ти знаеш, баща ми няма и едва ли ще има друго дете освен мене; затова вярвай: след смъртта му ти ще бъдеш негова наследница, защото всичко, което той е отнел от баща ти с насилие, аз ще го върна на тебе с любов! Кълна се, че ще го направя, и ако наруша тази клетва, нека се превърна в чудовище! Затова, мила ми Розичке, скъпа моя, бъди по-весела!

РОЗАЛИНДА

Добре, братовчедко, съгласна! Нека си измислим някаква шега за забава! Я да видим! Какво ще кажеш, ако се влюбим?

ЦЕЛИЯ

Щом искаш, влюби се на шега, но внимавай да не се влюбиш наистина; а и в шегата гледай да не отидеш прекалено далече, за да можеш да се оттеглиш с чест под прикритието на едно леко поруменяване.

РОЗАЛИНДА

Тогава какво друго да измислим?

ЦЕЛИЯ

Да поседнем и така да одумаме старата Фортуна^[4], че тя, като ни чуе, да слезе за малко от колелото си; тъй поне за известно време даровете ѝ ще се разпределят по-справедливо между смъртните.

РОЗАЛИНДА

Съгласна, защото наистина щастието, което сляпата съдба пръска по света, се пада съвсем безразборно и най-ощетени са винаги жените!

ЦЕЛИЯ

Да, понеже на тези, които одари с хубост, рядко дава честност, а пък на онези, които направи честни, често забравя да даде хубост.

РОЗАЛИНДА

Но ти минаваш от областта на Съдбата в областта на Природата. Съдбата разпределя земните блага, а чертите и способностите ги дава Природата.

Влиза Точилко.

ЦЕЛИЯ

Да, но когато Природата е създала едно прекрасно творение, не може ли Съдбата да го хвърли като нищо в огъня? Или когато Природата е дала на нас двете остроумие, за да се надсмиваме над Съдбата, ето, не ни ли праща Съдбата този глупчо, за да прекъсне беседата ни?

РОЗАЛИНДА

Да, този път Съдбата хитро надвива Природата, защото затваря устата на две природни дарби с помощта на едно природно недоразумение.

ЦЕЛИЯ

А може би това не е работа на Съдбата, а на самата Природа: видяла е, че остроумието, което сме получили в дар от нея, е малко тъпичко, за да разисква отношенията на две богини, и ни праща това свое недоразумение за точило; защото тъпотата на шута винаги е служила за точило на острите умове.

Хей, ум голям,
къде насам?

ТОЧИЛКО

Господарко, трябва да отидете при баща си!

ЦЕЛИЯ

Да не са те назначили вестител?

ТОЧИЛКО

Не, но казаха да ви повикам, кълна се в честта си!

ЦЕЛИЯ

Я го виж ти! От кого си научил да се кълнеш тъй, шуте?

ТОЧИЛКО

От един рицар, когото чух да се кълне в честта си, че баничките били отлични и — пак в честта си — че горчицата нищо не струвала. А вярвайте, че беше обратното: баничките нищо не струваха,

пък горчицата беше отлична. И все пак този рицар не би могъл да бъде обвинен в лъжлива клетва.

ЦЕЛИЯ

А защо? Какъв аргумент ще измъкнеш от склада на своята ученост?

РОЗАЛИНДА

Вярно, сними намордника от муцуната на своята премъдрост!

ТОЧИЛКО

Елате тогава двете насам, погладете си бузките и се закълнете в брадите си, че съм хитрец!

ЦЕЛИЯ

Кълнем се в брадите си — само че ги нямаме! — че си хитрец.

ТОЧИЛКО

Пък аз се кълна в хитростта си, че само ако я имах, щях да бъда хитрец! Но понеже и вие се заклехте в нещо, което нямате, вашето не се счита за лъжлива клетва. И същото важи за рицаря, който се кълнеше в честта си; защото той никога не е имал чест; пък и да е имал някога мъничко, изпоклел го е за празни работи, много преди да стане дума за баничките и горчицата.

ЦЕЛИЯ

Я ни кажи ти за кого намекваш?

ТОЧИЛКО

За едного, който е обичан от баща ви, княз Фредерик.

ЦЕЛИЯ

Обичта на баща ми му дава достатъчно чест. Престани да говориш срещу него! Някой хубав ден ще те накажат с камшик за езика ти.

ТОЧИЛКО

Ах, тъжно е, когато на глупците се забранява да говорят умно за глупостите, които умниците вършат!

ЦЕЛИЯ

Виж, тук си прав, защото откак зрънцето разум на веселите глупаци бе принудено да мълчи, зрънцето глупост на сериозните мъдреци набъбна неимоверно... Но ето че пристигна и месьо Льо Бо.

РОЗАЛИНДА

Както винаги, претъпкан с новини.

ЦЕЛИЯ

С които той ще ни нахрани, както гълъбите хранят малките си.

РОЗАЛИНДА

Тъй че ще затлъстеем от сведения.

ЦЕЛИЯ

Кое то ще ни повиши цената на клюкарския пазар.

Влиза Льо Бо.

Bon jour, месьо Льо Бо! Какво ново?

ЛЪО БО

Прекрасна мадам, пропуснахте едно неописуемо развлечение! Само вие двете липсвахте там!

ЦЕЛИЯ

Защо? Нима ви се виждаме тъй развлечени?

ЛЪО БО

Вие — развлечени? Как да ви отговоря?

РОЗАЛИНДА

Тъй, както с острия си ум решите.

ТОЧИЛКО

Или „тъй, както повелят ви съдбините“ — казано в стил-пестил.

ЦЕЛИЯ

И то добре казано, шуте! Точно на място!

ТОЧИЛКО

Ако аз не проявя добрия си вкус!...

РОЗАЛИНДА

...Ще загубиш лошия си мирис!

ЛЪО БО

Вие ме смутихте, красавици. Искях да ви разкажа за чудесните борби, които пропуснахте.

РОЗАЛИНДА

Добре, говорете! Как се развиха те?

ЛЪО БО

Ще ви разкажа началото, а ако ви се иска, можете да видите края сами. Защото най-интересното ще се развие тепърва. И точно тук, където сме.

ЦЕЛИЯ

Добре, почнете с началото, макар то да е вече минало, отминало, споминало се и погребано.

ЛЪО БО

Най-първо се появи един старец с тримата си синове...

ЦЕЛИЯ

Съвсем като в приказките!

ЛЪО БО

Трима младежи, здрави и снажни, настоящи хубавци...

РОЗАЛИНДА

И с грамоти на врата: „С настоящото се удостоверява, че настоящите са хубавци!“

ЛЪО БО

Най-големият от тримата излезе срещу Шарл, бореца на княза. Шарл веднага го просна на земята с три счупени ребра, тъй че едва ли ще има вече живот за него. И същото направи и с втория, а после и с третия. Сега тримата лежат там и старият им баща ги оплаква тъй горчиво, че всички наоколо пригласят на плача му.

РОЗАЛИНДА

Бедният!

ТОЧИЛКО

Но вие, месьо, споменахте, че дамите били пропуснали някакво развлечение?

ЛЪО БО

Е, да. Нали за него им разказвам.

ТОЧИЛКО

Ей, човек наистина се учел, додето е жив! За пръв път чувам, че чупенето на ребра било развлечение за дами!

ЦЕЛИЯ

И аз също, вярвай ми!

РОЗАЛИНДА

А има ли още някой, който да предлага ребрата си за изпълнение на такава музика? Още някой, който да се натиска да му натиснат гръдния кош? И ние, братовчедке, ще гледаме ли всичко това?

ЛЪО БО

Ще трябва да го гледате, ако останете тук. Защото това място е определено за втората част на борбите. А те след малко ще започнат.

ЦЕЛИЯ

Ето всички идат. Да останем все пак да погледаме!

Тръбен звук.

Влизат княз Фредерик, Велможси, Орландо, Шарл и Свита.

КНЯЗ ФРЕДЕРИК

Да почнат! Щом младежът не се вслушва в увещанията, нека дързостта му отговаря за последствията.

РОЗАЛИНДА

Кой младеж? Този там ли?

ЛЪО БО

Точно той, мадам.

ЦЕЛИЯ

Но той е съвсем млад!... И все пак не изглежда осъден на поражение.

КНЯЗ ФРЕДЕРИК

Я виж ти! Дъщеря ми и племенницата ми!... Промъкнали сте се да гледате и вие борбите, а?

РОЗАЛИНДА

Да, господарю, ако ни разрешите да останем.

КНЯЗ ФРЕДЕРИК

Вярвайте ми, едва ли ще изпитате голямо удоволствие. Моят борец има всички предимства. Опитах се да разубедя неговия

противник от жалост към младостта му, но той не иска и да чуе. Поговорете му вие, госпожици! Може би ще успеете да му въздействате.

ЦЕЛИЯ

Повикайте го, месьо Льо Бо!

КНЯЗ ФРЕДЕРИК

Ще ви оставя да разговаряте сами.

ЛЪО БО

Господине, принцесата иска да ви говори.

ОРЛАНДО

На разположение на дамите съм!

РОЗАЛИНДА

Млади господине, вие ли предизвикахте дворцовия борец?

ОРЛАНДО

Не, прекрасна принцесо. Той сам извика на борба всички, които биха посмели да му излязат насреща; и аз като мнозина други реших да премеря силите си с него.

ЦЕЛИЯ

Прекомерно смел сте за възрастта си, младежо! Вашият противник е дал вече жестоки доказателства за своята сила. Ако можехте да се видите с очите си и прецените с разума си, опасността, на която се излагате, би ви посъветвала да дириите подвизи при по-равни условия. Молим ви за ваше добро помислете за себе си и се откажете от борбата!

РОЗАЛИНДА

Да, млади господине, сторете го! Вашето име не ще пострада от това — ние сами ще помолим княза да прекрати борбите.

ОРЛАНДО

Моля ви, не ми се сърдете: вярвайте, наистина се чувствам виновен, че трябва да откажа нещо на две тъй прекрасни и благородни дами. Нека сияйните ви очи и нежните ви мисли ме съпътстват в изпитанието. Ако противникът ми ме простре на земята, ще бъде опозорен един, който никога не е бил уважаван; ако ме убие, ще бъде мъртъв един, който винаги е желаел смъртта. Нещастие на приятели няма да донеса, тъй като нямам никого, който да затъжи за мене; нито ще причиня загуба на обществото, защото не притежавам нищо в него; аз заемам само едно място в природата, което ще бъде запълнено от друг, по-достоеен, когато аз го опразня.

РОЗАЛИНДА

Да можех да ви дам и своята сила, колкото и малка да е тя!

ЦЕЛИЯ

И аз моята в добавка!

РОЗАЛИНДА

На добър час! Дано съм подценила възможностите ви!

ЦЕЛИЯ

И дано се сбъднат желанията ви!

ШАРЛ

Хайде! Къде е този храбрец, който толкоз мечтае да легне до майка си, Земята?

ОРЛАНДО

Той е готов, господине. Но мечтите му не са тъй порочни.

КНЯЗ ФРЕДЕРИК

Ще се борите само до първото сваляне.

ШАРЛ

Бъдете спокоен, ваша светлост: вие дълго го убеждавахте да не започва, но след първото сваляне не ще има нужда да го убеждавате да продължи.

ОРЛАНДО

Щом сте тъй уверен, че ще ми се подигравате след борбата, защо го правите преди нея? Да почваме!

РОЗАЛИНДА

Херкулес^[5] да ти е на помощ, момко!

ЦЕЛИЯ

Да бях невидима, бих го пипнала този силач за глезена!

Шарл и Орландо се борят.

РОЗАЛИНДА

Ах, този младеж е чудесен!

ЦЕЛИЯ

Ако имах мълния в очите, знам кого бих поразила!

Викове. Шарл е повален.

КНЯЗ ФРЕДЕРИК

Достатъчно! Да спрат!

ОРЛАНДО

Моля ви, ваша светлост! Още не съм се разгрял!

КНЯЗ ФРЕДЕРИК

Как си, Шарл?

ЛЪО БО

Не може да говори, ваша светлост.

КНЯЗ ФРЕДЕРИК

Отнесете го! Как е името ти, момко?

ОРЛАНДО

Орландо, княже. Аз съм третият син на благородния Роланд
дъо Боа.

КНЯЗ ФРЕДЕРИК

Бих предпочел да бъдеш син на друг!
Баща ти беше вредом уважаван,
но чувствал съм го винаги свой враг.
Ти с подвига си по ме би зарадвал,
ако не беше негова издънка.
Отивай си със здраве! Явно, смел си,
но друг родител трябваше да имаш!

Излиза, следван от Лъо Бо и Свитата.

ЦЕЛИЯ

Как мислиш, мила, бих ли се отнесла
така към него, ако бях баща си?

ОРЛАНДО

Гордея се, че съм Роландов син,
макар и трети! Бащиното име
не бих сменил дори ако на княза
би хрумнало да ме осинови!

РОЗАЛИНДА

Баща ми хранеше към граф Роланд
дълбока обич. Както всички, впрочем.
Да знаех, че тоз момък му е син,
прибавила бих сълзи към молбите,
преди да го оставя да се хвърли
в такъв опасен бой!

ЦЕЛИЯ

Тогава нека
да го приветстваме и ободрим —

суровото държане на баща ми
гнети душата ми!... Безстрашни момко,
ако в полето нежно на сърцето
направите вий същото, което
направите в борбата, облажавам
избраницата ви!

РОЗАЛИНДА (*сваля верижката си и му я дава*)

Вземете туй,
любезни господине, от една,
която би ви дала, честна дума,
и повече, ако сама не беше
беднячка!... Да вървим ли, братовчедке?

ЦЕЛИЯ

Да... Сбогом, благородни господине!

Розалинда и Целия си тръгват.

ОРЛАНДО

Глупак! Дори не й благодарих!
Какво ми стана? Най-доброто в мене
ме изостави и сега стърча
като бездушие чучело край пътя!

РОЗАЛИНДА

Той май ни вика! Боже, как загубих
в нещастията прежната си гордост!
Да го запитам ли какво желае?...
Извикахте ли ни? Ах, млади момко,
в борбата победихте вий не само
противника си!

ЦЕЛИЯ

Ще вървим ли, мила?

РОЗАЛИНДА

Да, братовчедко... Да ви пази бог!

Излиза заедно с Целия.

ОРЛАНДО

Какво тъй здраво ми скова езика?
Не казах нито дума, а пък явно
тя диреше беседа! Ах, Орландо,
не Шарл, а същество далеч по-слабо
простря те на земята!

Влиза отново Льо Бо.

ЛЪО БО

Господине,
съветвам ви приятелски: недейте
остава тук! Заслужихте си вие
похвала, възхищение и обич,
но князът е сега така настроен,
че зле посреща вашата победа;
а той по нрав... Но по-добре ще бъде
вий сам да си представите какъв е,
отколкото да ви го казвам аз!

ОРЛАНДО

Благодаря ви. Но тогаз кажете:
от дамите, които бяха тука,
коя е всъщност дъщеря на княза?

ЛЪО БО

По нрав бих казал никоя; но инак
по-дребничката му е дъщеря,
а другата е дъщеря на брат му,
изгнаника; държи я той в двореца,
защото двете се обичат просто

съвсем като сестри. Но напоследък
намразил е нещастната девойка,
понеже сред народа я обичат,
затуй, че е добра, и ѝ съчувстват
зарад баща ѝ; и усещам, скоро
омразата му ще избухне в гняв.
Вървете! Бих желал да станем близки
във бъден свят, по-радостен от тоз.

ОРЛАНДО

Довиждане! Благодаря ви много.

Льо Бо излиза.

От трън на глог! Запътвам се назад
от княз-потисник към потисник-брат!...
Но тази безподобна Розалинда!

Излиза.

[4] Фортуна (*митол.*) — римска богиня на щастието, случая и успеха, изобразявана с рог на изобилието, изсипващ монети, или с превързани очи, стъпила върху въртящо се колело. ↑

[5] Херкулес (*митол.*) — главен герой на гръцката митология, прочут с дванадесет подвига (като удушването на Немейския лъв, умъртвяването на Лернейската хидра, надвиването на Критския бик и т.н.). ↑

ТРЕТА СЦЕНА

Стая в двореца.

Влизат Целия и Розалинда.

ЦЕЛИЯ

Моля ти се, братовчедке! О, боже на любовта, смили се над мен! Розалинда, миличка, една дума поне!

РОЗАЛИНДА

Нямам думи за хвърляне на вятъра.

ЦЕЛИЯ

Защо на вятъра? Хвърли ги на мен! Залей ме със всички тайни, които криеш!

РОЗАЛИНДА

И ще има две пострадали братовчедки: ти ще се удавиш, а пък аз ще остана на сухо.

ЦЕЛИЯ

И всичко това само заради баща ти?

РОЗАЛИНДА

Малко и заради неговото дете... О, с колко тръни е осеян този делничен свят!

ЦЕЛИЯ

Ах, братовчедке, това са само леки репейчета, с които той те обстрелва като момък в празнични закачки. И после така е: която не се движи строго в пътекката, репеите ѝ се лепят по полите!

РОЗАЛИНДА

От полите си аз ги отърсвам, но това репейче ми е заседнало в гърдта!

ЦЕЛИЯ

Че изкашляй се и то ще изхвъркне навън!

РОЗАЛИНДА

По-скоро бих преглътнала всичко, само да остане в мен!

ЦЕЛИЯ

Хайде, хайде! Пребори се с любовта си!

РОЗАЛИНДА

Но как, когато тя има такъв борец на своя страна!

ЦЕЛИЯ

На добър час тогава! Рано или късно ще трябва да се пребориш с него, макар да е сигурно, че накрая ще си паднеш по гръб! Но да оставим шегите: наистина ли така изведнъж и така дълбоко си хлътнала по сина на стария Роланд?

РОЗАЛИНДА

Казах ти, моят баща горещо обичаше неговия.

ЦЕЛИЯ

Следва ли, че трябва и ти горещо да обичаш сина му! Ако беше така, аз би трябвало да мразя този Орландо, защото моят баща мразеше порядъчно неговия. Пък аз не го мразя.

РОЗАЛИНДА

И недей го намразва, моля ти се, заради мен!

ЦЕЛИЯ

А защо не? Заради теб би трябвало да го е заслужил.

РОЗАЛИНДА

Не, той е заслужил аз да го обичам, а ти го обичай от обич към мене!... Но князът иде!

ЦЕЛИЯ

И то с очи, които святкат гневно!

Влизат княз Фредерик и Велможки.

КНЯЗ ФРЕДЕРИК

Госпожице, веднага напуснете
двореца ми!

РОЗАЛИНДА

Кой? Аз ли, чичо?

КНЯЗ ФРЕДЕРИК

Ти!

Ако след десет дни те заловят
във кръг от два̀йсет мили, ще умреш!

РОЗАЛИНДА

Поне ми разрешете, ваша светлост,
да разбера в какво ми е вината!
Ако сама се зная и познавам
желанията си, и не сънувам,
и съм с ума си — както се надявам —
дори и в неродените си мисли
до днес не съм отправяла обида
към ваша светлост!

КНЯЗ ФРЕДЕРИК

Точно тъй говорят
изменниците! Тях ако ги слушаш,
те всички са самата добродетел!
Знай само, че ти нямам вече вяра.

РОЗАЛИНДА

Със недоверие не се доказва
виновността! Кажете ми да зная
с какво съм го събудила у вас!

КНЯЗ ФРЕДЕРИК

С това, че дъщеря сте на баща си!

РОЗАЛИНДА

Аз бях му дъщеря, когато вие
властта му взехте, бях му дъщеря,
когато го прогонихте! Не, княже,
изменничеството не се предава
в наследство! А и тъй да бе, баща ми
не бе изменник! Със какво заслужих
да дириите в сегашната ми бедност
причина за измяна!

ЦЕЛИЯ

Господарю,
изслушайте ме!

КНЯЗ ФРЕДЕРИК

Целия, за тебе
приех я в двора; иначе тя сега
би бродила с баща си из горите!

ЦЕЛИЯ

Вий сам сте го направили, без мен,
от съвест гризан и от чар пленен.
Тогава аз била съм още млада,
за да я оценя. Но днес я зная:
ако е тя изменничка, тогава
и дъщеря ви също е такава!
Със нея сме играли, чели, яли —
Юнонините лебеди^[6] едва ли
били са неразделни като нас!

КНЯЗ ФРЕДЕРИК

За тебе тя е твърде хитра, дъще:
мълчейки, тя говори на народа
и той над участва й се смилява.
А ти наивна си! Тя хвърля сянка
над теб самата! Ти ще блеснеш двойно,
когато няма да я има тук.
И не оспорвай моята присъда,
която, все едно, е неотменна:
изгнание!

ЦЕЛИЯ

Тогава, господарю,
пратете във изгнание и мен —
без нея аз не мога да живея!

КНЯЗ ФРЕДЕРИК

Глупачка!... А ти стягай си нещата!
Залагам княжеските чест и слово,
че тук след срока те очаква смърт!

Излиза, следван от Велможите си.

ЦЕЛИЯ

О, бедна Розалинда, де ще идеш?
Да си сменим бащите! Взимай моя,
но по-печална не бъди от мен!

РОЗАЛИНДА

Аз имам много повече причини!

ЦЕЛИЯ

Не, нямаш повече! Сестрице, смелост!
Не чу ли как баща ми преди малко
и мене на изгнание обрече?

РОЗАЛИНДА

Такова нещо няма!

ЦЕЛИЯ

Тъй ли мислиш?

Тогава в Розалинда няма обич,
която казва: ние сме едно
със Целия! О, братовчедке моя,
нима ще се оставим безпощадно
да ни разлъчат и разкъсат? Не!
Баща ми нека да си дири друга
наследница! Ний с тебе да обсъдим
как можем да избягаме от двора,
къде да идем и какво да вземем
със себе си. И даже не помисляй
да понесеш товара на бедите,
оставяйки ме тук! Аз давам клетва
в небето, пребледняло от скръбта ни,
че колкото да ме разубеждаваш,
ще дойда с теб!

РОЗАЛИНДА

Добре, но де да идем?

ЦЕЛИЯ

При чичо ми в Арденската гора!

РОЗАЛИНДА

Боя се, мила, хубостта девича
по-силно и от златото привлича
крадци по друмищата!

ЦЕЛИЯ

Затова

аз грозни дрехи ще си облека
и ще нацапам бузите си с глина.

Стори и ти така и никой няма
да ни нападне!

РОЗАЛИНДА

По-добре ще бъде —
понеже по-височка съм — да взема
да се преоблека във мъжки дрехи:
на кръста меч, ловджийски нож в ръката
и нищо че в сърцето ми ще трепка
страхът на колкото си щеш жени —
нали ще имам аз вида сърцат
и войнствен, зад който се прикриват
тъй много женчовци от мъжки пол!

ЦЕЛИЯ

А как ще те наричам?

РОЗАЛИНДА

Ганимед^[7] —
не ща по име да отстъпвам даже
на Зевсовия паж. А теб аз как?

ЦЕЛИЯ

От днес тоз двор в мен чувства не събужда —
зови ме Алиена, тоест, чужда!

РОЗАЛИНДА

И знаеш ли какво? Да им откраднем
и шута на баща ти! Той могъл би
да облекчи нелекия ни път.

ЦЕЛИЯ

Да, той накрай света ще дойде с мене,
ако му кажа! А сега да вземем
пари и ценности и да обмислим
кой път да уловим, за да избегнем
преследването! Тръгваме щастливи:

щом в твоя дом преследва те вражда,
изгнанието значи свобода!

Излизат.

[6] „...Юнонините лебеди...“ (*митол.*) — Юнона е била римска богиня на плодородието и покровителка на брака — съответстваща на Хера у гърците. Лебедите са били свързани с нейния култ, тъй като живеели на двойки до смърт. ↑

[7] Ганимед (*митол.*) — красиво момченце от царски произход, което Зевс — превърнал се в орел — грабнал от земята и отнесъл на Олимп, за да го направи свой виночерпец. ↑

ВТОРО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

В Арденската гора.

Влизат Князът изгнаник, Амиен и неколцина Благородници, облечени като горски пазачи.

КНЯЗЪТ ИЗГНАНИК

Е, братя по изгнание, признайте
— сега, когато свикнали сме вече
на тоз живот, — не е ли той по-сладък
от празния разкош? И тез гори
не крият ли по-малко хищни нокти
от двора завистлив? Тук ние, вярно,
понасяме Адамовото бреме^[8]
и смените на времето, но щом
засвири вихър и студът забие
в гърба ми злобен зъб, тогава аз
си казвам сам със зъзнеца усмивка:
„Не, туй не е ласкателство. Тук имам
съветници, чиято груба реч
ми казва осезателно какво съм!“
В нещастieto има сладка полза,
тъй както жабата отровна крие
във черепа си скъпоценен камък^[9],
и тоз живот естествен ни предлага
в дървото — думи, във потока — книга,
съвет — в скалата, и добро — навред!

АМИЕН

Не бих го дал за друг! Блазе ви, княже,
че смогвате такава тежка участ
да претопите в тъй спокоен дух!

КНЯЗЪТ ИЗГНАНИК

Елате да ударим малко дивеч!

Но бедните създания! Все пак
тежи ми, че с безжалостни стрели,
тук, в техните владения дошли,
разкъсваме хълбоците им пъстри,
за да се храним!

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК

Тъй е, господарю.
Меланхоликът Жак скърби и той
за участието им и дори кълне се,
че вий към тях сте по-голям насилник
от брат си, който ви прокуди тук.
Днес двамата със графа д'Амиен
издебнахме го, както беше легнал
под мощен дъб, чието коренище
се свеждаше над ручея, огласящ
гората с нежен ромон. До водата
един елен, улучен от ловци,
умираше, откъснал се от своите.
Печална гледка! Бедното животно
тъй страдаше, че влажната му кожа
при всеки стон изпъваше се просто
до пръсване и едри, кръгли сълзи
се стичаха в неспирен тъжен бяг
по тънката му муцуна, а Жак —
меланхоликът, гледаше със горест
елена да умира и да рони
сълзите си във бързачия ручей.

КНЯЗЪТ ИЗГНАНИК

И мисъл някаква по този случай
не изрази ли?

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК

Да, и то в безброй
сравнения. В началото, понеже
във ручея се стичаха сълзите

на умирающия, „Бедни мой —
му каза Жак, — съвсем като човек
и ти, умирайки, обогатяваш
и без това богатия!“; а после,
понеже бе еленът изоставен
от своя род в одежди кадифени^[10],
„Уви, така е — каза Жак, — бедата
приятелства не знае!“; а след туй пък,
понеже стадо весело и сито
край смъртника изприпка, без да спре,
„Напълно право! — каза Жак. — Добре,
охолни, тлъсти граждани! Такъв е
законът на века! Кой умен днеска
говори с претърпелия провал!“
Тъй казваше и с думи ядовити
прониза селото, града, двореца;
и не прости на нас, в гората тука,
кълнейки се, че всички ний били сме
тирани и насилници, защото
избивали сме в мирното им царство
невинните животни!

КНЯЗЪТ ИЗГНАНИК

И така ли
печален го оставихте?

ВТОРИ БЛАГОРОДНИК

Така —
във мрачни размишления и плач
по плачещия край брега рогач!

КНЯЗЪТ ИЗГНАНИК

Такъв е най-приятен за беседа.
Когато мрачно на живота гледа,
умът му ражда много. Де е той?

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК

Във таз посока, господарю мой!

Излизат.

[8] „...Адамовото бреме...“ (библ.) — става дума за тежкия живот на земята, на който бог — след грехопадението — осъдил Адам и Ева и човешкия род, който трябвало да произлезе от тях. ↑

[9] „...жабата... камък...“ — според едно средновековно поверие в главата на краставата жаба се образувало камъче, което притежавало възшебни свойства. ↑

[10] „...в одежди кадифени...“ — намек за облеклото на придворните от Шекспирово време. ↑

ВТОРА СЦЕНА

Стая в двореца.

Влизат княз Фредерик и Велможи.

КНЯЗ ФРЕДЕРИК

Не може да не ги е виждал никой!
Тук, в двора ми, предател има, който
за бягството е знаел и съдействал!

ПЪРВИ ВЕЛМОЖА

Но нищо досега не се узна.
Жените я видели да си ляга,
а тази сутрин рано, като влезли,
намерили леглото ѝ лишено
от неговата ценност.

ВТОРИ ВЕЛМОЖА

При това
изчезнал е и шугавият шут,
над който вие смеехте се често.
Хисперия, придворната девица
на дъщеря ви, си призна, че тайно
подслушвала как двете братовчедки
разхвалвали хлапака, който тръшна
бореца Шарл. Тя казва, че навярно,
където те са, там ще е и той.

КНЯЗ ФРЕДЕРИК

Пратете да го заловят веднага.
Ако го няма, да докарат брат му —
ще го принудя той да го издири!
И направете всичко, за да бъдат
намерени и върнати веднага

умопобърканите бегълки!

Излизат.

ТРЕТА СЦЕНА

Пред дома на Оливер.

Влизат от различни страни Орландо и Адам.

ОРЛАНДО

Хей, кой е там?

АДАМ

О, господарю мой!

О, млади господарю! О, мой сладки,
мой скъпи господарю! О, млад образ
на стария ми господин Роланд!
Защо сте тука? И защо сте цял
излят от доблест? И защо навред
обичат ви? Защо сте благороден,
красив, безстрашен, умен! И безумен!
Ах, кой ви научи да победите
любимеца на сприхавия княз!
Уви, вестта по-бърза бе от вас!
Не знаете ли, млади господарю,
че има хора, дето си пострадват
от собствените качества? И вие
от тях сте точно: всяка добродетел,
която имате, е ваш предател!
О, що за свят, във който честността
наврежда на носителя си!

ОРЛАНДО

Чакай!

Какво е станало?

АДАМ

Не, бедни момко!

Недейте влиза тука! В тази къща
живее най-коварния ви враг!
Да, брат ви!... Хубав брат!... Все пак е син на...
Какъв ти син! Езикът ми не иска
да го нарича син на този, който
би бил нещастен, че му е баща,
да знаеше... Таз нощ, когато спите,
той стаята ви иска да подпали
и ако туй не му се удаде,
той друго ще опита! Аз дочух
кроежите му! Ах, внимавай, синко:
това е тука кланица, не дом —
пази се, стой далеч, не влизай в него!

ОРЛАНДО

Но де ме прещаш да вървя, Адаме?

АДАМ

Където щете, но далеч оттук!

ОРЛАНДО

Нима би искал да си прося хляба
с протегната ръка или пък с нож
разбойнишки поминък да изкарвам?
Освен това не виждам какво друго
могъл бих аз да правя, а това
не мога да го правя и по-скоро
ще се предам пред злобата на този
мой брат-кръвник, забравил братска кръв!

АДАМ

Не, не! Аз имам петстотин корони.
При татко ви ги скътах, да ми бъдат
хранителки, когато дълга служба
отслаби тези мишци и ме прати
във ъгъла, разбит от старостта.
Вземете ги! Тоз, горе, който храни

вrabчетата и грачешите врани^[11],
не ще ме изостави! Дръжте всичко!
И позволете да съм ваш слуга!
Макар и стар, аз още държелив съм,
защото в млади дни не съм наливал
в кръвта си подлудяващи напитки
и със лице без свян не съм подкачал
тез, дето носят болести и немощ,
така че днес съм същи млад декември —
студен, но крепък. Нека дойда с вас!
Ще ви помагам като пъргав момък
във всяко дело и при всяка нужда!

ОРЛАНДО

Добри ми старче, как прозира в теб
онази преданост от старо време,
когато се е служело за дълг,
а не за злато! Чудноват си ти
сега, когато всеки се поти
единствено със цел да се издигне
и туй щом стигне, току-виж, намигне:
„Довиждане!“ Не, ти не си човек
за нравите на днешния ни век
и с тез пари недей дръвче тори,
което няма да те надари
с едничък цвят!... Но тръгвай! Да вървим!
Аз вярвам, че преди да изхабим
парите ти, спестени с труд и пот,
ще си намерим средства за живот!

АДАМ

Вървете, господарю! Редом с вас
ще бъда аз до сетния си час.
В тоз дом живях години дълъг ред:
от осемнайсет до осемдесет.
На осемнайсет лесно тръгваш в път;
осемдесет когато са — тежат.

Но ще умра аз леко, като зная,
че своя дълг платил съм ви до края!

Излизат.

[11] „...Тоз горе... врани...“ (библ.) — перифраза на евангелския текст, според който бог хранел враните и не забравял врабците. ↑

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

В Арденската гора.

Влизат Розалинда като Ганимед, Целия като Алиена, и Точилко.

РОЗАЛИНДА

О, Зевсе, как духът ми уморен е!

ТОЧИЛКО

Кой ти гледа духа — мен краката ми са капнали!

РОЗАЛИНДА

И аз отдавна бих се разплакала по женски, посрамвайки мъжките си дрехи, но нали трябва да утешавам слабия пол! Плащът е длъжен да показва безстрашие пред фустата. Затова смелост, мила Алиена!

ЦЕЛИЯ

Простете, че трябва да понасяте хленча ми, но не мога да вървя повече!

ТОЧИЛКО

За мене лично все пак е по-лесно да понеса хленча ви, отколкото да понеса самата вас. Честен кръст, това би било един тежък кръст, който кръстът ми не би издържал!

РОЗАЛИНДА

Ето ни най-сетне в Арденската гора!

ТОЧИЛКО

И ето ме и мене в нея дважд по-глупав, отколкото си бях вкъщи! В двореца поне беше удобно. Но който скита, не пита.

Влизат Корин и Силвий.

РОЗАЛИНДА

Да, точно тъй, Точилко! Гледай, идат
младеж и старец. Нещо си говорят.

КОРИН

Не я моли! Ще я отблъснеш, Силвий.

СИЛВИЙ

Но ти не знаеш колко я обичам!

КОРИН

Представям си — обичал съм и аз.

СИЛВИЙ

Не, стар си ти, Корине, и едва ли
си го представяш, въпреки че, вярвам,
и ти на младост си поил със сълзи
възглавницата нощем. Е, добре,
ако си някога обичал, както
сега обичам аз — макар че друг
не може да обича като мене! —
кажи ми: колко глупости си сторил
по волята на своята любов?

КОРИН

Тъй много, че дори не си ги спомням!

СИЛВИЙ

Тогава истински не си обичал!
Щом днес не помниш всяка лудория,
в която любовта те е въвлякла,
не си обичал, не!
Щом на околните не си омръзвал
със речи за любимата девойка,
не си обичал, не!
Щом от приятели не си побягвал

внезапно, както аз сега направих,
не си обичал, не!
И аз напразно се съветвам с тебе!
О, Фебе, Фебе, Фебе!

Излиза.

РОЗАЛИНДА

Нещастнико, във твойта рана бърках,
а своята самичка развредих!

ТОЧИЛКО

И аз — своята. Спомням си, че веднъж, когато бях влюбен, си строших ножа о един камък, защото го бях заварил през нощта твърде близо до дома на моята Жана. Спомням си още как целувах бухалката ѝ за пране и вимето на кравата, която милата ѝ грапава ръчичка беше доила. А веднъж дори ухажвах вместо любимата си една грахова шушулка; помня как откъснах от нея две зърна и после ѝ ги върнах, казвайки през сълзи: „Дръж, нека бъдат твои, дар от мен!“ Ах, ние, влюбчивите, правим невероятни лудости! Но природата не може без любов, а любовта си е луда по природа!

РОЗАЛИНДА

Сам не забелязваш правотата на думите си!

ТОЧИЛКО

Обикновено я забелязвам, но късно, когато вече съм се спънал в нея и съм си счупил свирките!

РОЗАЛИНДА

Страстта на тоз овчар
е сродна с моя жар!

ТОЧИЛКО

И с моя, но не чак толкоз.

ЦЕЛИЯ

Запитайте старика би ли искал
да ни нахрани, ако му платим!
До смърт съм изгладняла!

ТОЧИЛКО

Ей, глупако!

РОЗАЛИНДА

Млък! Той не ти е брат!

КОРИН

Кои сте вие?

ТОЧИЛКО

От теб по-знатни.

КОРИН

Иначе тежко ви!

РОЗАЛИНДА

Млък, казах, шуте! Добър вечер, старче!

КОРИН

Сполай ви, господине!... И вам също!

РОЗАЛИНДА

Овчарю стар, с учтивост или злато
подкрепа ако можем да си купим
в тоз пусти край, приют и хляб ни дай,
защото таз девойка от умора
ще падне вече!

КОРИН

Драги господине,
повярвайте, че много я жалея
и че желая — повече за нея,

отколкото за себе си — да бъда
във състояние да ѝ помогна.
Но аз на чужда стока съм овчар
и друг я стриже. Моят господар
е стиснат и не се старае много
да си издейства прием на небето
с гостоприемство земно. При това
го няма тука. Целият имот
— колиба, стадо, паша — се продава;
а нашата храна не е за вас...
Все пак елате! Ний сме люде прости,
но нивга не отказваме на гости.

РОЗАЛИНДА

А кой е купувачът?

КОРИН

Този момък,
с когото ме видяхте да говоря.
Но него му е другаде главата.

РОЗАЛИНДА

Тогава, ако туй не е нередно,
купи колиба, пасбище и стадо
за наша сметка!

ЦЕЛИЯ

И от нас ще имаш
надбавка към заплатата. Туй място
допада ми. Аз бих живяла тук.

КОРИН

Нередно няма. Всичко е за продан.
Елате с мен и ако ви допаднат
земята, добивът, животът тук,
покупката за вас ще свърша лесно
и вам ще служи предано и честно!

Излизат.

ПЕТА СЦЕНА

В гората.

Влизат Амиен, Жак и други.

АМИЕН (*nee*)

„Тоз, който е роден
да спи под дъб зелен
и птичи гласове
със песен да зове,
нека в шумата дойде завчас,
нека в шумата дойде при нас —
сред нея тук
враг няма друг
освен зимния вихър и мраз!“

ЖАК

Още, още! Продължавайте, моля ви!

АМИЕН

Ще ви докарам меланхолия, месьо Жак.

ЖАК

Толкоз по-добре! Продължавайте! Аз пия меланхолия от песните, както невестулката изпива птичите яйца. Пейте още, моля ви!

АМИЕН

Гласът ми пресипна и няма да ви задоволи.

ЖАК

Не искам да ме задоволявате — искам да пеете! Хайде продължете! Още една строфа! Нали така се наричаха тези поетични форми?

АМИЕН

Наричайте ги, както щете, месьо Жак.

ЖАК

Правилно! Какво ще им помня имената, да не са ми длъжници! Хайде, ще пеете ли?

АМИЕН

Повече по ваше настояване, отколкото за свое удоволствие.

ЖАК

Тъй да бъде и ако някога изкажа някому благодарност, ще бъде на вас... Макар че всички тези учтивости ми напомнят мимиките на два павиана, които се срещат. Когато някой почне да ми благодари, имам чувството, че просяк ме благославя за петака, който съм му хвърлил. Хайде, пейте!... А вие, ако не искате да пеете, затваряйте си устата!

АМИЕН

Добре, ще я изкарам докрай. Вие, господа, постелете през това време — князът ще пирува тук под дървото... Той днес ви дири цял ден!

ЖАК

А пък аз цял ден го отбягвах. Много обича да спори. На мен ми идват не по-малко мисли, отколкото на него, но не се хваля с това. Хайде, чуруликайте!

ВСИЧКИ (*неят*)

„Тоз, чийто кралски двор
е волният простор,
и който е готов
да се прехранва с лов,
нека в шумата дойде завчас,
нека в шумата дойде при нас —
сред нея тук
враг няма друг

освен зимния вихър и мраз!“

ЖАК

Ще ви кажа едни нови думи за тази мелодия. Съчиних ги вчерта с големи напъни на поетическата си дарба.

АМИЕН

А пък аз ще ги изпея!

ЖАК

Как бяха?... А, така:

„Тоз, който тъй е луд,

че вместо тих уют

търпи и мраз, и глад

с магарешки инат,

нека в шумата дойде, дукдам,

нека в шумата дойде, букдам^[12] —

сред нея тук

враг няма друг

освен всеки на себе си сам!“

АМИЕН

А какво значат тези „дукдам-букдам“?

ЖАК

Това е едно особено древно заклинание за призоваване на луди! Отивам да си дремна, ако успея. Ако не, пусти да са силните на деня, които ни прогониха в този пущинак!

АМИЕН

А пък аз ще подиря княза — трапезата го чака.

Излизат.

^[12] «...дукдам-букдам...» — безсмислени думи, използвани заради римата от импровизацията Жак. ↑

ШЕСТА СЦЕНА

В гората.

Влизат Орландо и Адам.

АДАМ

Не мога вече, господарю! Умирам от глад. Ще легна тук, за да измеря гроба си. Сбогом, мили ми господарю!

ОРЛАНДО

Какво говориш, Адаме! Не може да нямаш поне още капка силища! Дръж се! Още малко смелост! Още мъничко бодрост! Ако в тази дива гора има нещо живо, аз или ще стана храна за него, или ще го донеса, за да нахраня теб! Ти повече си внушаваш, отколкото си наистина близо до смъртта. Направи го заради мен, дръж се още малко със зъби и нокти за живота! След минутка ще се върна и ако не ти донеса нещо да ядеш, ще ти разреша вече да умреш. Но да знаеш, че ако ме накараш да се трудя напразно и умреш, преди да съм се върнал, няма да е честно от твоя страна! Ха, така те искам! Виждаш ли, вече ми изглеждаш по-добре! Веднага се връщам! Само че тука много духа — дръж се за мене да те пренеса на завет! Ако има нещо живо в тази пустош, няма да те оставя без закуска. Смело, старче!

Излизат.

СЕДМА СЦЕНА

В гората.

Влизат Князът изгнаник и Благородници.

КНЯЗЪТ ИЗГНАНИК

Превърнал се е сигурно във звяр,
понеже във човешки вид го няма.

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК

Видях го, княже, тука, няма час
да слуша песен някаква.

КНЯЗЪТ ИЗГНАНИК

Кой? Той?

Това свърталище на дисонанси?
Ако от него стане музикант,
планетите ще зазвучат фалшиво^[13]!
Открийте го и нека дойде тук!

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК

Той иде сам, да ми спести труда.

Влиза Жак.

КНЯЗЪТ ИЗГНАНИК

Месьо, нима приятелите трябва
да ви ухажват, за да им дарите
присъствието си?... Но вий сте весел!

ЖАК

Шут! Шут! В гората! С тез очи видях го!
Глупак, глупец, глумец във пъстри дрехи!

Невероятно! Шут сред тази пустош!
Изтегнал се на слънце и ругае
мадам Фортуна с гениални думи!
А при това жив луд! „Здравей, глупако!“ —
му казвам аз. „Здравейте, господине! —
ми казва той. — Но аз не съм глупак,
защото щастието досега
не ме е посетило, слава богу!“
Тъй казва и от джоба си измъква
часовник слънчев, със помътен поглед
поглежда го и казва: „Ей го, десет!
Личи си накъде върви светът!
Най-много преди час бе само девет,
а подир час ще стане единайсет,
и тъй от час на час ний зреем, зреем,
а после век след век ще гнием, гнием.
Такава е играта!“ Щом дочух
тоз пъстрошит умник да философства
така за времето, в гръдта ми в миг
смехът като петел закукурига
и ме държа цял час, и то измерен
по собствения му часовник! Чуден,
невиждан шут! Не знаая друга дреха,
по-почетна от шутовската, княже!

КНЯЗЪТ ИЗГНАНИК

А що за шут е той?

ЖАК

Изискан, дворцов!

По неговите думи, бил познат
на много знатни и красиви дами.
А мозъкът му, сух като сухар,
останал в кораба след дълъг път,
е цял от всевъзможни чекмедженца,
набити с наблюдения, които
той пръска безразборно. О, да бях

на неговото място! Аз мечтая
за дрехата на шут!

КНЯЗЪТ ИЗГНАНИК

Ще я получиш!

ЖАК

И, вярвайте, ще ми стои чудесно,
но само ако се освободите
от убеждението, че съм мъдър,
което ви обхваща напоследък.
Разбирате ли, аз ще имам нужда
от неограничена свобода,
каквато само шутът притежава;
от волно пълномощие да духам
против когото искам като вятър!
И който най-пострадал е, ще трябва
най-много да се смее. Как? Защо ли?
Това „защо“ е ясно като пътя
към черквата: когато мойта лудост
улучи умно някого, той просто
ще бъде луд, макар и да е умен,
ако признае болката; защото,
щом писне само, мъдрата му глупост
ще се окаже в миг изобличена
от удара случаен на глупеца.
Венчайте ме със званието шут,
признайте ми призванието луд,
за да си казвам туй, което мисля,
и аз от край до край ще ви прочистя —
ако светът понася моя лек —
червото на прогнилия ни век!

КНЯЗЪТ ИЗГНАНИК

Фу, фу! Представям си какво ще сториш!

ЖАК

Единствено добро, залагам грош!

КНЯЗЪТ ИЗГНАНИК

Ужасно зло, клеймейки тъкмо злото;
затуй защото сам си ти разпуснат
и сластен като скот и всички язви
и циреи, които си спечелил
от слободията си, ще излееш
върху света изобщо!

ЖАК

А нима,
като осъжда гордостта например,
критикът може да се занимава
с отделни личности, когато тя е
всеобща като прилива, издуващ
и най-последната солена капка?
Нима засягам таз или оназ,
щом кажа, че търговките у нас
намятат често княжески коприни
на недостойните си рамене?
Коя ще каже, че нападам не
съседката й, а самата нея,
когато са еднакви? Как би могъл
натруфеният франт от нисък ранг,
почувствал се засегнат, да изкряска,
че „за костюма му не аз съм плащал“,
без да помогне с тази своя глупост
на моите цели? Бил съм го обидил?
Кога, с какво и как? Да чуем! Хайде!
Щом сърди се, признава си вината,
защото над невинните шегата
е прелетяла като дива гъска,
която не е ничия... Но някой
май иде тук!...

Влиза Орландо с изваден меч.

ОРЛАНДО

Стой! Спрете да ядете!

ЖАК

Не мога. Не съм почнал!

ОРЛАНДО

И ще чакаш,
додето бъде уталожен чужди
по-остър глад!

ЖАК

Отде пък се излюпи
това петле?

КНЯЗЪТ ИЗГНАНИК

Дали беда, младежо,
те прави дързък, или си изобщо
незапознат с приличните обноски?

ОРЛАНДО

По-първото е истинното: трънът
на крайното нещастие разкъса
одеждите на моята учтивост;
а иначе расъл съм в издигнат край
и мисля се възпитан... Спрете, казах!
Тоз, който вкуси само плод дори,
преди да съм получил туй, което
ми трябва, ще загине!

ЖАК

Но това е
наистина един „безплоден“ спор!

КНЯЗЪТ ИЗГНАНИК

Какво желает, казвай! Със учтивост

по-сигурно, отколкото с принуда,
ще ни принудиш с теб да сме учтиви.

ОРЛАНДО

Гладът ме мъчи! Дайте ми да ям!

КНЯЗЪТ ИЗГНАНИК

Седни и яж! Добре дошъл при нас!

ОРЛАНДО

О, блага реч! Простете грубостта ми —
аз мислех, че е диво тука всичко
и затова реших да ви изплаша
със този застрашителен език.
Ала — каквито да сте вие, хора,
които в тези мрачни пущинаци
под сянката на многолетни клони
оставяте нехайно да протича
пълзящият вървеж на часовете —
ако сте виждали охолни дни,
ако сте слушали черковен звън,
ако сте сядали на сватбен пир,
ако сте бърсали сълза на радост,
разтърсени от тази рядка сладост:
да се смилиш, да се смият над теб,
пред вас да бъде кротката любезност
защита моя; и със таз надежда,
почервениял от срам, аз скривам меч!

КНЯЗЪТ ИЗГНАНИК

Да, виждали сме други дни и ние
и викал е и нас черковен звън,
на сватбен пир били сме и клепачи
сме бърсали от влага милосърдна —
и затова седни и разполагай
със всичко туй, което помощта ни
на нуждата ти може да предложи!

ОРЛАНДО

О, щом е тъй, почакайте минута,
дордето изтърча като кошута
сърненцето си малко да нахраня:
оставил съм тук близо грохнал старец,
изминал от привързаност към мене
безкраен път; и докогато той,
измъчен от глада и възрастта,
не бъде подкрепен, във таз уста
троха не ще поставя!

КНЯЗЪТ ИЗГНАНИК

Доведи го!

Не ще докоснем дотогаз храната.

ОРЛАНДО

О, Бог да ви плати за добрината!

Излиза.

КНЯЗЪТ ИЗГНАНИК

Ти виждаш, драги Жак, че на света
не сме нещастни само ние тук —
около нас театърът безкраен
играел много по-печални драми
от нашата!

ЖАК

Да, този свят е сцена,
където всички хора са актьори
и всеки има миг, във който трябва
да влезе и излезе; и играе
различни роли, тъй като животът
е в седем действия: кърмаче първо,
което плаче и повръща в скута

на дойката. След туй момченце сутрин
с лъщящи бузки, с чантата на гръб,
което неохотно, като охлюв
отива на училище. След малко
печален влюбен, който, сякаш пещ,
въздиша над сонета си горещ
за нечий нежен лик. След миг войник,
наперен, със мустак на леопард,
ругаещ върло, бърз на крамоли,
готов заради славата да скочи
в топовно гърло! А след малко само
общински съдия, коремче пуснал,
натъпкал се добре с петел-подарък,
но строг, с брада подкастриена прилично,
и хубаво заучил своя текст
от важни глупости. След туй палячо,
по чехли, със кесия на колана
и очила на края на носа,
танцуващ в гащите от младини,
сега широки за пищяла мършав,
и мъжкия си глас обратно върнал
към детското пискунче... И накрая
на тази чудновата пъстра драма
последна роля: странно същество
в повторно детство, с изличена памет,
без зъби, без очи, без слух, без всичко!

Влиза отново Орландо, носейки Адам.

КНЯЗЪТ ИЗГНАНИК

Добре дошъл. Седни и положи
почтения си спътник! Нека хапне!

ОРЛАНДО

Благодаря ви зарад мен и него!

АДАМ

И хубаво, защото аз самият
не бих намерил сили да го сторя!

КНЯЗЪТ ИЗГНАНИК

Хапнете, подкрепете се! По-късно
ще поговорим. Музика! Запейте,
приятелю!

АМИЕН (*nee*)

„Щипни ни, ветре луд —
по-малко ти си лют
от нашите подобни!
Понеже си незрим,
по-лесно ний търпим
обидите ти злобни!

Хей-хо и хей-хо за зелената шума!
Любовта е измама, а дружбата — глума!
Нийде не са,
както в леса,
дните тъй весели, няма и дума!
Хей-хо!

Хапи ни, студ свиреп —
по-злобно е от теб
другарството невярно!
Неблагодарността
със зъбеста уста
ухапва по-коварно!

Хей-хо и хей-хо за зелената шума!
Любовта е измама, а дружбата — глума!
Нийде не са,
както в леса,
дните тъй весели, няма и дума!
Хей-хо!“

КНЯЗЪТ ИЗГНАНИК

Щом син сте на покойния Роланд —

тъй както ми прошепнахте и както
очите ми свидетелстват, съзрели
във образа ви негови черти —
добре дошли сте тука! Аз съм князът,
комуто вашият баща бе мил.
Да влезем в пещерата ми, където
ще чуя разказа ви... Верни старче,
бъди и ти добре дошъл сред нас!...
Хванете го под лактите! Така...
А вий, младежо, дайте ми ръка
и нека старият ми слух узнай
какво ви е довело в този край!

Излизат.

[13] „...планетите ще зазвучат фалшиво...“ — картина, свързана с учението на питагорейците за хармонията на небесните сфери. Според това учение светът се състоял от няколко включени една в друга въртящи се кристални сфери, към които били закрепени подвижните звезди и които от своя страна били включени в обхващащата цялата вселена сфера на неподвижните звезди. При движението си сферите издавали хармонична музика, достъпна само за избрани. ↑

ТРЕТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Стая в двореца.

Влизат княз Фредерик, Велможси и Оливер.

КНЯЗ ФРЕДЕРИК

Не си го виждал? Слушай, ей, човече!
Ако не бях така великодушен,
едва ли дивото за мъст бих гонил
щом имам питомното. Но мисли му,
ако не ми намериш своя брат!
Със свещ дири го, под дърво и камък,
но във година срок го искам тука
жив или мъртъв! Не опитвай инак
да дириш във страната ми поминък —
земите ти и другото, което
би заслужавало да бъде взето,
ще бъде взето в моята хазна,
докато брат ти не разсее лично
съмненията ми във теб!

ОЛИВЕР

О, княже,
да знаехте сърцето ми: до днеска
аз нито миг не съм обичал брат си!

КНЯЗ ФРЕДЕРИК

И дважд по-подъл си! Да се изгони!
Запор върху имота му веднага
и нека скита де очи му видят!
Без бавене! Изритайте го въл!

Излизат.

ВТОРА СЦЕНА

В гората.

Влиза Орландо с лист хартия в ръка.

ОРЛАНДО

Стой тук, мой нежен стих! А ти, луна,
която светиш във небето ясно,
огрей със непорочна светлина
на нимфата си името прекрасно!
О, Розалинда, с нож от всички тез
кори дървесни книги ще направя,
та който влезе в тоз безкраен лес,
четейки ги, безкрай да те прославя!...
Лети, лети, Орландо, и възпей я,
прекрасната, единствената, „Нея“!

Излиза.

Влизат Корин и Точилко.

КОРИН

Е, господин Точилко, как ви се вижда пастирският живот?

ТОЧИЛКО

Честно казано, този живот, понеже е пастирски, е много добър, но тъй като си е овчарски, нищо не струва; понеже е откъснат от светската врява, харесва ми, но тъй като е усамотен, не се търпи; понеже е сред природата, много ми допада, но тъй като е далеч от двора, вижда ми се скучен; понеже е скромнен, отговаря ми на вкуса, но тъй като е оскъден, противоречи на стомаха ми. Ти, овчарю, от философия разбираш ли?

КОРИН

Само колкото да си знам, господине, че като си болен, не ти е добре; че който си има пари, средства и нещо скътано, си има трима добри приятели; че дъждът квази, а огънят пари; че добрата паша дава гойни овце; и че главната причина за нощта е, дето по нейно време няма слънце; и още, че който не е добил ум от рождение или от учение, може да се сърди на родителите си, че не са го възпитали добре или че са били много тъпи.

ТОЧИЛКО

Я го виж ти какъв дървовит философ! А бил ли си при двора на княза?

КОРИН

Не съм.

ТОЧИЛКО

Тогава си готов за пъкъла.

КОРИН

Не думай, господине!

ТОЧИЛКО

Истина ти казвам! Ще станеш като зле опечено яйце, черно от едната страна!

КОРИН

Задето не съм бил при двора? Че какво като не съм бил?

ТОЧИЛКО

Хе! Щом не си бил при двора, не си научил добрите обноски; щом не си ги научил, възпитанието ти е лошо; щом като нещо е лошо, то е грях; а грехът се плаща в пъкъла. Спукана ти е работата, овчарю!

КОРИН

Не е, господин Точилко. Тия, дето имат придворни обноски, са толкоз смешни на село, колкото ние, селяните де, сме смешни при

двора. Нали казвахте, че там, при вас, хората за поздрав си целували ръка? Е, това няма да е хубаво, ако придворните станат овчари!

ТОЧИЛКО

Доказателства! Веднага! Да чуем!

КОРИН

Ами няма да е хубаво, защото ние все пипаме овцете, а вълната им, знаете, е мазна...

ТОЧИЛКО

А ръцете на придворния не се ли потят? И овчата мазнина да не е по-долна от човешката пот? Плитко, плитко ти е доказателството! Подири по-дълбоко! Хайде!

КОРИН

Ами те, нашите ръце де, са грапави!

ТОЧИЛКО

Тъкмо устните ще ги усещат по-добре. И това е плитко! Друго давай! Хайде!

КОРИН

Другото е, че като си церим стоката, ръцете ни са все катранени. А кой иска да целува катран? На придворния ръцете са парфюмирани с мускус^[14].

ТОЧИЛКО

Ей, че глупав човек! С мен седнал да спори! Ти си пред мен като храна за червеи пред една добра пържола! Слушай мъдреца и се учи от него да размишляваш! Мускусът е, ако искаш да знаеш, по-долен и от катрана. Какво е той — нечистотия, отделяна от една котка! Търси друго, овчарю!

КОРИН

Не, вие сте много образован за мене, но аз си оставам на своето.

ТОЧИЛКО

На своето място в пъкъла, така ли? Тогава господ да ти е на помощ и дано нареди да те нарежат на тънко, като те пекат! Много си суров!

КОРИН

Господине, аз съм прост човек, селянин. Трудя се, за да ям, и се обличам с каквото произвеждам; съседа не мразя и завист не пазя; чуждата радост и мене радва, а своята мъка сам си я мъкна; и едничката ми гордост е да гледам как овцете ми пасат и агънцата им сучат.

ТОЧИЛКО

Тази гордост пък вече ти е най-големият грях! Да съчетаваш овцете с кочовете! Ти, човече, си печелиш хляба като сводник на скотове! Да водиш едногодишни овчици при един дърт кривокрак блеещ рогоносец против всички правила на естествения брак! Ако за това не те бутнат в пъкъла, то ще е само защото и дяволът не иска да има вземане-даване с овчари. Иначе си вътре с двата крака!

КОРИН

Прощавайте, но иде господин Ганимед, братът на новата ми господарка!

Влиза Розалинда с лист хартия в ръка.

РОЗАЛИНДА (*чете*)

„Няма в Азия рубин да
се сравнява с Розалинда;
няма между двата Инда
бисер като Розалинда;
няма.“

ТОЧИЛКО

...Няма нищо по-лесно от писане на такива стихчета! Аз мога да ви римувам така осем години подред, с почивки само за обяд, вечеря и сън. Да редиш римичките като селянки, тръгнали да си носят маслото на пазара!

РОЗАЛИНДА

Млък, шуте!

ТОЧИЛКО

Ето например:

„Няма нийде розмарин да
лъха като Розалинда;
нито има мазен млин да
лъска като Розалинда;
и тъй мога до амин да
дрънкам рими с Розалинда,
щом не иска ни един да
легне с тази Розалинда!“

Тъй става, като се остави човек на ритъма! Ритам го, но не ще да спре! Защо се хващате на тези глупави стихчета?

РОЗАЛИНДА

Казах ти да мълчиш, глупако! Намерих ги на едно дърво.

ТОЧИЛКО

Значи, това дърво ражда лоши плодове.

РОЗАЛИНДА

Ще те присадя тебе на него и отгоре ти ще присадя и мушмула. Така ще имам най-ранния плод в страната, защото е сигурно, че ти ще изгниеш, преди да си узрял, тъй като плодът на мушмулата има същото свойство.

ТОЧИЛКО

Добре казано, но дали е мъдро, или не, това гората ще отсъди.

РОЗАЛИНДА

Тихо! Сестричката ми иде и чете нещо! Ти стой настрана!

ЦЕЛИЯ (*чете*)

„Стига спала е гората
във мълчание сурово —
аз дарявам дървесата
всяко със отделно слово.
Туй ще плаче, че тъй кратък
е животът на човека,
та две педи без остатък
му е цялата пътека;
друго ще скърби: защо ли
и другарството не трае;
но по всички горски стволи
твойто име ще сияе:
Розалинда! То едничко
изразило тебе, свята,
квинтесенция на всичко
прелестно върху земята,
тебе, същество, в което
с връзка радостна и мила
по наредба на Небето
е Природата споила
на Лукреция^[15], Елена^[16],
Клеопатра^[17], Аталанта^[18]
свяна, бузата червена,
царствения чар, таланта
и на тях отгоре още
добродетели хиляда,
тъй че дълги дни и нощи
на света да си награда
и да имаш чак до гроб
мен за свой слуга и роб!“

РОЗАЛИНДА

О, какъв изящен проповедник! И с какво безкрайно любовно поучение мори паството си! Поне да се беше поизкашлял и казал: „Привършвам, добри хора!“

ЦЕЛИЯ

Вие двамата, по-далеч оттук! Овчарю, върви си!... Ти също!

ТОЧИЛКО

Да се оттеглим с достойнство, овчарю! Като не можем да си вдигнем багажа, да си вдигнем торбажа — ако мога така да кажа!

Излиза заедно с Корин.

ЦЕЛИЯ

Чу ли тези стихове?

РОЗАЛИНДА

Чух всичко и дори нещо отгоре. Защото някои от тях имаха повече стъпки от нужното.

ЦЕЛИЯ

Няма значение, нали все пак стъпват някак си.

РОЗАЛИНДА

Да, но как! Единият стих по-къс, другият — по-дълъг, и цялото порядъчно куцаше.

ЦЕЛИЯ

Но не се ли учудваш, че името ти ще виси по всички дървета наоколо?

РОЗАЛИНДА

Вече престанах да се чудя, защото това, което ти прочете, е нищо пред онова, което аз откачих от една палма и което ще получи палмата на първенството. Виж го! Само веднъж са ме римували така:

когато съгласно Питагоровото учение^[19] душата ми се бе вселила в тялото на мишка и един ирландски магьосник искаше да ме прогони от къщата с римувани заклинания^[20].

ЦЕЛИЯ

А можеш ли позна кой ги е писал?

РОЗАЛИНДА

Някой мъж навярно.

ЦЕЛИЯ

И то с верижка на шията, която ти е добре позната. Ти нещо пламна май?

РОЗАЛИНДА

Не, но моля ти се, кажи ми, кой?

ЦЕЛИЯ

О, боже мой, вярно е, че приятел с приятел рядко се среща, но случва се две планини да се съберат от някое земетресение.

РОЗАЛИНДА

Все пак кой е?

ЦЕЛИЯ

Наистина ли не се сещаш?

РОЗАЛИНДА

Не, на колене ти се моля: кажи кой е?

ЦЕЛИЯ

О, чудо на чудесата! Наистина невероятно! Даже невероятно невероятно! Дори ми се изчерпаха възклицанията!

РОЗАЛИНДА

Непоносима си! Да не мислиш, че като съм навлякла тези мъжки дрехи, та и чувствата ми са в ботуши? Всеки миг забавяне ми се

вижда дълъг като плаване из южните морета. Заклевам те да ми кажеш веднага кой ги е писал и говори бързо! Бих искала да заекваш, та мъжкото име, което криеш в себе си, да избликне от теб като вино от бутилка с тясно гърло, или наведнъж, или никак! Моля ти се, измъкни запушалката от устата си, за да изпия новината ти!

ЦЕЛИЯ

И да ти влезе цял мъж в корема?

РОЗАЛИНДА

Какъв е? Бог ли го е изваял или кроячът му? Как изглежда? Главата му заслужава ли шапка? Лицето му достойно ли е за брадата си?

ЦЕЛИЯ

Брадата му не е от най-буйните.

РОЗАЛИНДА

Ще я почакам да избуи, но не ме карай да чакам за името му! Кой е той?

ЦЕЛИЯ

Младият Орландо. Този, който победи едновременно бореца на баща ми и сърцето на братовчедка ми.

РОЗАЛИНДА

Остави шегите, моля ти се! Говори честно и сериозно!

ЦЕЛИЯ

Честно и сериозно: той е.

РОЗАЛИНДА

Орландо?

ЦЕЛИЯ

Орландо.

РОЗАЛИНДА

О, аз нещастница! Какво ще правя сега с тези мъжки крачоли! А той какво правеше, като го видя? Какво каза? Как изглеждаше? Как беше облечен? Защо е дошъл тук? Попита ли за мене? Къде живее? Как се разделихте? Кога ще го видиш отново? Отговори ми с една дума!

ЦЕЛИЯ

Първо ми дай устата на Гаргантюа^[21]. Такава дума не е по мярка за обикновени уста. Само да отговоря с „да“ и „не“ на всичките ти въпроси, пак ще трае повече от цял катехизис^[22].

РОЗАЛИНДА

Но той знае ли, че съм в тази гора и в мъжки дрехи? И какъв е на вид? Все тъй ли е свеж като в деня на борбите?

ЦЕЛИЯ

Да засищаш въпросите на една влюбена душа е все едно да броиш прашинките в слънчев сноп. Но ти хапни това, с което ще те гостя, и го вкуси внимателно! Заварих го под един дъб като паднал жълъд.

РОЗАЛИНДА

Това ще е дъбът на Зевс^[23], щом дава такива плодове!

ЦЕЛИЯ

Все пак изслушай ме, уважаема!

РОЗАЛИНДА

Продължавай!

ЦЕЛИЯ

Лежеше там, прострян като ранен рицар.

РОЗАЛИНДА

Тъжна гледка, но върви на фона.

ЦЕЛИЯ

Слушай, викни „тпру!“ на езика си! Прекалено лудува... Облечен беше като ловец.

РОЗАЛИНДА

О, ужас! Той ще простреля това бедно животинче в гърдта ми!

ЦЕЛИЯ

Не мога ли да изпея песента си без твоя съпровод? Караш ме да фалшивя.

РОЗАЛИНДА

Забрави ли, че съм жена? Щом мисля, трябва да говоря! Моля ти се, продължавай!

ЦЕЛИЯ

Прекъсваш ме, а после... Тихо! Не е ли той?

Влизат Орландо и Жак.

РОЗАЛИНДА

Той е! Да се дръпнем малко и да видим какво ще прави!

ЖАК

Благодаря ви за компанията, но право да си кажа, не би ми било по-зле, ако бях сам.

ОРЛАНДО

И на мен също, но за да се спазва приличието, благодаря ви и аз за компанията.

ЖАК

Сбогом. Сърдечно желая да се срещаме с вас колкото може по-рядко.

ОРЛАНДО

И моето желание е да станем в бъдеще отлични непознати.

ЖАК

Моля ви да не съсипвате повече дърветата с любовните си стихове!

ОРЛАНДО

Пък аз ви моля да не съсипвате повече стиховете ми с лошото си четене!

ЖАК

Вашата възлюбена се нарича Розалинда, така ли?

ОРЛАНДО

Точно така!

ЖАК

Името ѝ не ми харесва.

ОРЛАНДО

Не са мислили за вас, когато са я кръщавали.

ЖАК

Висока ли е?

ОРЛАНДО

Точно по мярката на сърцето ми.

ЖАК

Разполагате с добър запас от остроумия. Да не сте имали работа с жени на златари, та сте запомнили толкова надписчета за пръстени^[24]?

ОРЛАНДО

Не, но нали човек трябва да отвърне на поговорките, които вие сте заучили от покривките за легло^[25]?

ЖАК

Имате бърз ум. Трябва да е направен от петите на Аталанта. Искате ли да поседнем и заедно да позлословим срещу нашия общ господар, света, и неговата несправедливост към нас?

ОРЛАНДО

На този свят аз злословя само срещу себе си, защото виждам преди всичко своите недостатъци.

ЖАК

Главният от тях е, че сте влюбен.

ОРЛАНДО

Не бих дал този свой недостатък за вашето най-добро качество. Вече ми дотегнахте.

ЖАК

Честна дума, бях тръгнал да диря точно един шут, когато ви срещнах.

ОРЛАНДО

Той се удави в потока. Надникнете в него и ще го видите.

ЖАК

Но там ще видя само своя образ!

ОРЛАНДО

Именно! А може и да не видите нищо, защото сте, изглежда, една кръгла нула.

ЖАК

Нямам време за губене с вас! Сбогом, романтични синьоре!

ОРЛАНДО

Сбогом, меланхолични месьо!

Жак излиза.

РОЗАЛИНДА *(тихо, на Целия)*

Ще му заговоря като дързък лакей и ще се опитам да го надиграя!... Хей вие, ловецът, чувате ли?

ОРЛАНДО

И то отлично. Какво желаете?

РОЗАЛИНДА

Колко е часът?

ОРЛАНДО

Тук се пита кое време сме. В гората няма часовници.

РОЗАЛИНДА

Значи в нея няма и влюбени. Защото те, както въздишат веднъж на минута и пъшкат веднъж на час, могат отлично да отмерват ленивия ход на времето.

ОРЛАНДО

А защо не „бързия ход“. Времето си тече все еднакво.

РОЗАЛИНДА

Съвсем не, господине. То има различен вървеж за различните хора. Искате ли да ви кажа за кого върви раван, за кого тича в тръс, за кого препуска в галоп и за кого стои на място?

ОРЛАНДО

За кого например тича в тръс?

РОЗАЛИНДА

То тича в тръс, и то бавен, за момата между годежа и сватбата. Дори промеждутъкът да е само седем дни, тръсът на времето е за нея тъй бавен, че те ще ѝ се видят седем години.

ОРЛАНДО

А за кого върви раван?

РОЗАЛИНДА

За свещеника, който не знае латински, и за богаташа, който няма подагра: единият си спи спокойно, защото няма начин да се учи; а другият си живее щастливо, защото няма болка да го мъчи. Свещеникът е свободен от товара на бедното откъм радости учение, а богаташът — от бремето на богатата с мъки бедност. За тези двама времето върви раван.

ОРЛАНДО

А за кого препуска в галоп?

РОЗАЛИНДА

За крадеца на път към бесилката. Защото колкото и бавно да пристъпва, пак стига по-рано, отколкото би искал.

ОРЛАНДО

А за кого стои на място?

РОЗАЛИНДА

За адвокатите през лятната почивка; защото я проспиват от край до край и не забелязват как времето се движи.

ОРЛАНДО

Къде живеете, хубави момко?

РОЗАЛИНДА

При тази пастирка, сестра ми. Тук, на ръба на гората, който е като шевица на фуста.

ОРЛАНДО

А тукашен ли сте?

РОЗАЛИНДА

Зайчето скача, дето майка-зайка го е родила.

ОРЛАНДО

Но в говора ви има изисканост, каквато не може да се получи в това загубено място.

РОЗАЛИНДА

Често са ми го казвали. Научи ме да говоря един мой вуйчо монах. Живял на младини в града, той ми разправяше как не намерил в неговите нрави нищо да му се понрави. Той дори се влюбил там и често съм го слушал така да напада любовта, че благодаря на бога, задето не ме е създал жена, та да нося и аз безбройните недъзи, които приписваше на целия женски род без изключение!

ОРЛАНДО

А спомняте ли си по-главните от тях?

РОЗАЛИНДА

Нямаше по-главни. Всички бяха еднакви като грошове и всеки изглеждаше най-чудовищен, докато не се появеше следващият!

ОРЛАНДО

Все пак избройте ми някои от тях!

РОЗАЛИНДА

Не, аз раздавам лекарството си само на болни. Има тук някакъв младеж, който броди из гората и поврежда младите дървета, като изрязва по кората им името „Розалинда“. Той окачва оди по глогините и елегии по къпините и във всички тях превъзнася до бога пак споменатата Розалинда. Виж, ако можех да срещна този разлепван на чувства, бих му дал един-два полезни съвета, защото ми се струва, че любовната малария го тресе всеки ден^[26].

ОРЛАНДО

Аз съм този, когото тя тресе! Моля ти се, дай ми своя лек!

РОЗАЛИНДА

Вие нямате нито един от признаците, за които говореше вуйчо ми. Той ме научи да разпознавам истинските влюбени. Като ви

гледам, уверен съм, че вие не сте попаднали зад решетката от сламки на този затвор за доброволци.

ОРЛАНДО

А кои са тези признаци?

РОЗАЛИНДА

Страни изпити — вие ги нямате; очи хлътнали и с тъмни кръгове — вие ги нямате; държане необщително — вие го нямате; брада занемарена — вие я нямате... изобщо. У вас тя наистина е колкото на третия брат наследството^[27], затова този признак в случая отпада. Но освен това, ако бяхте влюбен, чорапите ви щяха да са смъкнати, шапката — без панделка, ръкавите — разкопчани, обувките — без връзки; от вас целия би лъхало отчаяние и крайна запуснатост. А вие не сте такъв. Вие сте тъй изискан в облеклото, че повече ми се виждате влюбен в себе си, отколкото в друго създание.

ОРЛАНДО

Прелестни момко, как да ви накарам да ми повярвате, че наистина съм влюбен?

РОЗАЛИНДА

Да ви повярвам аз? Еднакво лесно ще накарате да ви повярва таз, в която сте влюбен! А на нея, честна дума, ще ѝ е по-лесно да ви повярва, отколкото да признае, че ви е повярвала. Това е една от точките, по които жените лъжат дори сами себе си. Но кажете: вие ли сте наистина младежът, който окачва по дърветата хвалебствените стихове в чест на тази Розалинда?

ОРЛАНДО

Кълна се в нейната белоснежна ръка, че аз съм, аз съм този нещастник!

РОЗАЛИНДА

И наистина ли сте така влюбен, както поемите ви твърдят?

ОРЛАНДО

Няма поема, която да поема страст като моята!

РОЗАЛИНДА

Любовта е жива лудост и, казвам ви, тя си заслужава да бъде лекувана с камшик в тъмна стая, както се лекуват лудите. И ако това лечение не е още въведено за нея, то е само защото този вид безумие е тъй разпространен, че и пазачите страдат от него. Аз обаче зная да лекувам любовта със съвети.

ОРЛАНДО

А излекували ли сте някого досега?

РОЗАЛИНДА

Едного и ето как: накарах го да си въобрази, че съм дамата на сърцето му. Той трябваше да ме ухажва предано всеки ден, а пък аз, обратно, трябваше — като непостоянна дама — да тъгувам, да се глезя, да проявявам капризи и да се отказвам от тях, да бъда всеки миг нещо различно, да се държа глупаво, надменно, своенравно, маймунски повърхностно, упорито, изменчиво, ту в сълзи, ту в усмивки, да се колебая между безброй чувства, без да изпитвам ни едно; изобщо да се държа като жените и децата, защото те са от един дол дренки. И така, ту го приласкавах, ту го отблъсквах, днес му давах надежда, утре си я вземах обратно; после плачех за него и миг след това го прогонвах. Докато в края на краищата успях да освободя своя поклонник от неговата любовна лудост и да я заменя с обикновена лудост вследствие на прекарана любов; в резултат на която той реши да се отдели от потока на светския живот и да заживее в отшелническо усамотение. Така го излекувах окончателно и по същия начин се наемам да промия и вашето сърце като сърце на здрав овен, тъй че в него да не остане и съсирече от любов.

ОРЛАНДО

Не искам да се лекувам, момко.

РОЗАЛИНДА

Но пък ще оздравеете, казвам ви! Само че ще трябва да ме наричате „Розалинда“ и да идвате всеки ден край кошарата ни, за да ме

задиряте!

ОРЛАНДО

А, щом е тъй, съгласен съм! Къде е тази ваша кошара?

РОЗАЛИНДА

Елате, ще ви я покажа! А по пътя ще ми кажете вие къде живеете. Тръгваме ли, господине?

ОРЛАНДО

Готов съм, момко!

РОЗАЛИНДА

Да вървим, сестрице!... И никакво „момко“! За вас съм вече Розалинда!

Излизат.

[14] Мускус — вещество, излъчвано от особени жлези на някои двукопитни и гризачи, което се използва в парфюмерията. ↑

[15] Лукреция — древна римлянка, която, обезчестена от сина на цар Тарквиний (VI в. пр.н.е.), се самоубила пред очите на близките си, като ги заклела да отмъстят за позора ѝ. ↑

[16] Елена — съпруга на гръцкия цар Менелай, прочута с хубостта си. Тя била открадната от Парис, син на троянския цар Приам, и това станало причина — според легендата — за избухването на Троянската война, възпята в «Илиадата» на Омир. ↑

[17] Клеопатра — последна царица на Египет, известна с красотата си. Тя станала жена на римския пълководец Марк Антоний и след като той бил надвит от другия претендент за господство над Рим, Октавиан, се самоубила заедно с мъжа си. ↑

[18] Аталанта (митол.) — гръцка царска дъщеря, прочута с бързия си бяг, която предлагала на всеки, който я искал за жена, да се състезава с нея, като условието било: при успех — ръката ѝ, при неуспех — смърт. ↑

[19] „...Питагоровото учение...“ — гръцкият математик и философ Питагор (ок. 580–501 г. пр.н.е.) учел, че душите могат да се

преселват от животински тела в човешки и обратно. ↑

[20] „...с римувани заклинания...“ — подигравателен намек за ирландските магьосници, които уж умеели с римувани формули и свирня на гайда да измъкват мишките и плъховете от дупките им. ↑

[21] Гаргантюа — великан с огромна уста и чудовищен апетит герой на сатиричния роман „Гаргантюа и Пантагрюел“ от френския писател Франсоа Рабле (1495–1553). ↑

[22] Катехизис — изложение на християнското учение във форма на въпроси и отговори. ↑

[23] „...дъбът на Зевс...“ (*митол.*) — дъбът в античния свят бил смятан за свещено дърво на върховния гръцки бог. ↑

[24] „...надписчета за пръстени...“ — по венчалните пръстени от Шекспирово време често бивали гравирани сентенции, стихове, поговорки. ↑

[25] „...от покривките за легло...“ — намек за модните по ренесансово време завеси и покривки, върху които били рисувани човешки фигури с мъдри надписи, излизащи от устата им. ↑

[26] „...го тресе всеки ден...“ — т.е. по-лоша е от другата малария, която разтриса болния през един или два дни. ↑

[27] „...на третия брат наследството“ — съгласно принципа на майората, който бил в сила по Шекспирово време, всички наследствени имения и доходите от тях се получавали от първородния син; другите синове не получавали нищо. ↑

ТРЕТА СЦЕНА

В гората.

Влизат Точилко, Одри и зад тях Жак.

ТОЧИЛКО

Бързо, мила Одри! Аз ще ти събера козите, Одри! Е, Одри, ставам ли вече за тебе? Ще изтърпиш ли физиономията ми?

ОДРИ

Физиономия? Опазил ме господ! Вие сте хванали физиономия?

ТОЧИЛКО

О, боже! Избягах от козните на двора, за да попадна сред козлите на кошарата! Чувствам се тук като плътоничния Овидий на заточение сред варварите^[28].

ЖАК (*настрани*)

О, класическо образование, къде си попаднало! Дори Зевс под сламения покрив на Филемон^[29] е бил по-добре настанен!

ТОЧИЛКО

Когато стиховете ти не могат да бъдат разбрани от околните, когато духовитост и схватливост не вървят заедно като майка, подкрепяна от будно чедо, това убива човека по-сигурно от уреждане на голяма сметка в малка кръчма^[30]! Знаеш, мила, нямаше да бъде лошо, ако боговете те бяха направили малко по-поетична.

ОДРИ

Какво е това „поетична“? Добро или не? Честно и истинско нещо ли е?

ТОЧИЛКО

Тъкмо това не е. Как да ти кажа, поезията е най-истинска, когато е най-измислена. За влюбените например, които най-често се занимават с поезия, човек може да е сигурен, че всички техни клетви в мерена реч са чиста проба измислици.

ОДРИ

И вие искате боговете да са ме направили пуетична?

ТОЧИЛКО

Естествено. Защото ти ми се закле, че си честна. Ако те знаех за поетична, щях да се надявам, че си посъкратила истината.

ОДРИ

Ама вие не ме ли искате честна?

ТОЧИЛКО

Не, разбира се! Освен ако беше грозна. Защото хубост и честност заедно са като захар, подсладена с мед.

ЖАК (*настрани*)

Този безумец никак не е луд!

ОДРИ

Добре, аз не съм хубава и затова ще моля боговете да си бъда честна.

ТОЧИЛКО

Но пък и да се дава честност на някаква грозна повлекана, е като да сипваш вкусна гозба в немирната паница.

ОДРИ

Аз не съм повлекана, макар, слава богу, да съм грозна!

ТОЧИЛКО

Добре, да се задоволим сега с това, че си грозна. Повлекана ще станеш допълнително. Аз ще се ожения за тебе и за тази цел говорих

вече със свещеника от близкото село, отец Оливер Кривовер, който ми обеща да дойде тук, в гората, и да ни свърже.

ЖАК (*настрани*)

Много бих искал да присъствам на този обред!

ОДРИ

Да ни даде бог щастие!

ТОЧИЛКО

Амин! Някой друг с по-плашливо сърце би могъл да се стъписа пред такова начинание. Защото тук ни е черква гората, а свидетели — тези с рогата. Но какво от това? Смелост! Рогата са неизбежно зло. Право има такава дума: „Той не си знае цената.“ Малко ли са тези, дето не знаят какви ценни рога носят на главата си. Е, голяма работа! Най-после не са си ги те изработили я — жените са им ги донесли в зестра! Така де! Рога — какво толкоз! Да не би да никнат само на простолюдието? Как не! И най-благородният елен си ги носи, и то много по-големи, отколкото на някой шугав селски пръч. Значи ли това, че трябва да кажем: „Блазе на неженения!“ Не съм съгласен! Както добре укрепеният град е много по-горд от бедното село, така и темето на съпруга се издига къде-къде по-величествено от жалкото чело на неженения. И както крепостният зид е по-ценен от пълната беззащитност, тъй и едни яки рога, колкото и да ги обругават, са по-ценни от липсата на същите... Но ето го и отец Оливер!

Влиза отец Оливер Кривовер.

Здравейте, отче Кривовере! Добре дошли! Ще ни претупате ли тук, под дървото, или ще трябва да идваме до параклиса?

ОТЕЦ ОЛИВЕР

А къде е този, който ще ви даде булката?

ТОЧИЛКО

Не искам друг да ми я дава!

ОТЕЦ ОЛИВЕР

Трябва някой да ви я даде, инак бракът ви ще бъде незаконен.

ЖАК (*излиза напред*)

Продължавайте! Аз ще му я дам.

ТОЧИЛКО

Добър вечер, драги господин „Кой бяхте“! Заповядайте. Много се радвам да ви видя след последнатани среща. Тук нещо трябва, знаете, да свършимедна дреболия. Моля, моля, сложете си шапката!

ЖАК

Значи ще се жениш, а, смешнико?

ТОЧИЛКО

Ами волът си има ярем, конят — юзда, соколът — звънче^[31], а мъжът — страсти! И както гълъбчетата се целуват, така и хората са прави също да им се прави същото.

ЖАК

И ти с твоето образование искаш да се венчаеш тъй, под глога, като просяк? Иди в черква при свестен свещеник, който ще ви обясни какво е бракът! Този мошеник ще ви съчетае на бърза ръка, както се сковава дъсчен под, а после ще излезе, че едната дъска била сурова и, току-виж, хоп, изметнала се и кривнала встрани.

ТОЧИЛКО

Не знам дали не е по-добре тъкмо такъв да ме венчае. Сигурно няма да го направи, както трябва, и ще имам повод някой ден да зарежа жена си.

ЖАК

Я ела, ела с мене да те посъветвам!

ТОЧИЛКО

Да вървим, мила Одри! Така, изглежда, не може: или ще бъдем в брак признат, или ще бъде пак разврат!... Много ви здраве, отче Оливере, песничката вече няма да се пее:

„Ах, Оливере мой,
ах, кавалере, стой
да се полюбим двама!...“

а ще бъде така:

„Ах, Оливере, наш,
ах, Кривовере, марш!
За теб тук място няма!“

Излиза заедно с Жак и Одри.

ОТЕЦ ОЛИВЕР

Няма значение! Подигравките на тези негодници не могат да ме отклонят от светото ми призвание!

Излиза.

[28] „...Овидий... сред варварите...“ — Публий Овидий Назон (43 г. пр.н.е. — 17 г. сл.н.е.), римски поет, умрял като изгнаник в гр. Томи — днешна Кюстенджа. ↑

[29] Филемон (*митол.*) — Филемон и Бавкида били пример за семейство, запазило любовта си до старост. Зевс и Хермес, в образа на обикновени пътници, поискали подслон от двамата съпрузи и били радушно приети от тях, в награда за което превърнали сламената им колиба в храм. ↑

[30] „...голяма сметка в малка кръчма...“ — може би намек за смъртта на Шекспировия съвременник, драматурга Кристофър Марлоу (1564–1593), който бил убит в една кръчма при неизяснени обстоятелства, изглежда, по нареждане от високо място. ↑

[31] „...соколът — звънче...“ — на крака на обучените за лов соколи завързвали звънче, за да могат ловците да ги намират по-лесно, когато се загубели. ↑

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

В гората.

Влизат Розалинда и Целия.

РОЗАЛИНДА

Мълчи, моля ти се! Искам да плача!

ЦЕЛИЯ

Добре, плачи! Но не забравяй, че сълзите не подобават на мъж.

РОЗАЛИНДА

А нямам ли причина да плача?

ЦЕЛИЯ

Най-добрата, която човек може да си пожелае. Затова, казвам ти, плачи!

РОЗАЛИНДА

Дори косата му има цвета на предателството!

ЦЕЛИЯ

Да, червена е почти като на Юда^[32]. И целувките му са юдински.

РОЗАЛИНДА

Не, цветът на косата му си е хубав!

ЦЕЛИЯ

Дори чудесен. Няма друг цвят като кестенявия!

РОЗАЛИНДА

А целувките му са невинни като осветен хляб!

ЦЕЛИЯ

Трябва да е купил от Диана^[33] чифт непорочни устни на вехто. Монахините от зимното братство не целуват тъй набожно. Просто самият лед на целомъдрието!

РОЗАЛИНДА

Но защо ми обеща, че ще дойде тази сутрин, а още го няма!

ЦЕЛИЯ

Вярно, в него няма капка честност!

РОЗАЛИНДА

Мислиш ли?

ЦЕЛИЯ

Не вярвам да е чак джебчия или конекрадец, но ми се струва, че в любовта му има толкоз искреност, колкото вино в обърната чаша или ядка в червив орех.

РОЗАЛИНДА

Любовта му — неискрена?

ЦЕЛИЯ

Може да е искрена, когато е хлътнал, но ми се струва, че случаят не е такъв.

РОЗАЛИНДА

Как? Не го ли чу, като се кълнеше, че бил влюбен в мене!

ЦЕЛИЯ

Има разлика между „бил“ и „е“. А пък клетвата на влюбения е като на кръчмаря. И двамата се кълнат, че сметките им са точни... Той живее в гората, към свитата на княза, твоя баща.

РОЗАЛИНДА

Аз срещнах княза вчера и той надълго разговаря с мене. Попита ме от какъв род съм и аз му казах, че родът ми не е по-низш от неговия. Той се засмя и ме отпрати... Но защо говорим за бащи, когато съществува такъв мъж като Орландо!

ЦЕЛИЯ

Наистина той е прекрасен мъж! Пише прекрасни стихове, говори прекрасни думи, дава прекрасни клетви и прекрасно ги нарушава. Чупи ги о сърцето на възлюбената си, и то все някак си накриво, като неопитен участник в турнир, който пришпорва коня си само в единия хълбок и скършва копието си като последен гъсок. Но все пак всичко си остава прекрасно, щом младостта е на седлото, а лудостта държи юздите... Но кой иде?

Влиза Корин.

КОРИН

Простете, господарко, господарю —
вий питахте за младия овчар,
с когото тук ме сварихте в беседа;
май бяхте го дочули да възнася
надменната пастирка, по която
изгаря от любов?

ЦЕЛИЯ

Е, и какво?

КОРИН

Представя той сега една пиеска,
в която най-естествено играят
на истинската обич бледостта
и руменият цвят на гордостта —
елате с мене недалеч оттук
и зрители ще бъдете безплатни!

РОЗАЛИНДА

Какво ще кажеш? Да вървим, сестрице!
Тоз, който от любов е мъчен сам,
с любовни гледки храни своя плам,
а в тоз театър, от света по-стар,
и аз ще проявя актьорски дар.

Излизат.

[32] Юда (библ.) — Юда от Искарот — един от учениците на Исус, който предал учителя си за тридесет сребърника, като се приближил до него и го целунал, като с това го посочил на стражите. Изобразяван обикновено с червена брада. ↑

[33] Диана — римска богиня на лова, покровителка на девствениците, често отъждествявана с Луната. ↑

ПЕТА СЦЕНА

В друга част на гората.

Влизат Силвий и Фебе.

СИЛВИЙ

Поне не ме презирай, сладка Фебе!
Отблъсквай обичта ми, щом го искаш,
но не тъй ядно, Фебе! И палачът,
в чиято гръд сърцето е втвърдено
от страшния му занаят, и той
поисква от осъдения прошка,
преди да вдигне брадвата; нима
ти по-жестока си от този, който
си вади хляба от кръвта на други?

Влизат Розалинда, Целия и — зад тях — Корин.

ФЕБЕ

Палач за теб не искам аз да бъда.
Отбягвам те, за да не те ранявам.
В очите ми убийство се таило
по твоите думи. Много, много мило
и справедливо! Да твърдиш, че тези
най-нежни органи на сетивата,
затварящи пред всякоя прашинка
вратите си плашливи, са злодеи,
убийци, главорези! Е, добре —
сега на теб гневът им ще се спре
и ако могат, нека те убият!
Е, хайде! Престори се, че припадаш!
Но ти не мърдаш! Как не те е срам!
От днес нататък да не съм те чула

да лъжеш, че убивала съм с поглед!
Но може би ранен си? Имаш белег?
Нали кървим, щом боднем се с карфица
или порежем се с тръстиков лист —
защо от тези погледи, с които
обстрелвам те, не виждам драскотина?
Не, явно е, очите нямат сила
да нараняват!

СИЛВИЙ

Скъпа моя Фебе,
ако със тебе някога се случи
— и може би туй „някога“ е близо —
да те омае нечий сладък образ,
тогава ще узнаеш ти самичка
какви незрими рани ни нанасят
любовните стрели!

ФЕБЕ

Но дотогава
не ми досаждай! Ако туй се сбъдне,
ще имаш право да ми се надсмиваш.
Бъди без жал към мене, както аз
без жал към теб ще бъда дотогаз!

РОЗАЛИНДА (*излиза напред*)

А бихте ли ми казали защо?
Коя сте вий и от какво тесто,
та чувам аз езика ви, наместо
тук мъки да лекува, да ликува,
че ги е причинил? Или понеже
самата не блестите с красота
— а тя във вас наистина е толкоз,
че и със свещ не можеш я намери! —
затуй ли, казвам, нужно е към него
да бъдете безжалостна и горда?
Какво ме гледате? Не е ли тъй?

Природата такива като вас
калъпи ги със хиляди. Я виж я!
Опитва се да оплете и мен!
Не, драга, откажете се! С такива
коси катранени, мастилни вежди,
очи от въглен^[34], тебеширни бузи
не ще успеете да ме плените!
И ти, овчарю луд, защо я гониш
като мъглив южняк със рев и сълзи?
Ти като мъж си сто пъти по-хубав,
отколкото е тя като жена!
Зарад глупаци като теб светът
е пълен със дечица уродливи!
Наместо огледалото й ти
разглезил си я — в теб се тя оглежда
по-хубава, отколкото е всъщност!...
Но чуйте истината, мила моя:
коленичете и благодарете
на небесата, че такъв младеж
ви е обикнал! Дайте си ухото
приятелски да ви пошепна нещо:
продавайте, дорде е още време!
Мен слушайте, не всеки ще ви вземе!
Не стига че сте грозна като врачка,
ами отгоре и подигравачка!...
Овчарю, хайде, взимай я и беж!

ФЕБЕ

Ругайте ме цял век, о, мил младеж —
аз предпочитам вашите угрози
пред скучното умилкване на този!

РОЗАЛИНДА (към Фебе)

Той е влюбен във вашата грозота.

Към Силвий.

А тя е на път да се влюби в моята грубост. Щом е тъй, когато
тя почне да ти се мръщи, аз ще я насоля с обиди... Защо ме гледате
тъй?

ФЕБЕ

Не знам, но вярвайте, не ви се сърдя!

РОЗАЛИНДА

А, само не се влюбвайте във мен!
Лъжлив съм аз като пиянска клетва.
Пък и не ми харесвате. Във случай
че искате да знаете, живея
хей там, в оназ маслинова горичка.
Сестрице, хайде с мен! А ти, овчарко,
бъди по-скромна и добра с тогова —
на този свят, повярвай, втори няма
с така дълбока зрителна измама!
Но да вървим към стадото!

Излиза, следвана от Целия и Корин.

ФЕБЕ

Овчарю мъртъв, чак сега открих
как верен бил безсмъртният ти стих:
„Кога е имало любов гореща,
която да не е от първа среща?“^[35]

СИЛВИЙ

О, сладка Фебе!...

ФЕБЕ

А?... Да... Казвай, Силвий!

СИЛВИЙ

Смили се, Фебе!

ФЕБЕ

Тъжно ми е, Силвий,
че толкова жестоко се измъчваш.

СИЛВИЙ

О, щом ти носи мъка мойта мъка,
любов ти дай ми и от двете мъки
ще изцериш и себе си, и мен!

ФЕБЕ

Приятелска любов не ти ли стига?

СИЛВИЙ

Не, искам те!

ФЕБЕ

Е, туй е вече алчност!
Послушай, Силвий, мразех те доскоро,
а и сега, помни, не те обичам;
но сладко ти говориш за любов
и аз търпя присъствието твое,
което досега ми бе досадно;
ала не чакай ти награда друга
освен това, че може би услуга
ще ти поискам някога.

СИЛВИЙ

О, Фебе,
тъй чиста е и свята любовта ми
и тъй лишен съм аз от милостта ти,
че ще приема за обилна жътва
да сбирам баберките подир оня,
комуто гроздовете ще се паднат.
Тук-там откъсвай някоя усмивка
и аз от тях ще преживея някак!

ФЕБЕ

Познаваш ли младежа, със когото
говорих преди малко?

СИЛВИЙ

Не добре,
но срещал съм го. Пасбището тука
той купил е от стария стопанин.

ФЕБЕ

Недей мисли, че щом те питам, значи
съм влюбена във него! Той е само
един нахалник млад. Макар и с доста
красив език. Но кой ти слуша думи!
При все че са приятни те, когато
приятен ти е, който ги говори.
Красив е. Но и други знам такива.
И горд. Но тази гордост му отива.
Ще стане мъж от него. Най-доброто
във него е лицето му: каквото
да изрече злият му език,
заглаждаше го погледът му в миг.
Не е висок. Но млад е — ще расте.
В краката май... Не, стройни бяха те!
А устните му бяха тъй червени,
по-тъмни малко нещо от страните,
с таз лека разлика, която има
между карминената наша роза
и пурпурната роза от Дамаск!
Повярвай, Силвий, някои жени,
видели го отблизо като мен,
веднага биха пламнали по него;
а той на мене ми е безразличен,
тъй просто, ни омразен, ни обичен,
макар че имам повече причини
за първото. Защото ме обиди!
Била съм чернокоса, черноока!

Какво му дава право да ме хока!
А аз, глупачка, му мълчах! Но нищо!
Не ще оставя да му се размине!
Ще дойде ден, ще си говорим пак!
Кога обаче? Аз ще му напиша
едно презрително писмо, а ти
ще му го отнесеш, нали, мой Силвий?

СИЛВИЙ

Да, моя Фебе!

ФЕБЕ

Ще го драсна в миг!
Ще бъде остро, в два-три реда къси —
аз имам го написано в ума си...
и във сърцето... Тръгвай с мене, Силвий!

Излизат.

[34] „...очи от въглен...“ — изброените черти на брюнетката имат в случая отрицателно значение, тъй като по Шекспирово време русите жени били смятани в Англия за по-хубави от мургавите. ↑

[35] „Кога е имало... първа среща?“ — цитат из поемата „Херо и Леандър“ от Марлоу, към когото е и обръщението „Овчарю мъртъв“. ↑

ЧЕТВЪРТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

В гората.

Влизат Розалинда, Целия и Жак.

ЖАК

Бих искал да се запознаем по-отблизо, красиви момко.

РОЗАЛИНДА

Защо тогава казват, че сте били затворен и меланхоличен?

ЖАК

Защото съм такъв: предпочитам тъгата пред смеха.

РОЗАЛИНДА

И с едното, и с другото не бива да се прекалява. Тези, които изпадат в която и да е от двете крайности, заслужават обществено порицание по-вече дори от пияниците.

ЖАК

А според мен да бъдеш тъжен и да мълчиш е хубаво!

РОЗАЛИНДА

Тогава е хубаво да бъдеш и дървен стълб!

ЖАК

Моята меланхолия не е нито завистливата меланхолия на учения, нито капризната — на музиканта, нито честолюбивата — на воина, нито притворната — на правника, нито глезената — на дамата, нито смесената от всичко това меланхолия на влюбения. Тя си е моя, лична, собствена меланхолия, съставена от много елементи, извлечена от много предмети; плод на наблюденията ми от безброй пътешествия, честият размисъл над които именно ме обгръща в тази ми чудновата тъга.

РОЗАЛИНДА

Значи сте пътешественик! Тогава имате пълно право да бъдете тъжен: навярно, за да видите чуждите земи, сте продали своите; а да си видял много и да нямаш нищо, е, както се казва, „очи пълни — ръце празни“.

ЖАК

Да, аз съм платил за своя опит.

Влиза Орландо.

РОЗАЛИНДА

Който ви изпълва с тъга! Бих предпочел един беден шут, който да ме весели, пред един богат опит, който ще ме натъжава. И за който, при това, ще трябва да обиколя земята!

ОРЛАНДО

Сърдечен поздрав, скъпа Розалинда!

ЖАК

А, много ви здраве, ако ще говорите в стихове!

Излиза.

РОЗАЛИНДА

Щастливо плаване, месьо пътешественико! Постарайте се да научите две-три чужди думи; и облечете нещо чуждестранно; освен това свикнете да черните всичко добро в отечеството си, да презирате родното си място и даже да роптаете срещу бога, че ви е създал с чертите, които имате — инак, да знаете, няма да ви повярвам, че сте стъпвали в гондола!...^[36] Какво има, Орландо? Къде се губихте толкова време? И това ми било влюбен! Ако още веднъж ми изиграете такава шега, вече не ми се мяркайте пред очите!

ОРЛАНДО

Но, прекрасна Розалинда, закъснял съм най-много час!

РОЗАЛИНДА

Час закъснение на любовна среща! Когато някой наруши любовната си уговорка само с една частица от хилядната част от минутата, това значи, че Купидон^[37] най-много го е потупал по рамото, но в никой случай не го е прострелял в сърцето!

ОРЛАНДО

Прости ми, скъпа Розалинда!

РОЗАЛИНДА

Ако и в бъдеще сте тъй муден, не се появявайте пред погледа ми! По-добре да ме ухажва охлюв!

ОРЛАНДО

Охлюв?

РОЗАЛИНДА

Да, охлюв! Защото той, макар да закъснява също тъй на срещите си, поне мъкне цяла къща на гърба си — нещо повече от онова, което вие бихте могли да оставите на бъдещата си вдовица. Освен това той си носи сам и съдбата.

ОРЛАНДО

Каква съдба?

РОЗАЛИНДА

Рогата! Тези, за които такива като вас обичат да обвиняват жените си. А охлювът си е поначало съоръжен с тях, тъй че спасява съпругата си от скандала.

ОРЛАНДО

Добра жена рога не слага, а моята Розалинда е добродетелна!

РОЗАЛИНДА

Аз съм вашата Розалинда!

ЦЕЛИЯ

Той те нарича така, защото това му прави удоволствие, но всъщност си има друга Розалинда, по-хубава от тебе.

РОЗАЛИНДА

Хайде, ухажвайте ме, увъртайте се около мене — сега съм в празнично настроение и склонна на отстъпки. Какво бихте ми казали, ако бях вашата истинска-истинска Розалинда?

ОРЛАНДО

Бих ви целунал, преди да кажа каквото и да е!

РОЗАЛИНДА

А по-добре би било първо да говорите и само когато закъсате поради липса на тема, да прибегнете към някоя целувка. Ораторите, щом изтърват нишката си, кашлят; а влюбените, като не намират за какво да се хванат — не дай си боже! — викат целувката на помощ.

ОРЛАНДО

А ако тя бъде отказана?

РОЗАЛИНДА

Тогава имат за какво да настояват и ето нова тема за разговор. Хващат се за нея и готово!

ОРЛАНДО

А кой влюбен може да стои до любимата си и да не намери за какво да се хване?

РОЗАЛИНДА

Вие например. Нали аз съм вашата любима?...

ОРЛАНДО

Тук имате право. Но ако бяхте истинската, доста нещо бих си намерил.

РОЗАЛИНДА

И бихте се намерили там, където ви е мястото, доколкото я познавам... А пък трябва да я познавам, щом съм Розалинда!

ОРЛАНДО

Приемам, че сте, защото много ми се иска да разговарям за нея.

РОЗАЛИНДА

Тогава от нейно име ви заявявам, че не ви желая!

ОРЛАНДО

А пък аз от свое име ви казвам, че тогава ще умра!

РОЗАЛИНДА

Упълномощете друг да умре от ваше име! Този нещастен свят е на около шест хиляди години и през цялото това време нито един мъж не е умрял от любов. Троил^[38] например дочакал гръцка сопа да му пукне черепа, макар да бил направил всичко възможно, за да умре от въздишки преди това; а той е образец за голяма любов. Леандър^[39], дори и Херо да би станала монахиня, пак е щял да откара още доста весели години, ако една лятна нощ не се била случила прекалено гореща; горкият момък, решил да се изкъпе в Хелеспонта, схванал му се кракът и се удавил. А смахнатите летописци от онова време решили, че всичко било заради Херо от Сестос. Опашати лъжи! Мъжете са умирали от време на време и червеи са ги яли, но това не е ставало никога от много любов.

ОРЛАНДО

Не бих искал истинската Розалинда да мисли така. Уверявам ви, че едно нейно смръщване на вежди може да ме убие!

РОЗАЛИНДА

Кълна ви се в тази ръка, че тя не може да убие и муха! Но да продължим: аз сега съм Розалинда, но в по-благосклонно настроение: Орландо, поискайте ми каквото желаете и няма да ви го откажа!

ОРЛАНДО

Тогава обичай ме, Розалинда!

РОЗАЛИНДА

На драго сърце! Ще ви обичам в петък и в събота и изтрий го с гъбата!

ОРЛАНДО

Не, наистина! Ще ме вземеш ли?

РОЗАЛИНДА

Разбира се! И още двайсетина като вас!

ОРЛАНДО

Ей, какво говориш?

РОЗАЛИНДА

Защо? Не сте ли добър за мъж?

ОРЛАНДО

Мисля, че съм.

РОЗАЛИНДА

Е, щом нещо е добро, защо да не си поискам повечко от него?... Ела, сестро, ти ще бъдеш свещеникът и ще ни венчаеш... Дайте ми ръката си, Орландо!... Какво има, сестро?

ОРЛАНДО

Моля ви, отче, венчайте ни!

ЦЕЛИЯ

Не помня думите.

РОЗАЛИНДА

Първо ще попиташ: „Искаш ли, Орландо...“

ЦЕЛИЯ

А, зная, зная! „Искаш ли, Орландо, да вземеш за жена Розалинда?“

ОРЛАНДО

Искам!

РОЗАЛИНДА

Да, но кога?

ОРЛАНДО

Сега! Веднага, щом ни венчае!

РОЗАЛИНДА

Тогава трябва да кажете: „Вземам те за жена, Розалинда!“

ОРЛАНДО

Вземам те за жена, Розалинда!

РОЗАЛИНДА

Би трябвало да ви поискам разрешително за встъпване в брак, но от мен да мине! Вземам те за мъж, Орландо!... Ах, невестата изпревари свещеника! Но няма как, на нас, жените, мисълта ни винаги лети напред.

ОРЛАНДО

Всички мисли правят тъй — нали са крилати!

РОЗАЛИНДА

А сега ми кажете колко време ще искате да я имате, след като сте я притежавали веднъж?

ОРЛАНДО

Цяла вечност и един ден!

РОЗАЛИНДА

Да бяхте казали само „един ден“ и оставили вечността на мира! Не, не, Орландо! Мъжете, когато ухажват, са като април, а след сватбата се превръщат в декември; но и девойките са май, когато са девойки, а станат ли съпруги, небето им се променя. Аз ще ви ревнувам по-силно, отколкото качулатият гълъб ревнува женската си; ще крещя като папагал пред дъжд, ще любопитствам като маймуна; ще лея сълзи като статуя от водоскок тъкмо когато сте във весело настроение, и ще се смея като хиена, когато ви се спи!

ОРЛАНДО

Моята Розалинда няма да бъде такава!

РОЗАЛИНДА

Кълна се в себе си, че тя ще бъде точно като мене.

ОРЛАНДО

Но тя е толкова умна!

РОЗАЛИНДА

Инак как ще измисли всичко това! Жените колкото са по-умни, толкова са по-опакни. Затвори един женски ум в стая, той ще изскочи през прозореца; залости прозореца, ще се провере през ключалката; запуши ключалката, ще излети с дима през комина!

ОРЛАНДО

Може би за такива жени е думата: „Умен ум, по кой друм?“

РОЗАЛИНДА

Да, но запазете си този укор за деня, в който умът на жена ви поеме по друма, който води към леглото на съседа!

ОРЛАНДО

И как умът и ще съумее да се оправдае тогава?

РОЗАЛИНДА

Бъдете спокоен, жената никога не губи ума и дума. Ще каже, че е тръгнала за там да дири вас. Такава умница няма да я намериш без отговор освен ако я завариш без език. Жена, която не знае да изкара мъжа си виновен за всички свои грехове, не бива да бъде оставяна да кърми детето си, защото ще го отгледа малоумно!

ОРЛАНДО

Прощавай, Розалинда, но трябва да те напусна за два часа.

РОЗАЛИНДА

О, любими мой! Не мога да преживея два часа без теб!

ОРЛАНДО

Но трябва да присъствам при обяда на княза! В два часа ще бъда отново тук!

РОЗАЛИНДА

Да, да, вървете си, вървете си! Знаех си, че ще излезете такъв! Приятелите ме предупреждаваха, пък и сама го предчувствах, но този ваш език-прелъстител ме подмами!... Нищо: още една изоставена душа!... Ела, смърт!... В два ли казахте?

ОРЛАНДО

Да, мила Розалинда, разбери, няма как...

РОЗАЛИНДА

Няма как, но да знаете: кълна се в истината и в честта си, и в светата правда, и във всички клетви, които са прилични и безопасни, че ако нарушите своето обещание с една йота или се явите със закъснение от една минута, ще бъдете най-недостойният за своята Розалинда от безбройните пълчища на любовните неверници! Затова пазете се от гнева ми и дръжте на думата си!

ОРЛАНДО

Ще държа на нея тъй свято, както ако беше истинската Розалинда! Довиждане!

РОЗАЛИНДА

Ще ви видим! Времето, този стар съдия, ще се произнесе по делото ви. Довиждане!

Орландо излиза.

ЦЕЛИЯ

Ти направо очерни нашия пол с любовното си бърбене! Заслужаваш да ти вдигнат до главата „плаща и гаща“, та светът да види, че си птица, която сама си цапа гнездото!

РОЗАЛИНДА

О, сестрице, сестричке, мило ми сестриченце, да знаеш колко дълбоко съм потънала в любовта! Но такава дълбочина не може да се измери, дъното на чувствата ми е още недостигнато, като това на Португалския залив!

ЦЕЛИЯ

Искаш да кажеш, че душата ти си няма дъно, тъй че колкото чувства да наливаш в нея, толкова изтичат навън?

РОЗАЛИНДА

Не, нека съди за дълбочината на любовта ми онова незаконно синче на Венера^[40], заченато от прищявката, износено от скуката и родено от лудостта; този малък негодник, който заблуждава нашите очи, защото сам е сляп като къртица! Казвам ти, Алиена, не мога да живея, без да го виждам! Отивам да си намеря едно сенчесто кътче, за да въздишам там, докато се върне.

ЦЕЛИЯ

А пък аз през това време ще си дремна.

Излизат.

[36] „...че сте стъпвали в гондола...“ — т.е. „че сте били в чужбина“. ↑

[37] Купидон (*митол.*) — римски бог на любовта, изобразяван обикновено като крилато момченце — често сляпо, въоръжено с лък и стрели: златни — за щастливата любов, и оловни — за нещастната. ↑

[38] Троил — герой на средновековен роман, използващ за фон Троянската война, чиято фабула по-късно е била разработвана от Чосър, Бокачо и Шекспир. Романът разказва за любовта на един от синовете на троянския цар Приам, Троил, към Хризеида, дъщеря на гръцкия жрец Калхас. ↑

[39] Леандър — Херо и Леандър са герои на известен любовен разказ: Леандър, млад грък от Абидос — на единия бряг на Хелеспонт (Дарданелите), всяка нощ преплувал протока, за да се срещне в Сестос — на отсрещния бряг, със своята любима, жрицата на Афродита, Херо. Една нощ вятърът угасил огъня, с който Херо го насочвала към себе си, и Леандър загинал във вълните. Херо, отчаяна, се хвърлила в морето. ↑

[40] „...синче на Венера...“ (*митол.*) — става дума за Купидон. ↑

ВТОРА СЦЕНА

В гората.

Влизат Жак и Благородници с дрехи на горски пазачи.

ЖАК

Кой уби елена?

ПЪРВИ БЛАГОРОДНИК

Аз, господине.

ЖАК

Да го представим на княза като на римски победител! И дайте да му сложим еленовите рога на главата вместо триумфален венец! Ловци, нямате ли една песен за такъв случай?

ВТОРИ БЛАГОРОДНИК

Имаме, господине.

ЖАК

Запейте я тогава! Може и фалшиво, важното е да вдига достатъчно шум!

Музика.

ПЕСЕН

*„С какво ще бъде награден
тоз, който е убил елен?
Със кожата му и рогата
да си ги сложи на главата!
Рогата си носи ти горд,
че те са твоя герб на лорд;
баща ти ги имаше,*

баща му ги климаше,
няма във тях
нищо за смях,
рогата, рогата това са
най-славната мъжка украса!“

Излизат.

ТРЕТА СЦЕНА

В гората.

Влизат Розалинда и Целия.

РОЗАЛИНДА

А сега какво ще ми кажеш? Два часът вече мина, а от Орландо ни кост, ни вест!

ЦЕЛИЯ

Това ще ти кажа: че с преливащо от чувства сърце и помътен от страст мозък той си е взел лъка и стрелите и е отишъл да му откара един сън! Я виж кой иде!

Влиза Силвий.

СИЛВИЙ

Красиви момко, нося ви писмо
от скъпата ми Фебе. Аз не зная
какво съдържа то, но предполагам
по туй, как беше зла като оса
във израз и движение, когато
го пишеше, че сигурно е гневно;
но моля ви, не хвърляйте вината
върху невинния му приносител!

Розалинда чете писмото.

РОЗАЛИНДА

Пред туй писмо самата търпеливост
би кипнала!... Изтраеш ли на него,
изтрайваш всичко. Тя ми заявява,
че бил съм грозен, невежлив, надмен

и че не би се влюбила във мен,
дори и да се срещали мъжете
по-рядко и от феникса^[41]. Ей богу,
защо така ми пише, не разбирам?
Кой гони я? Не нейната любов
е заекът, за който съм на лов!
Ти май, овчарю, сам си го написал?

СИЛВИЙ

Не, тя го писа! Казвам ви, не зная
какво съдържа.

РОЗАЛИНДА

Не лъжи, глупако,
от любовта доведен до безумство —
това не е от нейната ръка!...
Макар че тя в ръцете беше малко...
нали й ги видях: със цвят на тухла,
в слугински слинове; помислих първом,
че носи похабени ръкавици,
а то били самите те... Но май че
се отклоних. Повтарям ти го, драги,
че туй писмо не може да е нейно —
то има мъжки дух и мъжки почерк!

СИЛВИЙ

Не, нейно е!

РОЗАЛИНДА

Измисляш! То е толкоз
нахално, невъзпитано и грубо,
предизвикателно, като че турчин
ругае християнин! Не, не вярвам,
че е възможно нежен женски мозък
да породил такъв огромен куп
от етиопски грубости^[42] със смисъл
по-черен от вида им! Да чета ли?

СИЛВИЙ

Ако желаете, макар да знам,
че тя към мен, уви, не знай пощада!

РОЗАЛИНДА

Но пък площада ще узнае в нея
възпитаничка своя. Чуйте само
как тази грубиянка ме нарежда:

Чете

„Може би небесен бог
скрит е зад лика ти строг...“
Може ли жена да ругае така?

СИЛВИЙ

Че тук няма никакво ругаене!

РОЗАЛИНДА (*чете*)

„...та така плени ме ти
със навъсени черти?“
И това не е ругаене, нали?
„Чар на мъж обикновен
не е действал върху мен...“
Значи, аз съм звяр някакъв!
„...а щом ти със гняв суров
тъй раздуха в мен любов,
как ли би ме изгорил,
ако беше с мене мил?
Как ли завладял ме би,
ако действаше с молби,
щом във твой съм плен сега,
след като ме тъй руга?
Приносящият не знай
този мой и ад, и рай,

тъй че отговора ти
хубаво запечати:
ако носи нежно «да»,
ще ме имаш навсягда;
ако «не» отсъдиш твърд,
Фебе я очаква смърт!“

СИЛВИЙ

И вие наричате това ругаене?

ЦЕЛИЯ

О, бедни овчарю!

РОЗАЛИНДА

И ти го съжеляваш? Не, той не заслужава състрадание!...
Защо ти трябва да обичаш такава жена! Превърнала те е в музикален
инструмент, за да свири на тебе фалшиви мелодии! Това не се търпи!
Добре, върви си при нея — виждам, че съвсем ти е стъпила на шията!
Върви, кажи й, че ако ме обича, аз й заповядвам да обича тебе; ако
откаже, да знае, че няма никога да я взема, освен ако ти ме помолиш за
това. Хайде, ако си истински влюбен, бягай оттук и ни дума, че някой
иде!

Силвий излиза.

Влиза Оливер.

ОЛИВЕР

Здравейте, млади хора! Може би
вий знаете да има нейде близо
колиба на овчари, обградена
с маслинови дръвчета?

ЦЕЛИЯ

Ей я там,
в съседната котловинка; вземете
отдясно на редицата върби

край бълбещия ручей и веднага
ще я намерите! Но тя сега е
заклучена. Във нея няма никой.

ОЛИВЕР

Ако очите могат да се водят,
от туй, което чули са ушите,
по всяка вероятност вий сте тези,
които диря. Облекло, години
съвпадат с описанието. Тъй е!
„Младежът — рус и с малко женствен вид,
подобен на по-възрастна сестра;
девойката — по-дребна и по-смугла
от брата си...“ Не е ли ваш, простете,
домът, за който току-що ви питах?

ЦЕЛИЯ

Щом питате, не ще е самохвалство,
ако ви кажем, че е наш.

ОЛИВЕР

Орландо

ви поздравява и изпраща тази
окървавена кърпа на младежа,
когото бил наричал Розалинда.
Това сте вий навярно?

РОЗАЛИНДА

Ах, какво ли
ще значи туй?

ОЛИВЕР

Ще значи срам за мен,
когато ви разкажа точно кой съм
и где, защо и как таз кърпа беше
пропита с кръв.

ЦЕЛИЯ

Разказвайте все пак!

ОЛИВЕР

На тръгване Орландо обеща ви,
нали така, след час да се завърне?
Добре, но през гората, като гризел
горчивите и сладки плодове
на нежното си чувство, изведнъж
пред него се разкрила страшна гледка:
под мощен дъб със клони в мъх покрити
и връх оплешивял от старостта
един нещастник дрипав и брадясал
спял сън дълбок, а около врата му,
блестейки с люспи златни и смарагдни,
змия ужасна се била увила
и люшкала триъгълна главичка
към устните на спящия. Когато
усетила Орландо, тя веднага
безшумно пъстри гривни размотала
и плъзнала се в гъвки криволици
към храсталака; ала скрита в него,
лъвица гладна, с бозки пресушени,
снижила мощна челюст до земята,
очаквала заспалия да мръдне,
защото тези царствени животни
не се нахвърлят върху туй, което
изглежда мъртво. Щом видял това,
Орландо меч извадил и... познал
в човека най-големия си брат!

ЦЕЛИЯ

О, той за него казваше, че бил
чудовище направо!

ОЛИВЕР

И със право!

Аз знам това от всички най-добре.

РОЗАЛИНДА

А после? Разкажете за Орландо!
Какво направил? Там ли го оставил,
храна на изгладнялата лъвица?

ОЛИВЕР

Той два пъти понечил да го стори,
но над мъстта надвила добрината,
врѣх взела над гнева кръвта на брата
и той срещу лъвицата се хвърлил
и я убил. Шумът им ме събуди.

ЦЕЛИЯ

Как? Вий сте брат му?

РОЗАЛИНДА

Той спасил е вас?

ЦЕЛИЯ

Не бяхте ли вий този, който подло
замисля непрекъснато смъртта му?

ОЛИВЕР

Да, бях, ала не съм. Аз друг съм вече.
И казвайки какъв съм бил преди,
не се червя и даже чувствам радост,
защото знам сега какъв съм станал!

РОЗАЛИНДА

А тази кърпа в кръв?

ОЛИВЕР

До нея също
Ще стигнем скоро. Щом във сладки сълзи
взаимно от началото до края

обляхме своите повести и брат ми
узна от мен как бях се озовал
във този пущинак, при своя княз
заведе ме и той гостоприемно
ме повери на неговите грижи.
Орландо в пещерата си ме взе
и там съблече се и аз тогава
разбрах, че звярът е раздрал със нокти
ръката му, и то така дълбоко,
че цялото туй време тя кървяла
и, бледен, брат ми свлече се пред мене,
шептейки: „Розалинда!“ И тогава
аз подкрепих го, раната превързах
и не след много, щом се посъвзе,
той прати ме, макар и непознат,
да дойда тук и да ви обясня
защо е закъснял, а тази кърпа,
обагрена от неговата кръв,
да дам на младия овчар, когото
на смях наричал „своя Розалинда“.

Розалинда припада.

ЦЕЛИЯ

Какво ти стана? Ганимеде! Боже!

ОЛИВЕР

Мнозина губят сваяст, щом видят кръв.

ЦЕЛИЯ

Не, туй е друго! Братов... Ганимеде!

ОЛИВЕР

Свести се.

РОЗАЛИНДА

Отведете ме във къщи!

ЦЕЛИЯ

Веднага, братко!... Много ви се моля,
хванете го под мишницата! Тъй!

ОЛИВЕР

По-смело, момко! И това ми било мъж! Не, нямате вие
мъжко сърце!

РОЗАЛИНДА

Нямам, признавам си. Но пък вие признайте, че ви изиграх
отлично! Моля ви, разкажете на брат си как майсторски се престорих
на ужасно изплашената Розалинда! Хей-хо!

ОЛИВЕР

Това не беше преструвка. Цветът на лицето ви свидетелства
за неподправено вълнение.

РОЗАЛИНДА

Преструвка беше, уверявам ви!

ОЛИВЕР

Добре, тогава смелост! Преструвайте се, че сте мъж!

РОЗАЛИНДА

Че аз точно това правя, но, честна дума, всичко в мене е
създадено, за да бъда жена!

ЦЕЛИЯ

Хайде! Ти ставаш все по-блед. Да тръгваме към къщи!
Драги господине, елате с нас!

ОЛИВЕР

Ще дойда — брат ми каза да узная
дали сте му простили, Розалинда.

РОЗАЛИНДА

Това ще ви кажа после. Засега ви моля само да похвалите пред него актьорската ми дарба. Тръгваме ли?

Излизат.

[41] Феникс (*митол.*) — приказна птица, съществуваща „в единствен екземпляр“, която, щом бивала заплашена от смъртта, се самоизгаряла и възкръсвала от пепелта. ↑

[42] „...етиопски грубости...“ — в смисъл на черни, зли. ↑

ПЕТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

В гората.

Влизат Точилко и Одри.

ТОЧИЛКО

И това ще стане, Одри! Да бъдем бодри, Одри!

ОДРИ

Свещеникът си беше много добър, каквото ще да казва оня възрастен господин.

ТОЧИЛКО

Това беше един съмнителен Оливер, Одри! Един отвратителен Кривовер, ти казвам! Но тук из гората се върти някакъв младеж, който предявява претенции за тебе!

ОДРИ

Знам за кого говорите, но той ще има да взима. Ей го и него!

Влиза Уилям.

ТОЧИЛКО

Простакът е за мен като насъщен хляб! Ние, шегобийците, признавам си, много сме виновни, но не можем, без да се подиграваме на някоя жертва. Просто не ни сдържа!

УИЛЯМ

Добър вечер, Одри!

ОДРИ

Дал ти бог добро, Уилям!

УИЛЯМ

Добър вечер и на вас, господине!

ТОЧИЛКО

Добър вечер, драги. Сложи си, сложи си шапката! Ама моля ти се, сложи си я! На колко си години?

УИЛЯМ

На двайсет и пет, господине.

ТОЧИЛКО

Отлична възраст! И се казваш значи Уилям?

УИЛЯМ

Уилям, господине.

ТОЧИЛКО

Красиво име! Тук, в гората ли си роден?

УИЛЯМ

Да, господине, по божя воля!

ТОЧИЛКО

„По божя воля“ — хубав отговор! А богат ли си?

УИЛЯМ

Ами че горе-долу, господине.

ТОЧИЛКО

„Горе-долу“ — отлично казано, просто чудесно! Или поточно горе-долу чудесно! А дали си умен, а?

УИЛЯМ

Да, господине. Умът ми сече.

ТОЧИЛКО

Е, това вече е много умно казано! Спомня ми поговорката: „Глупака сам умник си вика, за глупав знае се умника.“ А чувал ли си за оня езически философ^[43], който като си зобал грозде, винаги си отварял устата, за да покаже с това, че гроздето е създадено, за да бъде ядено, а устата, за да се отваря? Обичаш ли тази мома, а?

УИЛЯМ

Да, господине.

ТОЧИЛКО

Дай си ръката! Ами много ли си учил?

УИЛЯМ

Не, господине.

ТОЧИЛКО

Научи тогава това от мене: да имаш, значи да имаш, защото познат образ от риториката е, че когато преливаме течност от един съд в друг, пълнейки последния, опразваме първия. Освен това всички автори са единодушни по въпроса, че „ipse“ и „същият“ е все едно; от което следва, че ти не си „ipse“, тъй като аз съм „същият“.

УИЛЯМ

Кой „същият“, господине?

ТОЧИЛКО

Този същият, господине, който ще се ожени за тази същата. Затова ти, глупако, бъди тъй добър да се оттеглиш (или на народен език: да се изметеш) от непосредствената близост (или с обикновени думи: от компанията) на тази особа от женски пол (или по простому: женска). Кое то, казано наведнъж, би звучало така: бъди тъй добър да се оттеглиш от непосредствената близост на тази особа от женски пол или в противен случай, простако, ще загинеш, сиреч, за да ти стане ясно, ще пукнеш, което ще рече, че аз ще те очистя, пречукам и претрепя, ще превърна живота ти в смърт, а свободата ти в робство, ще ти сипя отрова, ще те пребия с тояга, ще те наръгам с нож и ако всичко това не ти стигне, ще употребя срещу тебе някое от законните средства

на политическата борба! Изобщо ще те умъртвя по сто и петдесет различни начина — затова трепери и да те няма тук!

ОДРИ

Драги Уилям, послушай го!

УИЛЯМ

Господ радост да ви дава, господине!

Излиза.

Влиза Корин.

КОРИН

Господарят и господарката ви дирят! Идвайте, бърже, бърже!

ТОЧИЛКО

Припкай, Одри! Припкай, Одри!... Ида, ей ме!

Излизат.

[43] „...езически философ...“ — по всяка вероятност намек за гръцкия баснописец Езоп (VI в. пр.н.е.) и за неговата басня за лисицата и гроздето. ↑

ВТОРА СЦЕНА

В гората.

Влизат Орландо и Оливер.

ОРЛАНДО

Как е възможно, едва видял я, да я харесаш; едва запознал се, да я обикнеш; едва обикнал, да ѝ се признаеш; едва признал се, да я спечелиш? И смяташ ли да продължаваш в същия дух, докато я вземеш за жена?

ОЛИВЕР

Нека не те смущават шеметната бързина на всичко това, нейната бедност, беглото ни познанство, моето внезапно признание и нейното също тъй внезапно съгласие! Вместо туй повярвай на мене, че обичам Алиена, и повярвай на нея, че обича Оливер; съгласи се с двама ни, че трябва да си принадлежим — това ще бъде и за твое добро, защото съм решил да прехвърля на тебе семейния ни дом с цялото имущество на татко ни Роланд, а сам да остана да живея тук като овчар до края на дните си.

ОРЛАНДО

Имаш съгласието ми. И нека отпразнуваме сватбата ви още утре! Аз ще поканя княза и цялата му дружина. Върви и подготви своята Алиена, защото, ето, иде „моята Розалинда“!

Влиза Розалинда.

РОЗАЛИНДА

Да ви пази бог, зетко!

ОЛИВЕР

И вас, игрива сестрице!

Излиза.

РОЗАЛИНДА

О, мили ми Орландо, не мога да ви гледам с превързано сърце!

ОРЛАНДО

Превързана ми е само ръката.

РОЗАЛИНДА

А пък аз разбрах, че сърцето ви било ранено от зъби на лъвица.

ОРЛАНДО

Ранено е, но от очи на девица.

РОЗАЛИНДА

А разказа ли ви брат ви как го излъгах, че припадам, когато видях кърпата ви?

ОРЛАНДО

Разказа ми. За това и за още по-големи чудеса.

РОЗАЛИНДА

Разбирам за какво намекувате. Наистина тази история между двамата напомня по светкавичност сблъсъка между два козела или надутото „дойдох, видях, победих“^[44] на Цезар! Брат ви и сестра ми едва се срещнаха и се загледаха; едва се загледаха и се влюбиха; едва се влюбиха и взеха да въздишат; едва завъздишаха и подириха причината за въздишките си; едва намериха причината им, и потърсиха лек срещу нея — и от тези стъпала бързо-бързо си изградиха една двойна стълба към женитбата. Честна дума, те или ще се изкатерят невъздържано до върха ѝ, или няма да се въздържат още в подножието и. Пламнали от любов, те тъй се стремят един към друг, че и с тояга не можеш ги раздели!

ОРЛАНДО

Те ще се венчаят утре и аз сам ще поканя княза на сватбата им. Но, ах, колко горчиво е да гледаш щастието през чужди очи! Сърцето ми утре ще бъде толкоз по-пълно със скръб, колкото по-ясно ще чувствам как осъщественото желание пълни сърцето на брат ми с щастие!

РОЗАЛИНДА

Значи утре няма да замествам вашата Розалинда?

ОРЛАНДО

Не мога вече да живея само с въображение!

РОЗАЛИНДА

Тогава няма да ви измъчвам повече с излишни приказки. Знайте — и сега говоря съвсем сериозно, че ви смятам за човек благороден и съобразителен; и ви го казвам не защото искам по моето високо мнение за вас да си съставите високо мнение за моето знание на света. Вашето уважение ми трябва само за да повярвате в това, което ще ви кажа, и то за ваша полза, а не за моя слава. Вярвайте, прочее, че аз мога да върша чудеса. Още от тригодишна възраст чиракувах при вълшебник, майстор на велико изкуство, без каквато и да била връзка с нечисти сили. Ако Розалинда е наистина тъй близка до сърцето ви, както показва вашето поведение, то когато брат ви се ожени за Алиена, и вие ще получите ръката на своята любима. Зная къде я е тласнала напоследък съдбата и мога, ако нямате нищо против, да направя — и то без опасност за нея — тя да се появи утре пред вас в плът и кръв.

ОРЛАНДО

Сериозно ли говориш?

РОЗАЛИНДА

Кълна се в живота си, който ми е доста мил, нищо че съм вълшебник! Облечете най-скъпите си дрехи и поканете приятелите си, защото от вас зависи да се венчаем още утре, ако искате, и то за Розалинда, ако желаете.

Влизат Силвий и Фебе.

А, ето една влюбена в мен и един влюбен в нея!

ФЕБЕ

Младежо, вий обидихте ме грубо
с разгласата на моето писмо!

РОЗАЛИНДА

Е, та какво? Нарочно аз държа се
към вас обидно и високомерно.
Тоз момък верен ви боготвори —
любете него, той го е заслужил!

ФЕБЕ

Овчарю, обясни му ти тогава
какво е туй любов!

СИЛВИЙ

Любов, това е
да плачеш и въздишаш непрестанно,
тъй както аз по Фебе!

ФЕБЕ

А аз по Ганимед!

ОРЛАНДО

А аз по Розалинда!

РОЗАЛИНДА

А аз по никоя жена!

СИЛВИЙ

Любов, това е
молитви всекичасни да отправяш,
тъй както аз към Фебе!

ФЕБЕ

А аз към Ганимед!

ОРЛАНДО

А аз към Розалинда!

РОЗАЛИНДА

А аз към никоя жена!

СИЛВИЙ

Любов, това е
да се прекланяш, да благоговееш,
да пламенееш, стенеш и копнееш,
да чакаш дни и нощи търпеливо,
нетърпеливо, в трепет и молба,
да се разтапяш от страстта да служиш,
тъй както аз пред Фебе!

ФЕБЕ

А аз пред Ганимед!

ОРЛАНДО

А аз пред Розалинда!

РОЗАЛИНДА

А аз пред никоя жена!

ФЕБЕ

Тогава
защо ме укоряваш, че те любя?

СИЛВИЙ

Защо ме укоряваш, че те любя?

ОРЛАНДО

Защо ме укоряваш, че те любя?

РОЗАЛИНДА

Кому във същност ти отправяш свойто
„Защо ме укоряваш, че те любя?“

ОРЛАНДО

Към таз, която е от нас далеч
и, ах, не чува мойта страстна реч!

РОЗАЛИНДА

Престанете с тази песен! Тя ми напомня виене на ирландски
вълци по месечината!

Към Силвий.

Ще ти помогна, стига да успея.

Към Фебе.

Бих ви обикнал, стига да можех... Слушайте вълшебника!...
Утре обща среща тук!

Към Фебе.

Ще се венчая за теб, ако взема жена; а ще се венчая утре.

Към Орландо.

Ще те задоволя, ако мога да задоволя мъж; а утре ще се
венчаеш.

Към Силвий.

Ще те зарадвам, ако което ти харесва, те зарадва; а утре ще се венчаеш. Значи бъдете всички на срещата!

Към Орландо.

Ти, ако е вярно, че обичаш Розалинда!

Към Силвий.

Ти, ако е вярно, че обичаш Фебе!... И аз, ако е вярно, че не обичам никоя жена! И тъй, прощавайте! Всеки е получил призовката си!

СИЛВИЙ

Ще се явя непременно!

ФЕБЕ

И аз!

ОРЛАНДО

И аз!

Излизат.

[44] „дойдох, видях, победих“ — „Veni, vidi, vici“ (лат.) — лаконично съобщение, с което Гай Юлий Цезар (100–44 г. пр.н.е.) известил на римския Сенат за една от своите победи. ↑

ТРЕТА СЦЕНА

В гората.

Влизат Точилко и Одри.

ТОЧИЛКО

Утре е нашият ден, Одри! Утре се женим!

ОДРИ

Аз го желая от все сърце и мисля, че не е лошо желание, когато една жена желае да стане жена на мъж като всички жени. Я, двама пажове на княза!

Влизат двама Пажове.

ПЪРВИ ПАЖ

Добра среща, благородни господине!

ТОЧИЛКО

Среща, каквато рядко се среща! Седнете, седнете и изпейте ни нещичко!

ВТОРИ ПАЖ

На вашите услуги! Поседнете и вий между нас!

ПЪРВИ ПАЖ

Да почнем направо, без много кашляния, плювания и извинения, че гласът ни е паднал — неизбежен пролог на всяко лошо изпълнение!

ВТОРИ ПАЖ

Да почнем! И дружно, на един глас, като двама цигани на една кранта!

ПЕСЕН

„Вървели момък и мома,
хопа-хей,
сами, далече от дома.

Припев:

Напролет, напролет
сред цвят и птичи полет
и мирис нов,
през май, през месец май,
през този месец най-
чудесен за любов!
Вървели те и изведнъж,
хопа-хей,
се скрили сред вълни от ръж.

Припев:

Напролет, напролет,
сред цвят и птичи полет... и т.н.
И пели те под бистър свод,
хопа-хей,
че сякаш миг е тоз живот.

Припев:

Напролет, напролет,
сред цвят и птичи полет... и т.н.
Човече, време не губи,
хопа-хей,
додето младост е, люби!

Припев:

Напролет, напролет,

сред цвят и птичи полет“... и т.н.

ТОЧИЛКО

Наистина, млади господа, текстът не беше от най-смислените, но затова пък мелодията я изпяхте съвсем невярно.

ПЪРВИ ПАЖ

Защо, господине — ние внимавахме в такта и спазвахме времето!

ТОЧИЛКО

Спазвахте го, ама не можахте да го опазите. Защото, да слуша човек песен като вашата, е загубено време. Но да ви дава Господ глас!... Хайде, Одри!

Излизат.

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

В гората.

Влизат Князът изгнаник, Амиен, Жак, Орландо, Оливер и Целия.

КНЯЗЪТ ИЗГНАНИК

А вярваш ли, Орландо, че младежът
ще стори туй, което обещал е?

ОРЛАНДО

И да, и не — като онез, които
хем страх ги е напълно да повярват,
хем вярват, че напразно ги е страх.

Влизат Розалинда, Силвий и Фебе.

РОЗАЛИНДА

Да уточним спогодбата: ако
яви се дъщеря ви, за жена
ще я дадете вие на Орландо.

КНЯЗЪТ ИЗГНАНИК

Дори със сто царства, да бих ги имал!

РОЗАЛИНДА

А вие ще се ожените за нея!

ОРЛАНДО

Дори да бих бил цар на сто царства!

РОЗАЛИНДА

А вий, ако ви искам, ще сте моя!...

ФЕБЕ

Дори и да издъхна ден след туй!

РОЗАЛИНДА

...и ако се откажете от мене,
ще вземете пък него!

ФЕБЕ

Да.

РОЗАЛИНДА

Вий, Силвий,
тогава ще ѝ станете съпруг!

СИЛВИЙ

Дори смъртта и тя да са едно!

РОЗАЛИНДА

Срещу това пък аз се задължавам
да угодя на всички ви. Но всеки
на думата си да държи: вий, княже,
на него да дадете Розалинда;
а вий да я приемете, Орландо;
вий, Фебе, да ми станете съпруга
и ако не, да вземете овчаря;
вий, Силвий, ако мен отблъсне тя,
да встъпите веднага в брак със нея.
Сега за миг ще се усамотя,
неверието общо да разсея.

Излиза заедно с Целия.

КНЯЗЪТ ИЗГНАНИК

Тоз млад овчар все повече ми спомня
за някои черти на дъщеря ми!

ОРЛАНДО

Аз също, княже, щом видях го пръв път,
го взех за неин брат, но се оказа,
че той е тук роден и тук въведен
в основите на бялата магия
от вуйчо си, велик вълшебник, който
живее скрит в сърцето на гората.

Влизат Точилко и Одри.

ЖАК

Ясно, готви се нов потоп и тези двойки тук са се отправили
към ковчега на дядо Ной. Ето и двама представители на онези зверове,
които на всички езици се наричат „глупци“.

ТОЧИЛКО

Приветствия и поздравления на тук присъстващите!

ЖАК

Благородни княже, приемоте го благосклонно! Това е
пъстроумният приятел, когото често срещам из гората. Той се кълне, че
е бил някога придворен.

ТОЧИЛКО

Ако някой се съмнява в това, нека опита да наточи ума си о
моя камък! Аз съм танцувал менует, ухажвал съм дами, правил съм
услуги на неприятели и подлости на приятели, разорил съм трима
шивачи и съм имал три дуела, един от които за малко не стигна до
хладно оръжие.

ЖАК

И как се уреди той?

ТОЧИЛКО

Срещнахме се и решихме, че причината за свадата ни не е от
седма степен.

ЖАК

От седма степен?... Как го намирате, княже? Чудесен, нали?

КНЯЗЪТ ИЗГНАНИК

Не е лош.

ТОЧИЛКО

Господ здраве да ви дава, господарю! Дано и за вас така да кажат! Моя милост, господарю, също иска да се вреди сред всички тези селяни, желаещи да се чифтосат и да дадат клетви, че няма да шават, които после ще нарушават, понеже, каквото казваме в черква, кръвта ни го зачерква... Една бедна девица, господарю, едно грозно същество, но мое си! Просто една прищявка на мозъка ми, господарю, да взема онова, което никой не ще. Добродетелта, господарю, живее като скъперничка — в бедна колиба, и като бисера — в грозна мида!

КНЯЗЪТ ИЗГНАНИК

Честна дума, находчив и съвсем не глупав!

ТОЧИЛКО

Шегички и иглички, господарю! Сладки-горчиви, непридирчиви!

ЖАК

Я кажи, кажи за седмата степен! Как свадата ви стигна почти до нея?

ТОЧИЛКО

По стълбата на опроверженията, господине... Одри, дръж се прилично!... Ето как стана: аз просто не харесах начина, по който един от придворните си беше подстригал брадата. Той прати да ми кажат, че ако според мене брадата му е лошо подстригана, то според него аз се мамя. Това се нарича „учтиво възражение“. Но то е само началото. Ако аз отново кажа, че брадата му е лошо подстригана, и той този път ми отвърне, че подстригва брадата си по свой вкус, това ще бъде вече „сдържана насмешка“. Ако аз упорствам, че тя е лошо подстригана, и

той отговори, че моето мнение по въпроса е за него без значение, това се нарича „твърд отпор“. Ако аз пак заявя: „лошо подстригана“, а той този път каже, че това е неистина, минаваме вече към „предизвикателно опровержение“. Сега ако кажа: „лошо подстригана“, той трябва да ми каже, че лъжа, и това ще е вече „войнствена обида“. И оттук нататък остават само „оскърблението по косвен път“ и „оскърблението по пряк път“.

ЖАК

И колко пъти каза ти, че брадата му е лошо подстригана?

ТОЧИЛКО

Аз не посмях да мина отвъд „оскърблението по косвен път“, а той спря преди „оскърблението по пряк път“. След което ние премерихме шпагите си и се разделихме.

ЖАК

А можеш ли да повториш подред тези степени?

ТОЧИЛКО

Нима се съмнявате, господине! Ние, благородниците, се ругаем по специална книга^[45] подобна на книгата за добрите обноси, само че обратна. Ето ви степените: първа — „учтиво възражение“; втора — „сдържана насмешка“; трета — „твърд отпор“; четвърта — „предизвикателно опровержение“; пета — „войнствена обида“; шеста — „оскърбление по косвен път“, и седма — „оскърбление по пряк път“. Но човек може да се измъкне от всички с изключение на „оскърблението по пряк път“, макар че и то се избикаля с едно „ако“. Помня веднъж как седем посредници не успяха да загладят една свада, но когато противниците се срещнаха, единият прибягна до споменатото „ако“, като заяви, че изразът му бил във формата „ако вие ми бяхте казали еди-какво си, аз бих ви отговорил еди-какси“. След това двамата си стиснаха ръцете и се побратимиха. „Ако“-то е велик помирител, казвам ви. Ако го нямаше това „ако“!...

ЖАК

Не е ли рядък, господарю? Фантастичен е във всичко, макар да е шут!

КНЯЗЪТ ИЗГНАНИК

Шутовството му е само маскировка, с която си помага, за да пуска стрелите на остроумието си.

Влизат Хименей^[46], Розалинда в женски дрехи и Целия.

Нежна музика.

ХИМЕНЕЙ

Щом тук потръгне, ето,
погледайте, небето
от щастие се смей!
Затуй то, княже, прати
тук долу дъщеря ти
по мене, Хименей —
на тоз младеж да я дадеш,
за двойния им чист копнеж!

РОЗАЛИНДА

Вземете ме, мой татко, аз съм ваша!
Вземи ме, мой любими, аз съм твоя!

КНЯЗЪТ ИЗГНАНИК

Ако не спя, това е дъщеря ми!

ОРЛАНДО

Ако не спя, това е любовта ми!

ФЕБЕ

Ако не спя, уви, ще трябва аз
да кажа: „Мили мой, на добър час!“

РОЗАЛИНДА

Аз другиго не ща

да имам за баща,
не искам друг съпруг
освен тоз момък тук,
и да не бях жена,
бих взела таз една.

ХИМЕНЕЙ

Мълчете! Край на тая
объркана замая!
Да секнат шум и вик!
На брака бог защо съм,
ако не мога осем
ръце да свържа в миг!
Ти и ти, едно бъдете!
Ти и ти, не се делете!
Ти за този тук се дръж,
щом не щеш мома за мъж!
Ти бъди в съюз със таз
като зимен ден със мраз!
А сега сред брачни химни
с обяснения взаимни
нека всеки да узнай
случилото се докрай!

ПЕСЕН

*„Сватбен хор, запей, запей
химните на Хименей!
О, съюз, велик и свят
на трапеза и легло,
населявай всеки град
със безчетно потекло!
Сватбен факел, пламеней
с пламъка на Хименей!“*

КНЯЗЪТ ИЗГНАНИК

Елате, племеннице, тук сред нас —
за второ чедо ще ви имам аз!

ФЕБЕ

Държа на своята дума. Мой бъди!
Ти нрава ми със вярност победи!

Влиза Жак дьо Боа.

ЖАК ДЪО БОА

Изслушайте ме! Само две-три думи!
Аз, втори син на граф Роланд дьо Боа,
пристигам е вести в славния ви кръг:
княз Фредерик, узнал, че всеки ден
се стичат благородници насам,
събра войска и лично я поведе
към таз гора със цел да хване брат си
и на палача да го предаде;
но, наближил ви, срещна стар отшелник
и след беседа с него се отказа
от злия си кроеж и от света,
като реши короната да върне
на своя брат, а пък на тези с него —
иззетите земи. Ако ви лъжа,
животът ми е ваш!

КНЯЗЪТ ИЗГНАНИК

Добре дошъл,
любезни момко! Щедро ти даряваш
за сватбите им двамата си братя:
големия — с имота му отнет,
а малкия — със княжество обширно!
Но нека доведем онуй, което
тъй хубаво започна и протече,
до сладкия му свършек! После вие
приятели-щастливци, със които

делихме често тежки дни и нощи,
сега ще разделите с княза свой
дочаканото щастие, съгласно
предишните си степени. Но първо,
забравили за утрешно охолство,
в тоз лес-дворец, на таз трева-килим
по простому да се повеселим!
Хей, младоженците! Момци, моми,
хванете се на двойки за ръцете!
Изпълнени с веселие сами,
с веселие и танца изпълнете!

ЖАК

Прощавайте, разбрах, че Фредерик
е предпочел живота на пустинник
пред пустия живот сред шум и блясък?

ЖАК ДЪО БОА

Да, точно тъй е.

ЖАК

Аз ще го подиря.
От тез новопокаяни нередко
човек почерпва знание и мъдрост.

Към Княза изгнанник.

Оставям вас на трона ви предишен,
с търпение отново извоюван.

Към Орландо.

А вас — на любовта, добита с вярност.

Към Оливер.

А вас — на селски дом и знатни връзки.

Към Силвий.

А теб — на брака, с преданост заслужен.

Към Точилко.

А теб — на свадите. Защото мисля,
че в пътешествието си любовно
сте запасени със храна най-много
за месец-два. И тъй, бъдете здрави!
Аз сам не съм любител на забави!

КНЯЗЪТ ИЗГНАНИК

Не, Жак, постойте! Останете, хайде!

ЖАК

За танци — не. Но трябва ли ви, знайте,
че „Жак Меланхоличния“ се крие
във пещерата, дето бяхте вие!

Излиза.

КНЯЗЪТ ИЗГНАНИК

Недейте спира, новобрачни млади!
Завиждам ви на близките наслади!

Танц. Излизат.

[45] „...по специална книга...“ — става дума, изглежда, за трактата „За честта и споровете по нея“, написан от италианеца Винченцо Савиоло и преведен на английски през 1595 г. Цялата тирада

на шута представлява подигравка с етикета на аристократичните дуели. ↑

[46] Хименей (*митол.*) — бог на брака у гърците и римляните; изобразяван като момък, украсен с цветни венци и държащ факел. ↑

ЕПИЛОГ

РОЗАЛИНДА

Наистина, не е прието героинята да произнася епилога, но не виждам с какво тя ще е по-лоша от героя, който казва пролога. Ако е вярно, че доброто вино не се нуждае от разгласа, би трябвало и добрата пиеса да няма нужда от епилог. И все пак за голямото вино винаги се съобщава с големи надписи и добрата пиеса печели от един добър епилог. Но какво да правя аз, като нито епилогът ми е добър, нито пиесата беше кой знае какво? Да прося благосклонност, не ми приляга, защото не съм облечена като просякиня. Аз съм по заклинанията и ще започна с жените. О, жени, в името на любовта ви към мъжете заклинам ви да харесате това любовно забавление, както ви харесва то и извън театъра! О, мъже, в името на любовта ви към жените — а от усмивките ви личи, че тук никой не ги мрази — заклинам ви, тази заплетена игра между мъже и жени никога да не ви омръзва! Ако бях истинска жена, бих ви целунала всички подред с изключение само на тези, чиито бради не ми харесват, чиито лица не ми допадат и чийто дъх не ми се понарава! И сега съм уверена, че в награда за готовността ми всеки тук, който има хубава брада, красиво лице и приятен дъх, ще изпрати с ръкопляскания този мой благодарствен поклон!

Излиза.

ДВАНАЙСЕТА НОЩ^[1]

[0] Оригина̀лното название на комедията — „Twelfth Night, or What You Will“ — „Двана̀йсе́та но̀щ, или Какво̀то щетѐ“ — е свързано с двана̀йсе́тата но̀щ след Коледа, която бележела края на зимните празници и се празнувала по Шекспирово време с буйно веселие. Презимето на сър Тоби е в оригинала Belch, което значи уригване; а това на сър Андрю — Aguecheek, означаващо трескава, т.е. бледа буза.

↑

ДЕЙСТВАЩИ ЛИЦА

ОРСИНО — княз на Илирия

СЕБАСТИАН — брат на Виола

АНТОНИО — морски капитан, приятел на Себастиан

КАПИТАНЪТ — приятел на Виола

ВАЛЕНТИН, ТУРИО — благородници от двора на княза

СЪР ТОБИ ХЛЪЦ — вуйчо на Оливия

СЪР АНДРЮ ЧИКЧИРИК

МАЛВОЛИО — домоуправител на Оливия

ФАБИАН — слуга на Оливия

ФЕСТЕ — шут на Оливия

ОЛИВИЯ

ВИОЛА

МАРИЯ — прислужница на Оливия

Придворни, свещеник, моряци, свирачи и придружаващи

Място на действието: столицата на Илирия и морски бряг, недалеч от нея.

ПЪРВО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

В двореца на княза.

Влизат Князът, Турио, Придворни и Свирачи.

КНЯЗЪТ

Щом с музика се храни любовта,
свирете, натъпчете ме без мяра,
додето от преяждане със звуци
гладът ѝ заболее и умре!...
Как беше? Повторете тук мотива!
Заглъхна той в слуха ми като полъх,
откраднал от лехата с теменужки
дъха им и донесъл го до мен...
Достатъчно! Не ми е сладък вече!
Любов, ти тъй си жадна, че макар
като море огромна, като него
поглъщаш всичко в себе си; и всичко —
най-трайното и скъпото дори —
потъне ли във тебе, мигновено
загубва откъм стойност и цена.
О, тъй си ти с фантазии богата,
че висша си фантазия самата!

ТУРИО

Ще ходим ли на лов, мой княже?

КНЯЗЪТ

Лов?

А на какво?

ТУРИО

На едър дивеч, княже.

КНЯЗЪТ

Какъв по-едър, Турио, от мен?
Когато взорът ми за първи път
видя Оливия, като че ли
тя въздуха пречисти от зараза,
и както Актеон^[1], съзрял Диана,
в елен се аз превърнах и до днеска
от своите желания съм гонен,
тъй както той — от кучетата свои!

Влиза Валентин.

Най-сетне! И какво ти каза тя?

ВАЛЕНТИН

Простете, но графинята изобщо
не ме прие, мой княже, и изпрати
прислужницата да ми съобщи,
че небосводът щял да я съгледа
в откритото лице едва когато
преминело под него седмо лято,
защото дотогаз под черно було
тя щяла да се крие и да ръси
с горчиви сълзи стаите в дома си
веднъж на ден, редовно; всичко туй,
за да опази по-задълго свежа
скръбта си по покойния си брат.

КНЯЗЪТ

О, щом е с тъй чувствително сърце,
че сестрин дълг изплаща толкоз дълго,
кой знае как дълбоко ще обича,
стрелата златна на Амур^[2], когато
изтреби в нея всички други чувства
и върху трите трона на духа ѝ —
сърце, чер дроб и мозък^[3] — възцари се

единствен властник, за да я въздигне
до истинско човешко съвършенство!
Но да отидем, Турио, в гората —
най-сладък е любовният ни блян
сред цветен дъх, под навес от бръшлян!

Излизат.

ВТОРА СЦЕНА

На морския бряг.

Влизат Виола, Капитанът и Моряци.

ВИОЛА

Приятели, коя е таз страна?

КАПИТАНЪТ

Илирия^[4], госпожице.

ВИОЛА

Ах, боже!

Защо ми е Илирия, когато
в Елизия^[5] е скъпият ми брат!

Или случайно може да е жив?
Как мислите? Кажете ми, моряци!

КАПИТАНЪТ

На случай се дължи, че вий сте жива!

ВИОЛА

О, бедният ми брат! Но може би
подобен случай е спасил и него?

КАПИТАНЪТ

Възможно е, мадам. За да ви дам

надежда, ще ви кажа, че видях го,
когато корабът ни се разпука
и вий, и тези неколцина тука
се хванахте за лодката ни, как
той — тласнат от надвисналата гибел —
съобразително със хватка бърза
завърза се за плаващ къс от мачта
и както Арион^[6] върху делфина
по бурните талази се понесе,
додето го загубих.

ВИОЛА

Ето злато
за златните ти думи! Моят случай
ми дава вяра, че и той спасен е,
а твойта реч я доукрепва в мене.
Илирия. Познаваш ли тоз край?

КАПИТАНЪТ

И още как, госпожице! Роден съм
и раснал в таз страна на час оттука.

ВИОЛА

А кой я управлява?

КАПИТАНЪТ

Славен княз
по титла и по кръв.

ВИОЛА

А как се казва?

КАПИТАНЪТ

Орсино.

ВИОЛА

Княз Орсино? От баща си

съм чувала туй име. Той тогава
не беше женен.

КАПИТАНЪТ

И сега не е.

Или е женен може би отскоро,
защото преди месец аз напуснах
страната, а мълвеше се тогава
(вий знаете как дребният народ
одумва големците си), че князът
бил влюбен във красивата и умна
Оливия.

ВИОЛА

Коя е тя?

КАПИТАНЪТ

Девојка

със рядък нрав и дъщеря на граф.
Преди дванайсет месеца бащата
издъхна, завещавайки на брат ѝ
да я закриля; но и братът също
умря наскоро и от скръб по него
девојката, тъй казваха, била
решила да страни за дълго време
от хората.

ВИОЛА

Да можех да ѝ служа,
далеч от хорските очи, додето
съзрее сладък случай да разкрия
коя съм всъщност!

КАПИТАНЪТ

Май ще бъде трудно
графинята решително отблъсква
когото и да е, дори и княза!

ВИОЛА

Добри обноски имаш, капитане,
и аз — макар да помня колко често
природата във прелестна обвивка
укрива гнилост — искам да повярвам,
че на вида ти честен отговаря
и честна мисъл. Моля те (и щедро
ще ти платя, изпълниш ли молбата),
не ме издавай и ми помогни
да се преоблека по начин, който
подхожда на строежа ми. Аз мисля
да искам служба в княжеския двор.
Като евнух-певец^[7] ще ме представиш —
аз знам да пея и добре умея
със музика сърцата да отключвам
в различни ключове; така че, вярвай,
не ще отиде твоят труд напразно.
За другото ще видим по-натам.
Най-важното е ти да бъдеш ням!

КАПИТАНЪТ

Евнух и ням? Ще бъде цял харем!...
Добре! Бъдете сигурна съвсем:
каквото зная, тука ще остане!

ВИОЛА

Благодаря! Води ме, капитане!

Излизат.

[1] Актеон (митол.) — млад гръцки ловец, който съгледал в гората къпещата се богиня на плодородието и лова Артемида (Диана). Разгневената богиня го превърнала в елен и той бил разкъсан от собствените си кучета. ↑

[2] Купидон (Амур) (митол.) — римски бог на любовта, изобразяван обикновено като крилато момченце — често сляпо,

въоръжено с лък и стрели: златни — за щастливата любов, и оловни — за нещастната. ↑

[3] „...сърце, чер дроб и мозък...“ — органи, смятани по Шекспирово време за вместилище — съответно на чувствата, любовната страст и разсъдъка. ↑

[4] Илирия — с това название била означавана тази област на Балканския полуостров, която се намира непосредствено на изток от Адриатическо море, т.е. днешна Далмация и Албания. Тук това име е дадено на въображаема държава. ↑

[5] Елизий (*митол.*) — или Елисейски полета — с това название древните гърци са означавали полята на блажените, в които след смъртта си са попадали праведниците. Този рай на древните се намирал „на брега на Океана, в най-западната част на земния кръг“. ↑

[6] Арион — гръцки поет и музикант (VII в. пр.н.е.), за когото легендата разказва, че при едно негово пътуване по море моряците се сговорили да го убият, за да го ограбят, но той измолил от тях да изпее една последна песен, която била тъй сладка, че когато след нея певецът се хвърлил в морето, един делфин, очарован от изкуството му, го изнесъл на гърба си до брега. ↑

[7] Евнух-певец — скопците били ценени в миналото като певци-изпълнители на дискантови партии. ↑

ТРЕТА СЦЕНА

В дома на Оливия.

Влизат сър Тоби и Мария.

СЪР ТОБИ

И за какъв дявол племенницата ми взима тъй присърце смъртта на брат си! Бога ми, скръбта е враг на живота!

МАРИЯ

Все пак, сър Тоби, би трябвало да се приберете вкъщи пораничко. Господарката ми е против тези ваши връщания по никое време.

СЪР ТОБИ

И от туй започва да ми се повръща по всякое!

МАРИЯ

Все пак трябва да се постегнете малко.

СЪР ТОБИ

Аз? Аз ще се разтегна даже още повече! Какво му е на облеклото ми? В такива дрехи се кърка чудесно! И ботушите ми също са отлични за тази работа. А ако не са, да се обесят на собствените си връзки!

МАРИЯ

Да, но чух вчера господарката да казва, че това наливане всеки ден ще ви разсипе. Тя спомена и за смахнатия рицар, когото сте й домъкнали да я ухажва.

СЪР ТОБИ

Кой? Сър Андрю Чикчирик?

МАРИЯ

Точно той!

СЪР ТОБИ

Че той е най-високият мъж в цяла Илирия!

МАРИЯ

И какво от това?

СЪР ТОБИ

Какво от това ли? Това, че има три хиляди дуката^[8] на година!

МАРИЯ

И ще ги има само до края на годината. Този вас сър Андрю е един глупак и прахосник!

СЪР ТОБИ

Не те е срам да говориш така! Той свири на виолончело, има високо чело, говори три или четири езика наизуст, без да е отворил книга, и изобщо е щедро одарен от природата.

МАРИЯ

По-скоро щедро ударен от нея. Защото освен дето е глупак, но е и страшен кавгаджия. И добре че има и дара на пъзливостта, да го обуздава, инак досега да са го одарили с един добър гроб!

СЪР ТОБИ

Кълна се в юмрука си, тези неща ги дрънкат разни мерзавци и клеветници! Казвай, кой ги разправя?

МАРИЯ

Същите, които освен това казват, че двамата сте пиели всяка нощ.

СЪР ТОБИ

Само че винаги за здравето на моята племенница. Да, аз ще пия за нейно здраве, докато има дупка в гърлото ми и вино в Илирия! Подлец и дръвник е она, който не ще да се натряска в чест на моята мила Оливия дотам, че мозъкът му да се завърти около петите като пумпал, от тия, дето стоят на общинските площади, за да се забавляват селяците с тях! Тихо, девойче! Пристига сър Андрю!

Влиза сър Андрю.

СЪР АНДРЮ

Сър Тоби Хлъц! Здравейте, сър Тоби Хлъц!

СЪР ТОБИ

Мили ми сър Андрю Чикчирик!

СЪР АНДРЮ

Дал ви Бог добро, сладка вироглавке!

МАРИЯ

И на вас, господине!

СЪР ТОБИ

Запознай се, сър Андрю!

СЪР АНДРЮ

А коя е госпожицата?

СЪР ТОБИ

Камериерка на племенницата ми. Запознай се с нашата Мери. Смело!

СЪР АНДРЮ

Мила госпожице Смелоу, много ми е приятно.

МАРИЯ

Името ми е Мери, господине.

СЪР АНДРЮ

Разбрах. Мери Смелоу. Много ми е приятно.

СЪР ТОБИ

Нищо не си разбрал. Не „Смелоу“, а просто „смело“. Искан да кажа: смело, сър Андрю! Не се бой! Запознай се, ухажвай я, нападай я!

СЪР АНДРЮ

А, не, честна дума, не смея в този дом.

МАРИЯ

Прощавайте, господа!

СЪР ТОБИ

Ако я изтървеш така, сър Андрю, да не извадиш нож от ножница!

СЪР АНДРЮ

Ако ви изтърва, госпожице, да не извадя нож от ножница! Какво си мислите, че държите в ръцете си глупаци?

МАРИЯ

Никой не ви е уловил, господине.

СЪР АНДРЮ

Честна дума, мисля, че тук сте права — ето ръката ми!

МАРИЯ

Мисълта е свободна птица. Заведете ръката си в избата да си пийне!

СЪРАНДРЮ

Какво означава вашата метафора, гълъбче? Защо трябва да пие?

МАРИЯ

За да се сгрее, господине. Много е хладна.

СЪР АНДРЮ

Каква е тази шега, госпожице?

МАРИЯ

И тя е хладна, господине.

СЪРАНДРЮ

И много ли имате от тях?

МАРИЯ

Пълна шепа!... Но сега, като ви пускам ръката, се разпиляха!... Всичко най-добро, господа!

Излиза.

СЪР ТОБИ

Ай, ай, рицарю! Сега ти трябва чаша канарско^[9]! Мисля, че не съм те виждал нито веднъж така проснат на земята.

СЪР АНДРЮ

Разбира се, освен когато канарското ме е просвало. Но струва ми се понякога, че не съм много по-духовит от който и да е било християнин или даже обикновен човек. Много телешко ям и това, изглежда, ми притъпява остроумието.

СЪР ТОБИ

Без друго, от телешкото е.

СЪР АНДРЮ

Ако бях сигурен, щях дори да се откажа от него. Утре си заминавам, сър Тоби.

СЪР ТОБИ

Pourquoi, мой рицарю?

СЪР АНДРЮ

Какво значи, „pourquoi“? Да замина или не? Съжалявам, че не използвах времето си за учене на езици, вместо да го хабя по фехтовки, танци и борби на мечки с кучета^[10]! Ах, защо не се отдадох на изкуствата!

СЪР ТОБИ

Да, тогава косата ти щеше да е по-хубава!

СЪРАНДРЮ

Защо?

СЪР ТОБИ

Защото не се къдри естествено, затова.

СЪР АНДРЮ

Все пак и така ми стои, как мислите?

СЪР ТОБИ

Стои ти, разбира се. Като лен на хурка. Надявам се, че скоро ще се намери една хазайка, да те стисне между краката си и да почне да те преде.

СЪР АНДРЮ

Нищо няма да стане. Утре си тръгвам. Вашата племенница не се показва никаква, а и да се покаже, обзалагам се, че няма и да ме погледне — сам князът се върти около нея!

СЪР ТОБИ

Тя не ще да знае за него! Чувал съм я да се кълне, че не иска мъж, по-висш от нея по знание, ум или богатство. Слушай мене, има надежда, приятелю!

СЪР АНДРЮ

Добре тогава. Ще остана още месец. Аз съм такъв човек: имам най-чудатия нрав на този свят! Понякога дай ми само балове и маскаради!

СЪР ТОБИ

Не думай! Как не съм знаел, че си по тази част!

СЪР АНДРЮ

Хе! Аз танцувам не по-лошо от който и да било в Илирия... като не се смятат по-високопоставените от мен!

СЪР ТОБИ

А галярда^[11] танцуваш ли?

СЪР АНДРЮ

Разбира се! И вижте, козия подскок колко леко го правя.

СЪР ТОБИ

Ако подскачаш още месец тук, ще олекнеш още повече!

СЪР АНДРЮ

Да! И знам ето тази задна стъпка. Никой в Илирия не я умее!

СЪР ТОБИ

Ама какво правим ние наистина? Къде гледаме, пита се! Защо държим скрити тези чудеса? И докога ще затваряме вратите пред талантите? Защо например танцьор като теб да не отива на черква, танцувайки галярда, и да не се връща, танцувайки куранта? На твое място бих се разхождал, играейки жига, и дори щях да пускам вода в петостъпен такт! Така де! Бива ли на този свят да крием изящните си заложиби? Като гледам твоите стройни нозе, казвам си: крака, създадени за музика!

СЪРАНДРЮ

Нали?

СЪР ТОБИ

Да. Такива пищялки не съм виждал никъде!

СЪРАНДРЮ

Особено като обуя огненочервени чорапи! Какво ще кажете, да изтанцуваме нещо?

СЪР ТОБИ

Ами какво друго ще правим! Чудо крака! Роден си в зодията на Телеца^[12]!

СЪР АНДРЮ

Че Телецът не значеше ли гръд и сърце?

СЪР ТОБИ

Не, драги — бедра и прасци! И после ти си Телец, по всичко личи! Хайде още един подскок! Ха така! По-високо! Ха-ха! Отлично! Телец си ми и още какъв!

Излизат.

[8] Дукат — венецианска златна монета от XIII в., разпространила се по-късно из цяла Европа. ↑

[9] „...чаша канарско...“ — силното вино от Канарските острови се ценяло високо в Англия от Елизабетино време. ↑

[10] „...борби на мечки с кучета...“ — по Шекспирово време насъскването на кучета срещу завързана мечка било много популярно развлечение. Недалеч от театър „Глобус“, в който се играели Шекспировите пиеси, се намирала арената, на която показвали прочутата мечка Секерсън. ↑

[11] Галярда, жига, куранта — танц, популярен по Шекспирово време. ↑

[12] „...зодията на Телеца...“ — според астрологическите представи на епохата звездите оказвали влияние върху отделните части на човешкото тяло. ↑

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

В двореца на княза.

Влизат Валентин и Виола, в мъжско облекло.

ВАЛЕНТИН

Ако Князът продължи да бъде все тъй разположен към вас, Цезарио, много ще напреднете. Той ви знае от три дни, а вие сте вече свой човек в двора!

ВИОЛА

Навярно се боите от някой мой пропуск или от някое хрумване на Княза, щом не сте сигурен в трайността на разположението му. Нима е непостоянен в милостта си?

ВАЛЕНТИН

О, не, вярвайте ми!

ВИОЛА

Благодаря ви. Ето, Князът иде.

Влизат Князът, Турио и Свита.

КНЯЗЪТ

Цезарио да се е мяркал тук?

ВИОЛА

Той чака само заповеди, княже.

КНЯЗЪТ

Вий стойте там! Цезарио, за мен ти знаеш всичко. Своята душа пред тебе като таен ръкопис

разгърнал съм. Върви при нея бързо,
не се оставяй да те върнат с отказ,
упорствай, стой на входа, заяви им,
че корени ще пуснеш, но ще бъдеш
приет от нея!

ВИОЛА

Благородни княже,
ако графинята е тъй вгълбена
в жалейката си, както казват, няма
да ме приеме никога.

КНЯЗЪТ

А ти
вилней, бушувай, дръж се най-нахално,
но тук те искам, с отговор от нея!

ВИОЛА

Добре, да предположим, че успея.
Какво да кажа?

КНЯЗЪТ

Опиши й ярко
как пламенна е моята любов
и удиви я с разказа вълнуващ
за верността ми! Нека да почувства
как адски страдам! Мисия такава,
аз мисля, по-добре ще подобава
на юноша чаровен като теб,
отколкото на пратеник тържествен.

ВИОЛА

Не зная, княже.

КНЯЗЪТ

Знай го, знай го, момко,
защото клевета ще бъде просто,

ако ти каже някой, че си мъж!
Дианините устица едва ли
по-сочни са от твоите; чист и звънък
гласът ти е като гласче девиче!
Като че ли за роля на момиче
създаден си! Звездите ти вещаят
успех във начинанието. Тръгвай!
И нека придружат го двама-трима!...
Не, всички! Предпочитам да съм сам.
Върви, успей и волно и охолно
ще заживееш заедно със своя
щастливец-княз!

ВИОЛА

Отивам, господарю.
Ще сторя всичко да я убедя.

Настрани.

Но как да му докарам друга тук,
като сама го искам за съпруг!

Излизат.

ПЕТА СЦЕНА

В дома на Оливия.

Влизат Мария и Шутът.

МАРИЯ

Не, ако не ми кажеш къде си бил, няма да си отворя в твоя защита устата, колкото сламка да мине! Господарката ми ще те обеси, задето те нямаше толкова време!

ШУТЪТ

И сега не ме е страх, а после пък никак!

МАРИЯ

Защо?

ШУТЪТ

Защото бесен от въж се не бои.

МАРИЯ

Казва се „мокър от дъжд“, глупако!

ШУТЪТ

Е, нека господ даде ум на умните, а ние, глупците, ще разчитаме на дарбите си.

МАРИЯ

И с дарба ще те обесят за дългото ти отсъствие. Или ще те изпъдят. Което предпочиташ.

ШУТЪТ

Труден избор. Ако ме обесят на добра примка, не могат да ме оженят за лоша жена. Но и изпъждането не е страшно през лятото.

МАРИЯ

Значи нищо не те свързва с този дом?

ШУТЪТ

Свързва ме, но всяка служба има свое начало и конец.

МАРИЯ

Добре, само внимавай, защото този конец ако се скъса, може да ти се смъкнат гащите.

ШУТЪТ

Добре ме нареди, честна дума! Карай в същия дух! Ако успееш да отучиш и сър Тоби от виното, ще те призная за най-хитрата Евина щерка в цяла Илирия!

МАРИЯ

Дръж си езика, мошенико! За това ни дума! Господарката иде. Гледай да си измъдриш по-умна лъжа за извинение.

ШУТЪТ

О, мъдрост, учи ме на шутовски лудории! Тези умници, които си мислят, че те притежават, така често се оказват палячовци, че палячовците като мен, които си знаят колко им липсваш, могат да минат за философи. Как казваше Квинапалус^[13]? „По-добре мъдър луд, отколкото луд мъдрец.“

Влизат Оливия, Малволио^[14] и свита.

Да ви благослови бог, господарко!

ОЛИВИЯ

Изгонете тази въплотена глупост!

ШУТЪТ

Не чувате ли, господа? Изгонете господарката!

ОЛИВИЯ

Млък! Ти си един празен шут. Не искам да те виждам! При това ставаш все по-разпуснат!

ШУТЪТ

Два гряха, господарко, които доброто вино и добрият съвет лесно лекуват. Дайте на празния шут да си пийне и няма вече да е празен! Посъветвайте разпуснатия да се постегне и ако се поправи, няма да е вече разпуснат; а ако не се поправи, извикайте кърпача да го закърпи! Защото всяко изправяне е всъщност кърпеж: добродетелта, която е посъгрешила, има кърпка от порок; а порокът, който се е изправил — само лепка от добродетел. Ако този силогизъм ви върши работа — добре! Ако не — здраве! Рогата са нещастие, а красотата — цвете за мирисане... Господарката заповяда да изгоните вплотената глупост. Хайде, повтарям, изгонете господарката!

ОЛИВИЯ

Ти знаеш, господинчо, че ги помолих да изгонят теб!

ШУТЪТ

Недоразумение от най-висша степен! Господарко, „cucullus non facit monachum“, тоест качулката монах не прави и още по тоест — шутовската ми гугла не означава, че и мозъкът ми е пълен със звънчета. Разрешете да ви докажа, че глупостта е вплотена във вас!

ОЛИВИЯ

И се надяваш да успееш?

ШУТЪТ

Като нищо, мадам.

ОЛИВИЯ

Добре, опитай!

ШУТЪТ

Само че първо ще трябва да изтърпите един урок по вероучение на въпроси и отговори. Добродетелна сестро, готова ли сте

да отговаряте?

ОЛИВИЯ

Готова, по липса на по-добри развлечения.

ШУТЪТ

Неповторима графиньо, защо сте в траур?

ОЛИВИЯ

Неповторими глупако, защото жаля покойния си брат.

ШУТЪТ

Сигурно душата му е в ада, мадам!

ОЛИВИЯ

Сигурно е, че е в рая, глупако!

ШУТЪТ

Но, мадам, щом душата му е в рая, защо тогава го жалите?
Това е глупост и тя е вплотена във вас! Господа, изгонете господарката оттук!

ОЛИВИЯ

Как ви се струва, Малволио, този шут започва сякаш да се поправя?

МАЛВОЛИО

О, да, госпожо. И ще продължи така, докато го разтърси смъртният гърч. Старостта, която води към упадък разумните, събужда у лудите нови сили.

ШУТЪТ

Господ да ви прати, господине, скоропостижна старост, която да подсили лудостта ви! Сър Тоби, който от лов разбира, би се заклел, че аз не съм лисица, но и не би заложил спукана пара, че вие не сте див петел.

ОЛИВИЯ

Как ще отговорите на туй, Малволио?

МАЛВОЛИО

Изявявайки учудването си от факта, че ваша милост може да намира забава в един разговор с подобен безсолен нахалник. Завчера бях неволен свидетел на това как един обикновен площаден смешник, който нямаше ум за пет пари, го сравни със земята. Вижте го сега, той е сбръчкан като празен мехур. Когато не се смеете на шегите му и не го поощрявате, млъква като риба. Ако искате моето мнение, сериозните хора, които посрещат със смях всяка глупост на тези глумци, сами стават техни палячовци.

ОЛИВИЯ

О, Малволио! Вие страдате от болезнено самолюбие и не можете да преварите и най-безобидната шега. Когато човек е снизходителен, великодушен и чужд на всяка мнителност, той приема като сачмици за врабци тези закачки, които на вас се виждат топовни ядра. Шутът не засяга никого, макар и да си прави шега с всичко, както разумният не се шегува с нищо дори когато осъжда много неща.

ШУТЪТ

Господарко, дано Меркурий^[15] те надари със способност да послъгваш, защото говориш добро за шутовете!

Влиза отново Мария.

МАРИЯ

Един млад господин чака на входа, господарко, и настоява да го приемете.

ОЛИВИЯ

От княз Орсино навярно?

МАРИЯ

Не зная, мадам, но е красив и с добра свита.

ОЛИВИЯ

А кой от моите хора го занимава?

МАРИЯ

Вуйчо ви, графиньо, сър Тоби!

ОЛИВИЯ

О, боже! Изведи го оттам! Той говори само глупости и ще ме изложи съвсем!

Мария излиза.

Идете вие, Малволио! Ако пак е изпратен от княза, аз съм болна или излязла — изобщо отпратете го!

Малволио излиза.

Сега разбра ли, приятелю, че шегите ти са се изтъркали и никого не разсмиват?

ШУТЪТ

Но ти ни защити така, господарко, сякаш първородният ти син, който още не се е родил, се готви за нашата професия. Дано му натъпче бог главата с ум и разум, защото знам вече един от вашия род — ето го, пристига! — който има много дантелени мозъчни ципи.

Влиза сър Тоби.

ОЛИВИЯ

Знаех си, пак е пийнал!... Кой е на входа, вуйчо?

СЪР ТОБИ

Някакъв човек.

ОЛИВИЯ

То се знае. Но какъв човек?

СЪР ТОБИ

Един чов... хлъц!... Да му се не видят и маринованите херинги!... Какво се смееш, глупчо! Ама пък как ми се спи!

ШУТЪТ

Ай, ай, сър Тоби!

ОЛИВИЯ

Вуйчо, вуйчо! Как можахте да се напиете до такава летаргия!

СЪР ТОБИ

Литургия? Каква литургия? Далеч от мен тези работи!... Има там някакъв човек на входа...

ОЛИВИЯ

Разбрахме. И кой е той?

СЪР ТОБИ

Който и да е! Ако ще да е и дяволът, пет пари не давам! Все ми е едно!

Излиза.

ОЛИВИЯ

Кажи сега, шуте, на какво прилича пияният?

ШУТЪТ

На удавник, на глупак и на луд: от първата глътка в повече — глупее, от втората — лудее, а от третата — се удавя!

ОЛИВИЯ

Извикай тогава пристава да освидетелства вуйчо ми — той е вече в трета степен — на дъното. Пази го да не направи нещо.

ШУТЪТ

Не, той е още във втората — само лудее. Отивам, господарко. Шут да пази луд — докъде стигна светът!

Излиза.

Влиза Малволио.

МАЛВОЛИО

Господарко, въпросният млад човек се кълне, че каквото и да ставало, щял да говори с вас. Заявих му, че сте болна, но той ми каза, че това му било известно и тъкмо затуй трябвало да ви говори. Съобщих му, че спите, но се оказа, че той и това знаел и във връзка с него бил дошъл да ви говори. Какво друго да му кажа, господарко? Той е укрепен срещу всеки отказ!

ОЛИВИЯ

Кажете му просто, че няма да говори с мене.

МАЛВОЛИО

И това му казах. Но той каза, че щял да стърчи пред входа ви като стълб пред съдийски дом^[16], че ако искаме, сме могли да го използваме като подпора за пейка, но че бил решил да ви говори.

ОЛИВИЯ

Какъв род човек е?

МАЛВОЛИО

От мъжки род, господарко.

ОЛИВИЯ

Но как изглежда отвън?

МАЛВОЛИО

Отвън изглежда нахален, а кой знай какъв ще стане, ако го пуснем вътре.

ОЛИВИЯ

Да, но на каква възраст е?

МАЛВОЛИО

Недостатъчно възрастен за мъж, господарко, и недостатъчно млад за момче: неузряла шушулка или зелена ябълка. Нещо, тъй да се каже, като морето между прилив и отлив. С прилична външност е и притежава хаплив език, макар че има още мляко по устните, ако бих могъл да се изразя така.

ОЛИВИЯ

Поканете го да влезе. И повикайте камериерката ми!

МАЛВОЛИО

Госпожице, господарката ви вика!

Излиза.

Влиза отново Мария.

ОЛИВИЯ

Подай воала ми. Лицето скрий ми!
Ще трябва — няма как — да се изслуша
поредното послание на княза.

Влиза Виола със Свитата си.

ВИОЛА

Простете, коя тук е уважаемата господарка на този дом?

ОЛИВИЯ

Обръщайте се към мене! Аз ще ви отговарям зарад нея.
Какво желаете?

ВИОЛА

О, лъчезарна, изящна и несравнима хубавице... Красавици, моля ви, кажете ми: нали говоря именно с господарката на този дом; защото не съм се срещал досега с нея, а не бих желал да хабя на вятъра красноречието на своето приветствие, което не само е изящно съчинено, но и ми струваше много усилия, докато го науча наизуст. Моля ви да не се шегувате с мене, защото съм извънредно чувствителен дори и към най-леката неучтивост.

ОЛИВИЯ

Откъде идете, господине?

ВИОЛА

Трябва да се придържам към текста, който съм заучил, а този въпрос не е предвиден в ролята ми. Благородна красавице, потвърдете, че вие именно сте господарката на дома, за да пристъпя към речта си.

ОЛИВИЯ

Да не би да сте актьор?

ВИОЛА

Не, проникателна красавице! Макар да се кълна в острия зъб на завистта, че играя нещо, което не съм. Питам, вие ли сте господарката на дома?

ОЛИВИЯ

Аз съм, ако не ограбвам друга.

ВИОЛА

Ако сте вие, то ограбвате себе си, защото туй, което ви е дадено, за да го отдадете, не ви е дадено, за да си го пазите... Но това е вън от задачата ми. Вие сте, значи, господарката и аз мога да мина към възхвалата на вашата хубост, подир което ще навляза в сърцевината на мисията си.

ОЛИВИЯ

Навлизайте направо! Освобождавам ви от възхвалата.

ВИОЛА

Но аз си дадох толкоз труд да я зауча и после тя е много поетична.

ОЛИВИЯ

Толкоз по-голяма е вероятността да е лъжлива. Запазете я за себе си! Чух, че на входа сте се държали нахално и ви приех повече от любопитство да ви видя, отколкото от желание да ви слушам. Ако сте луд, вървете си; ако сте с ума си, бъдете кратък! Днес нямам настроение за празни приказки!

МАРИЯ

Ще вдигнете ли платната, господине? Курс — към вратата!

ВИОЛА

Не, мили юнга, мисля, че за известно време ще легна на дрейф тук. Моля ви, прекрасна графиньо, укротете тази своя разгневена гигантка^[17]!

ОЛИВИЯ

Казвайте, какво искате?

ВИОЛА

Аз нося послание...

ОЛИВИЯ

И то трябва да е ужасно, щом предговорът му е така страшен. Казвайте, да го чуем!

ВИОЛА

То е предназначено само за вашите уши. Не заплашвам с война, нито искам данък. Нося маслинова клонка и думите ми дишат мир и разум.

ОЛИВИЯ

Но сте започнали с грубости. Кой сте и какво желаете?

ВИОЛА

На грубост се научих от приема, който ми бе оказан. А кой съм и какво желая, е тайна, по-строга от тази на девствеността. За вас ще бъде тя свещено откровение, но би я осквернил слухът на друг.

ОЛИВИЯ

Оставете ни сами! Да чуем това откровение.

Мария и Свитата излизат.

Е, господине, започвайте проповедта си!

ВИОЛА

Милосърдна дево...

ОЛИВИЯ

Смирено учение, което би могло да се излага надълго. Къде се пази свещеният му текст?

ВИОЛА

В гръдта на Орсино.

ОЛИВИЯ

В гръдта му? А в коя страница на гръдта му?

ВИОЛА

Щом трябва да спазваме стила, в страница първа на сърцето му.

ОЛИВИЯ

О, чела съм я! Чиста ерес! Нещо друго да искате да кажете?

ВИОЛА

Само едно, госпожо: позволете ми да видя за миг лицето ви!

ОЛИВИЯ

Може би имате някаква, тъй да се каже, лична поръчка до моето лице? Вие се отклонихте от текста си. Но нищо, все пак ще вдигнем завеската и ще ви покажем портрета, който ви интересува. Ето, господине, тъй изглеждаме сега. Как ви се вижда изпълнението?

Открива лицето си.

ВИОЛА

Прекрасно, ако е работа само на божията четка.

ОЛИВИЯ

Бъдете спокоен, боите са естествени — трайни и издържат на дъжд и вятър.

ВИОЛА

О, прелестно лице, върху което природата е смесила тъй нежно червеното и бялото! Графиньо, ще бъдете нечувано жестока, ако запазите такова чудо за гроба и оставите света без копие от него!

ОЛИВИЯ

Бъдете спокоен, господине, не съм тъй коравосърдечна. Ще направя точен опис на всичките си прелести. Те ще бъдат означени с числа и всяка моя частица ще бъде упомената в завещанието ми. Например, първо: устни — две, доста червени; второ: очи — две, сиви, с ресници към тях; трето: шия — една; брадичка — една; и така нататък. Вие навярно сте пратен да ме оцените?

ВИОЛА

Разбирам, вий сте твърде горделива, но дявол да сте, пак сте тъй красива!

Тоз, който ме изпраща, ви обича
тъй силно, че дори да бяхте първа
сред първите красавици, все пак
би трябвало да го възнаградите!

ОЛИВИЯ

А как по-точно ме обича той?

ВИОЛА

С поройни сълзи, огнени въздишки
и стонове, раздиращи небето!

ОЛИВИЯ

Но той е известен, че аз не мога
да го обичам. Чувала съм, бил
високодобродетелен и зная,
че е богат и млад, и благороден,
в делата смел, а в мислите свободен,
с прекрасно име, учен и с изящно
телосложение. Но аз не мога
да го обичам. И отдавна той
би трябвало да разбере това.

ВИОЛА

Ако ви любех с неговия плам,
със неговата страст и мъка, знам,
че също бих отхвърлил този отказ.
За мене той би бил неприемлив
и непонятен!

ОЛИВИЯ

Е, добре. И после?

ВИОЛА

И после сплел бих върбова колиба
пред вашата врата и непрестанно
със страстен глас ви бих зовал оттам,

бих писал песни за злочеста обич
и с тях среднощ не бих ви дал да спите
бих викал името ви към скалите
отекващи, така че този вечен
бъбривец — въздухът, да ви повтаря:
„Оливия!“ ... Не, мир не бих ви дал
за миг между земята и небето
дордето над сърцето мое клето
не се смилите!

ОЛИВИЯ

Бихте може би
добили нещо. От какъв сте род?

ВИОЛА

От по-висок, отколкото подсказва
чинът ми. Благородник съм по кръв.

ОЛИВИЯ

Вървете, благороднико, при княза
и съобщете му, че аз не мога
да го обичам. Нека спре със своите
посланици, освен ако вий сам
наминете, за да ми съобщите
как той приел е отказа ми. Сбогом.
Вземете за услугата!

ВИОЛА

Графиньо,
задръжте си кесията. Не аз,
а моят господар отплата дири.
Дано Амур даде сърце от кремък
на тоз, в когото влюбите се, тъй че
и вие утре, както князът днеска,
да блъскате в заключена врата!
Прощавайте, жестока красота!

Излиза.

ОЛИВИЯ

„От по-висок, отколкото подсказва
чинът ми. Благородник съм по кръв.“
О, вярвам ти! По всичко си такъв!
Език, лице, постъпки, стойка, ум
ти дават петократен герб! Но стой!
Сърце, по-бавно! О, да би бил той
на мястото на своя господар!
Тъй бързо хващала тази болест! Чувствам
как образът на младия посланик
прониква с тихи стъпки крадешком
на зора ми в разтворения дом!
Боя се, но не мога да се спра!
Малволио!

Влиза Малволио.

МАЛВОЛИО

На вашите услуги
съм, господарко!

ОЛИВИЯ

Бързо настигнете
нахалстващия пратеник на княза!
Вземете този пръстен! Той насила
ми го остави. Вий му го върнете!
Да храня господаря му не бива
с надежди празни. Аз не съм за него.
Ако младежът дойде утре тука,
ще разбере причините. И бързо!

МАЛВОЛИО

След миг ще го настигна, господарко

Излиза.

ОЛИВИЯ

Замаях се! Дано, мой хладен разум,
не те измами външната съблазън!
Съдба, човек е слаб, за да решава.
Каквото кажеш ти, това да става!

Излиза.

[13] Квинапалус — измислено име. ↑

[14] Малволио — името на домоуправителя произлиза от италианското *malà voglia* — злонамереност. ↑

[15] Меркурий (*митол.*) — римски бог на търговците и крадците (Хермес у гърците). ↑

[16] „...като стълб пред съдийски дом...“ — пред входа на помещението, в което заседавал окръжният съдия по Шекспирово време, обикновено имало забити два стълба с пейка между тях, на която седали просителите или задържаните. ↑

[17] „...гигантка...“ — намек за дребния ръст на Мария. ↑

ВТОРО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

На морския бряг.

Влизат Антонио и Себастиан.

АНТОНИО

Защо не останете още при мен? Или нека поне ви придружа!

СЕБАСТИАН

Не, Антонио, благодаря ти. Над мене светят мрачни звезди и пагубността на моята съдба може да повлияе и на твоята. Моля те, остави ме да нося сам бедите си — ще бъде лоша отплата за твоята привързаност, ако стоваря някоя от тях върху теб.

АНТОНИО

Кажете ми поне къде отивате!

СЕБАСТИАН

И това не мога, защото тръгвам без определена цел. Но забелязвам в тебе чудесната черта на скромността, която те възпира да изтръгнеш от мен онова, което бих искал да запазя за себе си. И тъкмо затова се чувствам задължен от възпитанието да ти се открия. Знай, Антонио, че макар да се наричах досега Родриго, истинското ми име е Себастиан. Аз съм син на оня Себастиан от Митилин^[18], за когото ми каза, че си чувал. Той остави две деца — мене и сестра ми, — родени в един и същи час. О, защо не пожела небето да ни даде и едновременна смърт! Но ти измени всичко, като ме измъкна от пенестите вълни цял час след като те бяха погълнали сестра ми.

АНТОНИО

О, горката!

СЕБАСТИАН

Една девойка, за която — макар да си приличаме много с нея — мнозина казваха, че е красива. Аз, разбира се, не можех да вярвам изцяло на възторзите от нейната външност, но колкото до душата ѝ, смея да заявя, че и завистта дори беше принудена да я признае за прекрасна. Морето я погълна, но напразно очите ми се опитват да удавят в солените си води спомена за нея!

АНТОНИО

О, колко сте нещастен! Простете ми, моля ви, за скромния прием.

СЕБАСТИАН

Не, ти ми прости за грижите, които ти създадох!

АНТОНИО

Ако не искате да убиете един, който ви обича, позволете ми да бъда ваш слуга!

СЕБАСТИАН

Ако ти не искаш да убиеш един, когото си спасил, не настоявай! Гръдта ми прелива от нежност, а аз тъй приличам по нрав на майка си, че още миг и очите ще ме издадат. Отивам в двореца на княз Орсино. Сбогом!

Излиза.

АНТОНИО

Да те закрилят всички божества!
Аз имам неприятели в двореца.
Ако не бяха те, не бих оставил
да ме очакваш дълго... Не, отивам!
За този момък, толкоз мил и драг,
бих срещнал най-жестокия си враг!

Излиза.

[18] Митилин — главен град на остров Лесбос. ↑

ВТОРА СЦЕНА

Улица в столицата.

Влизат Виола и Малволио.

МАЛВОЛИО

Не бяхте ли вие току-що при графиня Оливия?

ВИОЛА

Току-що, господине — с умерен ход успях да дойда само дотук.

МАЛВОЛИО

Графинята ви възвръща този пръстен, господине. Бихте ми спестили труда, ако си го бяхте взели обратно сам. Графинята ви моли да внушите на господаря си безнадеждната увереност, че тя не го желае. И още: тя каза да не сте дръзнали да идвате вече при нея освен за да ѝ съобщите как князът е приел отблъсъка ѝ. Вземете!

ВИОЛА

Но тя го взе от моята ръка —
обратно аз не ща да го приема!

МАЛВОЛИО

Нищо подобно, господине! Вие нахално сте ѝ го хвърлили и тя нареди той да ви бъде върнат по същия начин. Ако мислите, че си струва да се наведете за него — ей го пред очите ви; ако не — нека бъде на този, който го намери!

Излиза.

ВИОЛА

Не съм ѝ дала пръстен! Не разбирам

какво туй значи! Ах, дано не я е
омаял моят образ! Май е тъй!
Тя гледаше ме с ей таквиз очи
и просто й се сплиташе езикът!
Изглежда, се е влюбила във мен
и хитростта на пламналата страст
ме кани с грубостта на тоз приятел.
Не щяла пръстена на моя княз —
но моят княз не й е пращал пръстен!
За мен е той, разбирам. И ако
това е тъй — а то е тъй — горката,
за нея щеше да е по-добре
да бе се влюбила в безплътен сън!
О, външност, днес разбирам как със тебе
Лукавия подмамва нас, глупачки,
и как без труд двуличните красавци
успяват своя лик да отпечата
във восъка на женските сърца!
О, клети ний, създадени сме слаби,
но що да правим, като сме такива?
Не виждам изход! Моят господар
е влюбен в нея; аз — природно чудо —
увлечена съм в него; а пък тя
— измамена — е пламнала по мене!
И нямам как: доколкото съм мъж,
на Княза случаят е безнадежден;
доколкото — обратно — съм жена,
графинята напразно ще въздиша.
Ела и помогни ми, бъден ден —
тоз възел твърде стегнат е за мен!

Излиза.

ТРЕТА СЦЕНА

В дома на Оливия.

Влизат сър Тоби и сър Андрю.

СЪР ТОБИ

Ела, ела, сър Андрю! Щом човек е още на крак след полунощ, може да се каже, че е на крак рано. А да си на крак рано, е добро за здравето. „Diluculo sulgere“^[19], нали знаеш?

СЪР АНДРЮ

Бога ми, не знам, но знам, че щом си лягаш късно, значи, си лягаш късно.

СЪР ТОБИ

Невярно заключение, което ми е омразно като празна чаша! Щом човек си ляга след полунощ, значи си ляга рано. А да си лягаш рано, е също полезно за здравето. Или животът не е направен от четири елемента^[20]?

СЪР АНДРЮ

Така казват, но аз мисля, че е направен от ядене и пиене.

СЪР ТОБИ

Ти си бил велик учен, сър Андрю! Тогава да ядем и пием! Ей, Мариано, кана вино, казах!

Влиза Шутът.

ШУТЪТ

Здравейте, гълъбчета! През колко баира сте се подушили?

СЪР ТОБИ

През колкото си ни подушил и ти. Ела да изреем нещо в хор!

СЪР АНДРЮ

Вярно, този шут има чуден глас. Бих дал четиридесет шилинга да имам крак като неговия и такова сладкопойно гърло. Ти наистина беше отличен снощи, когато разправяше за страшния Пигрогромитус^[21] и за това, как Блудкаците пресекли екватора. Чудесно беше! Аз ти пратих шест пенса^[22] за твоята красавица. Получи ли ги?

ШУТЪТ

Да, господине! И използвах вашата щедрост за подполни цели с моята мила. Това е вярно, както е вярно, че на Малволио носят му е шик като дръжка на камшик, че моята мила е като камила и че мирмидонците^[23] са били хилави, макар да са били бойци Ахилови!

СЪР АНДРЮ

Отлично! Тази скороговорка беше даже по-добра от снощните. Сега една песен!

СЪР ТОБИ

Хайде, ето ти шест пенса. Изпей нещо!

СЪР АНДРЮ

И още толкоз от мен. Когато един рицар плаща...

ШУТЪТ

Каква да бъде: любовна или поучителна?

СЪР ТОБИ

Любовна, любовна!

СЪР АНДРЮ

По дявола поученията!

ШУТЪТ (*nee*)

„Де се бавиш, мое цвете?
Чуй как твоят мил зове те
с бликащ от сърцето зов:
стига скита и се мая,
всяко скитане накрая
свършва в ласки и любов!“

СЪР АНДРЮ

Чудесна! Това се казва песен!

СЪР ТОБИ

Хубаво! Карай нататък!

ШУТЪТ (*nee*)

„Че любов не се отлага,
тя веднъж ако избяга,
де ще иде, се не знай!
Не отвърщай: време има.
Днеска ме люби, любима.
Младостта не е без край!“

СЪР АНДРЮ

Меден глас, честна рицарска дума!

СЪР ТОБИ

И каква увличаща ария.

СЪР АНДРЮ

Да, ужасно заразителна!

СЪР ТОБИ

Истинска малария! Но хайде сега, ще изпеем ли нещо така,
че небето да се разтърси? Ще разгоним ли всички кукумявки от гората
или напротив? Ще ревнем ли една така, че и тъкачът да си запуши
ушите? Ще или не, питам!

СЪР АНДРЮ

Ще! Щом е за пеење, аз съм ял от коза крак!

СЪР ТОБИ

То си личи от гласа ти!

СЪР АНДРЮ

Точно така! Хайде да изпеем за негодника!

ШУТЪТ

Онази, „Спри, негоднико проклет!“? Може. Но помнете, че сам сте ме заставили да ви викам „негодник“, рицарю!

СЪР АНДРЮ

Хе, колко пъти съм заставял хората да ми викат така! Хайде, шуте, ти почни: „Спри, негоднико проклет!“

ШУТЪТ

Е, хем „почни“, хем „спри“!

СЪР АНДРЮ

Добре го каза, браво! Хайде сега!

Пят в канон.

Влиза Мария.

МАРИЯ

Какъв е този котешки концерт! Да не ми викат Мария, ако господарката не е вече заповядала на домоуправителя Малволио да ви изхвърли навън.

СЪР ТОБИ

Твоята господарка е една ярка, нейният Малволио е краставица в олио, а ние значи сме трима къркачи!

Пее.

„Ние сме трима веселяци“... Какво си представяш? Аз съм й роднина и понеже сме от същата кръв, не може да ме изпъди като такъв. Аз си живея тук и това е!

Пее.

„Живял човек във Вавилон,
тралала и тралалон!...“

ШУТЪТ

Шут да не съм, ако рицарят не е по-добър шут от мен!

СЪР АНДРЮ

Да, такива сме ние, като изпаднем в настроение. Той е малко по-изтънчен, но аз пък съм по-естествен!

СЪР ТОБИ (*пее*)

„О, дванайсти декември, о, радостен ден!“

МАРИЯ

Шт! Тихо, за Бога!

Влиза Малволио.

МАЛВОЛИО

Господа, вие луди ли сте или какво? Нима не притежавате нито разсъдък, нито възпитание, та крещите посред нощ като пияни кърпачи! Домът на моята господарка не е кръчма, за да ревете в него своите грубиянски песни, без дори да предприемете опит за омекотяване на гласовете си. Нямате ли чувство за такт, не знаете ли да спазвате рамките на приличието?

СЪР ТОБИ

Ние чувство за такт имаме и си го спазваме. И изобщо марш през рамката на вратата!

МАЛВОЛИО

Сър Тоби, трябва да поговоря с вас без заобикалки. Моята господарка ме помоли да ви кажа, че макар да ви е дала подслон като на роднина, тя не е склонна да търпи повече безпорядъка ви. Ако можете да се отчуждите от безобразията си, нейният дом ще бъде на ваше разположение; в противен случай тя, речете ли да се разделите с нея, охотно ще ви пожелае добър път.

СЪР ТОБИ (*nee*)

„Прощавай, мила, смърт за мене тропа!“...

МАРИЯ

Не умирайте, сър Тоби!

ШУТЪТ (*nee*)

„Наистина той вече хвърля топа!“

МАЛВОЛИО

Значи, така?

СЪР ТОБИ (*nee*)

„Но още жив съм аз!“...

ШУТЪТ (*nee*)

„Ще чакаме тогаз!“

МАЛВОЛИО

Голямо възпитание, няма какво да се каже!

СЪР ТОБИ (*nee*)

„Върви си, бледа смърт!“

ШУТЪТ (*nee*)

„Какъв характер твърд!“

СЪР ТОБИ (*nee*)

„Върви си, смърт! Аз искам да живея!“

ШУТЪТ (*nee*)

„А ние се надявахме на нея!“

СЪР ТОБИ

Пееш фалшиво и се надяваш напразно!... А ти, господинчо мой, забравяш, че си един домоуправител и нищо повече! Мислиш ли, че понеже твоя милост е такъв светец, та вече няма да има на този свят вино и баници?

ШУТЪТ

Кълна се в света Ана и пивото ще има още да ни щипе небцето!

СЪР ТОБИ

Точно! Хайде, господине, къш в кухнята да си лъскаш с хляб златния гердан^[24]! Кана вино, Мария!

МАЛВОЛИО

Госпожице Мери, ако не ценехте тъй ниско благосклонността на моята господарка, вие не бихте оказвали съдействие на такава безнравственост. Но бъдете спокойна, тя ще узнае за всичко!

Излиза.

МАРИЯ

Я си яж ушите!

СЪР АНДРЮ

Ще бъде живо удоволствие — като чаша студена вода, когато си гладен — да го извикам на дуел, а после да не се явя и да го направя за смях!

СЪР ТОБИ

Извикай го, рицарю! Аз ще ти напиша предизвикателството или ще му го предам устно от твое име.

МАРИЯ

Мили сър Тоби, бъдете по-кротък поне тази нощ! След посещението на новия княжески пратеник графинята е много неспокойна. Колкото до месьо Малволио, оставете го на мене. Ако не го завъртя около кутрето си и не го направя за смях пред всички, значи съм толкоз глупава, че не мога на две магарета слама да разделя. Сигурна съм, че ще успея.

СЪР ТОБИ

Кажи, кажи и на нас, как? И що за човек е той?

МАРИЯ

Малко пада от пуританите^[25].

СЪР АНДРЮ

О, ако бях сигурен в това, щях да го пребия като куче!

СЪР ТОБИ

Само защото е пуритан? А имаш ли формални причини за това?

СЪР АНДРЮ

Формални нямам, но имам инакви.

МАРИЯ

Всъщност той не е и никакъв пуритан, и изобщо не е нищо определено! Той е само един мръсен мазник и нагаждан, един надут пуяк, който зубри оттук-оттам важни думи и ги ръси като свои наляво и надясно. Такъв един самодоволен и самомнителен, и самовлюбен, който се мисли за толкоз натъпкан със съвършенства, че всички, щом го видят, трябва да се захласват по него! И аз ще използвам тъкмо тази негова слабост за своето отмъщение.

СЪР ТОБИ

И какво мислиш да правиш?

МАРИЯ

Ще посея по пътя му едно-две мъгляви любовни писъмца и тъй ще опиша в тях цвета на брадата му, израза на очите му, челото му, цялото му телосложение, походката му, че той ще се види като на портрет. Почеркът ми тъй си прилича с почерка на вашата племенница, графинята, че често, когато намерим нещо написано отдавна, не можем да решим чия ръка го е писала, моята или нейната.

СЪР ТОБИ

Предчувствам гаврата!

СЪР АНДРЮ

И аз я подушвам с носа си!

СЪР ТОБИ

Той ще помисли, че писмата са от моята племенница и че тя се е влюбила в него!

МАРИЯ

Да, точно на това конче залагам.

СЪР АНДРЮ

И вашето конче ще направи от него магаре!

МАРИЯ

Магаре, и то какво!

СЪР АНДРЮ

Чудно ще бъде!

МАРИЯ

Чудо и половина, уверявам ви! Моето лекарство ще го раздруса ей така! Вие, двамата, и шутът с вас, ще се скриете близо до мястото, дето той ще намери писмото. Наблюдавайте го само как ще го тълкува! А сега в леглата и сънувайте утрешното веселие. Лека нощ.

Излиза.

СЪР ТОБИ

Лека нощ, Пентезилейо^[26], исполинска царице на амазонките!

СЪР АНДРЮ

Весело момиче. Харесва ми, ей богу!

СЪР ТОБИ

Пилещарче чиста порода. И ме обожава. Но кой ти гледа!

СЪР АНДРЮ

И мене веднъж една ме обожаваше!

СЪР ТОБИ

Да вървим да спим, рицарю! Ще трябва да пратиш за още пари.

СЪР АНДРЮ

Но ако не успея да получа племенницата ви, ще закъсам съвсем.

СЪР ТОБИ

Ти прати за пари, пък за това не се безпокой! Ако не успееш, наречи ме рязан шопар!

СЪР АНДРЮ

И ще ви нарека, да не мислите! Ще го направя, каквото ще да казвате!

СЪР ТОБИ

Добре, добре! Ела да сгреем сега малко винце — вече е късно за лягане. Горے главата, рицарю, върви след мене, рицарю!

Излизат.

[19] „Diluculo sur gere“ (*лат.*) — пълният текст на максимата е „Diluculo surgere saluberrimum est“ — „Ставането призори е извънредно здравословно“. ↑

[20] „...от четири елемента...“ — според древните философи всичко съществуващо било образувано от четирите стихии (елементи): земя, вода, въздух и огън. ↑

[21] „...Пигрогромитус...“ и т.н. — измислени имена, навярно иронизиращи фалшивата ученост. ↑

[22] „...пенса...“ — дребна английска монета, равна на 1/12 част от шилинга. ↑

[23] Мирмидонци — гръцко племе, произхождащо от остров Егина. В Троянската война от него била съставена войската на Ахил. ↑

[24] „...златния гердан...“ — домоуправителите на знатните къщи носели на шията си златна верижка — знак на положението им в дома. ↑

[25] Пуритани (от латинското *puritas* — чистота) — калвинистко течение в Англия от XVI и XVII век, което в началото се развива в рамките на английската църква, а по-късно започва да се отделя организационно от нея. Пуританите проповядвали аскетизъм, деловитост, пестеливост и изобщо изразявали идеологията на буржоазията и на обуржоазилата се аристокрация в борба с феодално-абсолютисткия режим. Пуританите са били заклетии врагове на театъра като зрелище, развращаващо нравите. ↑

[26] Пентезилея (*митол.*) — царица на амазонките, взела участие в Троянската война на страната на троянците. Името ѝ е използвано тук шеговито във връзка с войнствеността — и може би с дребния ръст — на Мария. ↑

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

В двореца на княза.

Влизат Князът, Виола, Турио и други.

КНЯЗЪТ

Душата ми за музика жадува.
Цезарио, как беше тази песен,
която чухме снощи? Бе наивна
и старомодна уж, а уталожи
скръбта във мене по-добре от всички
измислени мелодии и думи
на трескавите днешни времена.
Поне един куплет!

ТУРИО

Съжалявам, княже, но този, когото сте чули да я пее, не е
тук.

КНЯЗЪТ

А кой е той?

ТУРИО

Шутът Фесте, господарю. Един смешник, когото бащата на
графиня Оливия много харесваше. Трябва да е нейде из двореца.

КНЯЗЪТ

Викнете го! А вие подхванете
мелодията!

Турио излиза.

А пък ти, младежо,

ела насам! Ако узнаеш нявга
на любовта страданията сладки,
ще разбереш тогаз на своя княз
непостоянството: когато любим,
изменчиви са всичките ни чувства
освен онуй единствено — към тази,
която любим... Как ти се хареса
мелодията тук?

ВИОЛА

О, тя изпълни
със сладко ехо залата, в която
царува любовта^[27].

КНЯЗЪТ

Ах, колко тънко!
Макар че млад си, чувствам — твойт поглед
потопял се е вече в нечий друг,
за да подири там ответно чувство.
Така ли е, кажи!

ВИОЛА

Съвсем за кратко,
със ваше позволение.

КНЯЗЪТ

Усетих!
А как изглежда прелестната цел
на чувствата ти?

ВИОЛА

Като вас, мой княже.

КНЯЗЪТ

Тежко ти, ха! А на години как е?

ВИОЛА

И на години също като вас.

КНЯЗЪТ

Какво? Че много стара! Не, жената
по-млада трябва да е от мъжа си,
тогава тя към него се пригажда,
за да държи сърцето му до края;
защото, момко, можем да се хвалим,
но чувствата у нас са по-нетрайни,
повърхностни, несигурни, летливи,
отколкото у тях.

ВИОЛА

Уви, така е!

КНЯЗЪТ

Затуй избирай любовта си млада.
Жената, знай, е розов цвят през май.
Разкошна е, но твърде кратко трай.

ВИОЛА

А някога дори окапва вяла,
едва до съвършенство доживяла!

Влиза отново Турио, следван от Шута.

КНЯЗЪТ

Ела, изпей ни песента от снощи!
Цезарио, послушай я и ти!
Тя стара е, но проста и сърдечна.
Старици си я спомнят край чекръка
или на стана, и моми я пеят,
потраквайки с иглите за дантели.
Наивна и невинна, тя припомня
със искреното си любовно чувство
доброто старо време.

ШУТЪТ

Мога ли да започна, ваша светлост?

КНЯЗЪТ

Да, пей!

Музика.

ШУТЪТ (*nee*)

„Ах, ела, ах, ела, смърт,
загърни ме във мрачен покров!
Ах, елмаз, ах, елмаз твърд
е сърцето на мойта любов!
Ковчега ми със черна пръст
зарийте вие
и мястото шумахът гъст
да скрие!

Даже цвят, даже цвят няма
да не казва къде съм зарит!
Даже брат, даже брат сам
да не сяда до надпис изтрит!
И спомен вече отзвучал
да не събужда
в сърцата влюбени печал
без нужда!“

КНЯЗЪТ

Вземи за своя труд!

ШУТЪТ

Какъв труд, княже! Аз пея за свое удоволствие!

КНЯЗЪТ

Тогава удоволствието плащам.

ШУТЪТ

Тук си прав, княже. За удоволствията се плаща рано или късно.

КНЯЗЪТ

Сега прости ми, че ще се простим.

ШУТЪТ

Да те закриля богът на меланхолията и кажи на шивача си да ти шије винаги дрехите от преливаща се тафта, защото душата ти мени всеки миг оттенъците си като опал. Такива постоянни люде като тебе, княже, би трябвало да бъдат качвани на кораби и пускани да плават към пристанището, което им хрумне, по курса, който им скимне, и според вятъра, който духне. Щастлив път, ваша светлост!

Излиза.

КНЯЗЪТ

Останалите, моля, да излязат.

Турио и другите освен Виола излизат.

Цезарио, иди за втори път
при мойта повелителка жестока.
Кажи й, че за чистото ми чувство
без стойност са нечистите земи,
че аз съм безразличен към богатата,
с които е дарена от Съдбата,
че само тез съкровища, които
Природата е пръснала във нея,
привличат мощно моята душа!

ВИОЛА

Но ако тя не ви обича, княже?

КНЯЗЪТ

Не може да ми отговори тъй!

ВИОЛА

А да речем, че някоя жена —
съвсем възможен случай! — ви обича
тъй, както вий — Оливия. И вие
й отговорите: „Не ви обичам“,
ще бъде ли тя умна, ако каже:
„Не може да ми отговаря тъй!“

КНЯЗЪТ

Къде ти крехко тяло на жена
ще удържи бушуване подобно
на моето! На женското сърце
вместимост липсва, за да може в него
да се помести част от мойта страст.
В жената чувството е от небцето,
а не отвътре, и минава бързо
в пресищане, а после във отврата.
А любовта във мене е море,
тя гълта всичко и не може нивга
да се задоволи. Не ми сравнявай
онуй, което би могла да чувства
жена към мене, с чувството, което
към дивната Оливия влече ме!

ВИОЛА

Все пак аз знам...

КНЯЗЪТ

Какво ли знаеш ти!

ВИОЛА

Аз знам каква е женската любов.
Жените са тъй верни като нас.

Единствената дъщеря, която
баща ми имаше, обикна страстно,
тъй както — чувствам — аз ви бих обикнал,
да бях жена.

КНЯЗЪТ

И как завърши туй?

ВИОЛА

Със бяла страница, любими княже.
Тя кри докрай дълбокото си чувство
и тайната, подобно таен червей
във млада пъпка, бавно й подточи
руменината. Тъй си тя остана,
с усмивка тъжна, меланхолно бледа,
като изваян в мрамор образ ням
на Примирението. Туй нима
не казва нищо? Княже, ний, мъжете,
премного шумно се кълнем и верим,
но щом речем делата си да мерим,
излизаме пред този съд суров
богати с думи, бедни на любов.

КНЯЗЪТ

Как свърши туй? Нима умря сестра ти?

ВИОЛА

От всички дъщери и синове
на бащината къща само аз съм
на тоя свят... Макар че може би...
Да тръгвам, значи?

КНЯЗЪТ

Да. Вземи таз брошка
и с нея на графинята предай,
че любовта ми откажи не знай!

[27] „...залата, в която царува любовта...“ — т.е. сърцето. ↑

ПЕТА СЦЕНА

В градината на Оливия.

Влизат сър Тоби, сър Андрю и Фабиан.

СЪР ТОБИ

Идеш ли, месьо Фабиан?

ФАБИАН

А как мислите! Да ме сварят в казан с черна жлъчка, ако изпусна един миг от целия номер!

СЪР ТОБИ

Нима толкоз ти е дотрябвало да гледаш как жестоко ще бъде подигран този мръсен стипца, този мазен и подъл кучи доносник?

ФАБИАН

Не, но само ще скачам до небето от радост. Той ме злепостави пред графинята зарад една борба на мечки с кучета.

СЪР ТОБИ

Сега него ще го разиграем като мечка, докато позеленее от яд. Нали, сър Андрю?

СЪР АНДРЮ

Да пукнем, ако не позеленее!

СЪР ТОБИ

Ето я и нашата малка хитруша!

Влиза Мария.

Какво става, бисерче мое индийско?

МАРИЯ

Скрийте се и тримата зад чемшира! Малволио иде по тази алея. Стоя половин час на слънце да учи сянката си на изящни движения. Не го изпускайте, ако искате да си умрете от смях — писмото ще го превърне в самовлюбен идиот. Крийте се да не ви види!

Пуска на земята писмо.

Ей го рибока! Сега ще го пипнем с гъделичкане под хрилете?

Влиза Малволио.

МАЛВОЛИО

Всичко зависи от случая! Да ще да ми провърви! Мария ми каза, че графинята имала слабост към мене; а и тя самата веднъж почти ми намекна, че ако би обикнала някого, то той би бил от моя тип. Освен туй тя се отнася към мене с повече уважение, отколкото към другите от дома. Как да си обясня това?

СЪР ТОБИ

Какъв самовлюбен петел!

ФАБИАН

Тихо! Още не се е надул съвсем. Гледайте го сега, пуяка му с пуяк, как ще разпери опашка!

СЪР АНДРЮ

Ръцете ме сърбят! Ще скоча да го пребия!

ФАБИАН

Тихо!

МАЛВОЛИО

Да стана граф Малволио!...

СЪР ТОБИ

Ах, негодяй!

СЪР АНДРЮ

Застреляйте го! Дайте ми пищова!

ФАБИАН

Ш-шт! Тихо!

МАЛВОЛИО

Има такива случаи. Графиня Стрейчи^[28] не се ли омъжи за своя камерлакей?

СЪР АНДРЮ

У-у-у, Месалин^[29] мръсен!

ФАБИАН

Вече е с двата крака! Гледайте къде ще го откара манията му!

МАЛВОЛИО

Седя под балдахина, три месеца след женитбата...

СЪР ТОБИ

Абе няма ли един арбалет^[30]? Искам да го застрелям в окото!

МАЛВОЛИО

...извиквам подчинените си и заставам пред тях, облечен в кадифен халат с бродерии, след като съм оставил на дивана своята Оливия, разхвърляна и потънала в сладък сън...

СЪР ТОБИ

Огън и сяр! Пали фитила!

ФАБИАН

Тихо, тихо!

МАЛВОЛИО

...И тогава ми хрумва да ги постегна малко. Бавно-бавно ги обхождам със строг поглед, който им казва, че зная кой съм аз и че ще съумея да накарам и тях да знаят какво са. После давам нареждане да повикат моя сродник Тоби...

СЪР ТОБИ

Бомби и гранати! На парчета да стане!

ФАБИАН

Тихо! Тихо, ви казвам! Ще развалите всичко!

МАЛВОЛИО

...Седмина от моите хора с послушен подскок се отправят да го дирят. Аз чакам, сбърчил вежди. И може би навивам часовника си или си играя с... с нещо, с някаква скъпоценност. Тоби се приближава, прави ми дълбок поклон...

СЪР ТОБИ

Ще му скъсам врата като на пиле!

ФАБИАН

Тихо! Мълчете, колкото и думите да ви издуват!

МАЛВОЛИО

...Аз простирам ръката си към него, като охлаждам усмивката на роднината със строгостта на оня, комуто се дължи послушание...

СЪР ТОБИ

И Тоби не ти стоварва един в муцуната?

МАЛВОЛИО

...и казвам: „Вуйчо Тоби, тъй като щастието, което ме свързва с вашата племенница, ми дава прерогатива да ви говоря...”

СЪР ТОБИ

Какво, какво му давало?

МАЛВОЛИО

„...искам да ви кажа, че трябва да преустановите пиенето...”

СЪР ТОБИ

Пукни, мерзавце!

ФАБИАН

Търпение, инак ще развалим шегата!

МАЛВОЛИО

„...Освен това вие пилеете ценното си време с един изкуфял рицар...”

СЪР АНДРЮ

Това е за мене, сигурен съм!

МАЛВОЛИО

„...някой си сър Андрю...”

СЪР АНДРЮ

Познах, като каза „изкуфял“! Много често ми викат тъй.

МАЛВОЛИО

...Я! Какво представлява тази находка?

Вдига писмото от земята.

ФАБИАН

Глухарят приближава мрежата!

СЪР ТОБИ

Тихо! И дано духът на шегите го подучи да го прочете на глас!

МАЛВОЛИО

Почеркът на графинята! Ето нейното „да“, нейното „у“, нейното „п“ и точно с такава извивка завършва нейното „е“. Няма съмнение, това е ръката на графинята!

СЪР АНДРЮ

Нейното „д“, „у“, „п“, „е“? Не разбирам!

МАЛВОЛИО (*чете*)

„До моя незнаен възлюбен с най-добрите ми пожелания.“ Нейният стил! С твое позволение, червено восъче! Но чакай! Спокойно! Да не бързаме! Това е образът на Лукреция^[31] от пръстена, с който тя си запечатва писмата! От графинята е! Но до кого ли е отправено?

ФАБИАН

Това ще го изкорми с дроба и дреболиите!

МАЛВОЛИО (*чете*)

„О, любя го!

Сърце, ридай!

Но по кого,

познай, познай!“

„Познай, познай!“ Какво следва? Размерът става друг. „По кого?“ Ами ако е по теб, Малволио?

СЪР ТОБИ

Върви да се обесиш, борсук!

МАЛВОЛИО (*чете*)

„Над своя повелител аз владея,

ала Лукреция е мой печат

и аз немея, горда като нея.

М, О, А, И, по тебе чезна в жад!“

ФАБИАН

Ама че завъртяна гатанка!

СЪР ТОБИ

Бива си го девойчето, ви казвам!

МАЛВОЛИО

„М, О, А, И, по тебе чезна в жад.“ Чакай сега, чакай сега!
Трябва поред и спокойно.

ФАБИАН

Добра отрова му е сипала!

СЪР ТОБИ

И как стръвно се нахвърля, ястребът му глупав!

МАЛВОЛИО

„Над своя повелител аз владее.“ Така! Владее над мен, защото аз съм на служба при нея и тя ми е господарка. Това е очевидно за всеки нормален интелект. Отсъстват каквито и да било затруднения. Но краят? Какъв може да бъде скритият смисъл на тази азбучна комбинация? Да можеше да се свърже някак с мен! „М, О, А И...“

СЪР ТОБИ

Обясни го де!... Обърка се!

ФАБИАН

Ще се оправи! И ще има да тича по сърнешката диря, макар че тя воня на лисица!

МАЛВОЛИО

„М“ — Малволио! Да! С „М“ започва името ми!

ФАБИАН

Казвах ви, че ще измисли нещо! Чуден нюх има!

МАЛВОЛИО

„М“-то е добре, но по-нататък съвпадението не е налице. Догадката ми не издържа на проверка. След „М“-то би трябвало да дойде „А“, а пък тук има „О“.

ФАБИАН

И ще ти трябва още едно „О“ накрая!

СЪР ТОБИ

Ако трябва, с малко бой ще го каже!

МАЛВОЛИО

„И“-то вече е добре! Умишлено ги е разместила, защото иначе съкращението щеше да бъде така просто, че би ми извадило очите.

ФАБИАН

И да беше ги извадило и сложило на дирника ти, та да видиш, че повече подигравки те гонят по петите, отколкото почести те чакат пред носа!

МАЛВОЛИО

„М, О, А, И.“ Тази загадка е по-трудна от първата и все пак с малко насилие може да се свърже с мен, защото всичките букви ги има в името ми! Но чакай! Тук имало и проза!

Чете.

„Ако това писмо попадне в ръцете ти, размисли! Моите звезди са по-висши от твоите, но ти не се плаши от величието: на едни то се пада по наследство, други го придобиват; а към трети то само снизхожда. Щастието разгръща ръце, за да те прегърне. Дръж го със своите ум и страст и за да се приготвиш за туй, което те очаква, отхвърли скромната си обвивка и се появи обновен! Бъди груб към роднините ми, надменен с прислугата, остави езикът ти да говори високо по държавни въпроси, порази всички с разни чудатости —

такъв съвет ти дава таз, която въздиша по тебе. Спомни си: кого възхитиха твоите жълти чорапи и кой каза, че иска да ги вижда винаги пристегнати накръст? Спомни си, повтарям! Действай и ще ме завоюваш, стига само силно да ме желаеш! Ако не, остани си там, долу, с дружбата на слугите, недостоеен да докоснеш пръстчето на щастието! Сбогом. Тази, която жадува да ти служи, вместо да бъде обслужвана от тебе. Щастливата нещастница“...

Всичко е ясно като бял ден! Пълна очевидност! Ще бъда надменен, ще чета политически книги, ще преследвам сър Тоби, ще се освободя от всичките ниски познанства, ще стана, одето и да ме погледнеш, изискан господин! Сега вече няма съмнение, че въображението не ми играе лоша шега; всичко доказва, че господарката ми е влюбена в мене. Нали тя похвали неотдавна жълтите ми чорапи? Нали тя заяви, че пристегнати накръст, ми стоели отлично! А в писмото вече дава път на моята любов и с помощта на намеци ме насочва да се обличам по нейния вкус. Небе, благодаря ти, аз съм щастлив! Ще бъда необичайно груб, обут в жълти чорапи и с кръстосани връзки. И то веднага! Още сега! Всевишни Боже и вие, звезди мои, бъдете благословени!... Ха, тук има и послепис!

Чете.

„Ти навярно си отгатнал вече коя съм. В такъв случай, ако не отхвърляш любовта ми, дай ми знак с усмивка! Тя тъй те отваря! Затова в мое присъствие усмихвай се винаги, скъпи мой! Моля те! Същата...“

Светци небесни, благодаря ви! Ще се усмихвам, мила! Ще правя всичко, което пожелаеш!

Излиза.

ФАБИАН

Не бих дал участието си в тази шега за доживотна пенсия от хазната на персийския шах!

СЪР ТОБИ

Бих се оженил за тази хитруша само заради измислицата ѝ!

СЪР АНДРЮ

И аз!

СЪР ТОБИ

И не ми трябва друга зестра освен още една шега като тази!

СЪР АНДРЮ

И на мен!

ФАБИАН

Ето я нашата „Мери — втора не мож намери“!
Укротителката на глупците!

Влиза Мария.

СЪР ТОБИ

Искаш ли да ми стъпиш на врата?

СЪР АНДРЮ

И на моя!

СЪР ТОБИ

Готов съм да си изиграя свободата на барбут и да ти стана
роб до гроб!

СЪР АНДРЮ

И аз съм готов!

СЪР ТОБИ

Ти го унесе в такъв сън, че когато всичко се разсее, той
съвсем ще откачи!

МАРИЯ

Не, кажете наистина: подейства ли му?

СЪР ТОБИ

Като „Spiritus vini“^[32] на акушерка!

МАРИЯ

Тогава, ако искате да видите плодовете на шегата, наблюдавайте как ще се държи пред господарката ми! Той ще се появи в жълти чорапи, а тя мрази този цвят. Той непременно ще е кръстосал връзките си, а тя не може да търпи тази мода. И най-после той постоянно ще се усмихва, а това е най-неподходящото, което би могъл да измисли при нейното жалейно настроение. Това стига, за да предизвика гнева ѝ. Следвайте ме, ако искате да сте свидетели на избухването му!

СЪР ТОБИ

До портите на пъкъла с тебе, дяволче остроумно!

СЪР АНДРЮ

И аз!

Излизат.

[28] Графиня Стрейчи — навярно злободневен намек за някакъв неравен брак, на шумял в обществото. ↑

[29] Месалин — мъжки род от името на Месалина — известната римска развратница, сестра на императора Август (VIII в.), по чиято заповед били избити мнозина знатни римляни, осъдили нейната порочност. (в оригинала е употребено по-малко познатото у нас име на прочутата библейска сладострастница Йезавел.). ↑

[30] Арбалет — средновековно оръжие: лък, снабден с приклад и с улей, насочващ стрелата. ↑

[31] Лукреция — древна римлянка, която, обезчестена от сина на цар Тарквиний (VI в. пр.н.е.), се самоубила пред очите на близките си, като ги заклела да отмъстят за позора ѝ. ↑

[32] „...spiritus vini...“ (*лат.*) — винен спирт. Изглежда, акушерките от епохата са обичали да се почерпват след раждането на детето. ↑

ТРЕТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

В градината на Оливия.

Влизат Виола и Шутът със свирка.

ВИОЛА

Да пази бог тебе и музиката! Ти май живееш на гърба на свирката си.

ШУТЪТ

Не, господине, на гърба на черквата.

ВИОЛА

Защо? Да не си клисар случайно?

ШУТЪТ

Не, но домът ми е на гърба на черквата, тъй че може да се смята, че живея на гърба ѝ.

ВИОЛА

Тогаз би могло да се каже също, че кралят спи с просякинята, ако тя ношува край някой ъгъл на двореца му; или че черквата се крепи на твоята свирка, ако си я забравил, подпряна на зида ѝ.

ШУТЪТ

Би могло, разбира се. Каквито времена са настанали, господине! Всяко изречение може да се обърне като велурена ръкавица. Сега опакото става лице като нищо!

ВИОЛА

Да, някои тъй подмятат ту насам, ту натам думите, че те олекват съвсем.

ШУТЪТ

И понеже и имената са думи, бих искал сестра ми изобщо да не бъде кръстена.

ВИОЛА

Това пък защо?

ШУТЪТ

Защото, ако мнозина ѝ подмятат името, току-виж, станала лека жена. Освен това, откак ги постегнаха напоследък^[33], думите станаха още по-изврътливи — истински мошенички!

ВИОЛА

Изясни се, ако може.

ШУТЪТ

Там е работата, господине, че за това трябва пак да се употребяват думи, а те, както казах, са станали така фалшиви, че просто не ми се ще да имам вземане-даване с тях.

ВИОЛА

Ясно. Виждам, че си голям веселяк и пет пари не даваш за нищо.

ШУТЪТ

Не е точно така, господине, но, виж, за вас наистина не давам. И ако затова казвате, че не давам пет пари за нищо, то следва, че вие сте нищо, тъй че ставайте невидим моментално!

ВИОЛА

Слушай, ти не си ли шутът на графинята?

ШУТЪТ

Не, господине. Графинята няма шут при себе си, тъй като още не е омъжена. Виж, когато се омъжи... Защото съпрузите приличат на шутовете, както херингите — на сардинките, тоест те са

по-големи риби от тях. Щом искате да знаете, аз съм не шут на графинята, а неин домашен словоизопачител.

ВИОЛА

Неотдавна те видях при княз Орсино, весели глупчо!

ШУТЪТ

Глупостта, господине, е като слънцето — трябва да свети навсякъде и би ме натъжило, ако тя навестяваше вашия господар по-рядко, отколкото моята господарка. Впрочем забелязах, че и вашата мъдрост се въртеше около него.

ВИОЛА

А, щом се залавяш и с мене, бягам! Дръж, това е за тебе!

ШУТЪТ

Дано боговете не те забравят при следващото разпределение на бради!

ВИОЛА

Честна дума, ще ти призная, че жадувам за една брада, макар че не искам да поникне на моето лице... Дали господарката ти си е у дома?

ШУТЪТ

А дали, ако това си намери една лика-прилика, двете няма да се размножат?

ВИОЛА

Веднага, стига да ги събереш и да ги пуснеш да работят.

ШУТЪТ

Бих взел занаята на сводника Пандар^[34], само и само да дам на този Троил една Кресида.

ВИОЛА

Разбрах те. Бива те да просиш.

ШУТЪТ

Никак даже. Тази Кресида заради неверността и — казват — била стигнала до просия, тъй че аз си изпросвам една просякиня. Голяма печалба! Господарката е вкъщи. Ще ѝ съобщя отде идете. Кой сте и какво искате не ме засяга. За малко да кажа: „надхвърля моя кръгозор“, но изразът много се изтърка напоследък.

Излиза.

ВИОЛА

Не, тоз приятел е отличен шут,
а за това е нужен доста мозък:
той трябва в миг да знае на кого,
кога и за какво да се надсмее,
а не като сокол недообучен
към всяка перушинка да полита.
Това изисква дарба: не случайно
се случва често именно в шегата
мъдрецът да изтърси глупостта
и ум да звънне в шутовски уста!

Влизат сър Тоби и сър Андрю.

СЪР ТОБИ

Привет, господине!

ВИОЛА

Поздрав, рицарю!

СЪР АНДРЮ

Dieu vous garde, monsieur!

ВИОЛА

Et vous aussi, votre serviteur^[35]!

СЪР АНДРЮ

Вярвам ви, господине. Аз също съм на услугите ви.

СЪР ТОБИ

Бихте ли желали да посетите дома ни! Моята племенница изрази готовност да ви приеме, ако имате дело с нея.

ВИОЛА

Никакво дело! Напротив, отношенията ни са отлични. Тъкмо тя е целта на моето пътешествие.

СЪР ТОБИ

В такъв случай, господине, съветвам ви да раздвижите краката си.

ВИОЛА

Те не са схванати, господине, и не мога да схвана защо да ги раздвижвам.

СЪР ТОБИ

За да се приближите към дома ни и се явите пред графинята.

ВИОЛА

Веднага, щом един приближен на графинята ми го казва. Но май са ни изпреварили.

Влизат Оливия и Мария.

О, най-изискана и съвършена графиньо, нека небето ръси ухания над вас!

СЪР АНДРЮ

Този момък разбира от галантности. „Ръси ухания“ — добре беше казано!

ВИОЛА

Поръчката, която нося, графиньо, няма глас освен за
снизходителния слух на благоразположеното ви ухо.

СЪР АНДРЮ

„Ухания“, „снизходителен“, „благоразположеност“! Ще си
ги запазя и трите.

ОЛИВИЯ

Градинската врата да се затвори и нека бъда оставена сама
със своя слух!

Сър Тоби, сър Андрю и Мария излизат.

Подайте ми ръка, красиви момко!

ВИОЛА

Пламтящ от чувството за дълг, мадам!

ОЛИВИЯ

А как е името ви, кавалере?

ВИОЛА

Цезарио, прекрасна. Ваш слуга.

ОЛИВИЯ

Слуга? И мой? Светът е сив, откакто
преструвката нарече се учтивост!
Не, вие сте слуга на княза, момко.

ВИОЛА

Слугата на слугата ви, графиньо,
е ваш слуга.

ОЛИВИЯ

За княза аз не мисля
и бих желала неговите мисли

да бъдат празни вместо пълни с мен.

ВИОЛА

Пък аз, графиньо, съм дошъл пред вас
да отстоявам неговото право.

ОЛИВИЯ

За неговото право нито дума!
Виж, дело ако водехте за друг,
бих слушала защитното ви слово
като небесна музика!

ВИОЛА

Графиньо!...

ОЛИВИЯ

Не, моля ви! След първото вълшебство,
извършено от вас във този дом,
изпратих ви аз пръстен, при което
успях — боя се — да се zlepоставя
пред себе си, слугата си и вас
със туй, че ви принудих, нещо чуждо
да вземете, прибъгвайки до хитрост.
Какво ли сте помислили! Навярно
завързали сте бедната ми чест
към стълба наред цирка и по нея
насъскали сте лаещите мисли
на своята безжалостна душа!... [36]
Но зная, за слушател като вас
тез думи стигат. Чувствам си сърцето
покрито вместо с плът с прозрачно було.
С какво ще ми отвърнете?

ВИОЛА

Със туй, че
ви съжалявам искрено.

ОЛИВИЯ

Това е
все пак известна стъпка към любов.

ВИОЛА

Не, ни най-малко. Както всеки знае,
човек изпитва жал и към врага си.

ОЛИВИЯ

Добре, да се усмихваме отново!
О, бедността умее да е горда!
Какво най-сетне! Вярно, губя кръв,
но ме разкъсва не чакал, а лъв!

Бие часовник.

Загубеното време ни упреква.
Не бойте се, не ще ви отвлека.
Но щом у вас узреят ум и сила,
жена ви ще пожъне хубав мъж.
Свободен сте.

ВИОЛА

Тогава вдигам котва!
Приятно забавление, госпожо!
Не ще ли пратите по мене нещо
за моя господар?

ОЛИВИЯ

Постойте миг!
Какво във същност мислите за мен?

ВИОЛА

Че смятате се не каквото сте.

ОЛИВИЯ

Щом аз съм друго, вий тогаз какво сте?

ВИОЛА

И аз не съм каквото ви изглеждам.

ОЛИВИЯ

Защо не сте какъвто ви желая!

ВИОЛА

Дали ще бъде по-добре? Възможно —
какъвто съм, превърнахте ме в шут!

ОЛИВИЯ

О, как дори обидата изглежда
красива върху тези два корала,
извити от презрителния гняв!
По-лесно престъпление се крие,
отколкото любов. Напразно ние
потулваме я в тайник съкровен.
Нощта на любовта е като ден.
Цезарио, в моминство, чест и име,
във всичко туй, което ний цениме,
кълна ти се: обичам те така,
че на страстта от бурната река
повлечена, сама към тебе ида,
забравила разсъдък и обида!
Но туй, че ти издадох своята жажда,
не бива твоя отклик да охлажда.
Навярно ти се виждам твърде смела,
но бих на твое място предпочела
пред друг несигурен любовен лов
една приета сигурна любов.

ВИОЛА

Пред вас кълна се с двете си ръце,
че тези мои тяло, дух, сърце
преди и днес, и в бъдни времена

не ще владее ни една жена...
като не смятам себе си... но вече
от доста време времето изтече.
От днес натам не ще ви нося аз
покъртващия плач на своя княз.

ОЛИВИЯ

Но все таки минавай! Току-виж,
едно сърце успял си да смекчиш.

Излизат.

[33] „...откак ги постегнаха напоследък...“ — намек за указа от 1600 година, с който са били въведени в Англия цензурни ограничения.

↑

[34] „...на сводника Пандар...“ — име на сводника, използван от Троил в историята за Троил и Хризеида. Троил — герои на средновековен роман, използващ за фон Троянската война, чиято фабула по-късно е била разработвана от Чосър, Бокачо и Шекспир. Романът разказва за любовта на един от синовете на троянския цар Приам, Троил, към Хризеида, дъщеря на гръцкия жрец Калхас. ↑

[35] „Dieu vous garde... Votre serviteur“ (фр.) — „Да ви пази бог, господине. — И вас също, ваш покорен слуга“. ↑

[36] „...насъскали сте... безжалостна душа...“ — по Шекспирово време насъскването на кучета срещу завързана мечка било много популярно развлечение. ↑

ВТОРА СЦЕНА

В дома на Оливия.

Влизат сър Тоби, сър Андрю и Фабиан.

СЪР АНДРЮ

Не, честна дума, няма да остана нито минутка повече!

СЪР ТОБИ

И защо бе, отрово жива? Защо си решил така?

ФАБИАН

Вярно, сър Андрю, трябва да ни кажете защо.

СЪР АНДРЮ

Защото племенницата ви е по-благосклонна към прислужника на княза, отколкото към мен! Видях ги в градината!

СЪР ТОБИ

А тя видя ли те, човече? Ти това ми кажи!

СЪР АНДРЮ

Както аз ви виждам сега!

ФАБИАН

Тогава тя ви е дала почти сигурно доказателство, че ви обича!

СЪР АНДРЮ

Ама вие за магаре ли ме смятате?

ФАБИАН

Мога да ви го докажа пред съда на вярното чувство и здравия разум!

СЪР ТОБИ

А те са били върховни съдебни заседатели, преди още Ной^[37] да скове ковчега си.

ФАБИАН

Тя нарочно е показала благосклонност към младежа, за да пришпори ревността ви, да разтърси задрямалата ви дързост, да хвърли в сърцето ви искра и сипе сяра в жлъчката ви! Трябвало е вие да се приближите до нея и с няколко звънки духовитости, изсечени в момента от монетния двор на вашето остроумие, така да смачкате фасона на хлапето, че то да си глътне езика! Това е чакала графинята от вас, но вие сте направили засечка. Тя ви е подхвърлила един безценен, двойно позлатен случай и вие сте го изпуснали, за да отплавате към студения север на нейното настроение. Сега ще чакате сред ледовете като висулка в брадата на холандски шкипер, докато не възстановите честта си с някой подвиг в полето на храбростта или на политиката.

СЪР АНДРЮ

Предпочитам полето на храбростта, не мога да търпя политиците. Те са толкова лоши, колкото тези пуритански глави, дето се водят по ума на Роберт Браун^[38]!

СЪР ТОБИ

Добре, залагай тогава на храбростта! Извикай княжеския пратеник на двубой и го направи на решето! Племенницата ми ще узнае, че си го надупчил, а, честна дума, една храбра проява представя мъжа по-добре в очите на желаната жена от похвалите на най-хитрия сватовник.

ФАБИАН

Само така, сър Андрю!

СЪР АНДРЮ

Но някой от вас ще трябва да му отнесе моето предизвикателство!

СЪР ТОБИ

Това да е! Върви и го напиши с войнствена ръка! Бъди гневен и кратък! Може и да не бъде много умно, стига да е красноречиво и да има в него въображение. Обиждай го, колкото мастилото позволява! Ако го назовеш два-три пъти на „ти“, няма да е лошо. И натъпчи толкоз измислици, колкото биха се побрали в листа, ако той би бил широк като чаршаф за сватбен креват. Стъпи му на шията и го просни да съхне! От перото ти жлъч да тече, па макар и да е гъше! На работа!

СЪР АНДРЮ

А вие къде ще бъдете?

СЪР ТОБИ

Ще дойдем в стаята ти. Бързай!

Сър Андрю излиза.

ФАБИАН

Личи си, че ви е скъп приятел!

СЪР ТОБИ

По-скоро аз съм му скъп. Вече съм му излязъл към две хиляди чиста пара.

ФАБИАН

Той писмото ще го напише, и то неவிжданo, но вие как ще го предадете?

СЪР ТОБИ

Като нищо! А ти гледай да накараш младежа да му отговори! Бас държа, че ще трябва с въжета и волове да ги теглим един към друг. Андрю, ако го изкормиш и намериш в дроба му^[39] толкоз кръв, колкото бълха да си намокри крачето, аз ще изям останалата му анатомия!

ФАБИАН

А и противникът му, с това личице, и той не изглежда от най-свирепите!

Влиза Мария.

СЪР ТОБИ

Ха, долетя най-малкото мушитрънче от гнездото!

МАРИЯ

Ако обичате веселието и искате да се разпорите по шевовете от смях, тръгвайте с мене! Този глупак Малволио е станал езичник и вероотстъпник, защото не може християнин, който иска да спаси душата си чрез вяра, да даде вяра на такава невъзможна глупост! Той е по жълти чорапи!

СЪР ТОБИ

А връзките?

МАРИЯ

Кръстосани! Като на най-сухия даскал от църковно училище! Проследих го по петите като убийца. Изпълнил е писмото точ в точ. И така се усмихва, че лицето му има повече бръчки, отколкото линии има картата на света с новооткритите Индии^[40]! Такова чудо не сте сънували! За малко да го прасна с нещо по главата! Обзалагам се, че господарката, като го види, ще му удари две плесници, а той ще продължи да се усмихва, сякаш е получил особена милост!

СЪР ТОБИ

Води ни! Води ни! Къде е той?

Излизат.

[37] Ной (*библ.*) — еврейски патриарх, който според преданието спасил живота върху земята от всемирния потоп; посъветван от бога, той построил голям кораб (ковчег), в който взел по една двойка от всеки животински вид. ↑

[38] Роберт Браун — основател на пуританска секта, който се борел за разделянето на църквата от държавата (към 1580 г.). ↑

[39] „...в дроба му...“ — по Шекспирово време черният дроб бил смятан за едно от вместилищата на страстите и смелостта. ↑

[40] „...с новооткритите Индии...“ — географската карта с двете Индии, тоест Източната (Азиатска) и Западната (Американска) — е била току-що отпечатана в Англия. ↑

ТРЕТА СЦЕНА

Улица в столицата.

Влизат Себастиан и Антонио.

СЕБАСТИАН

Не бих желал да ти създавам грижи,
но тъй като насила си ги дириш,
не те отблъсквам вече.

АНТОНИО

Нямах как.

Приятелското чувство ме пришпори
по-остро от изострена стомана —
последвах ви. И главното не беше
желанието да съм с вас — макар че
да беше само то, аз пак бих тръгнал —
страхът ме мъчеше: какво могло би
да ви се случи в тези места, които
към чужденеца без водач и връзки
оказват се враждебни често пъти.
Така, подтикван от любов и страх,
пристигнах тук.

СЕБАСТИАН

Антонио мой верни,
какво в отплата мога да ти кажа
освен все туй „благодаря“ и после
„благодаря“, и пак „благодаря“!
Знам, нищо не изплаща вече тази
изтъркана монета, но да бях
богат със злато, както съм със чувства,
ти би почувствал мойта благодарност!
Сега какво да правим? Бих предложил

да видим тукашните старини.

АНТОНИО

Не, по-напред да видим де ще спим.

СЕБАСТИАН

За туй е рано. Моля ти се, нека
се поразходим и запълним поглед
с творбите на изкуството, които
разнасят славата на този град
далече по света!

АНТОНИО

За жалост в него
самият аз прославен съм, така че
разходките за мен са тук опасни.
Във морски бой с галерите^[41] на княза
се случи да участвам малко нещо,
което малко ще ми струва много,
ако ме пипнат.

СЕБАСТИАН

Сигурно избил си
мнозина от моряците на княза?

АНТОНИО

Не, кръв не се проля, макар нещата
да можеха да доведат до кръв.
По-късно князът разреши градът ни
да заплати нанесения ущърб.
Мнозина, за да могат да търгуват,
направиха го. Моя милост — не.
Затуй, ако случайно заловят ме,
ще бъде лошо.

СЕБАСТИАН

Но тогава крий се!

АНТОНИО

Налага се. Вий дръжте таз кесия.
Във южното предградие дирете
страноприемница със знак „При слона“.
Във нея ще ви чакам за вечеря,
когато си наситите очите
с вида на всички градски красоти.

СЕБАСТИАН

Защо ми са пари?

АНТОНИО

Кой знае, може
да ви допадне на пазара нещо,
а джобът ви покупки извънредни,
доколкото го знам, не позволява.

СЕБАСТИАН

По твоему да бъде! Ще съм честен
пазител на богатството ти. Сбогом!

АНТОНИО

Страноприемница „При слона“.

СЕБАСТИАН

Помня.

Излизат в различни посоки.

[\[41\]](#) Галера — военен кораб, движен с весла, много разпространен в средните векове. ↑

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

В градината на Оливия.

Влизат Оливия и Мария.

ОЛИВИЯ

Изпратих да го викнат. Ако дойде,
какво могла бих да му дам в подарък?
По-лесно се купува младостта,
отколкото изпросва... Как го казах!
Дано не ме е чула!... Но къде е
Малволио! За моя дом в тъга
приляга тоз безрадостен слуга,
скъперник на усмивки. Да, Мария,
повикай тук Малволио!

МАРИЯ

Той иде, господарко, само че е в много особено състояние.
Струва ми се, мадам, че не е с всичкия си!

ОЛИВИЯ

Какво говориш? Да не би да буйства?

МАРИЯ

Напротив, господарко. Усмихва се непрекъснато. Не би
трябвало да оставате сама с него — сигурна съм, че се е побъркал!

ОЛИВИЯ

Не се плаши! Извикай го да дойде!

Мария излиза.

Той все усмихнат, все печална аз —

съмнявам се кой по е луд от нас!

Влиза отново Мария, следвана от Малволио.

Какво има, Малволио?

МАЛВОЛИО

Сладка ми господарко, хе-хе!

ОЛИВИЯ

Защо се смеете? Извиках ви по сериозен въпрос.

МАЛВОЛИО

А на мене мислите, че ми е до смях с тези връзки? Ако знаехте как възпрепятстват кръвообращението! Но какво от това? Щом те радват нечий взор, както казва простолюдието: „Трай, бабо, за хубост.“ Или по песничката: „Ах, всичко ще направя, на теб да се понаравя!“ Хе-хе!

ОЛИВИЯ

Не разбирам! Какво ви е, Малволио?

МАЛВОЛИО

Розово в душата, макар да съм жълт в нозете! Изпратеното е получено и желанията — изпълнени. Мисля, че можем да разпознаем нечие изящно римско писмо^[42].

ОЛИВИЯ

Не искате ли да си легнете, Малволио?

МАЛВОЛИО

Да си легна? Да, сладка! С тебе, нали?

ОЛИВИЯ

Да ви помага бог! Човече, защо току се усмихвате и прашате въздушни целувки?

МАРИЯ

Какво ви е, Малволио?

МАЛВОЛИО

И кой ме пита! Славейт да отговаря на свраката!

МАРИЯ

Защо се държите с такава смешна дързост пред господарката ни?

МАЛВОЛИО

„Но ти не се плаши от величието.“ Добре беше казано.

ОЛИВИЯ

За какво величие говорите, Малволио?

МАЛВОЛИО

„На едни то се пада по наследство.“

ОЛИВИЯ

Как?

МАЛВОЛИО

„Други го придобиват.“

ОЛИВИЯ

Но какво приказвате?

МАЛВОЛИО

„А към трети то само снизхожда.“

ОЛИВИЯ

Господ да ви пази!

МАЛВОЛИО

„Спомни си: кого възхитиха твоите жълти чорапи?“

ОЛИВИЯ

Моите жълти чорапи?

МАЛВОЛИО

„И кой каза, че иска да ги вижда винаги пристегнати накръст?“

ОЛИВИЯ

Накръст?

МАЛВОЛИО

„Действай и ще ме завоюваш, стига само силно да ме желаеш.“

ОЛИВИЯ

Аз да ви желая?

МАЛВОЛИО

„Ако не, остани си там долу, с дружбата на слугите.“

ОЛИВИЯ

Но той е слънчасал! Или има мозъчно възпаление!

Влиза Слуга.

СЛУГА

Господарко, младият пратеник на княз Орсино пристигна. Едва успях да го убедя да дойде. Той очаква вашите заповеди.

ОЛИВИЯ

Кажи му, че идвам.

Слугата излиза.

Мария, някой да се погрижи за този приятел! Може

би вуйчо Тоби. Бих дала половината си зестра, за да не му се случи нищо!

Излиза, следвана от Мария.

МАЛВОЛИО

Охо! Почнахте ли да ме ухажвате? Не друг, а сър Тоби ще се грижи за моето здраве! В пълно съгласие с писмото! Тя ми го праща нарочно, за да се държа неучтиво с него. Там изрично се казваше: „Отхвърли скромната си обвивка! Бъди груб към роднините ми, надменен с прислугата... езикът ти да говори високо по държавни въпроси... поразни всички с разни чудатости“ и по-надолу се уточняваше държането ми: израз — мрачен, осанка — величава, говор — тежък, облекло — като на високопоставено лице, и така нататък. Пипнах я, но бог го поиска и богу трябва да благодаря. А сега, като излезе, какво каза? „Нека някой се погрижи за този приятел.“ Приятел! Не „Малволио“, не „домоуправител“, а „приятел“! Всичко така съвпада, че вече не съществува ни сянка от съмнение, нито намек за сянка от съмнение, никакво препятствие, никакво подозрително или несигурно обстоятелство! Нищо, което би могло да застане между мен и пълното осъществяване на моите възжелания. Но от Господа е всичко, нему да благодарим!

Влиза отново Мария със сър Тоби и Фабиан.

СЪР ТОБИ

Къде е, в името на всичко свято! Ще говоря с него, ако ще цял легион дяволи да са напуснали ада, за да се набутат в душата му! Къде е той?

ФАБИАН

Ей го! Ей го! Какво ви се е случило, господине?

СЪР ТОБИ

Какво ти става, драги?

МАЛВОЛИО

По-далече от мене, моля ви! Не ме възпрепятствайте да се наслажда на самотата си!

МАРИЯ

Чувайте какъв е дрезгав гласът на беса, който говори в него! Какво ви казвах! Сър Тоби, господарката ми ви моли да се погрижите за него!

МАЛВОЛИО

Аха, нима?

СЪР ТОБИ

Тихо, тихо! Мълчете! Трябва да се отнасяме много внимателно с него. Оставете го на мене! Как си, Малволио? Как се чувстваш? Дръж се, приятелю! Не се давай на Сатаната, този враг човечески!

МАЛВОЛИО

Давайте ли си сметка какво говорите?

МАРИЯ

Как се дразни само, когато говорим лошо за Нечистия! Дано не е съвсем обладан!

ФАБИАН

Да отнесем пикоч от него на знахарката.

МАРИЯ

Още утре! Господарката ми каза, че за нищо на света не иска да го загуби.

МАЛВОЛИО

Така ли, госпожице?

МАРИЯ

О, Боже Господи!

СЪР ТОБИ

Мълчи, моля ти се! Не така! Тъй се гневи, не виждаш ли!
Остави го на мене!

ФАБИАН

Внимателно трябва. Като с памук. Демонът в него е така
злюбен, че трябва да му се действа само с добро.

СЪР ТОБИ

Хайде сега, гълъбче! Кажы какво ти е, пиленцето ми!

МАЛВОЛИО

Господине!

СЪР ТОБИ

Ела, ела! Пили-пили! Кът-кът-кът! Хайде сега, не приляга
на един разумен човек да си играе на шикалки с Лукавия. Гони го,
черния, пъди го, опашатия!

МАРИЯ

Накарайте го да се моли, сър Тоби! Нека си каже веруюто!

МАЛВОЛИО

Аз ли, безсрамнице?

МАРИЯ

Ето, не ще да чуе за нищо свято!

МАЛВОЛИО

Вървете да се обесите всички. Напуснете хоризонта ми,
празни, жалки твари! Нямам нищо общо с вас! Ще си говорим пак!

Излиза.

СЪР ТОБИ

Възможно ли е?

ФАБИАН

Ако беше театър, бих казал, че е нагласено и невероятно!

СЪР ТОБИ

Заразата на номера ни проникна вдън душата му!

МАРИЯ

Само че сега вървете след него, защото тя може да изскочи на открито и да замирише!

ФАБИАН

Няма. Ще го направим да полудее наистина.

МАРИЯ

И къщата ще се умири.

СЪР ТОБИ

Ще го вържем и заключим в някой тъмен килер. Моята племенница вярва, че той е луд, така че можем да продължим забавата си за наше удоволствие и негово назидание, докато тя сама не се задъха и не ни накара да го съжалим. Тогава ще разкрием играта, а тебе ще провъзгласим за дипломирана лечителка на душевни болести. Но вижте кой иде!

Влиза сър Андрю.

ФАБИАН

Още един палячо за карнавала!

СЪР АНДРЮ

Ето предизвикателството. Прочетете го. Цялото е огън и жупел!

ФАБИАН

Сигурно пари тогава!

СЪРАНДРЮ

И още как, честна дума! Прочетете го и ще видите!

СЪР ТОБИ

Дай!

Чете.

„Хлапак, какъвто и да си, ти си само едно нищожество...“

ФАБИАН

Силно и дръзко!

СЪР ТОБИ (*чете*)

„...Не се учудвай, нито се удивлявай, че те наричам така, защото аз обяснения няма да ти давам!...“

ФАБИАН

И това е добре — законът не може да се хване за нищо.

СЪР ТОБИ

„...Ти посещавах графиня Оливия и тя се държи пред мен любезно с тебе, но ти лъжеш като разпран, защото аз не те предизвиквам за това, а за друго!...“

ФАБИАН

Кратко и съвършено... безсмислено!

СЪР ТОБИ (*чете*)

„...Ще те изчакам, когато се връщаш, и ако съдбата реши да ме убиеш, тогава...“

ФАБИАН

Добре!

СЪР ТОБИ (*чете*)

„...ти ще ме убиеш като куче и негодник!...“

ФАБИАН

И тука сте на завет от закона. Добре.

СЪР ТОБИ (*чете*)

„...Сбогом и дано бог прости греховете на една от нашите души! Може би той ще ги прости на моята, но аз се надявам на по-добро и затова пази се! Твой приятел или заклет враг според поведението ти. Подпис: Андрю Чикчирик.“

Чудесно! Ако и това не го предизвика, аз ще го следизвикам сам! Отивам да му го предам!

МАРИЯ

Сега му е времето. Той тъкмо беседва с господарката и след малко ще си тръгне.

СЪР ТОБИ

Върви, сър Андрю! Издебни го като пристав при ъгъла на градината. Щом го зърнеш, вади шпагата и ругай зверски, колкото сила имаш, защото често една ужасна ругатня, ревната със страховит глас, доказва по-убедително мъжката смелост от най-смелото дело. Върви!

СЪР АНДРЮ

Ти дай ми да ругая на мене!

Излиза.

СЪР ТОБИ

Няма да го предам, разбира се. От обноските на оня младок си личи, че има развит ум и добро възпитание; службата му между княза и племенницата ми го потвърждава. Такова глупашко писмо няма

да изплаши човек като него — той веднага ще подуши, че има работа с тъпак. Не, аз ще му предам предизвикателството устно и ще опиша нашия Чикчирик в такава светлина, че оня — младостта е доверчива — ще си го представи невероятно яростен, ловък, смел и кръвожаден. Двамата тъй ще се изплашат един от друг, че само като се видят отдалече, ще се смразят взаимно като горгони^[43]!

ФАБИАН

Ето го и него с племенницата ви! Да ги изчакаме да се разделят. После ще го настигнем.

СЪР ТОБИ

Тъкмо дотогава ще си съчиня едно по-страхотно предизвикателство.

Сър Тоби, Фабиан и Мария излизат.

Влизат отново Оливия и Виола.

ОЛИВИЯ

Разкрих се много пред сърце от камък
и чувствавам честта си унижена.
В мен нещо тук осъжда тази слабост,
но тя е силна и се подиграва
на укорите.

ВИОЛА

Знам тези признаци на болестта
от онзи болен, който ме изпраща.

ОЛИВИЯ

Носи от мен туй малко медальонче.
Това е моят образ. Тук съм няма
и няма със слова да ти досаждам.
Не го отблъсквай! Утре пак ела!
Каквото ми поискаш — вълн от тез
неща, които влизат във разрез

със честността, — веднага ще го сторя!

ВИОЛА

Тогава дайте своята любов
на господаря ми!

ОЛИВИЯ

Но аз на теб
я дадох вече — няма да е честно!

ВИОЛА

О, аз ще ви простя.

ОЛИВИЯ

Ще видим утре...
Лукавия под твойта външност млада
отнесъл би душата ми във ада!

Излиза.

Влизат отново сър Тоби и Фабиан.

СЪР ТОБИ

Да ви пази Бог, господине!

ВИОЛА

И вас също, сър!

СЪР ТОБИ

Вадете веднага каквито оръжия имате! Не зная какво зло сте му сторили, но пострадавшият, кипящ от ярост и жаден за кръв, ви дебне като тигър зад ъгъла на градината! Изтеглете шпагата си и бъдете нащрек, защото противникът ви е бърз, ловък и смъртоносен!

ВИОЛА

Тук има някаква грешка, господине! Аз нямам вражда с никого. Паметта ми е чиста от какъвто и да било спомен за нанесено оскърбление.

СЪР ТОБИ

Нещата обаче стоят иначе и вие сам ще се убедите в това. Ако цените живота си, пазете се, повтарям! Вашият враг има на своя страна всички предимства, които дават младостта, силата, ловкостта и гневът!

ВИОЛА

Но кажете ми, сър, какъв е той?

СЪР ТОБИ

Рицар от тези, получили шпагата си за салонни битки на килимно полесражение. Но истински дявол в личните свади! До днес е развел вече три души от телата им. А сега яростта му е такава, че може да бъде успокоена само от смъртен гърч и надгробна плоча! „Или той ще умре — казва, — или аз ще го убия!“

ВИОЛА

Ще се върна в дома на графинята и ще поискам охрана от нея. Не обичам да се бия. Чувал съм, че някои нарочно измислят предлози, за да изпитват чуждата храброст. Този човек навярно е от тях.

СЪР ТОБИ

Не, господине! Неговата ярост е предизвикана от действителна обида. Вървете и му дайте нужното удовлетворение! Не се опитвайте да се криете в дома освен ако желаете да се сблъскате с мене, при което опасността за вашата кожа не ще бъде по-малка! Повтарям, напред, и вадете шпагата си, защото иначе ще трябва да се откажете от правото да я носите на бедрото си!

ВИОЛА

Всичко това е толкоз неучтиво, колкото и чудно! Умолявам ви, бъдете тъй добър да узнаете от рицаря каква обида съм му нанесъл!

Ако е имало нещо, било е извършено по невнимание, в никакъв случай не нарочно!

СЪР ТОБИ

Добре! Фабиан, останете с господина, докато се върна!

Излиза.

ВИОЛА

Моля ви се, господине, какво знаете за всичко това?

ФАБИАН

Знам, че рицарят е разгневен срещу вас до кръвна мъст. Подробности не са ми известни.

ВИОЛА

Но, моля ви се, що за човек е той?

ФАБИАН

Ако съдите за него по външността му, не обещава ужаса, който ще изпитате, когато пусне в действие храбростта си. Но това е най-умелият, жесток и кръвожаден противник, който бихте могли да си намерите в цяла Илирия. Ако желаете, да тръгнем към него... Ще се опитам да уредя спора ви по мирному.

ВИОЛА

Ще ви бъда много признателен. Предпочитам да имам работа със свещеници, отколкото с рицари. Не ме засяга какво ще говорят за мен.

Излизат.

Влизат сър Тоби и сър Андрю.

СЪР ТОБИ

Казвам ти, той е истински сатана! Досега не съм срещал такава мъжка харпия^[44]. Опитяхме две-три пробни хватки с шпаги в ножниците и той ми показва едни такива опасни финти, че не ти е работа! А пък гордът му парира тъй сигурно, както твоят крак стъпва на земята. Казват, че бил учител по фехтовка на персийския шах!

СЪР АНДРЮ

Треска да го тресе! Не искам да имам вземане-даване с него!

СЪР ТОБИ

Да, но той не ще да се помири, Фабиан едва го сдържа!

СЪР АНДРЮ

Чума да го хване! Ако знаех, че е такъв майстор на шпагата, за нищо на света нямаше да го викам на двубой! Я му кажи да уредим работата по мирному! Ще му дам коня си.

СЪР ТОБИ

Ще опитам. Ти стой тук и заеми горда осанка. Всичко ще свърши без кръвопролития.

Настрани.

Само дето аз ще яхна кончето ти, както сега яхам тебе.

Влизат отново Фабиан и Виола.

Дава си коня, ако уредим спора без бой. Убедих го, че оня е въплътеният ужас.

ФАБИАН

И точно така е — той е в ужас от него! Блед като платно и задъхан, сякаш мечка го гони!

СЪР ТОБИ (*към Виола*)

Няма изход, господине. Бил дал клетва да се бие. Но изглежда, че вече не намира обидата така страшна и се закле, че ако кръстосате шпагата си с неговата, за да се спази формата, нямало да ви стори зло.

ВИОЛА (*настрани*)

Божичко, помогни ми! Още малко и ще им разкрия колко много ми липсва, за да съм мъж!

ФАБИАН

Ако е много яростен, отстъпвайте!

СЪР ТОБИ

Няма изход, сър Андрю. Той казва, че законът на честта го задължавал да кръстоса шпагата си с твоята, но ми даде дума на войник и благородник, че няма да ти нанесе рана. Хайде, вземай позиция!

СЪР АНДРЮ

Божичко, само да не ме излъже!

ВИОЛА

Вярвайте, правя го срещу волята си!

Изваждат шпагите си.

Влиза Антонио.

АНТОНИО

Веднага спрете! Рицарю, назад!
На мястото на този момък млад,
каквото да е спорът между вас,
ще давам или диря сметка аз!

Изважда шпагата си.

СЪР ТОБИ

Кой, вий ли, господине? Кой сте вие?

АНТОНИО

Тоз, който за приятелство ще стори
дваж повече, отколкото говори!

СЪР ТОБИ

Щом сам си тикате носа, добре!

Двамата се сражават.

ФАБИАН

Спрете, сър Тоби! Стражата!

Влизат Стражи.

СЪР ТОБИ

Пак ще си говорим след малко!

ВИОЛА

Моля ви, господине, скрийте шпагата си!

СЪР АНДРЮ

С удоволствие, господине! И обещаното си е обещано: ще
видите, не е плашлив и слуша юздата.

ПЪРВИ СТРАЖ

Това е той! Познавам го. Задръж го!

ВТОРИ СТРАЖ

Антонио, във името на княза
те арестувам!

АНТОНИО

Имаш грешка, драги!

ПЪРВИ СТРАЖ

Не, ни на йота! Разпознах те мигом,
макар и да не си с пиратска кърпа.
Води го! Той си знае, че го знам!

АНТОНИО

Принуден съм да им се подчиня...

Към Виола.

За вас бях тръгнал, а намерих тях!
Сега ще отговарям пред съда;
но вий какво ще правите, когато
бедата кара ме да си поискам
кесията? За вас ми е по-мъчно,
отколкото за мен... Защо мълчите?
Главата горе!

ВТОРИ СТРАЖ

Хайде! Да вървим!

АНТОНИО

Тогаз ще ви поискам само малко
от своите пари.

ВИОЛА

Какви пари?

За помощта, която тъй учтиво
оказахте ми, и зарад бедата,
в която се намирате, на, ето,
от скромните ми средства ще ви дам
назаем една част. Не съм богат,
това е половината от всичко,
което имам.

АНТОНИО

Как? Не ща да вярвам!
Нима от мене ще се отречете?
Възможно ли е моите услуги
въздействие да нямат върху вас?
Недейте ме в бедата изкушава,
че, току-виж, оказал съм се толкоз
безволен, че самичък да изтъкна
как много ми дължите!

ВИОЛА

Аз не помня
да съм ви дължен и не ви познавам.
Неблагодарността е според мене
по-лоша от пиянството, лъжата,
бъбливостта... от всичките пороци,
които тровят слабата ни кръв.

АНТОНИО

О, небеса!

ВТОРИ СТРАЖ

Човече, губим време!

АНТОНИО

Две думи! Аз измъкнах този момък
от челюстите страшни на смъртта
и после го лекувах с нежна обич,
не, с обожание към туй лице,
което обещавахе — тъй мислех —
неземна добродетел!...

ПЪРВИ СТРАЖ

Всичко туй
не ни засяга. Времето тече!

АНТОНИО

Но колко грозен идол се оказа

туй мое божество! Себастиан,
опозори ти дивната си външност!
Но тялото не знае грозота;
тя само на духа ни е черта
и няма друг сакат човек освен
тоз, който е със дух осакатен.
Добро и хубост заедно вървят,
а хубавото зло е празен съд,
изписан от Лукавия!

ПЪРВИ СТРАЖ

Той май че
се е побъркал!... Тръгвай! Стига думи!

АНТОНИО

Водете ме!

Излиза със Стражите.

ВИОЛА

Словата му изглеждаха такива,
че сякаш яростта му бе правдива!
Като че ли си вярваше! О, Боже!
Не, не, не вярвам! Ах, да ще да може
наистина тоз доблестен пират
да ме е взел за родния ми брат!

СЪР ТОБИ

Ела, рицарю! Хайде, Фабиан! Струва си да си пошепнем по
този повод някоя и друга мъдра мисъл.

ВИОЛА

Той каза точно тъй: „Себастиан!“
А брат ми беше двойник мой излян —
погледна ли се в свойто огледало,
лицето му аз виждам оживяло;

а и нали уших си за утеха
еднаква като неговата дреха!
Дано сте се смилили, вихри диви!
Вълни, дано били сте милостиви!

Излиза.

СЪР ТОБИ

Подло и безчестно хлапе! И пъзливо като заек! Подлостта
му си пролича от това как се отрече от приятеля си, когато оня изпадна
в беда. А за страхливостта му Фабиан да ти каже!

ФАБИАН

Страхливо, и то прекалено. Просто направило си е кумир от
страха!

СЪР АНДРЮ

Сто хиляди дяволи, ще го стигна и пребия от бой!

СЪР ТОБИ

Пребий го, но без да вадиш хладно оръжие!

СЪР АНДРЮ

Да не съм рицар, ако...

Излиза.

ФАБИАН

Елате да погледаме развитието на събитието!

СЪР ТОБИ

Обзалагам се на колкото щеш, че пак ще излезе в морето
дупка!

Излизат.

[42] Римско писмо — елегантно закръглен начин за писане, смятан по-изящен от „секретарското“ писмо на Шекспировите съвременници. ↑

[43] Горгона (*митол.*) — женско чудовище с ужасен поглед и коси от живи змии, чието лице превръщало смъртните в камък. ↑

[44] Харпия (*митол.*) — харпиите, богини на вятъра при гърците, били изобразявани като птици с женски глави. Названието им е станало синоним на зла жена. ↑

ЧЕТВЪРТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Улица пред дома на Оливия.

Влизат Себастиан и Шутът.

ШУТЪТ

Значи искате да ме убедите, че не сте този, за когото съм пратен?

СЕБАСТИАН

Върви! Върви, ти казвам! Ти си смахнат.
Измитай се!

ШУТЪТ

Добре изиграно. Съгласен: ние с вас не сме се и виждали, моята господарка ме е пратила да покана друг, вие не сте господин Цезарио, този нос не е мойт нос и всичко, което е тъй, е съвсем инак.

СЕБАСТИАН

Лей другаде безумството си, драги!
Не ме познаваш!

ШУТЪТ

„Лей другаде!“ Задигнал е този израз от някой големец и сега го прилага към един шут. Да лея безумството си! Уплашва ми се окото, като гледам колко изтънчен е станал напоследък този свят от простаци. Слушай какво: я си поразкопчай малко маниерността и ми кажи какво да направя с господарката си. Да излея ли пред нея, че ще дойдеш?

СЕБАСТИАН

Повтарям ти, глупако, остави ме!
Вземи и бягай, докато не съм
решил да ти платя със друго нещо!

ШУТЪТ

Честна дума, имаш щедра ръка! И това е добро. Тези умници, които дават пари на глупците, си натрупват добра слава... след четиринайсет години редовни вноски.

Влиза сър Андрю.

СЪР АНДРЮ

Ха, срещнах ли ви пак! Тази плесница е за вас!

Удря плесница на Себастиан.

СЕБАСТИАН

А таз пък е за теб! И също таз!

Бие го и измъква шпагата си.

Тук всички са, изглежда, полудели!

Влизат сър Тоби и Фабиан.

СЪР ТОБИ

Спрете, господине, или шпагата ви ще изхвърчи на покрива!

ШУТЪТ

Отивам да обадя на господарката! Не бих искал да си сменя кожата с някой от вас дори за цели две стотинки.

Излиза.

СЪР ТОБИ

Хайде, хайде! Не мърдай!

СЪР АНДРЮ

Не, оставете го! Аз ще се разправа с него по друг начин: ще го дам под съд за телесна повреда, ако още има закони в Илирия! Нищо че съм го ударил пръв!

СЕБАСТИАН

Махни си ръката!

СЪР ТОБИ

Как не! Хайде, младо петле, вмъкнете желязото в ножницата му. Този път сте се добре настървили!

СЕБАСТИАН

Пусни ме и измъквай своята шпага!
Аз ще ти дам един урок веднага!

СЪР ТОБИ

А, така ли? Тогава ще източа една-две унции^[45] от нахалната ти кръв!

Измъква шпагата си.

Влиза Оливия.

ОЛИВИЯ

Веднага да престанеш, вуйчо Тоби!

СЪРТОБИ

Мадам!

ОЛИВИЯ

Това е немислимо! Грубиян,
създаден да живее в дива пустош
и в пещери на варвари, които
приличие не знаят. Да се махаш!
Цезарио, недей да му се сърдиш!
Вървете, казах!

Сър Тоби, сър Андрю и Фабиан излизат.

Моля ти се, мили,
не с гняв, а с разум погледни на туй
просташко посегателство над твойто
спокойствие. Да влезем у дома!
Ще ти разкажа всички лудории,
извършени от този стар обесник,
и сам ще се разсмееш. Да вървим!
Щом зърнах двете шпаги да блестят,
усетих си сърцето в твойта гръд!

СЕБАСТИАН

Какво туй значи? И дали съм буден?
Ако сънувам, този сън е чуден!
О, Лета^[46], потопи ме във забрава,
та още дълго той да не престава!

ОЛИВИЯ

Тогаз ела!

СЕБАСТИАН

Докрай ръка в ръка!

ОЛИВИЯ

Щом ти го казваш, нека е така!

Излизат.

[45] Унция — английска мярка за тегло (към 30 г). ↑

[46] Лета (*митол.*) — река на забравата, която течела в царството на мъртвите: този, който пийнел вода от нея, преставал да помни за земята и земния живот. ↑

ВТОРА СЦЕНА

В дома на Оливия.

Влизат Мария и Шутът.

МАРИЯ

Сега сложи си това расо и тази брада! Нека те вземе за отец Топас. И бързо! Аз ще избягам за сър Тоби.

Излиза.

ШУТЪТ

Добре, ще се скрия под тази одежда и ще се преструвам на свят човек. Де да бях първият преструвай в расо!... Не съм нито достатъчно едър за важен проповедник, нито достатъчно мършав за учен богослов, но нищо: да си просто порядъчен човек и добър стопанин не е по-малка чест, отколкото да си прославен пастир или голям книжовник. Ето и другите играчи излизат на арената.

Влизат сър Тоби и Мария.

СЪР ТОБИ

Да ви благослови Бог, почтени отче!

ШУТЪТ *(с преправен глас)*

Вонос dies^[47], сър Тоби! Защото както неукият отшелник от град Прага казва за краля Горбодук^[48] от едноименната пиеса: „Щом нещо е, значи е“; тъй и аз, грешният, щом съм почтен отец, то, значи съм почтен отец. Амин!

СЪР ТОБИ

Поговорете с него, отче Топасе!

ШУТЪТ

Хей! Кой е там? Мир вам в този затвор!

СЪР ТОБИ

Добре се преструва, подлецът му с подлец!

МАЛВОЛИО (*отвътре*)

Кой е? Кой говори?

ШУТЪТ

Отец Топас, свещеникът, дошъл да навести Малволио, помрачения.

МАЛВОЛИО

Почтени отче, свети отче, моля ви, идете при господарката ми!

ШУТЪТ

Фу! Отходи, демоне похотливи! Не мъчи слабата му плът!... Не знаеш ли да говориш за друго освен за жени!

СЪР ТОБИ

Браво, свети отче!

МАЛВОЛИО

Отче Топасе, спрямо мене бе извършена най-жестока несправедливост! Не им вярвайте, че съм луд, отче Топасе! Те ме затвориха тук, в ужасен мрак!

ШУТЪТ

Фу! Сатана лъжовен! И прилагам към теб това умерено прилагателно, защото съм тъй възпитан, че се държа учтиво и със самия дявол... Ти твърдиш какво, че наоколо ти е тъмно?

МАЛВОЛИО

Като пъкъл, отче!

ШУТЪТ

Как е възможно? Долните прозорци са светли като плочи за писане, а горните, които гледат към североюг, са прозрачни като абаносови талпи! И въпреки това ти се оплакваш, че не ти стигала светлината?

МАЛВОЛИО

Но аз не съм луд, отче! Казвам ви: тук е ужасно тъмно!

ШУТЪТ

Мамиш се, безумецо! Казвам ти, че тук няма друг мрак освен невежеството, сред което ти се луташ като племето египетско в мъглата^[49].

МАЛВОЛИО

А аз казвам, че този дом е мрачен като невежеството, ако ще то да е мрачно като пъкъла! И казвам, че не е имало мъж, по-подло подигран от мене! Те ме направиха на шут, а аз съм толкоз луд, колкото сте вие! Проверете ме, отче, задайте ми въпроси!

ШУТЪТ

Добре. Кажи ми какво е казал Питагор^[50] за дивите пернати?

МАЛВОЛИО

Че душите на предните ни могат да се преселват в тях.

ШУТЪТ

А ти на какво становище си по този въпрос?

МАЛВОЛИО

Аз имам високо мнение за човешката душа и не мога да одобря такова твърдение.

ШУТЪТ

Тогава остани си в мрак и заблуда! Ще те призная за здравомислещ само когато дотам се проникнеш от пернатото

Питагорово учение за пернатите, че да се откажеш от лова на диви гъски поради страх, че можеш да улучиш баба си. Приятно прекарване!

МАЛВОЛИО

Отче Топасе! Преподобни пасторе!

СЪР ТО БИ

Безподобни майсторе!

ШУТЪТ (*тихо*)

Ние сме такива: за всичко ни бива!

МАРИЯ

Само че можеше да минеш и без преобличането. Все едно, не те вижда!

СЪР ТОБИ

Сега му заговори с естествен глас и после ще ми разправиш какво ти е казал. Май е вече време да приключваме с шегата и да го пуснем без повече усложнения, защото връзките ми с племенницата са тъй обтегнати напоследък, че ме е страх да не се скъсат. Ще те чакам в стаята си.

Излиза заедно с Мария.

ШУТЪТ (*нее с естествен глас*)

„Що си днеска весел Робин...“

МАЛВОЛИО

Шуте!

ШУТЪТ (*нее*)

„...като паметник надгробен?...“

МАЛВОЛИО

Ей, шуте!

ШУТЪТ (*nee*)

„...С друг жена си днес видях...”

МАЛВОЛИО

Шуте! Чувай!

ШУТЪТ (*nee*)

„...а тя казва: — Аз не бях!...”

Кой ме вика?

МАЛВОЛИО

Добри ми смешнико, ако искаш да си спечелиш моята признателност, намери ми отнейде свещ, перо, мастило и хартия. Да не съм честен човек, ако не ти бъда благодарен цял живот!

ШУТЪТ

О, господин Малволио!

МАЛВОЛИО

Какво, любезни ми шуте?

ШУТЪТ

О, господине, как стана, та загубихте петте си умствени способности^[51]?

МАЛВОЛИО

Кой ги е загубил? Ти си луд! Вярвай ми, никой не е бил тъй безпричинно обвинен като мене! Мозъкът ми е не по-малко здрав от твоя!

ШУТЪТ

Ето, виждате ли? Сам казвате, че съм луд, а после се хвалите, че мозъкът ви бил в ред като моя! Значи наистина сте умопомрачен.

МАЛВОЛИО

Не, те ме хванаха, затвориха ме на тъмно, изпрацат ми разни свещеници — и то какви? Невероятни магарета! Изобщо правят всичко, за да ме подлудят!

ШУТЪТ

Внимавайте! Свещеникът е още тук!...

С гласа на свещеника.

Чедо мое Малволио, да укрепи небето разума ти! Спри това празно дърдорене и се постарай да заспиш!

МАЛВОЛИО

Но, отче Топасе!...

ШУТЪТ *(с гласа на свещеника)*

Не разговаряй с обладания, приятелю!

С естествен глас.

Кой? Аз? За нищо на света, отче!

С гласа на свещеника.

Добре, и моли се за душата му, чедо мое!

С естествен глас.

Ще се моля, отче, непременно!

МАЛВОЛИО

Шуте, шуте! Ей, шуте!

ШУТЪТ

Не, господин Малволио! Моля ви се, недейте! Току-що ми се скараха, задето съм разговарял с вас!

МАЛВОЛИО

Добри ми шуте, намери ми само свещ и хартия! Казвам ти, аз съм толкова с ума си, колкото всеки друг в Илирия!

ШУТЪТ

Де да беше така, господине!

МАЛВОЛИО

Но, честно дума, така е! Моля те за капка мастило и лоена угарка. А след това ще отнесеш, нали, бележката до господарката ми? От това ще спечелиш повече, отколкото от всички писма, които си разнесъл досега.

ШУТЪТ

Добре, ще ви помогна. Но кажете, наистина ли не сте луд или само се преструвате на здравомислещ?

МАЛВОЛИО

Наистина не съм! Повярвай ми, като ти казвам!

ШУТЪТ

Е как да ви повярвам, че не сте луд, като за да ви вярвам, трябва първо да бъда сигурен, че сте в ред. Все пак ще ви донеса свещ, хартия и мастило.

МАЛВОЛИО

Пък аз ще ти платя богато! Само бързай!

ШУТЪТ (*nee*)

„Летя, господине,
миг няма да мине,
и пак ще съм тука веднага!
Щом пада парата,

пред мен сатаната
със нокти подрязани бяга!“^[52]

Излиза.

^[47] „Bonos Dies“ (лат.) — добри дни. ↑

^[48] Горбодук — име на легендарен британски цар. „Отшелникът от Прага“ и неговите думи са по всяка вероятност шутовска безсмислица. ↑

^[49] „...племето египетско в мъглата...“ (библ.) — за да накаже египтяните, Мойсей им пратил гъст мрак, който траял три дни. ↑

^[50] Питагор — гръцкият математик и философ Питагор (ок. 580–501 г. пр.н.е.) учел, че душите могат да се преселват от животински тела в човешки и обратно. ↑

^[51] „...петте си умствени способности...“ — за такива били смятани по Шекспирово време: здравият разум, въображението, находчивостта, способността за преценка и паметта. ↑

^[52] „...със нокти подрязани бяга...“ — в оригинала Шутът се оприличава на Порока (Vice) — познат образ от средновековния театър. Порокът бил пакостник с дълги уши и дървен меч, който влизал в борба с дявола, изрязвал му ноктите и т.н., но накрая бивал победен от него и попадал в пъкъла. ↑

ТРЕТА СЦЕНА

В градината на Оливия.

Влиза Себастиан.

СЕБАСТИАН

Това е слънцето! Това — земята!
Тоз бисер подарен ми бе от нея —
аз пипам го и виждам го! Макар че
отвред ме обкръжават чудеса,
не вярвам да съм луд! Ала тогава
Антонио къде ли е? В „При слона“
ми казаха, че тръгнал да ме дири.
Ах, как за мен по-ценен и от злато
би бил съветът му сега, когато
таз приказка чудесна, тоз потоп
от щастие така надхвърля всичко
и видено, и чуто, че готов съм
на своите очи да не повярвам
и да отхвърля здравия разсъдък,
говорещ за това, че нито аз
побъркан съм, ни с болен ум е таз,
която, едва срещната, веднага
чаровната си обич ми предлага!
Не, тя е явно със ума си, иначе
не би могла умело да върти
тоз дом огромен и да управлява
слугите си тъй трезво и разумно.
Все пак във всичко туй се крие нещо
неразбираемо. Но ей я, иде!

Влизат Оливия и Свещеникът.

ОЛИВИЯ

Недей осъжда тази ми припряност,
а с мен ела в параклиса домашен.
Под свода му пред тоз духовник благ
ще те помоля да повториш пак
обета си, така че тази моя
недоверчива, трепетна душа
да се успокои. Той в пълна тайна
ще пази всичко до деня, във който
ти сам поискаш да го разгласим,
за да се свържем с тържество, достойно
за потеклото ми. Какво ще кажеш?

СЕБАСТИАН

Че клетва дадох и докле живея,
на теб ще бъда верен и на нея!

ОЛИВИЯ

Тогаз води ни, отче! Слънце, ти
кортежа ни годежен освети!

Излизат.

ПЕТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

*Пред дома на Оливия.
Влизат Шутът и Фабиан.*

ФАБИАН

Ако си приятел, дай да прочета писмото му!

ШУТЪТ

Добре, уважаеми Фабиане, но ако и ти изпълниш едно мое желание.

ФАБИАН

Съгласен. Какво е то?

ШУТЪТ

Да не настояваш да четеш писмото му.

ФАБИАН

Все едно да подариш някому куче и в замяна да си го искаш обратно.

Влизат Князът, Виола, Турио и Свита.

КНЯЗЪТ

Вий май принадлежите към дома на графинята?

ШУТЪТ

Да, господарю. Ние сме част от домашните й принадлежности.

КНЯЗЪТ

Познаваме се с теб, смешнико. Как си?

ШУТЪТ

Благодаря, господарю: и тъй, и тъй. Добре благодарение на враговете и зле благодарение на приятелите.

КНЯЗЪТ

Обратното ти би желал да кажеш?

ШУТЪТ

Не, господарю, точно така.

КНЯЗЪТ

Защо? Не е възможно.

ШУТЪТ

Много просто, господарю. Приятелите хвалят неискрено моя ум, а враговете ми казват направо, че съм глупак. Тъй че едните ме принуждават да узная себе си, а другите ми помагат да се самоизмамвам. И тъй като в логиката, както и при женските целувки, две „не“ правят едно „да“, колкото повече приятели, толкова по-зле, и обратното!

КНЯЗЪТ

Чудесно просто!

ШУТЪТ

Никак не е чудесно, господарю. И все пак благоволете да бъдете между приятелите ми!

КНЯЗЪТ

И да стана двуличник към тях? Вземи!

ШУТЪТ

Щом вече сте двуличник, поне удвоете я, господарю!

КНЯЗЪТ

И да удвоя греха си?

ШУТЪТ

И тази тук има две лица, но от това звънът ѝ не е по-лош.

КНЯЗЪТ

Дръж, хитрецо!

ШУТЪТ

Чудно, защо при надбягванията винаги се брои така: едно-две-три! И защо трикраките столчета имат по три крака, а камбанарията на „Свети Бенедикт“ звъни винаги тъй: бим-бам-бум!

КНЯЗЪТ

Не, повече сега няма да ми измъкнеш. Виж, ако съобщиш на графинята, че съм дошъл да ѝ говоря, и я доведеш тук, може би това ще събуди още веднъж моята щедрост.

ШУТЪТ

Летя, господарю. Вие приспете сега щедростта си с „нани-на“, та, като отвори после очички, да се усмихне нашироко и да каже: „на ти, на!“ И не мислете, че го правя от алчност — който обича златото, не може да бъде сребролюбив!

Излиза.

ВИОЛА

О, княже, ето този ми помогна!

Влизат Антонио и Стражите.

КНЯЗЪТ

Познат ми е човекът с туй лице,
макар да си го спомням окадено
като лика на древния Вулкан^[53]
от смолни сажди и барутен дим.
Командваше той кораб, газещ плитко

и малък по вместимост, но се счепка
във абордаж тъй дързък и успешен
със нашата най-горда единица,
че нейният провал сам викна: „Слава
на храбростта му!“ Как се казва той?

ПЪРВИ СТРАЖ

Антонио. Това е онзи, който
плячкоса нашия чудесен „Феникс“
със стоката от Кандия^[54]. Не друг,
а той нападна „Тигър“, при което
Тит, младият ви племенник, остана
с една нога. Сред бял ден из града
разхождаше се и дори бе дръзнал
във кървава разправа да участва.

ВИОЛА

Но, господарю, той извади шпага
да ми помогне. Ала след това
такива непонятни думи каза,
че сякаш бе се помрачил внезапно.

КНЯЗЪТ

Грабителю на кораби, крадецо
върлуващ по солените води,
каква безумна наглост те изпрати
в ръцете на онези, от които
ти свои кръвни врагове направи
чрез кървави дела?

АНТОНИО

Орсино, нека
ми бъде позволено да отхвърля
туй прозвище, с което ме нарече.
Антонио не е разбойник морски,
макар че е заслужил да го считат
Орсинов неприятел. От магия

замаян бях и се намерих тука.
Тоз момък непризнателен до тебе
измъкнах аз от пяната ревяща
на океана. Вече бездиханен,
го върнах към живота и му дадох
безкористната си и безгранична
другарска обич. После пък, изпълнен
със опасения за него, дръзнах
да вляза в този град, за който знаех,
че пълен е с опасности за мен.
Видях, че го нападат и веднага
измъкнах шпага, но ме заловиха.
И ето че, подлецът му с подлец,
наместо да ме следва във бедата,
отрече въобще, че ме познава
и в миг единствен се отдалечи
от мен на цели двадесет години!
И туй не стига, но не ми и върна
онуй, което час преди това
му бях заел!

ВИОЛА

Аз нищо не разбирам!

КНЯЗЪТ

А откога дошъл е той в града?

АНТОНИО

От днеска само. А до днеска с него
три месеца живяхме неразделно.

Влиза Оливия със Свитата си.

КНЯЗЪТ

Графинята! Като че ли небето
с нозе докосва грешната земя!...

А ти си луд, човече — този момък
при мене служи вече трети месец!...
Но отстранете го! За туй по-късно!

ОЛИВИЯ

Какво желание, като изключим
неизпълнимото, желали бихте
да ви изпълни, господарю мой,
покорната Оливия?... Защо,
Цезарию, не удържахте вие
на даденото слово?

ВИОЛА

Но, графиньо...

КНЯЗЪТ

Божествена Оливия, аз дойдох...

ОЛИВИЯ

Какво, Цезарию?... Простете,

ВИОЛА

Щом князът му говори, пажът млъква.

ОЛИВИЯ

Но песента сменете, господарю —
ухото ми тя дразни като лай
след музика.

КНЯЗЪТ

Все тъй жестока значи?

ОЛИВИЯ

Не, само постоянна княже мой.

КНЯЗЪТ

До безчовечност!... О, неблагодарна

красавице, пред чийто ням олтар
душата ми възнесла е тъй много
безплодни въздихания, кажете:
какво да сторя повече?

ОЛИВИЯ

Каквото
желаете и смятате за редно.

КНЯЗЪТ

О, бих последвал примера на оня
египетски разбойник^[55], който искал
да отнесе любимата си в гроба —
в тъй дива ревност нявга има дъх
на благородство! Но понеже аз
отгатвам, струва ми се, сечивото,
което е могло да ме отреже
от любовта ви, то ще имам милост
към вас, мъчителко немилостива;
ала затуй пък този ваш любимец,
тоз глезеник чаровен, към когото
и аз привързах се — защо да крия? —
ще ми плати. Да, аз ще го изтрия
за погледа жесток, от който той
измести княза си! Върви, младежо!
Аз ще пожертвам агнеца си мил,
но ще се гърчиш от дълбока рана
ти, гълъбице със сърце на врана!

ВИОЛА

Сто смърти ще умра и още сто,
ако щастлив ще ви направи то!

ОЛИВИЯ

Цезарио, къде?

ВИОЛА

След тоз, когото
със страст, като зеница на окото,
обичам аз и който ми е мил
тъй, както досега не ми е бил
и няма да ми бъде ни за миг
ни вашият, ни други женски лик.
И ако лъжа, нека небесата
на място поразят ме за лъжата!

ОЛИВИЯ

О, колко подлост! О, злочеста аз!

ВИОЛА

Отде нагде? Какво съм ви направил

ОЛИВИЯ

Тъй кратък срок и вече си забравил
Извикайте отеча!

КНЯЗЪТ

Да вървим!

ОЛИВИЯ

Къде без мен, съпруже мой любим!

КНЯЗЪТ

Съпруг?

ОЛИВИЯ

Съпруг, и нека го откаже!

КНЯЗЪТ

Цезарио?

ВИОЛА

Не съм! Тя бърка, княже!

ОЛИВИЯ

На низък страх недей, мой скъпи, дава
високия ти дух да задушава!
Не бой се ти, бъди, какъвто си,
и личността ти ще се извиси
до този, от когото се боиш!

Влиза Свещеникът.

Елате, отче! Въпреки че бяхме
решили да таим това, което
откъсна се от клона неузряло,
аз моля ви: подробно разкажете
какво пред вас в параклиса свещен
извършихте над тоз младеж и мен!

СВЕЩЕНИКЪТ

Те дадоха си свят обет за обич,
скрепен от сплетените им ръце,
подписан със тържествена целувка
и затвърден чрез пръстени годежни.
И тоз обред извършен бе във мое
присъствие. Часовникът ми казва,
че оттогава съм пътувал само
два кратки часа в друма към смъртта.

КНЯЗЪТ

Ах, пале хитро, дявол да те вземе,
бих искал да узная аз след време,
когато посребрее твоят косъм,
дали ще се въртиш все тъй на осем
и няма ли от хитрост преголяма
да се намериш в собствената яма!

ВИОЛА

Кълна ви се!...

ОЛИВИЯ

Не, клетвите си сдръж
Бъди, макар изплашен, малко мъж!

Влиза сър Андрю.

СЪРАНДРЮ

За бога, лекар! За мен и за сър Тоби!

ОЛИВИЯ

Какво е станало?

СЪР АНДРЮ

Този човек ми разцепи главата! И на сър Тоби също е пукната! Помощ! Бих дал четирсет лири да съм си вкъщи!

ОЛИВИЯ

Но кой е сторил всичко туй?

СЪР АНДРЮ

Пратеникът на княза, този Цезарио! Ние го мислехме за страхливец, а той се оказа въплътен дявол!

КНЯЗЪТ

Моят пратеник Цезарио?

СЪР АНДРЮ

Хиляди дяволи, той бил тук! Вие, господине, ми пукнахте главата, без да съм ви направил нищо, и ако съм ви направил нещо, то е било, защото сър Тоби ме подучи!

ВИОЛА

Кой? Аз? Та аз не съм ви и докоснал!
Измъкнахте вий шпага без причина,
но аз ви отговорих най-учтиво!

СЪР АНДРЮ

Ако да пукнеш главата някому е учтив отговор, то вие наистина бяхте най-учтив към мене. За вас едно пукване на глава, изглежда, нищо не е!

Влизат сър Тоби и Шутът.

Ето го и сър Тоби! Вижте само как куца! Но ако не беше пиян, той щеше да ви научи!

КНЯЗЪТ

Какво се случва тука, господине?

СЪР ТОБИ

Случва се това, че ме нареди и това е! Ей, глупако, да си виждал нейде този тъпак, Дик — лекаря?

ШУТЪТ

Той е спиртосан като дърво, сър Тоби, и то от цял час. Към осем сутринта вече се беше изцъклил.

СЪР ТОБИ

И той е едно говедо и при това смуче като гъба. Не мога да ги търпя тези дърти пияници!

ОЛИВИЯ

Подкрепяйте го! Кой ги нарани?

СЪР АНДРЮ

Аз ще ви помогна, сър Тоби. Тъкмо ще ни лекуват заедно.

СЪР ТОБИ

Ти ли ще ми помагаш бе, магарешка главо? И с цицина отгоре! Той щял да ми помага! Мухльо неден! Мижитурка и шушумига!

ОЛИВИЯ

Да се превърже и след туй в леглото!

Излизат Шутът, Фабиан, сър Тоби и сър Андрю.

Влиза Себастиан.

СЕБАСТИАН

О, мила, извинявам се, задето
раних роднината ви, но да беше
мой кръвен брат, бих бил принуден пак
да сторя същото в самозащита.
От погледа ви схващам, че дълбоко
съм ви засегнал. Моля ви за прошка
във името на клетвата годишна,
която разменихме преди малко.

КНЯЗЪТ

Еднакъв лик, походка, глас у двама —
като че ли е зрителна измама!

СЕБАСТИАН

Антонио, мой мили, де се губи?
Ах, как измъчиха ме часовете,
прекарани без теб!

АНТОНИО

Себастиан,
нима сте вий това?

СЕБАСТИАН

А кой да бъда?

АНТОНИО

Но как успяхте да се раздвоите?
На ябълката двете половини

не са така еднакви! Кой от вас
е истинският?

ОЛИВИЯ

Непонятно чудо!

СЕБАСТИАН

Като че виждам себе си отсреща,
а брат аз нямам, ни съм бог могъщ,
та тук и там да бъда вездесъщ!
Сестрица бе ми дадена една,
но я погълна сляпата вълна.
О, кой сте вий? Каква роднинска връзка
ни свързва? Как се казвате? Отде сте?

ВИОЛА

От Митилин съм и баща ми беше
Себастиан. Себастиан — и брат ми.
Облечен като вас, той неотдавна
във водната си гробница се спусна
и ако духовете са способни
да вземат лик и дреха, ти си дух,
дошъл, за да ни плашиш!

СЕБАСТИАН

Да, аз дух съм,
ала облечен в плътната обвивка,
получена от майчиното лоно.
А вий да можехте да сте жена
понеже всичко друго съответства,
прегърнал бих ви в сълзи и бих казал:
„Добре дошла, Виола, сестро моя,
изплувала от бездната!“

ВИОЛА

Баща ми
на челото си имаше една

кафява луничка!

СЕБАСТИАН

И моят също!

ВИОЛА

И се помина точно във деня,
на който вашата Виола беше
навършила тринадесет години.

СЕБАСТИАН

Да, точно тъй! Издъхна той, когато
сестра ми за тринадесети път
празнуваше рождения си ден!

ВИОЛА

О, въпреки че само тез одежди
отделят ни от сигурната радост,
не ме прегръщай още, докато
съвпадане по време, място, случки
не ти докаже, че съм таз, която
ти е сестра и казва се Виола.
Затуй след малко ще те заведе
при оногова, у когото скрити
са женските ми дрехи. Той пред двора
като певец представи ме, а после
помежду този княз и тази дама
по странен начин моята съдба
до днеска се въртя и колеба.

СЕБАСТИАН

Излиза, че природата, графиньо,
ви е подлъгала, но често тя
по път околен стига своите цели
и, бога ми, не губите вий нищо:
за девственица тя ви бе сгодила
и девственик ви дава в мъжка сила!

КНЯЗЪТ

Защо се колебаете? Кръвта му
е благородна. Мисля, че и аз
охотно ще участвам в този случай
на корабокрушение щастливо.

Към Виола.

Не ми ли каза ти хиляда пъти,
че никоя жена не ще обикнеш
тъй, както мене?

ВИОЛА

И хиляда клетви
под туй ще сложа и ще ги опазя
тъй, както куполът небесен пази
свещилото, делящо нощ от ден!

КНЯЗЪТ

Ръка ми дай тогаз и да вървим!
Бих искал да те видя в женски дрехи.

ВИОЛА

Оставих ги у капитана, който
изведе ме до този бряг. Но той
разбрах, че е попаднал зад решетки
по донос на Малволио, тоз ваш
домоуправител.

ОЛИВИЯ

Ще се погрижа
веднага да го пуснат... Нека дойде
Малволио!... Но спомням си сега:
горкият се побърка напоследък!

Влизат отново Шутът с писмо и Фабиан.

По-луда лудост, обладала мене,
изтри в ума ми лудостта, която
обхванала бе него... Как е той?

ШУТЪТ

Доколкото състоянието му позволява, още хвърля къч срещу Велзевула. Написал е писмо до вас. Трябваше да ви го предам тази сутрин, но посланието на един смахнат не е слово Божие, тъй че не е толкова важно кога ще бъде предадено.

ОЛИВИЯ

Отвори го и чети!

ШУТЪТ

Творба на маниак в уста на глупак — голяма полза ще добиете.

Чете.

„Кълна се, госпожо!...“

ОЛИВИЯ

Защо крещиш? Да не си полудял?

ШУТЪТ

Не, госпожо, но чета лудост. Ако искате добре да разберете смисъла на писмото, трябва да го чуете в точното му звучене.

ОЛИВИЯ

Не, не, чети го, както трябва!

ШУТЪТ

Но тъкмо така трябва да се чете такова писмо. Моля ви да склоните внимание и дадете слух на моето изпълнение!

ОЛИВИЯ

Прочети го ти, Фабиан!

ФАБИАН (*чете*)

„Кълна се, госпожо, от вас бе извършена неправда срещу мене и светът ще узнае за нея! Вие наредихте да ме хвърлят в мрак и ме предадохте във властта на вечно нетрезвия си вуйчо, макар аз да владеем своите мисли и чувства не по-зле от вас! Разполагайки с вашето собственоръчно писмо, посредством което вие ме подбудихте да се представя в известния вам вид, аз ще съумея да защитя своята поругана чест и да хвърля върху името ви петното, което то е заслужило. Мислете за мене, както желаете, но почитта, която ви дължа, остава въвн от моето внимание, бидейки то уязвено от нанесеното ми несправедливо оскърбление. Подпис: Зле малтретираният от вас Малволио.“

ОЛИВИЯ

Той сам ли го е писал?

ШУТЪТ

Да, госпожо.

КНЯЗЪТ

Не се усеща дух на лудост в него.

ОЛИВИЯ

Пуснете го и нека дойде тук!

Фабиан излиза.

О, княже, ако вие сте решили
наместо мъж да станете мой брат,
аз каня ви да слеем двете сватби,
и то за моя сметка в моя дом.

КНЯЗЪТ

Приемам с радост вашата покана.

Към Виола.

А тебе... вас освобождавам вече
от службата при мен, несъвместима
със пола ви и ниска за рода ви.
Но тъй като наричахте ме вие
тъй дълго „господарю“, то от днеска —
това е моята ръка — бъдете
владетелка над своя господар!

ОЛИВИЯ

А пък за мен сестра!

Влиза отново Фабиан, следван от Малволио.

КНЯЗЪТ

Това навярно
е вашият безумец?

ОЛИВИЯ

Да, горкият!
Здравейте, как се чувствате сега,
Малволио?

МАЛВОЛИО

Онеправдан, госпожо!
Онеправдан от вас!

ОЛИВИЯ

От мен? Защо?

МАЛВОЛИО

Защото трудно вий ще отречете,

че вий сте писали това писмо.
Опитайте се, напишете нещо
с друг стил и почерк или заявете,
че този печат не ви принадлежи!
Не сте способна вие на лъжи
и трябва да ми кажете тогава
защо ми дадохте тъй явни знаци
за благосклонност и със цел каква
подлъгахте ме да се облека
в чорапи жълти, стегнати накръст,
и все усмихнат да говоря с вас,
а гордо — към сър Тоби и слугите!
И после бих желал да знам защо
в килера позволихте да ме хвърлят,
свещеник да ми водят и от мене —
един човек със принципи — да сторят
най-смешния палячо, който нявга
е бил осмиван? Питам ви, защо?

ОЛИВИЯ

Малволио, повярвайте: тез думи
не са написани от мен, макар да
напомнят почерка ми. Чувствам вече
във всичко туй ръката на Мария.
Да, спомням си: тя първа съобщи ми,
че бил сте заболял. А след това
вий сам се появихте тъй усмихнат
и тъй облечен, че ще разберете...
Но успокойте се; като открием
виновните за тази шега обидна,
вие сам ще бъдете във своето дело
ищец и съдник.

ФАБИАН

О, добра госпожо,
изслушайте ме, моля, и дано
кавги и крамоли не помрачат

таз радост, на която съм свидетел.
В надежда, че ще бъде тъй, признавам,
че аз и Тоби заедно скроихме
тоз план срещу Малволио, чиято
надменна сухота не се търпеше.
Мария — но подсторена от Тоби —
написа и подхвърли му писмото,
а Тоби пък в замяна на това
ожени се за нея. И макар че
вкусът на таз шега бе малко тлъст,
тя трябва да извика смях, не мъст,
ако добре вредите прецените,
които са си сторили страните.

ОЛИВИЯ

Как зле са те осмели, бедни глупчо!

ШУТЪТ

Така си е: „На едни то се пада по наследство, други го придобиват, а към трети то само снизхожда.“ Признавам, господине, и аз имах малка роля в тази комедия. Отец Топас — това бях аз. Но няма значение. „Ти си луд, шуте! Мозъкът ми е здрав като твоя!“ Спомняте ли си? „Господарко, защо насърчавате този глупав нахалник? Щом престанете да му се смеете, той се сбръчква като празен мехур.“ Пумпалът на времето си отмъщава за всичко!

МАЛВОЛИО

Но ще платя и аз на всички вас!

Излиза.

ОЛИВИЯ

Наистина жестока подигравка!

КНЯЗЪТ

Стигнете го и посмекчете някак

яда му! Той не ни е казал още
къде е арестуван капитанът.
Когато го узнаем, ще настанат
за всички тука златни тържества.
Но докато усмихне се това
чудесно време, нова сестро моя,
ний ще останем в твоя дом със тоя,
когото с мъжко име аз наричам,
но вече малко иначе обичам...
Цезарио, все още ти си мъж,
но чувствам как по чудо изведнъж,
смениш ли тези пажески доспехи
със прелестта на булчинските дрехи,
ще зазвучи към тебе в сватбен зов
виолата на моята любов!

Излизат всички освен Шута.

ШУТЪТ (*nee*)

„Човек, когато е момче,
хей-хо, пълзят мъгли, мъгли,
играта само го влече,
а пък дъждът вали, вали...

Човек, когато стане мъж,
хей-хо, пълзят мъгли, мъгли,
момата вика: «Мене дръж!»,
а пък дъждът вали, вали...

Човек, когато хлътне в брак,
хей-хо, пълзят мъгли, мъгли,
надзърта все към чужди праг,
а пък дъждът вали, вали...

Човек, когато стане стар,
хей-хо, пълзят мъгли, мъгли,

бутилката му е другар,
а пък дъждът вали, вали...

Животът тъй е, то се знай,
хей-хо, дъждът вали, вали...
но нека с туй да сложим край,
а утре пак — добре дошли!“

Излиза.

[53] Вулкан (*митол.*) — римски бог на огъня и на ковашкото изкуство, съответстващ на гръцкия Хефес. Изобразяван като силен ковач с чук или клещи в ръка. ↑

[54] Кандия — главен град на остров Крит. ↑

[55] „...египетски разбойник...“ — в романа на Хелиодор „Етиопика“ (III в.), преведен на английски език през 1569 г., се разказва между другото за разбойника Тиамис, който в бой с други разбойници, боейки се, че не ще избегне смъртта, решил да убие любимата си Хариклея, за да не попадне тя в чужди ръце. ↑

Издание:

Уилям Шекспир. Събрани съчинения. Том 2
Издателство „Захарий Стоянов“, София, 1998
Художник: Петър Добрев
ISBN 954-9559-36-X

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.